

T. C.
MANİSA CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ
TARİH ANABİLİM DALI
GENEL TÜRK TARİHİ BİLİM DALI

İBRAHİM GÖKÇEN, HAYATI VE ESERLERİ

Naci YENGİN

Danışman
Doç. Dr. Nejdett BİLGİ

MANİSA-2023

T. C.
MANİSA CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ
TARİH ANABİLİM DALI
GENEL TÜRK TARİHİ BİLİM DALI

İBRAHİM GÖKÇEN, HAYATI VE ESERLERİ

Naci YENGİN

Danışman
Doç. Dr. Nejdett BİLGİ

MANİSA - 2023

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi sunduğum “İBRAHİM GÖKÇEN, HAYATI VE ESERLERİ” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin bibliyografyada gösterilen eserlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

24 /05 /2023

Naci YENGİN

İmza

ÖZET

İBRAHİM GÖKÇEN, HAYATI VE ESERLERİ

İbrahim Gökçen; Manisa tarihçisi, ressam, şair, öğretmen. İbrahim Gökçen'in hayatı ve eserleri üzerine şimdiye kadar müstakil bir çalışma yapılmamıştır. Mesleki hayatının çoğunu Manisa'da geçiren İbrahim Gökçen'in yazarlık hayatı ve Manisa ile ilgili çalışmaları Manisa'ya gelişiyle birlikte başlamıştır. İlk olarak Manisa Halkevi çatısı altında yayınlanan Gediz Dergisinde yazıları yayınlanmaya başlamış ve kısa zamanda Manisa tarihi ve kültürü ile ilgili arşiv belgelerine dayanarak alanında önemli eserler vermiştir.

Tezimizde başta İbrahim Gökçen'in kızı Emine Meral Seçer, oğlu Oğuz Gökçen, gelinleri Hayrunnisa ve Meliha Gökçen olmak üzere, Manisa Lisesi Arşivi, Gediz Dergisi, Işık Gazetesi, Hürriyet Misakı Gazetesi, Genç Spil Dergisi, Türk Folklor Araştırmaları Dergisi, Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Nüfus Müdürlüğü Kayıtları ve İbrahim Gökçen'i tanıyanlardan elde edilen bilgi ve belgeler çerçevesinde İbrahim Gökçen'in hayatı ve eserleri incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: İbrahim Gökçen, Öğretmen, Tarihçi, Ressam, Manisa

ABSTRACT

İBRAHİM GÖKÇEN, HIS LIFE AND WORKS

Ibrahim Gokcen; Manisa historian, painter, teacher. No independent study has been carried out on the life and works of İbrahim Gökçen until now. İbrahim Gökçen, who spent most of his professional life in Manisa, started his writing life and his studies on Manisa with his arrival in Manisa. His articles began to be published in Gediz Magazine, which was published under the roof of Manisa Community Center, and in a short time his works began to be published based on archival documents related to Manisa history and culture.

Manisa High School Archive, Gediz Magazine, Hürriyet Misakı Newspaper, Işık Newspaper, Genç Spil Magazine, Turkish Folklore Research Journal, Prime Ministry Republic Archive, Population The life and works of İbrahim Gökçen were examined within the framework of the records of the Directorate and the information and documents obtained from those who knew İbrahim Gökçen.

Keywords: İbrahim Gökçen, Teacher, Historian, Painter, Manisa

ÖNSÖZ

Biyografi tarzında bir insanın hayatı ile ilgili bilgilerin derlendiği çalışmaların geçmişi Türkiye’de çok eskilere dayanmaz. Daha çok insan merkezli bir araştırma alanı olan biyografi bilimi adı konmasa da tarihin doğuşuyla birlikte ortaya çıkan bilim dalı olarak da ifade edilebilir. Günümüzde biyografi türündeki bilimsel çalışmaların önemi her geçen gün artmaktadır.

Kültürümüzde her ne kadar bir insanın kendisinden bahsetmesi hoş karşılanmasa da Türk tarihinde millete hizmet eden şahsiyetler hakkında biyografiler günümüz bilimsel çalışmalarında sıkça kullanılmaktadır. Öyle ki biyografi bir insanın hayatının bütün yönleriyle ortaya çıkarılması anlamında bilimsel çalışmalara büyük kolaylıklar sağlamaktadır.

İbrahim Gökçen’in hayatı ve eserleri hakkında çalışma yapmak bir anlamda İbrahim Gökçen’in biyografisini ortaya çıkarmaktır. Tezde İbrahim Gökçen’in yazılarından, resmi belgelerden, onu tanıyan başta aile fertleri, yakın arkadaşları ve öğrencilerinin anlatımlarından yola çıkılarak İbrahim Gökçen’in hayatı ve eserleri ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

Çalışmamız, İbrahim Gökçen’e ait elimizde hatıra veya otobiyografi türü yazılar olmadığı için, ulaşılabilen veriler ışığında onu bütün yönleriyle ele almak ve anlatabilmek amacıyla hazırlanmıştır. Çalışma, şu an için elimizde bulunan bilgi, belge ve anlatılar çerçevesinde İbrahim Gökçen bütün yönleriyle ele almaya yöneliktir.

Özellikle Manisa üzerine yazmış olduğu kitapları ve henüz kitap olarak neşredilmemiş olan onlarca yazısı, neşredilmeyi bekleyen ‘Makedonya’da Türk Kültürü’ üzerine yapmış olduğu çalışma, İbrahim Gökçen’in Türk kültür tarihine hizmet edenler arasında yerini alması açısından fazlasıyla yeterlidir.

Manisa ve yöresi ile ilgili araştırma yapanların göz ardı edemeyeceği isimlerin başında İbrahim Gökçen gelmektedir. İbrahim Gökçen’in 1940’lı yılların kısıtlı imkanları ve zor şartlarında yazmış olduğu eserler olmasaydı Manisa yöresi kültür, sanat, folklor, mimari, tarih ve şehircilik başta olmak üzere pek çok alanda büyük eksikliklerin görüleceği kuşkusuzdur. 1937’den 1957’ye kadar yirmi yıl yaşadığı Manisa’yı çok seven İbrahim Gökçen, bütün birikim ve zamanını Manisa için

harcamıştır dense yeridir.

Prof. Dr. Ali Birinci'nin 2001'de "*İbrahim Gökçen, Manisa Tarihçisi ve Ressamının Hayatı ve Eserleri*" başlığıyla yayınlamış olduğu makalesiyle ilim dünyasının gündemine tekrar gelen İbrahim Gökçen'in hayatı, yayınlanmış eserleri ve henüz kitap olarak neşredilmemiş yazılarının ilim dünyasına kazandırılması gerekmektedir.

İbrahim Gökçen'i bütün yönleriyle ele almaya ve objektif olarak ortaya koymaya çalıştık. İbrahim Gökçen'i tanıyan başta aile fertleri ve öğrencileri olmak üzere İbrahim Gökçen'e dair hatıralar da derlenmiştir. Yazılarını yayınladığı gazete ve dergiler taranmış, şimdiye kadar İbrahim Gökçen'e dair hiçbir kaynakta belirtilmeyen ve ortaya çıkarılmamış bulunan Hürriyet Misakı Gazetesi yazıları ilk kez ortaya çıkarılmıştır. Manisa Halkevi çalışmaları, ressamlığı ve aldığı ödüller Türkiye Cumhuriyeti Arşivlerinden elde edilen belgelerle ortaya konmuş, ulaşabildiğimiz tabloları belirlenmiştir.

İbrahim Gökçen'i tez olarak hazırlamamda desteklerini esirgemeyen başta danışmanım Doç. Dr. Nejdett Bilgi'ye, tez savunmam sırasında önerileriyle katkı sağlayan Prof. Dr. Nurettin Gülmez ve Prof. Dr. Mevlüt Çelebi'ye, Türk Folklor Araştırmaları Dergisine ulaşmamda yardımlarını esirgemeyen Dr. Gürol Pehlivan'a, İbrahim Gökçen'i daha yakından tanımama yardımcı olan İbrahim Gökçen'in kızı Emine Meral Seçer, oğlu Oğuz Gökçen, gelinleri Hayrunnisa Gökçen ve Melahat Gökçen'e; İbrahim Gökçen'i tanıyan ve hatıralarını bizlerle paylaşma lütfunda bulunan büyüklerim ve dostlarıma; Manisa İl Kültür ve Turizm Müdürlüğüne, İstanbul İl Kültür ve Turizm Müdürlüğüne ve Beyazıt Devlet Kütüphanesi görevlilerine, Hürriyet Misakı Gazetesinin özel arşivinden yararlanmamı sağlayan Sayın Adnan Soytürk'e ve aileme teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim.

Naci YENGİN

2023

İÇİNDEKİLER

YEMİN METNİ	IV
ÖZET.....	V
ABSTRACT	VI
ÖNSÖZ/TEŞEKKÜR	VII
İÇİNDEKİLER	IX
KISALTMALAR	XIII

GİRİŞ

MANİSA KÜLTÜR HAYATINDA ÖĞRETMEN YAZARLAR	1
---	---

BİRİNCİ BÖLÜM HAYATI VE ÇEVRESİ

1. 1. Hayatı	10
1. 2. Ailesi ve Yetiştği Çevre	12
1. 3. Eğitim Hayatı.....	14
1. 4. Eşi ve Çocukları	16
1. 5. Görev Yaptığı Yerler	18
1. 6. Manisa Yılları.....	22
1. 7. Vefatı	27

İKİNCİ BÖLÜM

TARİHÇİLİĞİ, EĞİTİMCİLİĞİ VE KÜLTÜREL FAALİYETLERİ

2. 1. Tarihçiliği.....	32
2. 1. 1. Tarih Üzerine Görüşleri	38
2. 2. Eğitimiçiliği.....	41
2. 2. 1. Eğitim Üzerine Görüşleri	45
2. 3. Manisa Halkevi ve Kültürel Çevresi	47
2. 3. 1. Manisa Halkevi ile İlişkisi	57

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
GAZETE VE DERGİ YAZARLIĞI VE YAZILARI

3. 1. Yazarlık Hayatı	65
3. 2. Dergi Yazarlığı	66
3. 2. 1. Gediz Dergisi Yazıları.....	66
3. 2. 2. Genç Spil Dergisi.....	75
3. 2. 3. Türk Folklor Araştırmaları Dergisi	83
3. 2. 4. Belleten Dergisi.....	91
3. 3. Gazete Yazarlığı	92
3. 3. 1. Işık Gazetesi Yazıları	92
3. 3. 2. Hürriyet Misakı Gazetesi Yazıları.....	103

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
KİTAPLARI VE ÖZELLİKLERİ

4. 1. Bağımsız Eserleri.....	114
4. 1. 1. XVI ve XVII Yüzyıl Vesikalarına Göre Manisa’da Deri San’atları Üzerine Bir İnceleme,	114
4. 1. 2. Sicillere Göre XVI. Ve XVII Asırlarda Saruhan Zaviye ve Yatırları	117
4. 1. 3. 16 ve 17 Asır Sicillerine Göre Saruhan’da Yürük ve Türkmenler.....	131
4. 1. 4. Manisa Tarihinde Vakıflar ve Hayırlar, Kitap: I	135
4. 1. 5. Manisa Tarihinde Vakıflar ve Hayırlar, Kitap: II.....	138
4.1.6. Tarihte Saruhan Köyleri	141
4. 2. Ortak Eserleri.....	146
4. 2. 1. Manisa Tarihine Genel Bir Bakış	146
4. 2. 2. Turist Gözüyle Manisa	150
4.2.3. İbrahim Gökçen’in Eserlerinin Önemi	152

BEŞİNCİ BÖLÜM
SANATÇILIĞI: EDEBİYAT VE RESİM

5. 1. Şairliği ve Şiirleri.....	158
---------------------------------	-----

5. 2. Hikayeciliği ve Hikayeleri	167
5. 3. Köşe Yazıları.....	168
5. 4. Ressamlığı	176
SONUÇ.....	200
KAYNAKÇA	202
EKLER.....	209
EK A. AİLEYE AİT GÖRSELLER.....	209
EK A. 1. Aile Manisa’da (1952)	209
EK A. 2. Kızı Meral Seçer’in Evlilik Fotoğrafı	209
EK A. 3. Oğlu Oğuz Gökçen’le (2016)	210
EK A. 4. İbrahim Gökçen’in Nüfus Hüviyet Cüzdanı.....	210
EK A. 5. Mürüvvet Gökçen’in Nüfus Hüviyet Cüzdanı	211
EK A. 6. İbrahim ve Mürüvvet Gökçen’in Alt Üst Soy Bilgileri	212
EK A.7. İbrahim Gökçen ve Oğuz Gökçen’in Mezarı.....	213
EK A. 8. İbrahim Gökçen’in İmzası.....	213
EK B. İBRAHİM GÖKÇEN’E DAİR HATIRALAR	214
EK B. 1. İbrahim Gökçen’in Kızı Emine Meral Seçer	214
EK B. 2. İbrahim Gökçen’in oğlu Oğuz Gökçen.....	217
EK B. 3. Perihan Küey.....	218
EK B. 4. Dr. İbrahim Türek.....	219
EK B. 5. Vedia Altıok.....	220
EK B. 6. Mimar H. Nusret Köklü	220
EK B. 7. Manisa Lisesi Edebiyat Öğretmeni Nazik Erik	220
EKB. 8. Tezcan Karadanışman: Manisa Kültür Turizmi	
Kitabının Düşündürdükleri	221
EK B. 9. Prof. Dr. Övünç Günhan, Erdoğan Uncu.....	222
EK B. 10. Edebiyat Öğretmeni-Yazar, Kemal Yurdakul Aren	226
EK B. 11. Arsal Kasımoğlu.....	227
EK B. 12. Haydar Aksakal “Renkli Bir Ressam”	228
EK B. 13. Arsal Kasımoğlu II	229
EK B. 14. Mehmet Arif Altınbilek.....	230
EK. B. 15. Nurcan Şahin.....	231
EK B. 16. Faruk Saydam (19. Dönem Manisa Milletvekili).....	233
EK C. İBRAHİM GÖKÇEN’İN VEFATI.....	235

EK D. BELGELER

EK D. 1. Manisa Lisesi Sicil Defteri	243
EK D. 2. Halkevi İdare Kurulu (Ayakta sağdan ikinci İ. Gökçen)	244
EK D. 3. Ressam İbrahim Gökçen.....	245
EK E. İBRAHİM GÖKÇEN BİBLİYOGRAFYASI	253

KISALTMALAR

age	adı geçen eser
agm	adı geçen makale
agt	adı geçen tez
BCA	Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi
BMM	Büyük Millet Meclisi
bkz.	Bakınız
C.	Cilt
Çev.	Çeviren
Der.	Derleyen
Ed.	Editör
H.	Hicri
Haz.	Hazırlayan
M.	Miladi
S.	Sayı
s.	sayfa
ss.	sayfadan sayfaya
TDVİA	Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
TFA	Türk Folklor Araştırmaları
ty.	Tarih yok.
Yay.	Yayınlayan

GİRİŞ

MANİSA KÜLTÜR HAYATINDA ÖĞRETMEN YAZARLAR

Türkiye’de mahalli tarih çalışmaları ve kültür araştırmalarının geçmişi çok eskilere gitmez. “*Türkiye’de bir şehrin bir beldenin veya bir mülki birimin tarihinin ele alındığı ilk dönem XIX. yüzyıldır. İlk defa XIX. yüzyılda yerleşim birimlerinin tarihlerinin yazılması ihtiyacı doğdu ve ilk defa şehirlerin kasabaların tarihleri yazılmaya başlandı. Ancak bu çalışmalar tam bir profesyonellik göstermemektedir. Çünkü bunlar bugün yıllık olarak adlandırılan salnamelerin tarih kısımlarıyla sınırlıdır.*”¹ Şehir tarihi üzerine en yoğun çalışmaların 1932 sonrası artış göstermesinde halkevlerinin dil, tarih, edebiyat, folklor, coğrafya, resim gibi birçok alanı kapsayan konularda çalışmalar yapmasının rolü büyüktür.

Cumhuriyetin öğretmenlere yüklediği misyon önemlidir. Türk İnkılabının halka anlatılması ve Cumhuriyetin getirdiği değerlerin benimsenmesinin en güvenli yolunun eğitimden geçtiği, bu amaçla öğretmenlere büyük görev ve sorumluluklar düştüğü görülmektedir.

Amasya Genelgesiyle ortaya konan ve Cumhuriyetin ilanıyla taçlanan “*Milletin istiklâlini yine milletin azim ve kararı kurtaracaktır*” anlayışının milletin akıl ve gönlüne yerleşmesi için Cumhuriyet inkılaplarının değerleriyle yetişecek nesillere ihtiyaç vardır. Bu amaçla öğretmenlerin Türkiye’nin kalkınmasında öncü rolü üstlendiklerini söylemek mümkündür.

Milli Mücadelenin devam ettiği yıllarda 15 Temmuz 1921’de BMM’nin açılmasının akabinde Ankara’da toplanan Maarif Kongresinde Mustafa Kemal Paşa’nın Türkiye’nin yeni Milli Eğitim politikası ve öğretmenlere yüklenen misyonla ilgili sözleri şöyledir: “*Çocuklarımız ve gençlerimiz yetiştirilirken onlara özellikle varlığı ile, hakkı ile, birliği ile taarruz eden genel olarak yabancı unsurlarla mücadele gereğini ve millî düşünceleri boğmaya çalışan her karşı fikre şiddetle ve özveri ile savunmanın gereği öğretilmelidir. Yeni neslin bütün ruhî güçlerine bu özellikler ve yeteneğin verilmesi önemlidir. Devamlı ve müthiş bir savaş şeklinde beliren milletlerin hayat felsefesi, bağımsız ve mutlu kalmak isteyen her millet için bu olgun özellikler*

¹ Nejdet Bilgi, “Manisa Tarihi Araştırmaları” *Manisa Konuşmaları* (2000-2001), Manisa 2013, s. 9.

şiddetle istenmektedir.

Gelecek için hazırlanan vatan çocuklarına, hiçbir zorluk karşısında baş eğmeyerek sabırla çalışmalarını ve eğitimdeki çocuklarımızın ana babalarına da yavrularının eğitimlerini tamamlamak için her fedakârlığa katlanmaktan çekinmemelerini öneririm. Büyük tehlikeler karşısında uyanan milletlerin ne kadar kararlı oldukları tarihçe ispat edilmiştir. Silâhıyla olduğu gibi beyniyle de mücadele etmek zorunda olan milletimizin, birincisinde gösterdiği gücü ikincisinde de göstereceğine asla şüphem yoktur. Milletimizin temiz karakteri yetenek ile doludur. Ancak bu doğal yeteneği ortaya çıkarabilecek yöntemlerle donatılmış vatandaşlar gereklidir. Bu görev de sizlere düşüyor. Millî hükûmetimizin ciddiyet ve içtenlikle istediği derecede Türkiye kadın ve erkek öğretmenlerinin hayat ve refahını henüz sağlayamamakta olduğunu biliyorum; fakat milletimizi yetiştirmek gibi kutsal bir görevi üzerine alan yüce heyetinizin bugünün durumunu dikkate alacağından ve her zorluğu yenerek bu yolda gayet sabırla yürüyeceğinden şüphem yoktur.”²

Osmanlı’nın çöküşü, vatanın bağımsızlığı için verilen Milli Mücadeleye tanıklık eden, BMM’nin açılması, Türkiye Cumhuriyeti’nin ilanına ortak olan Cumhuriyetin kurucu neslinden olan öğretmenlere büyük görevler düşmüştür.

Modern Türkiye Cumhuriyeti’nin kurumlarının derinleşmesi, benimsenmesi ve çağdaş uygarlık yolunda “fikri hür, vicdanı hür” milli anlayışı benimseyen nesillerin yetiştirilmesinde öğretmenler Cumhuriyetin rol model öncü şahsiyetleri olarak milletin iç içe ve millete yön ve yol gösteren Cumhuriyetin temsilcileri olmuşlardır.

Cumhuriyetin kuruluş felsefesinin milletin zihin ve vicdanında kökleşebilmesi amacıyla 3 Mart 1924’te Tevhid-i Tedrisat Kanunu, 3 Nisan 1926’da Maarif Teşkilâtına Dair Kanun³ çıkarılmış, 1 Kasım 1928’de Harf İnkılabı yapılmış, 1 Ocak 1929’da Millet Mektepleri, 19 Şubat 1932’de de Halkevleri açılmıştır.

Yurt sathında olduğu gibi yerel alanlarda da kültürel çalışmalara katkı sağlayan İbrahim Gökçen gibi öğretmen yazarların Manisa’da da önemli işler başardığını söylemek mümkündür. Manisa tarihi ve kültürü hakkında Evliya Çelebi’nin Seyahatnamesinde Manisa ve yöresiyle ilgili verilen bilgilerin önemi büyüktür. Manisa tarihi ve kültürüyle ilgili ilk resmi bilgiler 1860’lı yıllara dayanır. Manisa ile

² İhsan Doğramacı, “Atatürk ve Eğitim”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C:1, Sayı: 3, Temmuz 1985’ten ayrı basım, (ss. 653-669) s. 656.

³ “Maarif teşkilâtına dair kanun” *Resmî Ceride ile neşir ve ilânı*: 3/IV/1926 - Sayı : 338), s. 522; https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc004/kanuntbmmc004/kanuntbmmc00400789.pdf (06. 03. 2023).

ilgili 1879'da Aydın Vilayet Salnamesinde verilen somut bilgilerin yanı sıra 1900'lü yılların başından itibaren Manisa hakkındaki bilgileri Vital Cuinet, Şemseddin Sami ve Ali Cevad gibi yazarların kitaplarından da takip etmek mümkündür.

Manisa Tarihi ile ilgili ilk kitabın yazarı Nuri Yörükoğlu adını özellikle vurgulamamız gerekir. M. Nuri Yörükoğlu'nun "*Manisa Tarihi*", kitabı ilk Manisa tarihi ile ilgili ilk kitaptır. Osmanlı döneminde birçok yerli ve yabancı yazarın verdiği bilgilerin yanı sıra Manisa tarihi yazma girişimi ilk olarak M. Nuri Yörükoğlu'na aittir. Manisa doğumlu tarihçi Kâmil Su'nun da M. Nuri Yörükoğlu'nu hayatını anlattığı "*Manisalı Tarihçi M. Nuri Yörükoğlu Hayatı ve Eserleri 1884-1928*" çalışmasında "*Manisa'nın Mimari Tarihi*", "*Manisa Yangını*" "*Kırım Hanlığı*", "*Manisa'nın Kara Günleri*" çalışmalarından da bahsedilmektedir.⁴

M. Nuri Yörükoğlu'nun üzerinde en çok durulan eserinin Manisa Tarihi olduğu kuşkusuzdur. Ancak eserin şimdiye yayınlanmadığı anlaşılmaktadır.

İbrahim Gökçen'in Manisa'da görev yaptığı yıllarda (1937-1957) şehrin kültürel hayatına katkı sağlayanlar arasında öğretmenler ilk sırada görülmektedir. Başta Manisa Halkevi olmak üzere halkevlerinin yayın hayatında da öğretmenler ön plandadır. Kuruluşunda 14 ilde faaliyetlere başlayan halkevlerinin temel amacının Cumhuriyet İnkılaplarının halka anlatılması ve Cumhuriyetin kökleşmesini sağlamak olduğu anlaşılmaktadır. 9 şubeyle faaliyetlerine başlayan halkevlerinin "Dil, Tarih ve Edebiyat", "Güzel Sanatlar", "Temsil", "Spor", "Sosyal Yardım", "Halk Dershaneleri ve Kurslar", "Kütüphane ve Yayın", "Köycülük" ve "Tarih ve Müze ve Sergi" şubelerden oluştuğu görülmektedir.⁵

24 Şubat 1933'te açılan Manisa Halkevi bünyesinde yayınlanan Bozkurt⁶, Yeni Doğu⁷ ve Gediz⁸ dergileri olmak üzere Halkevinde görev alan öğretmenler ve Manisa Ortaokulu öğrencileri tarafından 1935'te yayınlanan Genç Kızılایıcılar⁹ dergilerinde yazılar yazan birçok öğretmenin şehir ve yerel kültür araştırmalarında aktif rol aldığı görülür. Manisa'da halkevi bünyesinde görev alan ve önemli çalışmalara imza

⁴ Kâmil Su, *Manisalı Tarihçi M. Nuri Yörükoğlu Hayatı ve Eserleri 1884-1928*, Sevinç Matbaası, Ankara, Tarihsiz, s.24,25; Nejdett Bilgi, "Manisa Tarihi Araştırmaları" *Manisa Konuşmaları* (2000-2001) Manisa 2013, s. 9. 10, 11'den özetlenmiştir. Hakkı Avan, "Manisa Kent Tarihi Üzerine Yazılanlar", *Manisa Dergisi*, Sayı: 9, (Haziran 1995), ss. 29-32.

⁵ C. H. P Halkevleri Halkodaları 1932-1942, Alaeddin Kırall Basımevi, İstanbul-Ankara, Tarihsiz, s. 2.

⁶ Nejdett Bilgi, "Bozkurt: Manisa Halkevi Dergisi", *Manisa Dergisi*, Haziran 2000, Sayı:19, ss. 16-23.

⁷ Nejdett Bilgi, "Yeni Doğu, Manisa Halkevi Dergisi", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Cilt: 17- Sayı: 49, (2001), ss. 131-157.

⁸ Necla Türkçapar Günay, *Gediz Bibliyografyası*, Akademi Kitabevi, İzmir, 1999.

⁹ Nejdett Bilgi, "Genç Kızılایıcılar Dergisi", *Manisa Dergisi*, , Sayı:27, (Haziran 2004),s. 26-36.

atanların başında tarih öğretmenleri M. Çağatay Uluçay, İbrahim Gökçen, Kâmil Su, Bahri Oskay, Manisa folkloru üzerine müzik öğretmeni Ali Haydar Bayçın, Nazmi Bayçın, Manisa Milli Eğitim Müdürlüğünde görevli ve Manisa Halkevi Başkanı M. Azmi Önakin, Manisa kent coğrafyası üzerine coğrafya öğretmeni Cenap Refik Orkon, gibi isimler gelmektedir.¹⁰

Manisa Ortaokulu Öğrenci mecmuası olarak yayın hayatına başlayan Genç Kızılaycılar, Bozkurt ve son dönemde Gediz dergisinin yayın yönetmenliğini yapan Manisa Ortaokulu ve Manisa Lisesi Tarih öğretmeni M. Çağatay Uluçay'dır.¹¹

İbrahim Gökçen'in de aralarında bulunduğu Manisa Halkevi yönetim kurulunda 1 Mart 1939 tarihinde görev alan öğretmenler şunlardır:

Halkevi Başkanı: M. Azmi Önakin, Gazi Ortaokulu Başöğretmeni. Üyeler: Kerim Kudat, Ortaokul Matematik öğretmeni. Sakine Ülkü, Murat Germen Ortaokulu Başöğretmeni. İbrahim Gökçen, Ortaokul Tarih Öğretmeni. Yahya Kaynak, Gazi Okulu öğretmeni.¹² Ayrıca 04.03.1939 Cumartesi saat 15'te iki senelik görev süreleri dolan şube komiteleri seçimleri yapılmış ve seçim neticesinde Manisa Halkevi Dil, Tarih ve Edebiyat Şubesinde görev alanlar belirlenmiştir. Buna göre: Başkan: Öğretmen Çağatay Uluçay, Üye öğretmenler: İbrahim Gökçen, Vahit Kurşuncu, Cemal Sezgin'dir.¹³

Değişik dönemlerde Manisa Halkevinin şubelerinde üye olan ve aktif görev alan öğretmenler şunlardır: *Dil, Tarih ve Edebiyat*: Başkan: Öğretmen Çağatay Uluçay, Üyeler: Öğretmen Vahit Kurşuncu, Öğretmen İbrahim Gökçen. *Ar*: Başkan: Öğretmen Feriha Selen, Üye: Öğretmen Cemal Oyan, Öğretmen Halil Er, Öğretmen Akif Saydam. *Gösterit*: Üyeler: Öğretmen Kerim Kudat. *Halk Dershaneleri ve Kurslar*: Başkan: Ortaokul Müdürü Ziya Aysoy, Üyeler: Öğretmen Sakine Ünlü, Öğretmen Fahriye Güner, Başöğretmen Şükrü Ögen, Avni İçcan. *Kitapsaray ve Yayın*: Üyeler: Öğretmen Yahya Kaynak, Öğretmen Zehra Güngörün, Öğretmen Ziya İnal. *Müze ve Sergi*: Başkan: Başöğretmen Emin Moral, Üyeler: Öğretmen Nazmi Bayçın.¹⁴

Manisa Halkevi şubelerinde değişik meslek gruplarından insanlar görev

¹⁰ Müslime Şen, "Manisa Halkevi Yayınları ve Yerel Tarih Çalışmaları Örneği", *DEÜ Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, C. 2, Sayı:6-7(1996-1997), (ss. 147-156), s. 149. Ayrıca bkz. *Manisa Kültür Turizmi*, Yediveren Matbaacılık, Tarihsiz, s. 21.

¹¹ *Manisa Kültür Turizmi*, s. 19.

¹² *Gediz*, Sayı: 23, (1. 3. 1939), s. 18, 32-33.

¹³ *Gediz*, Sayı: 23, (1. 3. 1939), s. 18.

¹⁴ Günver Güneş, Müslime Güneş, "Cumhuriyet Döneminde Manisa'nın Sosyo-Kültürel Yaşamında Halkevi'nin Yeri ve Önemi", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları*, C:6, Sayı: 15, (2007), (ss. 57-72), s. 57.

yapmaktadır. 15.6.1935 tarihi itibarıyla Manisa Halkevi şubelerinde görev yapan öğretmenlerin sayısı 22'dir.¹⁵

Manisa kültürünü koruma ve yaşatmak amacıyla aralarında öğretmenlerin de bulunduğu 22 kişilik grup 23 Mayıs 1946'da Vali Ali Rıza Çevik önderliğinde *Manisa'da Eski Eserleri Sevenler Kurulu* adıyla bir inisiyatif grubu oluşturulmuş ve Manisa kültür-sanat hayatına önemli katkılarda bulunmuşlardır.¹⁶ *Manisa'da Eski Eserleri Sevenler Kurulunun* çalışmaları sonucu o günden bu günlere kadar ulaşabilen cami, çeşme, han, hamam, kitabe, mezar taşı her ne varsa üzerinde durulmuştur. İnisiyatif grubunun Manisa'ya ne denli büyük hizmetleri dokunduğunun önemi günümüzde daha iyi anlaşılmaktadır.

Manisa'nın kültürüne katkı sağlayan öğretmen yazarlar arasında İbrahim Gökçen ve M. Çağatay Uluçay isimleri Manisa ile özdeşleşmiş gibidir. Özellikle İbrahim Gökçen'in görev yaptığı yıllarda en dikkat çeken isim M. Çağatay Uluçay'dır. Manisa üzerine yaptığı çalışmalarla Manisa tarihi ve kültürel hayatına önemli katkılar sağlayan Uluçay'ın Manisa ile ilgili yayınlanmış ve yayınlanmamış kitapları şunlardır:¹⁷ *Manisa Tarihi (Manisa Tarihine Genel Bir Bakış, İbrahim Gökçen'le birlikte); Saruhan Oğulları ve Eserlerine Dair Vesikalar, Manisa'daki Sarav-ı Amire ve Şehzadeler Türbesi; XVII. Yüzyılda Manisa'da Ziraat, Ticaret ve Esnaf Teşkilatı; Yunus'un Mezarı; XVII. Asır'da Saruhan'da Eşkıyalık ve Halk Hareketleri; Turist Gözü ile Manisa (İbrahim Gökçen, Rauf İnan, M. Azmi Önakin ile birlikte); Saruhan Oğulları ve Eserlerine Dair Vesikalar-II; Manisa Ünlüleri; 18. ve 19. Yüzyıllarda Saruhan'da Eşkıyalık ve Halk Hareketleri; Türkler Devri Manisa Şehri Kronolojisi (Uluçay'ın 6 cilt olarak hazırlamayı planladığı bu eseri vefatı üzerine yarım kalmıştır.)*¹⁸ Bu bilimsel eserler dışında Uluçay'ın 1950'li yıllarda Manisa'da iken hazırladığı ve Türk Tarih Kurumu'na gönderdiği, ancak daha sonra herhangi bir haber alınamayan iki çalışmasının adını burada, yeniden anmak zorundayız: *Manisa'da Kadılar ve Kadılık Teşkilatı, Saruhan'ı İdare Eden Şehzadeler*. Ayrıca Uluçay 1953 yılında Türkiyat Mecmuasında basılan "*Manisa Şer'iyye Sicillerine Dair Bir*

¹⁵ Veysel Hasar, "Manisa Halkevi ve Faaliyetleri (1933-1951)", *Geçmişten Günümüze Manisa Şehzade II. Mehmet ve Manisa Tarihi - Kültürü – Ekonomisi*, Cilt II, Manisa Celal Bayar Üniversitesi Yayını, Manisa 2018, (ss. 997-1017), s. 1004-1005.

¹⁶ Bayram Eyüp Ertürk, *Mustafa Çağatay Uluçay, Hayatı, Eserleri ve Tarihçiliği*, Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Ens. Yüksek Lisans Tezi, İzmir 1993, s. 43; ayrıca bkz. Hakkı Avan, "Manisa'da Eski Eserleri Sevenler Kurulu Nizamnamesi ve Düşündürdükleri", *Manisa Dergisi*, Manisa Turizm Derneği Yayını, Nisan 1984, Yıl:3, sayı: 7, s. 43-44.

¹⁷ Ertürk, *Mustafa Çağatay Uluçay*, s. 211, 212.

¹⁸ Ertürk, *Mustafa Çağatay Uluçay*, s. 213.

Araştırma" adlı makalesinde "*Karaosmanoğulları Tarihi ve Şeceresi*" adlı bir eser hazırlamakta olduğunu söylenmektedir. Ancak söz konusu eserin de izine rastlanamamıştır.¹⁹

Manisa kültürüne dair önemli çalışmaları bulunan öğretmen yazarlardan Kâmil Su'nun (1909-1984) *Muradiye Camii* (1940), *Manisa ve Yöresinde İşgal Acıları* (1982), *Manisalı Tarihçi M. Nuri Yörükoğlu* (1983), *Karaosmanoğlu Halit Paşa ve Sevr Antlaşması ve Aydın / İzmir Vilayeti* (1981).²⁰ gibi çalışmaları dikkat çekicidir. Kâmil Su'nun Gediz dergisinde iki yazısının yayınladığı görülmektedir.²¹

Manisa Halkevi tarafından yayınlanan 20 kitabın 14 tanesi İbrahim Gökçen, M. Çağatay Uluçay ve Kâmil Su gibi öğretmenlere aittir. Çağatay Uluçay ve İbrahim Gökçen'in bir de ortak eseri bulunmaktadır. Bunların yanı sıra Nazmi Bayçın'ın Gediz dergisinde yayınlanan Manisa ve yöresine dair folklor yazıları²² Bahri Oskay'ın Gediz dergisinde yazmış olduğu yazılar²³, Manisa Halkevi Başkanlığı da yapan M. Azmi Önakin'in Manisa kültürü adına gösterdiği çabalar ve Manisa Halkevi yayınlarında çıkan kitaplara yazmış olduğu önsöz yazılarında ifade ettiği kültürel konular dikkat çekicidir.

Öte yandan Balıkesir Lisesi coğrafya öğretmeni Cenap Refik Orkun²⁴, *Manisa Coğrafyası* (1937) kitabını yayınlamıştır. Bozkurt Dergisi sahibi Hikmet Bozkurt ve öğretmen Nazmi Bayçın "*Manisa antikitelerini bir kitapta toplamak*" üzere çalışmaya başladılar. Ancak bu çalışmanın kitaplaştırılmadığı anlaşılmaktadır.²⁵ Nazmi Bayçın'ın Gediz dergisinde onlarca yazı yazdığı görülmektedir.²⁶ Ayrıca II. Dünya Savaşı yıllarında Manisa Halkevi faaliyetleri arasında halka zehirli gazlarla ilgili

¹⁹ Ertürk, *Mustafa Çağatay Uluçay*, s. 213.

²⁰ Kâmil Su, *Karaosmanoğlu Halit Paşa* (Haz. Ali Birinci), Manisa Celal Bayar Üniversitesi Manisa, 2002.

²¹ Kâmil Su, "Gediz Şaphanesine dair belgeler" "*Gediz*, Sayı:2, (19. 05. 1937), s. 13. Ayrıca bkz. Ali Birinci, *Tarih Yolunda Tanındıklarım*, "Kâmil Su", Ankara 2016, s. 271-285; Naci Yengin, "Lütfi Kırdar, Mukerrem Kâmil Su ve Kâmil Su", *Önce Vatan Gazetesi*, 13 Şubat 2023; [https://www. oncevatan. com. tr/lutfi-kirdar-mukerrem-kmil-su-ve-kmil-su-makale,56328. html](https://www.oncevatan.com.tr/lutfi-kirdar-mukerrem-kmil-su-ve-kmil-su-makale,56328.html) (29 Mart 2023); "Manisalı Tarihçi ve Devlet Adamı Kâmil Su (1909-1984)", *Önce Vatan Gazetesi*, 27 Şubat 2023, [https://www. oncevatan. com. tr/manisali-tarihci-ve-devlet-adami-kmil-su-1909-1984-makale,56431. html](https://www. oncevatan. com. tr/manisali-tarihci-ve-devlet-adami-kmil-su-1909-1984-makale,56431.html) (29 Mart 2023,11.20); "Kâmil Su'nun Okuduğu Okul: Süleyman Paşa Mektebi", *Önce Vatan Gazetesi*, 06 Mart 2023, [https://www. oncevatan. com. tr/kmil-sunun-okudugu-okul-suleyman-pasa-mektebi-makale,56477. html](https://www. oncevatan. com. tr/kmil-sunun-okudugu-okul-suleyman-pasa-mektebi-makale,56477.html) (29 Mart 2023, 10.15).

²² Gürol Pehlivan, "Cumhuriyet'in 80 Yılında Manisa'da Folklor Çalışmaları", *Manisa Dergisi*, sayı: 25-26 (80. Yıl Özel Sayısı), (Haziran-Aralık 2003), (ss. 59-67), s. 60.

²³ Bahri Oskay, "Evimizin üçüncü Kitabı: "Deri Sanatları Tarihi", *Gediz*, C. 8. Sayı: 88, (Ocak 1946), s. 12.

²⁴ *Manisa Kültür Turizmi*, Yediveren Matbaacılık, Tarihsiz, s. 13.

²⁵ *Manisa Kültür Turizmi*, s. 21.

²⁶ Günay, *Gediz Bibliyografyası*, s. 3, 4 vd.

kurslar düzenlenmiştir. Öğretmen Halit Giray ve Nefi Vural²⁷ “*Halk Zehirli Gazlara Karşı Kendini ve Başkalarını Nasıl Koruyabilir*”²⁸ adıyla kitap yayınlamışlardır.

“*Kırmızı Buğday*”, “*Baylan Cemilem*”, “*Söğüdün Yaprığı Narindir Narin*”, “*Sendeki Kaşlar Bende Olsa*” gibi birçok Manisa Türküsünü derleyen müzik öğretmeni Ali Haydar Bayçın’ın²⁹, Aliye Timuçin’in “*Manisa Dokumacılığı*”³⁰, Suphi Atay’ın “*Manisa Coğrafyası*”³¹ yazıları Gediz dergisinde yayınlanan öğretmen yazarların yazılarına dair birer örnektir.

İbrahim Gökçen’in Manisa’ya gelmeden önce yazılar yazıp yazmadığına dair elimizde somut bir bilgi yoktur. M. Çağatay Uluçay³² ve Ali Birinci’nin ifadelerine göre Gökçen’in yazarlık hayatı Manisa’da Gediz dergisiyle başlamıştır. “*İbrahim Gökçen’in halkevi sayesinde yazarlık yeteneği ortaya çıkmış ve pek çok değerli eser vermiştir. Gökçen 1938-1957 yılları arasında 19 yıllık bir süreçte çoğu Manisa tarihi ve kültürüyle ilgili olarak önemli eserler meydana getirmiştir.*”³³

Manisa Halkevi Başkanı M. Azmi Önakin İbrahim Gökçen’in “*Saruhan’da Yürük ve Türkmenler*” kitabına “*Birkaç Söz*” başlığıyla yazdığı yazısında “*Evimiz, dokuz yıldan beri Manisa vilayetinin tarihî ve sosyolojik durumunu bir seri etütlerle tespit etmek işine girişmiş; gayretli arkadaşlarımız sayesinde, bunu geliştirmiş bulunmaktadır. Vilayetimizin içtimaî tarih bakımından görünüşünü ortaya koyan bu eserlerin sayısı, bugün 17yi bulmaktadır. Esas konuyu, 16 ve 17. asırlarda Manisa’nın hayatı, ziraat ve ticareti, dinî ve tasavvufî durumu, halk hareketleri, şehrimizdeki tarihî binalar ve Saruhanogluları devri teşkil etmiştir.*

(...)

Cumhuriyet çocuklarından gelen bir incizap ve ilgi sayesinde yaptıkları bu araştırmalarla, millet sevgisinin, insanlık ve ilim aşkının birer önderi olduklarını ispat etmektedirler.

Bu millî ve mahallî çalışmaları, çatısı altında himaye ve teşvik eden Halkevi, büyük bir yurt davasının halli yolunda dedelerinin asıl ve kahraman ruhla memlekete

²⁷ *Manisa Kültür Turizmi*, s. 35.

²⁸ Halit Giray, Nefi Vural, *Halk Zehirli Gazlara Karşı Kendini ve Başkalarını Nasıl Koruyabilir*, Manisa Halkevi Yay. Yeniol Basımevi, İzmir 1939.

²⁹ Günay, *Gediz Bibliyografyası*, s. 21. vd.

³⁰ Aliye Timuçin, “Manisa Dokumacıları”, *Gediz*, Sayı:104, (Nisan 1950),s. 21.

³¹ Suphi Atay, “Manisa Coğrafyası”, *Gediz*, Sayı: 104, (Nisan 1950), s. 12, 13.

³² Çağatay Uluçay, “İbrahim Gökçen’i Kaybettik”, *Sancaktan Saraya Seçme Yazılar*, Haz: Sabri Koz, Haşim Şahin, Yapı Kredi Yay. İstanbul 2012, s. 441.

³³ Ali Birinci, “İbrahim Gökçen Manisa Tarihçisi ve Ressamının Hayatı ve Eserleri”, *Manisa Araştırmaları*, 1, Celal Bayar Üniversitesi Manisa Yöresi Türk Tarih ve Kültürünü Araştırma ve Uygulama Merkezi, Manisa (2001), ss. 185-192.

faydalı olabilirse sayacaktır.”³⁴ ifadelerini kullanır.

M. Azmi Önakin’in Halkevi yayınları arasında yayınlanan yazarların kitaplarında olduğu gibi İbrahim Gökçen’in “XVI. ve XVII. Yüzyılda Manisa’da Deri Sanatları Tarihi”, “Manisa Tarihinde Vakıflar ve Hayırlar”, “XVI. ve XVII Asırlarda Saruhan Zaviye ve Yatırları” gibi kitaplarına da “Kitap Hakkında Birkaç Söz” ya da “Önsöz” yazıları yazdığı görülmektedir.

1937-1957 yılları arasında Manisa ile ilgili yapılan çalışmaların çoğunluğunu İbrahim Gökçen ve M. Çağatay Uluçay tek başlarına omuzlamıştır dense yeridir. İbrahim Gökçen’in Manisa ve yöresi ile ilgili çalışmaları dikkate alındığında birçok araştırmacının bugün bile cesaret edemeyeceği konularda verdiği eserler Manisa adına büyük bir kazançtır. Şer’iyye Sicillerine dayanarak hazırlanan çalışmaları hala alanında benzersizdir. Gökçen’in M. Çağatay Uluçay’la birlikte hazırladığı “Manisa Tarihine Genel Bir Bakış”, ve özgün eserleri olan “XVI ve XVII Yüzyıl Vesikalarına Göre Manisa’da Deri San’atları Üzerine Bir İnceleme”, “XVI. ve XVII Asırlarda Saruhan Zaviye ve Yatırları”, “16 ve 17 Asır Sicillerine Göre Saruhan’da Yürük ve Türkmenler”, “Manisa Tarihinde Vakıflar ve Hayırlar. Kitap: I”, “Manisa Tarihinde Vakıflar ve Hayırlar. Kitap: II”, “Tarihte Saruhan Köyleri”, kitaplarının yerleri henüz doldurulamamıştır.

İbrahim Gökçen’in yayınlanmış bulunan kitaplarının yanı sıra Manisa tarihi ve kültürüyle ilgili yapmış olduğu karakalem, suluboya ve yağlı boya çizim ve tablolarının günümüze kadar ulaşamayan birçok tarihi eser hakkında Manisa’ya önemli katkısı olduğu görülmektedir.

Cumhuriyetin ilk yıllarından 1950’li yıllara kadar Manisa kültür hayatına yön veren Genç Kızılaycılar, Yeni Doğuş, Bozkurt ve Gediz gibi dergilerin oluşturduğu kültür halkası içinde yer alan yazarlar Manisa’nın kültürel inşasında öncü rolü üstlenmişlerdir. Tarih, coğrafya, edebiyat, sağlık, arkeoloji, tiyatro, müzecilik, müzik, sanat, zehirli gazlar, sağlık, folklor, turizm, tanıtım, ekonomik kalkınma, resim, mesir gibi birçok alanda yazılar yazan, organizasyonlar düzenleyen, Manisa Halkevi öncülüğünde faaliyetler yürüten öncü kadronun daha çok öğretmenlerden oluştuğu görülmektedir.

23 Nisan 1937’de M. Azmi Önakin öncülüğünde “Niçin Gediz?”³⁵ yazısıyla

³⁴ İbrahim Gökçen, 16. ve 17. Asır Sicillerine Göre Saruhan’da Yürük ve Türkmenler, Marifet Basımevi, İstanbul, 1946, s. 5’ten özetlenmiştir.

³⁵ “Niçin Gediz”, Gediz, , Sayı:1, (23. 4. 1937), s. 1.

yayın hayatına başlayan Gediz dergisinin Nisan 1950 tarihinde 104. sayının son sayısı olduğu ve son sayının son yazısının İbrahim Gökçen'in "*Osmanlı'da Barut İnhisarı*"³⁶ olması Manisa ve kültür hayatı adına üzüntü kaynağı olsa gerektir.

Gediz dergisinin Nisan 1950 tarihinde yayın hayatının sona ermesinden sonra Manisa'ya dair kültürel yazıların Şubat 1953'te yayın hayatına başlayan Genç Spil dergisinde devam ettiği görülmektedir.³⁷

İbrahim Gökçen'in Manisa'da bulunduğu yıllarda öğretmen yazarlarla birlikte şehrin kültürel hayatına önemli kazanımlar sağladığı şüphesizdir.

³⁶ İbrahim Gökçen, "Osmanlıda Barut İnhisarı", *Gediz*, , Sayı:104, (Nisan 1950), s. 24.

³⁷ Gürol Pehlivan, *Genç Spil Bibliyografyası*, Akademi Kitabevi, İzmir 1999, s. 35.

BİRİNCİ BÖLÜM

HAYATI VE ÇEVRESİ

1.1. Hayatı

İbrahim Gökçen günümüzde Kuzey Makedonya sınırları içinde kalan Gevgili’de 1904-1906 (H.1322/1324) dünyaya gelmiştir. Doğum tarihi 14.8.1947 tarihli yeni nüfus cüzdanı kayıtlarına göre H. 1322³⁸ (1904)’dir. Ancak 14.09.2019 tarihinde Nüfus ve Vatandaşlık Hizmetleri Genel Müdürlüğünden alınan aileye dair Alt ve Üst Soy Belgesi bilgilerine göre Gökçen’in 1.7.1906 tarihinde doğduğu belirtilmektedir.³⁹ Babası Gevgili’nin köklü ailelerinden Kadrioğullarından Mehmet, annesi Ayşe’dir. İbrahim Gökçen’in doğum tarihinin Nüfus Cüzdanındaki bilgilere sadık kalarak 1322 (1904) olduğunu düşünüyoruz.⁴⁰

İbrahim Gökçen’in kızı Emine Meral Seçer babasının Gevgili kazasının Mayadağ bucağına bağlı Karasınan köyünde doğduğunu ifade etmektedir.⁴¹ İbrahim Gökçen, Mehmet Bey’in dört çocuğundan üçüncüsüdür. İkisi erkek biri kız üç kardeşi bulunmaktadır. Ablası Fatma Güngör ve büyük ağabeyi Ahmet Mayadağ⁴² daha önceleri vefat etmiştir. Küçük erkek kardeşi ise Askeri Yargıtay Birinci Daire Başkanlığından emekli, 25 Kasım 1973 tarihinde vefat eden Tuğgeneral M. Kemal Gökçen’dir.⁴³

³⁸ Nüfus kayıtlarında verilen bilgiler esas alınmıştır. TC. Nüfus Kayıt ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü Alt Üst Soy Bilgileri. İŞBU BELGE türkiye. gov. tr ADRESİNDEN 14.09.2019 TARİHİNDE BİLGİLENDİRME AMACIYLA OLUŞTURULMUŞTUR. Nüfus kaydında doğumunun H.1322 olduğu kaydedilmektedir. (Bkz. EKLER İbrahim Gökçen ve Ailesinin Alt ve Üst Soy Bilgileri)

³⁹ EK. İbrahim Gökçen ve Ailesinin Alt ve Üst Soy Bilgileri.

⁴⁰ EK. İbrahim Gökçen ve Ailesinin Alt ve Üst Soy Bilgileri

⁴¹ Emine Meral Seçer(d. 1934 Bursa, öl. 20 Ocak 2016, İstanbul). 27 Aralık 2015, Pazar, 12. 30-13. 40 saatleri arasında İzmir Hatay’daki Çınar Apartmanındaki evinde yapılan görüşme. (Emine Meral Seçer 20 Ocak 2016 Perşembe sabah 05. 30 Kadıköy Araştırma Hastanesinde vefat etti). Ayrıca Gökçen 1916 yılına dair bir anısını anlatırken o sırada 12 yaşında olduğunu ifade etmektedir. Bu ifadeden yola çıkarak Gökçen’in 1904 doğumlu olduğunu söylememiz daha doğru olacaktır. Bkz. İbrahim Gökçen, “Tarih dersinde aktif metod faydalı mıdır? ”, *Hürriyet Misakı*, Yıl:4, Sayı: 911, 30 Kasım1954, s. 2.

⁴² Eşi ve çocuklarının M. Kemal Gökçen’in vefatı üzerine verdiği taziye ilanı. Kemal Gökçen 25 Kasım 1973 Pazar günü vefat etmiş 27 Kasım 1973 Salı günü Maltepe camiinden kaldırılarak Karşıyaka kabristanlığına defnedilmiştir. Bkz. “Acı Kaybımız”, *Cumhuriyet*, 27 Kasım 1973. İbrahim Gökçen’in kardeşi Kemal Gökçen’in gelini Nur Gökçen’den alınan bilgiler (23 Aralık 2022, 14. 30).

⁴³ Aile nüfus bilgileri ve gelini Nur Gökçen’den alınan bilgilere göre Mustafa Kemal Gökçen (07. 01. 1913 Gevgili, 25. 11. 1973 Ankara) Bursa Işıklar Askerî Ortaokulu ve Lisesi’ni bitirdikten sonra İstanbul Hukuk Fakültesi’ni bitirerek askerî hâkim olarak Türk Silahlı Kuvvetleri’nde göreve başlamıştır. Anadolu’da uzun yıllar boyunca askerî hâkim, savcı ve müfettiş olarak görev yapmıştır. 1950-1953 arasında yaşanan Kore Savaşı sonrasında, Kore’de kalan birliğimizde iki sene boyunca

İbrahim Gökçen'in ailesi Gevgili'den Selanik'e yerleşir. İbrahim Gökçen ilk eğitimini kendi el yazısıyla yazdığı özgeçmişinde de ifade ettiği gibi Selanik'te Ali Paşa Mektebinde tamamlamıştır.⁴⁴ Ancak kaynağını tespit edemediğimiz Sadık Karaöz'ün verdiği bir bilgiye göre Gökçen'in ilk eğitimini Selanik İslahane okulunda tamamladığına dair bilgiler de mevcuttur.⁴⁵

Gökçen 1916 yılında 12 yaşındayken okuduğu okuldaki tarih öğretmeni Hüsnü Efendi hakkında bilgi verir. Hürriyet Misakı gazetesinde "*Tarih dersinde aktif metod faydalı mıdır?*" yazısında bir anısını paylaşırken tarih öğretmeni Hüsnü Efendiden bahseder.⁴⁶ Bu okuldan mezun olduktan sonra bir müddet ilkokul öğretmen vekilliği görevinde bulunmuştur.⁴⁷

İbrahim Gökçen ve ailesi Lozan Antlaşmasından sonra Yunanistan'la Türkiye arasında yapılan Nüfus Mübadelesi Anlaşması sonunda Nisan 1924'te Bursa'ya yerleşmişlerdir. Bursa'da Kilse/Kilise sokağındaki bir evde ikamet ederler.⁴⁸

26 Şubat 2016 tarihinde İbrahim Gökçen'in oğlu Oğuz Gökçen'den alınan Emekli Sicil Dosyasında bulunan evraklardan edinilen bilgiye göre Gökçen'in 15 Haziran 1928'de İstanbul Erkek Muallim Mektebi İlk Mektep Muallimliği Şahadetnamesi aldığı anlaşılmaktadır. Gökçen'in 15 Aralık 1929'da kendi el yazısıyla yazmış olduğu bilgiler ve Ali Birincinin aktardığı bilgiler çerçevesinde Gökçen'in

askerî hâkim olarak görev yapmıştır. 7 Ekim 1960 tarih, 10623 sayılı Resmî Gazete 'de yayınlanan Kanun çerçevesinde "Millî Birlik Komitesi" kararı, "Yüksek Adalet Divanı Başkan, Üye, Yedek Üye ve Başsavcı le Başsavcı Yardımcılarının seçimi hakkında" karar uyarınca Hâkim Albay Kemal Gökçen Yargıtay yedek Üyesi olarak seçilmiştir. 7 Ekim 1960 tarih, 10623 sayılı Resmî Gazete <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/10623.pdf> (12. 07. 2022, 23. 27). Hâkim Tuğgeneral Kemal Gökçen Askeri Yargıtay Birinci Daire Başkanı iken 926 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanunu'nun 49 uncu maddesinin (F) bendi gereğince kadrosuzluk sebebiyle emekliye sevk edilmişlerdir. Yargıtay Onursal Birinci Başkanı İmran Öktem'in 1967-68 Yılı Yeni Adalet Yılı Konuşması, (ss. 1-13), <https://www.yargitay.gov.tr/documents/acilisKonusma/1967-1968.pdf> (12. 07. 2022, 22. 53; 1973 tarihinde Ankara'da vefat etmiştir. Ayrıca bkz. Sadık Karaöz, *Manisa İli Kütüphaneleri*, Manisa İli Merkez Kütüphaneleri Koruma ve Geliştirme Yay. Ankara 1974, s. 118. Ayrıca Kemal Gökçen'in gelini Nur Gökçen'den alınan bilgiler (28 Aralık 2022. 15. 30). bkz. "Acı Kaybımız M. Kemal Gökçen", *Cumhuriyet*, Vefat İlanı, 27 Kasım 1973.

⁴⁴ Birinci, "İbrahim Gökçen", s. 185.

⁴⁵ Karaöz, *Manisa İli Kütüphaneleri*, s. 118; Cemil Öztürk, "İslahhane" *TDVİA*, C. 19, İstanbul, 1999, s. 190-191. Osmanlı'da İslahhane okulları 13. yaşından gün almamış ökü, yetim, kimsesiz, fakir ve durumu iyi olan ailelerin çocuklarının ücreti karşılığında çocukların ilk eğitim merkezleridir. 1867'den sonra birçok şehirle birlikte Selanik'te de açıldığı anlaşılmaktadır. Okullarda daha çok temel eğitim ve meslek edindirmek amacını gütmektedir. "*Bu kurumlar, Cumhuriyet dönemine kadar faaliyet gösterecek olan sanayi mekteplerine zemin ve model oluşturmıştır.*" s. 191.

⁴⁶ İbrahim Gökçen, "Tarih dersinde aktif metod faydalı mıdır?", *Hürriyet Misakı*, Yıl:4, Sayı: 911, 30 Kasım 1954, s. 2.

⁴⁷ Karaöz, *Manisa İli Kütüphaneleri*, s. 118.

⁴⁸ Emine Meral Seçer'le 27 Aralık 2015, Pazar, 12. 30-13. 40 saatleri arasında yapılan görüşme. Ayrıca bkz. Hakkı Avan, "İbrahim Gökçen'in Kızı Emine Meral Anlattı". Hakkı Avan'ın Emine Meral Seçer'le 2006 yılında yaptığı görüşme notları. Herhangi bir yerde yayınlanmayan görüşme notlarını 13 Kasım 2015 tarihinde bizimle paylaşan Hakkı Avan'a teşekkür ederim.

Türkiye'ye yerleştikten sonra İstanbul Erkek Muallim Mektebi imtihanlarına girdiği, Balıkesir Erkek Muallim Mektebine kaydolduğu, daha sonra İstanbul Erkek Muallim Mektebine naklini yaptırdığı ve bu okuldan ilkokul öğretmeni olarak mezun olduğu anlaşılmaktadır.⁴⁹

İbrahim Gökçen'in Milli Eğitim Bakanlığı Hizmet Cetveli kayıtlarına göre Giresun Merkez Gazipaşa Mektebi, Bursa Delice Köyü, Bursa Gümrüklü'de Başmuallimlik ve Merkez Cumhuriyet Mektebi öğretmenliği yaptığı anlaşılmaktadır.⁵⁰ Cumhuriyet Mektebinde görev yaptığı yıllarda askerliğini de yapmış sayıldığı anlaşılmaktadır. Askerlik görevine 29 Birinci Teşrin (Ekim) 1932'de başladığı, 30 Nisan 1934 tarihinde askerlikten terhis olduğu görülmektedir.⁵¹

Gökçen, Giresun'da tanıştığı öğretmen Mürvet Hanımla 6 Ekim 1932'de evlenir.⁵² Bu evlilikten Emine Meral, Oğuz ve Yavuz adlarında üç çocukları olur.⁵³

İbrahim Gökçen, 12 Ekim 1936 tarihine kadar ilkokul öğretmenliği yapmıştır. 18 Eylül 1935'te yeniden imtihanlara girerek ortaokul tarih ve coğrafya öğretmenliği diploması almıştır.

Gökçen, 30 Eylül 1937'den 18 Eylül 1957'ye kadar Manisa'da öğretmenlik yapar. 27 Eylül 1957'de İstanbul Bakırköy Ortaokuluna tayini çıkar. 4 Şubat 1958'de Beyoğlu Olgunlaşma Enstitüsünde açmış olduğu kişisel resim sergisi sırasında hastalanır ve Bakırköy Devlet Hastanesinde vefat eder. Mezarı Edirnekapı Kabristanlığındadır.⁵⁴

1.2. Ailesi ve Yetiştigi Çevre

İbrahim Gökçen'in babası Mustafa ve Fatma oğlu Mehmet Gökçen'dir (d. 01.07.1873 Gevgili-öl. 30.03.1951, Bursa). Annesi Gevgili kazasının Mayadağ bucağına bağlı Karasınan köyündendir. Babası komisyonculukla geçimini temin etmiştir.⁵⁵ Ailenin kökleri Kadrioğulları sülalesine dayanır⁵⁶ Annesi Ayşe Gökçen'dir. (d. 1.7.1879 Gevgili, öl. 07.10.1953 Bursa).

Balkanlarda Osmanlı'ya karşı başlayan ayaklanmalar, Türklere karşı yapılan

⁴⁹ Milli Eğitim Bakanlığı İnsan Kaynakları Genel Müdürlüğü, Sayı: 168333931-903. 06. 01-E-4770770. Konu: İbrahim Gökçen. Kurum Sicil No: 7523; Ayrıca bkz. Birinci, "İbrahim Gökçen", s. 185.

⁵⁰ Milli Eğitim Bakanlığı Hizmet Cetveli, Sicil No: 7523.

⁵¹ Milli Eğitim Bakanlığı Hizmet Cetveli, Sicil No: 7523. Askerlik Terhis Belgesi.

⁵² Evlilik tarihleri bir bilgiye göre 6 Aralık 1932, diğer bir başka bilgiye göre ise 6 Ekim 1932'dir. Bkz. Birinci, "İbrahim Gökçen", (ss. 185-200).

⁵³ EK. Görsel Ekler.

⁵⁴ EK. Aile Kabristanlığı.

⁵⁵ Emine Meral Seçer'le 27 Aralık 2015, Pazar, 12. 30-13. 40, görüşme.

⁵⁶ Ali Birinci, "İbrahim Gökçen", s. 185.

baskılar aileyi perişan eder. Emine Meral Seçer'in anlattıklarına göre Yunanistan bölgede yaşayan Türklere hayat hakkı tanımaz. 1880'li yıllardan itibaren başlayan baskılar Balkan Savaşları ve I. Dünya Savaşı yıllarında ciddi sıkıntı ve mağduriyetlerin yaşanmasına neden olur.⁵⁷ Aile baskılara dayanamaz birçok Türk ailesi gibi Gevgili'den Selanik'e göç etmek zorunda kalır.

Gökçen ailesi soyadı kanunundan sonra 10 Temmuz 1935 tarihine kadar Gültekin soyadını kullanmış ancak daha sonra aile olarak Gökçen soyadını tercih etmişlerdir.⁵⁸ Ailenin ilk dönemde kısa bir sürede de olsa Gültekin soyadını kullandığını İbrahim Gökçen'in gelini Oğuz Gökçen'in hanımı Hayrunnisa Gökçen de teyit etmektedir.⁵⁹

İbrahim Gökçen ve ailesi Nisan 1924'te Bursa'ya yerleşerek Kilse/Kilise sokağı 21 numaralı bir evde ikamet etmişlerdir.⁶⁰

1900'lü yıllar Balkan coğrafyasında yaşayan her Türk ailesi gibi Gökçen ailesi için de zorlu ve bir o kadar da milli bilincin yüksek olduğu yıllardır. Çocukluğu baskı ve yıldırımlar altında geçen İbrahim Gökçen ve ailesi vatanın, bağımsızlığın, hür yaşamanın ne anlama geldiğini doğduğu Karasınan köyünde, Mayadağ'da, Gevgili ve Selanik'te yaşadıkları Yunan baskı, zulüm ve dramlardan dolayı yaşayarak öğrenmiştir.

Gökçen, Balkan Savaşları ve I. Dünya Savaşı sırasında eğitim çağındadır. Doğup büyüdüğü topraklardan zorla koparılmaları ve Bursa'ya taşınmaları İbrahim Gökçen gibi özellikle Balkanlarda zulme uğrayan ve göçe zorlanan yüzbinlerce insanı derinden etkilemiştir.

Cumhuriyetin ilk nesilleri için vatanın, hürriyetin anlamı daha derin ve köklüdür. İbrahim Gökçen içine kapanık ancak çok çalışkan ve üretken insandır. *“Yeni öğretmen Sonbahar'da Manisa'ya geldi. Adı İbrahim'di. Uzun boylu, esmer benizli, siyah saçlı, levent bir delikanlıydı. Yüzüne bakınca, sözlerinin dinleyince insan içinde bir rahatlık hissediyordu. İbrahim'in üzerimizdeki ilk tesiri müspetti. (...) O, çok*

⁵⁷ İbrahim Gökçen'in kızı Emine Meral Seçer'le 27 Aralık 2015 Pazar, 12. 30-13. 40 saatleri arasında İzmir Hatay'daki Çınar Apartmanındaki evinde yapılan görüşme.

⁵⁸ Birinci, “İbrahim Gökçen”, 185-200.

⁵⁹ Hayrunnisa Gökçen'le 08. 03. 2023, 12. 25'te yapılan görüşme. Ayrıca bkz. Ali Birinci, “İbrahim Gökçen”, s. 185.

⁶⁰ 26 Nisan 1928'de verilen Hüviyet Cüzdanı bilgilerinden elde edilmiştir. Hüviyet Cüzdanında *“İşbu hüviyet cüzdanında isim ve şöhret, hal ve sıfatı mukarrer olan Mehmet ef. mahdumu İbrahim ef. Türkiye Cumhuriyeti tabiiyetine haiz olup ... “ifadeleri bulunmaktadır. Ayrıca bkz. Hakkı Avan, “İbrahim Gökçen'in Kızı Emine Meral Anlattı”. Hakkı Avan'ın Emine Meral Seçer'le 2006'da görüşme notları.*

meraklı bir insandı. Neresinden bakarsanız bakın, ondaki cevherden, varlıktan birçok şeyler görür gibi olurdunuz. (...) Boş durmak en nefret ettiği şeydi.”⁶¹

Emine Meral Seçer’in anlattığına göre İbrahim Gökçen’in babasına “Kadeş Mehmet” lakabıyla çağırırlardı. Mehmet Bey hanımına çok düşküdü. Rumeli yemeklerini Ayşe hanımla birlikte yaparlardı. Bektaşî tarikatına mensuptu.⁶² Emine Meral Seçer İbrahim Gökçen’in de kendilerine Bektaşî olduğunu söylediğini ifade etmektedir.⁶³

1. 3. Eğitim Hayatı

İbrahim Gökçen Selanik’te Ali Paşa Mektebinde ilk eğitimini tamamlamıştır.⁶⁴ Selanik’te okuduğu okulla ilgili hatıralarında şu ifadeleri kullanır: “*Sene 1916 Selanik’te sayılı bir okulda talebeyim. Tarih hocamız, Allah gani gani rahmet etsin Hüsnü Efendidir. (...) Kafaca ileri fikirli bulunan tarih hocamızın anlattığı... O zaman ben 12 yaşında idim. Şimdi 12 yaşında çocukların kuru bilgileri...*”⁶⁵

Ailesiyle Bursa’ya yerleştikten sonra eğitim hayatına devam eden Gökçen 15 Haziran 1928’de Erkek Muallim Mektebi İlk Mektep Muallimliği Şahadetnamesi alır. Gökçen’in 15 Aralık 1929’da kendi el yazısıyla yazmış olduğu bilgiler ve Ali Birincinin de aktardığı bilgilerden hareketle Gökçen’in İstanbul Erkek Muallim Mektebi imtihanlarına girdiği, Balıkesir Erkek Muallim Mektebine başladığı daha sonra İstanbul Erkek Muallim Mektebine naklini yaptırdığı ve bu okuldan ilköğretmeni olarak mezun olduğu anlaşılmaktadır.⁶⁶ İlk Mektep Muallimliği Şahadetnamesi⁶⁷ alan Gökçen’in ilk görev yeri olan Giresun Merkez Gazipaşa Mektebi’dir.

İstanbul Erkek Muallim Mektebi Şahadetnamesinde “*Mehmet ef. nin oğlu İbrahim ef. İstanbul Erkek Muallim Mektebinde tahsilini ikmal ederek talimatname mucibince teşekkül eden imtihan komisyonu huzurunda geçirdiği birinci ve ikinci*

⁶¹ Çağatay Uluçay, *Sancaktan Saraya Seçme Yazılar*, (Haz: Sabri Koz, Haşim Şahin), Yapı Kredi Yay. İst. 2012. s. 441.

⁶² Emine Meral Seçer’le evinde yapılan görüşme. 27 Aralık 2017 ve Hakkı Avan, “İbrahim Gökçen’in Kızı Emine Meral anlattı”, 2006.

⁶³ Emine Meral Seçer’le yapılan görüşme. Hakkı Avan, “İbrahim Gökçen’in Kızı Emine Meral anlattı”, 2006.

⁶⁴ Ali Birinci, “İbrahim Gökçen”, s. 185.

⁶⁵ İbrahim Gökçen, “Tarih dersinde aktif metod faydalı mıdır?”, *Hürriyet Misakı*, Yıl:4, Sayı: 911, 30 Kasım 1954, s. 2.

⁶⁶ Milli Eğitim Bakanlığı İnsan Kaynakları Genel Müdürlüğü, Sayı: 168333931-903. 06. 01-E-4770770. Konu: İbrahim Gökçen. Kurum Sicil No: 7523; Ayrıca bkz. Birinci, “İbrahim Gökçen”, s. 185.

⁶⁷ Milli Eğitim Bakanlığı Hizmet Cetveli, Sicil No: 7523. Türkiye Cumhuriyeti Maarif Vekaleti, İstanbul Erkek Muallim Mektebi, Hususi No: 748/18, Umumi No: 755.

mezuniyet imtihanlarında yukarıda gösterilen dereceler kazanmış ve bunlara nazaran Türkiye’de ilk mektep muallimliği etmiye ehliyeti olduğu tebeyyüm eylemiş bulunduğu cihetle bu ehliyetini tasdikan kendisine” ifadeleri yer almaktadır.

İstanbul Erkek Muallim Mektebi Şahadetnamesinde İbrahim Gökçen’in kimlik bilgileri, numarası ve aldığı dersler ve dereceleri belirtilmiştir.

Buna göre; Şahadetname sahibinin:

Adı, lakabı: İbrahim

Babasının adı: Mehmet

Doğduğu yer: Selanik

Doğduğu yıl: 322

Hususi No: 487/18

Umumi No: 755

Fotoğraf yeri boş bırakılmıştır.

Dersler ve derece:

Türkçe ve Edebiyat: Pekiye

Tarih, Coğrafya, Malumatı Vataniye: İyi

Tabii İlimler: Pekiye

Riyazi İlimler: İyi

Meslek dersleri: Çok iyi

Usulü tedris, tatbikatı: Çok iyi

Ecnebi lisan: İyi

Musiki: Çok iyi

Resim: Çok iyi

El işleri: Çok iyi

Beden eğitimi: İyi

Orta tedrisat dairesince tescil edilmiştir.⁶⁸

İbrahim Gökçen İstanbul Erkek Muallim Mektebinden yedi yıl sonra orta öğretim mektebi sınavlarına girerek 18 Eylül 1935’te⁶⁹ tarih coğrafya öğretmenliği muallim muavinliği ehliyetnamesini almıştır.

⁶⁸ MEB İnsan Kaynakları Genel Müd. Dosya No: 7523, *Kurum Sicil ve Özlük Dosyası*.

⁶⁹ Ali Birinci, “İbrahim Gökçen”, s. 185.

Necati Bey İlkokulu ve Murat Germen İlkokulunda görev yapmıştır.

Eğitimci bir aile olan Gökçen ailesi Manisa'da değişik evlerde kiracı olarak oturmuştur. 1950-1953 yılları arasında Adakale Mahallesi İyilik Sokak 14 numarada ikamet etmişlerdir.

Mürvet Gökçen 03.12.1992 tarihinde Bursa'da vefat etmiş, naaşı Edirnekapı'daki İbrahim Gökçen'in mezarının yayına defnedilmiştir.

Gökçen ailesinin üç çocuğundan ikisi Manisa'da doğmuştur. Çiftin çocukları şunlardır: Emine Meral (Seçer) (d. 1934 Bursa, öl. 20 Ocak 2016, İstanbul). Manisalı mühendis Nejat Seçer'le evlilik yapmış ve İzmir'de yaşamıştır. Mezarı Edirnekapı'da aile kabristanlığındadır. 3 yaşında Manisa'ya gelen Meral Seçer İlkokulu Murat Germen' de, ortaokulu Manisa Ortaokulunda, Liseyi Manisa Lisesinde 1953'te tamamlamıştır. Bir süre Ankara Ün. Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi Türkoloji Bölümüne devam etmiş ancak daha sonra İstanbul Üniversitesi İngiliz Filolojisi bölümüne geçmiştir. Ancak bu bölümü bitirmeden okuldan ayrılır.⁷³

Emine Meral ve Nejat Seçer çifti hayatlarını İzmir'de sürdürmüşlerdir. Emine Meral Seçer, Nejat Seçer'in 1990'daki vefatından sonra ölümüne kadar İzmir'de yalnız yaşamıştır. Emine Meral Seçer vefatına kadar her hafta Manisa'ya gelir ve arkadaşlarıyla vakit geçirirdi.⁷⁴ Meral ve Nejat Seçer çiftinin⁷⁵ çocukları yoktur.⁷⁶

Emine Meral Seçer'le 27 Aralık 2015 tarihinde 12.30-13.40 arasında İzmir Hatay bulunan Çınar Apartmanında görüşüme imkânı bulduk. Görüşme kayıtlarımız Emine Meral hanımın vefatından önce yapılan son görüşmedir.

Emine Meral Hanım'ın bize anlattıklarıyla araştırmacı Hakkı Avan'a 2006 tarihinde anlattıkları birbirine çok yakındır.⁷⁷ Emine Meral Hanım'ın hatıraları arasında çok önemli bilgiler bulunmaktadır. Emine Meral Seçer 20 Ocak 2016 Perşembe sabah 05.30 Kadıköy Araştırma Hastanesinde vefat etmiş, Edirnekapı mezarlığına defnedilmiştir.

Oğuz Gökçen (d. 22 Nisan 1941 Manisa- öl. 11 Nisan 2018, İstanbul). İlkokulu Murat Germen, Manisa Ortaokulu ve Manisa Lisesinde okumuştur. Yerbilim uzmanı

⁷³ Emine Meral Seçer'le 27 Aralık 2015, 12. 30-13. 40 tarihinde yapılan görüşme.

⁷⁴ Emine Meral Seçer'le 27 Aralık 2015 İzmir'de tarihinde yapılan görüşme.

⁷⁵ EK. Görsel Ekler.

⁷⁶ Emine Meral Seçer ve Eşi Nejat Seçer'in evlilik fotoğrafı. (Naci YENGİN Arşivi) (Görsel ekler:2)

⁷⁷ Naci Yengin, "İbrahim Gökçen'in Kızı Emine Meral Seçer'in Vefatı Üzerine", 25 Ocak 2016, <https://www.tarihistan.org/yazarlar/naci-yengin/ibrahim-gokcen-in-kizi-emine-meral-secer-in-vefati-uzerine/5448/>, (10. 03. 2023, 13. 50). Ayrıca bkz. Naci Yengin, *Manisa'da Denge Gazetesi*, 25 Ocak 2016, <https://www.manisadenge.com/ibrahim-gokcenin-kizi-emine-meral-secer-makale,1591.html>, (10. 03. 2013, 14. 10).

olarak görev yapmıştır. 28 Kasım 1964'te Hayrunnisa Hanım'la evlenmiştir. Çift İstanbul'da Erenköy Kazasker Şakacı Sokakta ikamet etmiştir.⁷⁸

Yavuz Gökçen (d. 07 Temmuz 1944 Manisa, öl. 04.05.2009 Bursa Fetiye Mezarlığı). İlkokulu annesinin yanında, ortaokulu Manisa Ortaokulunda, Liseyi İstanbul Pertevniyal Lisesinde, Ün. Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Bölümünde okumuştur. Meliha Hanımla 1974'te evlilik yapmıştır. Yavuz Gökçen vefatına kadar mimar ve müteahhit olarak hayatını sürdürmüştür.

1. 5. Görev Yaptığı Yerler

İbrahim Gökçen'in 25 Eylül 1928'de başladığı öğretmenlik hayatı 4 Şubat 1958'de vefatına kadar yaklaşık 30 yıl devam etmiştir. Milli Eğitim Bakanlığı İnsan Kaynaklar Genel Müdürlüğü Hizmet Cetveli ve Manisa Lisesi Arşivi bulunan “*İşyar öğretmenlere mahsus sicil defteri*”⁷⁹ kayıtlarından öğrendiğimiz kadarıyla Gökçen'in Kırşehir Ortaokulu Tarih-Coğrafya öğretmenliğinden Manisa Ortaokulu Tarih-Coğrafya öğretmenliği ve Bakırköy Orta Okulu Tarih-Coğrafya öğretmenliğine atanmasına dair bilgiler bulunmaktadır.

İbrahim Gökçen'in görev yaptığı yerler ve okullar şunlardır:

1- Giresun Merkez Gazipaşa Mektebi: 25 Eylül 1928-31 Ağustos 1931. Gökçen Giresun Gazipaşa Mektebi muallimliğine barem kanun mucibinde tayin olduğunda ilk maaşı 1500 (15 TL) kuruştur. 1 Haziran 1930 ile 31 Ağustos 1931 arasında maaşı 1600 kuruşa yükselmiştir.⁸⁰

2- Bursa Delice Köyü Öğretmenliği: 30 Eylül-30 Eylül 1932. Gökçen'in ikinci görev yeri Bursa Delice Köyü Muallimliğidir. Burada 1 yıl görev yapan Gökçen 1750 kuruş maaş almaktadır. Eşinin Bursa merkezde bulunmasından dolayı Gümrüklü başmuallimi olarak ataması yapılmıştır.⁸¹

3- Bursa Merkez Gümrüklü Başmuallimi: 1 Ekim 1932- 30 Eylül 1934. İki yıl kaldığı Gümrüklü 'de 1750 kuruş maaş almıştır.

4- Bursa Merkez Cumhuriyet Mektebi Muallimliği: 1 Ekim 1934-12 Ekim 1936. 1 Ekim 1934 ile 12 Ekim 1936 tarihleri arasında görev yaptığı Bursa Cumhuriyet Mektebinde maaşı 1750 kuruştan 2000 kuruşa yükselmiştir. Bu süreçte terfi ettiği

⁷⁸ “Manisa Tarihçisi İbrahim Gökçen'in oğlu Oğuz Gökçen Vefat Etti”, 11 Nisan 2018, <https://www.tarihistan.org/manisa-tarihcisi-ibrahim-gokcen-in-oglu-oguz-gokcen-vefat-etti/13446/>, (10. 03. 2023, 14. 20).

⁷⁹ Manisa Lisesi Arşivi.

⁸⁰ 5434 sayılı Konunun geçici 19 uncu maddesine göre tahakkuk ettirilecek paranın hesabına esas olacak Hizmet Cetveli. *MEB İnsan Kaynaklar Genel Müdürlüğü*. Sicil No: 7523.

⁸¹ Hizmet Cetveli, *MEB İnsan Kaynaklar Genel Müdürlüğü*. Sicil No: 7523.

anlaşılmaktadır.

5- Askerliği: Topçu Zabit Vekilliği: 29 Ekim 1932-30 Nisan 1934. Bursa Merkez Cumhuriyet Mektebinde görev yaparken askerlik görevini topçu zabit vekili olarak yerine getirmiştir. İlk kıta hizmetini 1. F. Topçu Alayına 29 Ekim 1932’de giriş yapmış, İkinci kıta hizmetine İhtiyat Z. P. MP. BL. 5. olarak 1 Mayıs 1933’te girmiş, son altı aylık zabit vekili hizmet görevine ise 11. F. 30. Topçu, A. 1. Tb. 2. Bl. ’te tamamlamıştır. Askerliğini 30 Nisan 1934’te terhis belgesi alarak tamamlamıştır.⁸²

6- Kırşehir Ortaokulu Tarih ve Coğrafya Öğretmenliği: 16 Ekim 1936-13 Eylül 1937. İbrahim Gökçen 25 Eylül 1928’de başlayan ilkokul öğretmenliği 18 Eylül 1935’te ortaokul tarih-coğrafya öğretmenliği olarak devam etmiştir. Sicil Defteri kayıtlarından anlaşıldığı üzere 28.8.1937 yılan dair kayıta Manisa Ortaokulu tarih-coğrafya öğretmeni olarak atandığı 30.09.1937’de görevine başladığı anlaşılmaktadır.⁸³

İbrahim Gökçen İstanbul Erkek Muallim Mektebinden ilkokul öğretmeni olarak mezun olduktan yedi yıl sonra orta öğretim mektebi sınavlarına girerek 18 Eylül 1935’te⁸⁴ tarih-coğrafya öğretmenliği muallim muavinliği ehliyetnamesini almış ortaokul ve lise öğretmeni olmaya hak kazanmıştır.

7- Manisa Ortaokulu Tarih ve Coğrafya Öğretmenliği: 28 Eylül 1937-31 Mayıs 1946. İbrahim Gökçen’in Manisa’da görev yaptığı yıllara dair Manisa Lisesi arşiv kayıtlarından edindiğimiz bilgiler çerçevesinde daha detaylıdır. Gökçen’in Manisa’ya ataması 977 atama numarası kararı ile 27.8.1937’de gerçekleşmiş ve 30.09.1937’de Manisa Ortaokulu Tarih-Coğrafya öğretmeni olarak 2500 kuruş maaşla görevine başlamıştır.

Gökçen 2 Haziran 1937 ile 1.10.1938 tarihleri arasında Manisa Ortaokulunda, Yardirektör (Müdür Yardımcısı) görev yapmıştır. Bu süre içinde 20 ve 25 saat ders ücreti (2000-2500) almış, 31.8.1939 tarihinde terfi etmiştir.

Gökçen’in 23.8.1939’da yeniden tarih ve coğrafya öğretmenliği görevine döndüğü ve bu görevine 1.9.1943 tarihine kadar devam ettiği, bu süre zarfında 30-35 saat ücret aldığı (3000 kuruş) anlaşılmaktadır.

20.11.1943, 31 Mayıs 1946 yılları arasında Manisa Ortaokulu Yardirektörü olarak görev yaptığı, 30 ve 40 saat ücret aldığı (3000-4000 kuruş) ve bu süre içinde

⁸²Askerlik Terhis Belgesi, *MEB İnsan Kaynaklar Genel Müdürlüğü*. Sicil No: 7523.

⁸³ İşyar ve öğretmenlere mahsus sicil defteri. *Manisa Lisesi Arşivi*.

⁸⁴ Ali Birinci, “İbrahim Gökçen”, s. 185.

staj için askere gittiği anlaşılmaktadır.

Manisa Ortaokulu binasının bir bölümünde Manisa Lisesinin açılmasıyla birlikte Manisa Ortaokulu Yardirektörlük görevinden 31 Mayıs 1946'da istifa ettiği anlaşılmaktadır.⁸⁵

8- Manisa Lisesi Yardirektörlüğü, Tarih ve Coğrafya Öğretmenliği: 22 Ağustos 1946-18 Eylül 1957 tarihleri arasında Manisa Lisesinde tarih-coğrafya öğretmenliği yapmıştır. Manisa Lisesinde görev yaptığı yıllarda maaşı 4000, 5000, 6000, 7000 ve 8000 kuruşa kadar yükselmiş ve bu süreler içinde terfiler almaya hak kazanmıştır.⁸⁶

İbrahim Gökçen'in Manisa'da görev yaptığı yıllara ait sicil defteri: ⁸⁷

[illegible]

İşyar ve öğretmenlere mahsus sicil defteri (Manisa Lisesi Arşivi).

1946-1950 yılları arasında Manisa Lisesinde öğretmenlerin okula devam ve devamsızlık çizelgeleri, hastalıklarına dair “*Öğretmen devam cetveli*” bilgilerinden yola çıkarak İbrahim Gökçen’in 1946-1947, 1947-1948, 1948-1949, 1949-1950 yıllarına ait öğretmen devam cetvelinde⁸⁸ devam ve devamsızlık durumu şöyledir:

1946-1947 Devam-Devamsızlık (saat olarak)	1947-1948 Devam-Devamsızlık (saat olarak)
Ekim 49	Ekim 53 14
Kasım 44	Kasım 59 8
Aralık. 43 2	Aralık 56 8

⁸⁵ İşyar ve öğretmenlere mahsus sicil defteri. *Manisa Lisesi Arşivi*; Hizmet Cetveli, *MEB İnsan Kaynaklar Genel Müdürlüğü*. Sicil No: 7523.

⁸⁶ İşyar ve öğretmenlere mahsus sicil defteri. *Manisa Lisesi Arşivi*.

⁸⁷ İşyar ve öğretmenlere mahsus sicil defteri, *Manisa Lisesi Arşivi*

⁸⁸ 1946-1947, 1947-1948, 1948-1949, 1949- 1950 Yıllarına Ait Öğretmen devam cetveli, *Manisa Lisesi Arşivi*.

Ocak	59		Ocak	56	8
Şubat	41	7	Şubat	56	8
Mart	14	Rapor	Mart	50	8
Nisan	37		Nisan	43	8
Mayıs	35		Mayıs	31	5
Toplam:	322	45	Toplam:	404	67

1948-1949 Devam -Devamsızlık(saat olarak)	1949-1950 Devam-Devamsızlık(saat olarak)
Ekim 49	Eylül 13
Kasım 60 4	Ekim 47 12
Aralık 49	Kasım 42 8
Ocak 60 4	Aralık 19
Şubat 37 3	Ocak 52
Mart 64	Şubat 64
Nisan. 56	Mart 73
Mayıs 52	Nisan 57 4
Toplam: 427 7	Mayıs 47 4
	Toplam: 414 28

9- Bakırköy Orta Okulu Tarih-Coğrafya Öğretmeni. Manisa Lisesi Öğretmen Sicil Defteri ve MEB Öğretmen Hizmet Cetveli Kayıtlarında Gökçen'in 18.9.1957 tarihinde İstanbul Bakırköy Ortaokuluna nakil yaptırdığına⁸⁹ dair bilgi bulunmaktadır.

Gökçen'in Bakırköy Ortaokulundaki görevi 18 Eylül 1957 tarihinden 4 Şubat 1958 tarihine kadar devam etmiştir. Gökçen'in Beyoğlu Olgunlaşma Enstitüsünde açmış olduğu kişisel resim sergisi sırasında hastalanmış, Bakırköy Devlet Hastanesinde 4 Şubat 1958'de vefat etmiştir.

O, “*Manisa 'ya âşıktı. Eşinin dediği gibi “Manisa” diye diye öldü.*”⁹⁰ Cenazesi 6 Şubat 1958'de Edirnekapı Kabristanlığına defnedilmiştir.

İbrahim Gökçen'in vefatı üzerine Çağatay Uluçay onun Manisa sevgisini şu ifadelerle anlatır: “*İbrahim Gökçen'in Manisa'daki son vazifesi bu lisenin tarih-*

⁸⁹ İşyar ve öğretmenlere mahsus sicil defteri. *Manisa Lisesi Arşivi*; Hizmet Cetveli, *MEB İnsan Kaynaklar Genel Müdürlüğü*. Sicil No: 7523.

⁹⁰ Karaöz, *Manisa İli Kütüphaneleri*, s. 118.

coğrafya öğretmenliği (22 Ağustos 1946 – 18 Eylül 1957) oldu. Tam yirmi senesini geçirdiği bu şehirden ayrılarak İstanbul Bakırköy Ortaokulu'nda tarih-coğrafya öğretmenliğine başlamış ise de beşinci ayında hayatları ayrılmıştı. Henüz İstanbul'a alışamamıştı ve her fırsatta Manisa'dan bahsediyordu.”⁹¹

Gökçen ailesi İstanbul'da ilk olarak Şehremini Ördek Kasap Mahallesi, Lütfi Paşa Sokak, No: 18, Daire: 5'te oturmuşlardır.⁹²

1. 6. Manisa Yılları

İbrahim Gökçen'in Kırşehir Ortaokulu Tarih-Coğrafya öğretmenliğinden Manisa Ortaokulu Tarih-Coğrafya öğretmenliğine atanması Manisa'nın kültür, tarih ve eğitimi açısından büyük bir şans olarak görülmelidir. 28 Eylül 1937'de geldiği Manisa'nın İbrahim Gökçen'in hayatında çok önemli yere sahip olacağı, hayatında derin izler bırakacağı daha sonra anlaşılabacaktır. Manisa, Gökçen'in birçok yeteneğinin ortaya çıkmasını sağlayan şehir olarak da anılacaktır.

Cumhuriyetin ilk kuşağı, Milli Mücadeleye tanıklık eden nesil, vatanın, bağımsızlığın ne anlama geldiğini yaşayarak gören; Atatürk'ün önderliğinde yeniden bağımsız ve müreffeh bir ülke kurmak idealine inananların başında eğitim ordusu gelmektedir. Manisa'ya bu duygu ve düşüncelerle gelen Gökçen, kısa zamanda Bursa ile Manisa'nın birçok yönden benzeştiğini fark eder. Gökçen'in Manisa'ya alışması ve Manisa'nın Gökçen'e imkanlarını sunması uzun sürmez.

İbrahim Gökçen'in Manisa'ya gelişi ile birlikte ortaya çıkan enerji ile ilgili en yakın arkadaşı M. Çağatay Uluçay şu önemli bilgileri verir: “*Manisa Ortaokulu'na yeni bir öğretmen tayin edilmişti. İlk önce kararnamesi, daha sonra da kendisi geldi. O zamanki Manisa Ortaokulu öğretmen kadrosu, her bakımdan kıymet taşıyan arkadaşlarla doluydu. Herkes bu yeni tayin edilen arkadaşın da iyi bir insan ve öğretmen olmasını temenni ediyordu. (...) Yeni öğretmen Sonbahar'da Manisa'ya geldi. Adı İbrahim'di. Uzun boylu, esmer benizli, siyah saçlı, levent bir delikanlıydı. Yüzüne bakınca, sözlerini dinleyince insan içinde bir rahatlık hissediyordu. İbrahim'in üzerimizdeki ilk tesiri müspetti.*

Aradan zaman geçti. İbrahim, hepimizi sardı. O, çok meraklı bir insandı. Neresinden bakarsanız bakın, ondaki cevherden, varlıktan birçok şeyler görür gibi olurdunuz. O, hoş sohbet, şakacı, esprili bir insandı. Tatlı hikâyeler anlatarak

⁹¹ Birinci, “İbrahim Gökçen”, s. 187. Ayrıca bkz. *Tarih Yolunda Tanıdıklarım*, s. 264

⁹² T. C. Emekli Sandığı Umum Müdürlüğü, İbrahim Gökçen'in emekliliği hakkında 2 Haziran 1958'de Mürvet Gökçen'e gönderilen bilgi.

arkadaşlarına hoş vakit geçirtirdi.

İbrahim'in iç ve dış âlemi okul ailesi tarafından iyice anlaşılmış; öğretmen arkadaşları da öğrencileri de onu pek sevmişti. İbrahim de Manisa'ya ve çevresine kendini adadı. Manisa'yı kendisi için ikinci Bursa yaptı. İlk zamanlarda, vatani olan Bursa için yanıp tutuşuyordu. Fakat sonraları, Bursa'yı unutup; Manisalı oluverdi. Manisa'da, Bursa'yı andıran çizgiler, özellikler görüyordu."⁹³

"Manisa Ortaokulu'nda (30 Eylül 1937- 31 Mayıs 1946) tarih-coğrafya öğretmenliğinin yanı sıra, yarıdirektörlük (11 Aralık 1937 – 30 Eylül 1938), tarih-coğrafya yarıdirektörlüğü (1 Ekim 1938- 12 Aralık 1943) ve müdür muavinliği (12 Şubat 1943 – 31 Mayıs 1946) gibi vazifelerde bulunan İbrahim Gökçen, bu meyanda ortaokulun lise haline getirilmesinden sonra da mesleki ve idari vazifelerine devam etti."⁹⁴

İbrahim Gökçen'in 1946-1947, 1947-1948, 1948-1949 ve 1949-1950 yılı "*Öğretmen devam cetveli*"⁹⁵ kayıtlarından edindiğimiz bilgilere göre Manisa Lisesinde tarih ve coğrafya öğretmeni olarak yoğun sayılabilecek bir ders yükü olduğu anlaşılmaktadır. Ancak Gökçen bu kadar yoğun derse rağmen bir yandan Manisa'nın tarihi eserleriyle ilgili karakalem, yağlıboya ve sulu boya resim çalışmalarına devam etmiş bir yandan da Manisa ve yöresiyle ilgili gazete ve dergilerde yazılarını sürdürmüştür. Bir yandan da kitap çalışmalarına devam etmiştir.

Gökçen'in Işık, Hürriyet Misakı gazetelerinde yazılar yazdığı, Kemal Besen⁹⁶, Hayri Soytürk ve Doğu Gazetesi sahibi Ömer Özkaya ile yakın dostluklar kurduğu anlaşılmaktadır. Bunların yanı sıra Manisa Halkevi yönetim kurulundaki çalışmaları, Gediz dergisi ve Genç Spil dergisindeki makaleleri ile Manisalıların yakından tanıyıp sevdiği bir şahsiyet haline gelmiştir.

İbrahim Gökçen'in hanımı Mürvet Gökçen'in de Manisa'da sevilen ve birçok Manisalıının öğretmeni olması, Necatibey ve Murat Germen İlkokullarında görev yapması hasebiyle eğitimci bir aile olan Gökçen ailesi Manisalılarla iç içe bir hayat sürmüş, değişik mahalle ve evlerde kiracı olarak ikamet etmiştir.

İbrahim Gökçen'in Manisa Ortaokulundan öğrencisi olan Halil Çınar, Gökçen

⁹³ M. Çağatay Uluçay, "İbrahim Gökçen'i Kaybettik", *Sancaktan Saraya Seçme Yazılar* (Haz: Sabri Koz, Haşim Şahin), Yapı Kredi Yay. İst. 2012, s. 441-442.

⁹⁴ Uluçay, "İbrahim Gökçen'i Kaybettik", s. 441-442.

⁹⁵ 1946-1947 *Manisa Lisesi Arşivi*, Öğretmen devam cetveli, 1947-1948 *Manisa Lisesi Arşivi Öğretmen devam cetveli*, 1948-1949 ve 1949-1950 yılları *Manisa Lisesi Arşivi Öğretmen devam cetveli*.

⁹⁶ "İbrahim Gökçen", *Işık*, Yıl: 15, Sayı: 3024, 10 Şubat 1958, s. 1.

ailesinin Adakale Mahallesi Bayram Yeri Çırpıcı Sokakta oturduklarını mahalle arkadaşları olan İbrahim Gökçen'in oğulları Oğuz ve Yavuzla oyunlar oynadıklarını anlatır. Halil Çınar, Mürvet Gökçen'in Murat Germen İlkokulunda kendi öğretmenleri olduğunu belirtir. *“12-13 yaşlarında bir çocuktum. İbrahim Gökçen ortadan biraz uzun boyluydu.”* şeklinde İbrahim Gökçen'i tarif etmektedir.⁹⁷ Konu ile ilgili olarak Manisa Ortaokulunda İbrahim Gökçen'in talebelerinden emekli hava pilot Yarbay Cengiz Övez, İbrahim Gökçen ve ailesinin kendi evleri olan Adakale Mahallesi İyilik Sokak, 14 numaranın birkaç ev ilerisinde 1950-1953 yılları arasında Derviş Amca denilen birisinin evinde kiracı olarak oturduklarını anlamaktadır.

*“Evlerimiz birbirine yakındı. Bizimle aynı mahallede otururdu. Aramızda birkaç ev vardı. Bize “Adakalelizadeler” denilen bir evde kirada oturlardı. Derviş Amca dediğimiz bir ev sahibi vardı. Evleri iki katı haneyli bir evdi. Hatırladığım kadarıyla 1950 ile 1953 yılları arasında aynı evde oturdular. Derviş Amca öldüğünde başka bir eve taşındılar.”*⁹⁸

Gökçen ailesinin 20 yıl kaldıkları Manisa'da hangi mahallerde oturduklarına dair öğrencilerinden Prof. Dr. Övünç Günhan ve Ziraat Bankası emekli müdürlerinden Erdoğan Uncu şu bilgileri verir:

*“İbrahim Gökçen'in evleri Sultan Caminin arkasında eski Turgutlu yolunda İzmir Caddesi üzerindeydi. Bir de Caminin sol tarafında oturdular uzun yıllar. Şimdilerin Necatibey İlkokulu sırasına denk gelirdi oturduğu ev. Sanırım İbrahim Gökçen Bulvarının kesiştiği noktada da oturlardı. Sultan Camiinden İstasyona giden yol üzerindeydi. Ayşe Hafsa Sultan Külliyesine bağlı Sıbyan Mektebinin (şimdilerde Taş Medrese) tam karşısına denk gelirdi.”*⁹⁹

İbrahim Gökçen Manisa'ya geldiği ilk günden itibaren son nefesini verinceye kadar Manisa'ya âşık olmuş ve Manisa sevdasıyla ölmüştür. Manisa sevdasını öğrencilerine aşulamaktan da geri durmamıştır. Nusret Köklü hatıralarında şöyle anlatır: *“İbrahim Gökçen coğrafya hocamız idi. Manisa tarihinin araştırılması ve yayınlanmasında büyük emek vermişlerdir. Bizlere Manisa'yı tanımayı, sevmeyi ve onunla özdeşleşmeyi aşılamışlardır.”*¹⁰⁰

⁹⁷ Halil Çınar, Manisa Çarşı esnafı ile görüşme (13 Haziran 2015, 17. 25).

⁹⁸ Cengiz Övez'le Manisa Eski Çarşıda Taşçılar Mescidi yanında yapılan görüşme(31 Ekim 2017, 15. 30).

⁹⁹ Prof. Dr. Övünç Günhan'ın İzmir Konak'taki muayenehanesinde yapılan görüşme (11 Mart 2016 tarih 17. 00-18. 30).

¹⁰⁰ H. Nusret Köklü, *Ömrümün Kısa Öyküsü Manisa*, (Yayına Haz. Nejdett Bilgi), Manisa Bel. Kültür Yay. Manisa 2008, s. 30.

İbrahim Gökçen'e öğrencileri "İbrahim" derlerdi. Onu hatırlayan ortaokul ve lise yıllarında İbrahim Gökçen'in öğrencisi olanların bir kısmı Hamamönünde tuval, fotr şapka, pipo ve elinde boya fırçası ile tablo yaparken hatırlamaktadırlar.

İbrahim Gökçen'in Işık, Hürriyet Misakı, Gediz, Genç Spil, Belleten dergi ve gazetelerinde yazmış olduğu yazı¹⁰¹ ve şiirlerle birlikte Manisa'ya dair yüzlerce yağlı boya ve karakalem çalışması bırakarak adeta şehrin kültür, sanat, mimari ve tarihi olarak yeniden ayağa kalkmasında çok önemli hizmetlerde bulunduğunu söylemek mümkündür. Ayrıca Türk Folklor Araştırmaları Dergisinde Makedonya'da Yörük Kültürü üzerine yazmış olduğu ve henüz kitaplaşmamış seri yazıları da bulunmaktadır.¹⁰²

Gökçen ailesinin Manisa ile olan bağıını kızı Emine Meral Seçer şöyle anlatır: *"Annem Murat Germen ilkokulunda babam Manisa Ortaokulunda coğrafya dersime geldi. Babam bizlere diğer öğrencilerinden farklı davranmazdı. Babam: "219 Emine Meral Gökçen, tahtaya" diye sözlüye kaldırır verdiği notu söylemezdi. Ancak karnede görebilirdim notlarımı. Ailem öğretmen olmalarına rağmen derslerimle çok ilgilenmezlerdi. Sanırım bana güvenleri tamdı. Yalnızca kompozisyon ödevlerimi babamla yapardık. Gediz dergisinde ve Kemal Amcanın (Besen) Işık gazetesinde yazılar yazardı. Eski Türkçe kitaplarla haşır neşir olurdu. Annem daha çok roman okumayı severdi. Babam öğrencileri çok sever, öğrenciler de onu çok severdi. Öğrenciler babamla okulun bahçesinde bol bol fotoğraf çektirirdi.*

Çağatay Beyin (Uluçay) eşi Rabia öğretmen annemin ahbabıydı. Kemal Beyin bacanağı Kemal Pehlivanoğlu Türkçe dersime gelirdi. O yıllarda Murat Germen okulundan Hasbiye öğretmen sık sık bize gelirdi.

Annem eve hâkim bir insandı. Maaşlarını birleştirirlerdi. Para annemde dururdu. Ev ihtiyaçlarını annem alırdı.

Babam sanatkâr ruhluymuş. Sehпасını alır dışarıya resim yapmaya giderdi. Hatta anneme yazdığı bir şiir vardı. Şimdi nerede olduğunu bilmiyorum.

Kardeşim oğuz (1941-2018) ve Yavuz (1944-2009) balık tutmaya düşküncüydü. Babam fayton kiralayıp iki kardeşimi de Gediz'e balık tutmaya götürürdü. Hatta babamın Gediz ırmağıyla ilgili bir tablosu da vardır.

¹⁰¹ Manisa Işık Gazetesi sahibi A. Kemal Besen İbrahim Gökçen'in yakın dostudur. İbrahim Gökçen'in kızı Emine Meral Seçer Hanım bu bilgiyi teyit etmektedir. Emine Meral Seçer'le İzmir Hatay'daki Çınar Apartmanındaki evinde görüşmedeki kullandığı ifadeler.

¹⁰² İbrahim Gökçen, "Tarih ve Folklor Tetkikleri: Tarih ve Folklor", *Genç Spil*, Sayı:9 (Mart 1955),s. 4.

Oğuz tabiat canlısı birisiydi. Yavuz daha çok içine kapanıktı. Bazı zamanlar ailecek Akpınar Mesire yerine giderdik.

Babam sokağa çıktığında Manisalılar ‘Hocam, nasılsınız? Bir ihtiyacınız, bir emriniz var mı?’ diye sorarlardı. Babam Manisa’yı çok severdi. Yazdığı kitaplar, yaptığı yağlı boya tablolar, resimlerde hep Manisa vardı. O zamanlar Manisa yemyeşildi.

Galiba son olarak Eczacı Halit Giray Beylerin evinde kiracı olarak oturmuştuk.

Babam Manisa’dan ayrılmak istemiyordu. Önce annemin tayini Zeytinburnu İlkokuluna çıktı. Biz de Fındıkzade de bir ev kiralayarak orada oturduk. Babamın 1957 Eylül’ünde İstanbul Bakırköy Ortaokuluna tayini çıktı. Ancak İstanbul’a hiç gelmek istememişti.”¹⁰³

İbrahim Gökçen’in Manisa yılları hayatının en verimli yıllarıdır. Hitabeti güçlü, sanatkâr ruhlu, insanları kısa zamanda çevresinde toplayan kişiliğiyle kendisini sevdiren ve dostlukları güçlenirdi. Gökçen’in Manisa Lisesi yıllarında dostluğunu kazananlardan birisi de Manisa Lisesinin efsane edebiyat öğretmenlerinden Nazik Erik’tir (1919-2012). Gökçen’le Nazik Erik’in dostlukları öyle güçlüdür ki Gökçen Nazik Erik Hoca’nın yağlıboya tablosunu yaparak bu dostluğu ölümsüzleştirmiştir.

“Nazik Erik Manisa’da yalnız değildir. İçinde bulunduğu topluluğun Manisa’da müridleri vardır. O hem öğrencilerinin hem de Manisalıların Nazik Hocası olur. İhvanı ve öğrencileri dışında değerli hocalarla da diyalogları olmuştur. Bunların içinde en mühimi, değerli bir tarihçi olan ve aynı lisede görev yapan İbrahim Gökçen’dir. İbrahim Gökçen, kendisine Manisa’yı bütün güzellikleriyle tanıtır. Aynı zamanda kendisinin yağlı boya bir portresini yapar.”¹⁰⁴

İbrahim Gökçen’in Manisa’ya gelişinden kısa bir süre sonra Manisa Halkevi yönetimi ve Gediz dergisinde kendisine yer bulması onun araştırmacı yönü kadar bilgi birikimiyle de ilgilidir. Manisa’da kaldığı 20 yıl boyunca insanüstü gayretlerle birçok alanda eser veren Gökçen’in Manisa’ya kazandırdığı kitaplar tekrar yayınlanmalı, resim ve tabloları bir albümde toplanmalıdır.

¹⁰³ 27 Aralık 2015’te Emine Meral Hanımla İzmir’de evinde yaptığımız görüşme notları.

¹⁰⁴ Mehmet Ersal, *Nazik Erik Hayatı, Eserleri ve Fikir Dünyası*, Türkiye Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Vakfı Yay. Ankara, 2002, s. 31. Ayrıca bkz. İbrahim Gökçen’in “Nazik Erik” tablosu kitabın arka kapağını süslemektedir.

1. 7. Vefatı¹⁰⁵

İbrahim Gökçen Beyoğlu Olgunlaşma Enstitüsünde açmış olduğu kişisel sergisi (1 Şubat 1958-4 Şubat 1958) sırasında 4 Şubat 1958’de rahatsızlanmış, Bakırköy Devlet Hastanesinde beyin kanaması sonucu vefat etmiştir. İbrahim Gökçen’in Manisa yıllarından itibaren sağlığına dikkat etmediğini kızı Meral Seçer anlatmaktadır. “*Babamın yüksek tansiyonu vardı. Yemesini içmesini, sağlığına dikkat etmezdi. Babam babaannemin yemeklerine dayanamazdı. Çömlekte pişirilen kuru fasulyeye dayanamazdı. (...) Babam Bakırköy Hastanesinde yoğun bakıma alındığında yanında Manisa’dan öğrencisi olan Dr. İbrahim Türek bulunuyordu. Biz yanına giremiyorduk. Ancak karşıdan görebiliyorduk. Bu şekilde babam vefat etti. En çok üzüldüğüm şeylerden birisi de babamın benim nikahımı görmesi ancak düğünümü görememesiydi!*”¹⁰⁶

Gökçen’in vefatından sonra hakkında bazı yazılar yazılmıştır. Gökçen’in ölümünden sonra hakkında yazılan ilk yazı vefatından altı gün sonra 10 Şubat 1958’de Işık gazetesinde yayınlanmıştır. Yakın dostu ve Işık gazetesi sahibi Kemal Besen tarafından yazıldığını düşündüğümüz “*İbrahim Gökçen*”¹⁰⁷ başlıklı yazıdan sonra Manisa Ortaokulu ve Manisa Lisesinden dostu ve mesai arkadaşı M. Çağatay Uluçay’ın Şubat 1958’de Tedrisat Mecmuasında yayınlanan “*İbrahim Gökçen’i Kaybettik*”¹⁰⁸ yazısı takip etmiştir.

İbrahim Gökçen’in vefatı Manisa’da derin üzüntüyle karşılanmıştır. İbrahim Gökçen’in vefatından sonra yayınlanan yazılardan birisi de Genç Spil dergisinde A. K (Ahmet Küey) imzasıyla yayınlanmıştır. Manisa Lisesinden arkadaşı ve eşi Perihan Küey’le birlikte öğretmenleri olan İbrahim Gökçen hakkında A. K. adıyla Ahmet Küey’in yazdığı yazı “*İbrahim Gökçen*”¹⁰⁹ başlığıyla yayınlanmıştır.

Manisa ile ilgili çalışmalarıyla tanınan Sadık Karaöz’ün de “*İbrahim Gökçen*”¹¹⁰ başlığıyla bir yazı yayınladığı görülür. Karaöz aynı yazıyı “*Manisa İli Kütüphaneleri*” kitabında da yer vermiştir.

¹⁰⁵ İbrahim Gökçen’in vefatından sonra hakkında yazılanlarla ilgili tüm yazılar için bkz. EK C. “İbrahim Gökçen’in Vefatı”

¹⁰⁶ Emine Meral Seçer’le 27 Aralık 2015, Pazar, 12. 30-13. 40 tarihinde yapılan görüşme.

¹⁰⁷ “İbrahim Gökçen”, *Işık*, Yıl: 15, Sayı: 3024, 10 Şubat 1958, s. 1.

¹⁰⁸ Çağatay Uluçay, “İbrahim Gökçen’i Kaybettik”, s. 441-442

¹⁰⁹ A. K, “İbrahim Gökçen”, *Genç Spil*, C. 2, Sayı:21, (Mayıs 1958), s. 9-13; A. K adıyla yazan yazarın Ahmet Küey olduğuyla ilgili bkz: Pehlivan, *Genç Spil Bibliyografyası*, s. 9. Sayın Gürol Pehlivan Beye Genç Spil dergisindeki A. K. imzalı “İbrahim Gökçen” yazısına ulaşmam konusundaki destekleri için teşekkür ederim.

¹¹⁰ Karaöz, *Manisa İli Kütüphaneleri*, s. 118.

İbrahim Gökçen çok sevdiği Manisa'dan gitmek istememiş ancak eşi Mürvet Gökçen'in ısrarları üzerine İstanbul'a tayin istemiştir. *"Eşinin ısrarı ile İstanbul'a nakli memuriyet ettiği zaman sevdiği Manisa'dan bir türlü ayrılmak istemiyordu. Sırf yavrularının arzularını yerine getirmek için Manisa'mızı istemeyerek terk ettiğini söylüyordu."*¹¹¹ 18 Eylül 1957'de Bakırköy Ortaokulu Tarih ve Coğrafya öğretmenli olarak göreve başlayan İbrahim Gökçen 4 Şubat 1958'de Beyoğlu Olgunlaşma Enstitüsünde kişisel resim sergisi sırasında fenalaşarak Bakırköy Devlet Hastanesine kaldırılmış ve Manisa'dan öğrencisi Doktor İbrahim Türek'in kolları arasında vefat etmiştir.¹¹² *"Daha Şubat'ın birinde, Beyoğlu'ndaki Olgunlaştırma Enstitüsü salonunda bir resim sergisi açmıştı. Bu sergide, çoğu, pek sevdiği Manisa ve Ege ile ilgili olan, son yıllarda yaptığı tabloları teşhir ediyordu. Zavallı İbrahimcik, resimlerini doya doya seyredemeden, dostlarına gösteremeden içi hicran ve hasret dolu olarak aramızdan sıyrılıp gidiverdi."*¹¹³

İbrahim Gökçen son nefesine kadar Manisa için yaşamış, üretmiş adeta Manisa için nefes almış, mücadele etmiştir. O *"Manisa'ya âşıkı. Eşinin dediği gibi "Manisa" diye diye öldü."*¹¹⁴ Cenazesi 6 Şubat 1958'de Edirnekapı Kabristanlığına defnedildi.

İbrahim Gökçen'in ölümünün ardından Manisa'daki dostları, sevenleri onun adını ölümsüzleştirmek amacıyla harekete geçmişlerdir. Bu amaçla 1 Ekim 1952'de açılan ve Amerikan Kütüphanesi olarak hizmet veren Manisa Halkevinin bir bölümünde yer alan kütüphanenin adı önce 4 Kasım 1968'de Beşinci Çocuk Kütüphanesi, Mart 1971 tarihinde ise İbrahim Gökçen Çocuk Kütüphanesi olarak değiştirilerek hizmet vermeye devam etmiştir.

Manisa'daki Amerikan Kütüphanesi 1.10.1952 tarihinden 30.9.1963 tarihine kadar aynı isimle hizmetini sürdürmüştür. Amerikan Kütüphanesi Şehir Kulübünün kuzey yan tarafında bulunmaktaydı. Kütüphanenin müdürü Nuran Aralongun'dur. Nuran Aralongun Av. Sinan Aralongun'un Hanımı ve Tunç Aralongun'un annesidir. *"Kütüphanenin amacı Türk okuyucularına İngilizce dilini ve Amerikan kültürünü yaymak"*¹¹⁵ olarak ifade edilmektedir.

İbrahim Gökçen Çocuk Kütüphanesinin yeri eski Hükümet Konağı binasının

¹¹¹ Işık, "İbrahim Gökçen", Işık, Yıl: 15, Sayı: 3024, 10 Şubat 1958, s. 1.

¹¹² Dr. İbrahim Türek Beyefendiyle 24 Mart 2017, 12:35 tarihinde e-posta yoluyla yaptığımız görüşmede mütevazılık yaparak konunun abartıldığını ifade etmektedir. (Öl. 3 Ağustos 2021)

¹¹³ M. Çağatay Uluçay, "İbrahim Gökçen'i Kaybettik", s. 441-442

¹¹⁴ Sadık Karaöz, Manisa İli Kütüphaneleri, s. 118

¹¹⁵ Sadık Karaöz, Manisa İli Kütüphaneleri, s. 39, 40

arkasındaki Fatih Parkının içinde bulunan ve uzun süre Belediye Nikâh Salonu olarak hizmet veren binanın yapılmadan önceki eski Manisa Belediyesine ait tek katlı binaya taşınarak 1972 yılı sonuna kadar hizmet vermiştir. İbrahim Gökçen Çocuk Kütüphanesinin müdiresi ise Manisa'ya büyük hizmetleri dokunan Haydar Bayçın'ın kızı Türkay Bayçın'dır.¹¹⁶

İbrahim Gökçen sevgisi vefatından sonra artarak devam etmiştir. Adını yaşatmak amacıyla 24 Kasım 1961'de Manisa Belediyesi Meclisi Öğretmenler Evinden yukarıya doğru çıkan Önem Bulvarının adını "İbrahim Gökçen Bulvarı" olarak değiştirmiştir. Manisa Belediyesinin İbrahim Gökçen Bulvarı ile ilgili almış olduğu Encümen kararı şöyledir:

*"Şair, ressam, tarihçi ve değerli öğretmen merhum İbrahim Gökçen'in hatırasını ebedileştirmek üzere bir mahalle, cadde veya sokağa adının verilmesi hakkında Lise Müdür ve öğretmenlerinin Belediye Başkanlığında müracaatı üzerine; Manisa'ya yaptığı kültürel hizmetlerden dolayı bir takdir nişanesi olmak üzere (Tarihi eserlerin başlangıcı olan Sultan Camisi ile Yüksek Tahsil Talebe Birliği Lokali yanından Erler Caddesine inen Önem Bulvarı adının "İBRAHİM GÖKÇEN" bulvarı olarak değiştirilmesi) Belediye Meclisine niyabetten Belediye Encümeninin 24 Kasım 1961 günlü ve 3/842 sayılı kararı ile kabul edilmiştir. Bu karar Ocak 1962 tarihinde de ilgili yerlere duyurulmuştur."*¹¹⁷

İbrahim Gökçen Bulvarı Manisa'nın en işlek bulvarlarından birisidir. Bulvarın yeniden düzenleme çalışmalarının Manisa Büyükşehir Belediyesi tarafından 19 Aralık 2022 tarihinde başlatıldığına dair¹¹⁸ haberdan de anlaşılacağı üzere İbrahim Gökçen adı Manisa'da yaşatılmaya devam etmektedir. Ayrıca İbrahim Gökçen Bulvarında bulunan Yarhasanlar Camii yanındaki Maski Ek Binasının köşesine İbrahim Gökçen hakkında kısa bir tanıtım bilgisi içeren resimli tabela yerleştirilmiştir.

İbrahim Gökçen adını yaşatmak amacıyla Manisa Lisesi 22 Nisan 1962 Pazar günü yapılan bir törenle lisenin bir sınıfına "İbrahim Gökçen Dershanesi"¹¹⁹ adını

¹¹⁶ Tezcan Karadanışman'la 3 Ekim 2022 tarihinde yapılan yeni görüşme. Ayrıca bkz. Karaöz, *Manisa İli Kütüphaneleri*, s. 39, 40; Naci Yengin, "Tezcan Karadanışman'ın Amerikan Kütüphanesi Hatıraları", (15 Ocak 2018), *Manisa'da Denge Gazetesi*, s. 5; https://www.manisadenge.com/tezcan-karadanismanin-amerikan-kutuphanesi-hatiralarimanisa-makale_2617.html, (11 Ekim 202, 22. 00).

¹¹⁷ "İbrahim Gökçen Bulvarı", *Genç Spil*, Sayı 31, (Şubat 1962), s. 5-14; Karaöz, *Manisa İli Kütüphaneleri*, s. 39-40.

"İbrahim Gökçen Bulvarı Asfaltlanıyor", https://www.manisa.bel.tr/Haberler/36357_ibrahim-gokcen-bulvari-hizla-asfaltlaniyor.aspx / (21. 12. 2022, 10. 15).

¹¹⁹ "Öğretmen İbrahim Gökçen İçin Manisa Lisesi'ndeki Tören", *Genç Spil*, S.33, (Ekim 1962), s. 2.

vermiştir. Lise binası 1969'da yeni binasına taşınmış ve II. Abdülhamit döneminde yapılan tarihi binaya Şehitler Ortaokulu taşınmıştır. “İbrahim Gökçen Dershanesi” tabelası 1972'ye kadar asıldığı yerde kalmış ancak bu tarihte yerinden kaldırılmıştır.”¹²⁰

İbrahim Gökçen Dershanesi ile ilgili İbrahim Gökçen'in yakın arkadaşlarından Sadık Karaöz şu bilgileri verir:

“Manisa Lisesi yönetici ve öğretmenleri de okul içinde anısını yaşatmak üzere,” Okulumuzda öğretmenlik yaptığı yirmi yıllık süre içinde Tarih ve Resim alanındaki eserleri; muhtelif gazete ve dergilerde çıkan makale ve yazıları ile Lisenin bir sınıfına “İBRAHİM GÖKÇEN DERSHANESİ” adını vermişlerdir. Hazırladıkları plaketi de 22 Nisan 1962 Pazar günü saat 10:00'da törenle sınıf kapısına koymuşlardır.

Manisa Lisesi 10 Kasım 1969'da yapılan yeni binasına taşınırken Şehitler Ortaokulu bu binaya taşındı. Plaket giriş kapısından üst kata çıkınca sol koldaki ilk sınıf kapısı üzerinde idi. Ne hikmetse, 1972 yılında bu plaket buradan kaldırıldı. Kimse de arayıp sormadı sanırım. Manisa Lisesi yöneticilerinin bu plakete sahip çıkmalarını dilerim.”¹²¹

İbrahim Gökçen'i anısına sahip çıkmak amacıyla Manisa İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü İl Halk Kütüphanesinde Manisa Celal Bayar Ün. Fen Edebiyat Fak. Tarih Böl. Öğretim Üyesi Yrd. Doç. Dr. Ferhat Berber tarafından 18-29 Aralık 2017 tarihleri arasında “Muallim, Yazar, Ressam Manisa'da Saklı Kalmış Bir Abide İsim: İbrahim Gökçen Sergisi”¹²² açılmış, sergide İbrahim Gökçen'in hayatı ve eserlerinden örnekler verilerek Gökçen'in kısa tanıtımı yapılmıştır.

Ayrıca 2016'den bugüne kadar devam eden Manisa İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü tarafından desteklenen Manisa Kültür Sohbetleri programlarında 16 Aralık 2017'de tarafımızca “Manisa'da Kültür Faaliyetleri” konferansı, 30 Kasım 2019'da Tezcan Karadanışman “Manisa Bizimdir”,¹²³ Ferhat Berber “Tarih Anlayışımız

¹²⁰ Naci Yengin, “İbrahim Gökçen Adını Yaşatmak”, 25 Aralık 2017, <https://www.manisadenge.com/manisada-ibrahim-gokcenin-adini-yasatmak-makale>, 2593. html (11 Ekim 2022, 22. 10).

¹²¹ Sadık Karaöz, *Manisa İli Kütüphaneleri*, s. 118.

¹²² Manisa İl Halk Kütüphanesi, “İbrahim Gökçen Resim Sergisi”, *Manisa İl Halk Kütüphanesi, Genel Kütüphane İşleri Dosyası*, 28. 12. 2017 Tarih 207/645 numaralı teşekkür belgesi.

¹²³ “Manisa'ya ve Kültüre Hizmet”, 12 Ocak 2022, <https://www.tarihistan.org/manisa-ya-ve-kulture-hizmet/25218/> (27 Aralık 2022, 11. 36).

*Çerçevesinde Manisa Tarih Araştırmaları”*¹²⁴ konferanslarında İbrahim Gökçen’in çalışmalarından örnekler ortaya konulmuştur.

İbrahim Gökçen’le ilgili Manisa’da yapılan çalışmalar yetersizdir. İbrahim Gökçen’in bütün eserlerinin tekrar yayınlanması gerekmektedir. İbrahim Gökçen’in adının bir eğitim ya da kültür kurumuna verilmesi anlamlı olacaktır.

¹²⁴ Naci Yengin, “Manisa Kültür Sohbetleri”, *Manisa’da Gündem Gazetesi*, 30 Eylül 2019, s. 5; <http://www.manisadagundem.com/manisa-kultur-sohbetleri-makale,509.html> (27 Aralık 2022, 11. 40).

İKİNCİ BÖLÜM

TARİHÇİLİĞİ, EĞİTİMCİLİĞİ VE KÜLTÜREL FAALİYETLERİ

2. 1. Tarihçiliği

İbrahim Gökçen'in tarih görüşleri ve tarihçiliği üzerine şimdiye kadar herhangi bir çalışma yapılmamıştır. Gökçen'in tarihçiliği daha çok yerel tarihçilik örneği çerçevesinde değerlendirilmiştir. Gökçen'in eserleri her ne kadar daha çok Manisa ve yöresiyle ilgiliymiş gibi görünse de yazmış olduğu gazete yazıları, kitap ve makaleler birçok tarihçiyi etkilemiş, özellikle Manisa tarih ve kültürüyle ilgili yapılan çalışmalarda hala referans olarak gösterilmektedir.

Cumhuriyet sonrası Türkiye'de yerel tarihçiliğin gelişmesinde Fuat Köprülü'nün rolü büyüktür. Onun *“Gittiğiniz yerlerde Şer’iye Sicilleri bulursanız, bunları tetkik ediniz, tarihimizin en kıymetli me hazları bunlardır”*¹²⁵ tavsiyeleri İbrahim Gökçen gibi Türk tarihçilerinin zihnini açmış ve bu anlamda yerel tarihçilik alanında yeni bir çağır açılmıştır.

Manisa Halkevi'nin teşvik ve destekleriyle çalışmalarını sürdüren Gökçen'in Manisa tarih ve kültürü dışında yazmış olduğu makaleler de bulunmaktadır. Özellikle Makedonya'da Türk Kültürü üzerine yazmış olduğu 17 makalesi Türk Folklor Araştırmaları dergisinde yayınlanmıştır.

Yakın dostu M. Çağatay Uluçay'ın ifadesiyle Gökçen Manisa'da bulunduğu 20 yıl içinde *“Hep Manisa'dan tablolar çizdi. Şiirlerinde Manisa'yı dile getirdi. Kitaplarında Manisa'yı konuşturdu. Manisa kültürüne hizmet edenlerin başında muhakkak İbrahim Gökçen gelir. Manisa'nın kitabeleri, Manisa'nın mezar taşları, Manisa'nın zaviyeleri, Manisa'nın vakıfları, Manisa'nın Yörükleri, Manisa'nın deri sanatları hep İbrahim'in eserlerinde dile gelmiş ve tarihe mal olmuştur. Zaman olur; O, fırçasını ve paletini alır, bir camiin veya türbenin karşısına geçer; günlerce onun resmini yapmaya çalışır. Bazen de dağlara, bağlara gider; Manisa'dan tablolar ve porteler çizer. Hiçbir ressam, İbrahim kadar Manisa'yı renklendirmemiş, onu tanıtmışa çalışmamıştır. Manisa'nın en çok resimlerini yapın, türlü yanlarından onu asırlara armağan eden yine odur. Bilhassa Manisa Mahkeme-i Şer’iye Sicilleri üzerine yaptığı araştırmalarla en ciddi ve kıymetli eserlerini vermiş, bu alanda*

¹²⁵ Ali Birinci, “İbrahim Gökçen”, s. 187,188.

Manisa'ya olduğu kadar kültürümüze de büyük hizmetler etmiştir."¹²⁶

Gökçen'in tarihçiliği Cumhuriyetin ilk döneminde çok fazla örnekleri görülmeyen ve son yıllarda önemi artan yerel tarihçilik anlayışının ilk ve en önemli örneklerinden birisidir. Gökçen eserlerini çoğunlukla Manisa Şer'iyye Sicilllerine dayanarak yazmıştır.

Gökçen'in 1939 yılında yayınlanan "*Manisa Tarihi*" kitabı M. Çağatay Uluçay ile birlikte ilk çalışmasıdır. Cumhuriyet döneminde yayınlanan ilk yerel çalışmalar arasında gösterilebilecek *Manisa Tarihi* kitabı dönemin kaynaklarından yola çıkılarak hazırlanan yayınlanmış ilk Manisa Tarihi kitabı olma özelliği taşımaktadır. Gökçen'in 1937 Eylül ayında Manisa'ya geldiği düşünülürse kısa zamanda böyle bir çalışmaya imza atması onun bilgi birikimi ve araştırmacı yönünü anlamaya yardımcı olacaktır. Eser Hititlerle başlayıp Millî Mücadele'ye kadar Manisa'yı anlatan önemli bir çalışmadır.

Gökçen'in 1945'te yayınlanan "*XVI. ve XVII. Yüzyıl Vesikalarına Göre Manisa'da Deri San'atları Üzerine Bir İnceleme*", Cumhuriyet döneminde deri sanatları üzerinde yapılan ilk çalışmalardandır. Sosyo ekonomik tarihçilik örneği olarak da değerlendirilebilecek olan bu çalışma alanında ilk özgün çalışmadır. Kitapla ilgili Manisa Lisesi tarih öğretmenlerinden Bahri Oskay'ın şu değerlendirmesi önemlidir: "*Kitabın o kadar insanı çekici bir ifadesi var ki sahifeleri çevirdikçe üç dört yüz sene önceki Manisa'yı gözümüzün önüne seriyor. Tablolarda bu duygularımızı bir kat daha arttırıyor. Eski tabakhanelerin yerlerini, esnaf şeyhinin, Nakibin, Kethüdanın, Ahi Baba, Yiğit Başı ve çavuşun yetkilerini, görevlerini, esnaftan yolsuzluk yapanlara ne gibi cezalar verildiğini merakla okuyoruz. Manisa tabaklarının yaptıkları derileri İstanbul'a, Girit'e ve daha fazla yere gönderildiği, üç, dört yüz yıl önce de şimdi olduğu gibi mutavassıt bir zümrenin bulunduğunu öğreniyoruz.*"¹²⁷

Gökçen'in de aralarında bulunduğu bazı yazarların ortak çalışması olan "*Turist Gözüyle Manisa*", kitabı 1945'te yayınlanmıştır. Gökçen bu kitapta Manisa'nın tarihi ve turistik yerlerinin tarihini yazmıştır. Kitap daha çok 1945 yılında Manisa ve ilçelerinin tarihi, kültürel, ekonomik, spor... ile ilgili kısa özet bilgilerden oluşmaktadır. "*Turist Gözüyle Manisa*" kitabının yazılış amacının Bahri Oskay'ın da

¹²⁶ M. Çağatay Uluçay, "İbrahim Gökçen'i Kaybettik", *Sancaktan Saraya*, s. 441.

¹²⁷ Bahri Oskay, "Evimizin Üçüncü Kitabı: "Deri Sanatları Tarihi", *Gediz*, C. 8, Sayı: 88, (Ocak 1946), s. 12-13.

ifade ettiği gibi Manisa'yı tanıtmak ve sevdirmek olduğu ¹²⁸ anlaşılmaktadır. Gökçen'in "*Turist Gözüyle Manisa*" kitabının kapak kompozisyonu başta olmak üzere kitaba suluboya ve karakalem resimlerinden oluşan 9 resim yaptığı anlaşılmaktadır. ¹²⁹

Gökçen özgün eserlerini 1946 yılından itibaren vermeye başlamıştır. 1946 yılı İbrahim Gökçen'in kitaplarını peş peşe yayınladığı verimli bir yıl olmuştur. "*Sicillere Göre XVI. Ve XVII Asırlarda Saruhan Zaviye ve Yatırları*", "*16 ve 17 Asır Sicillerine Göre Saruhan'da Yürük ve Türkmenler*", "*Manisa Tarihinde Vakıflar ve Hayırlar*". *Kitap: I*" kitapları aynı yıl içinde yayınlanmıştır.

"*Sicillere Göre XVI. Ve XVII Asırlarda Saruhan Zaviye ve Yatırları*", kitabının yayınlanmadan önce Gediz dergisinde şer'iyye sicil kayıtlarından elde edilen bilgiler çerçevesinde makale olarak yayınlandığı görülmektedir. ¹³⁰ Manisa Halkevi Başkanı M. Azmi Önakin kitaba yazdığı önsözde "*Milletin tarihini yazarken, yalnız orduların hareketlerini, mütemadiyen değişmiş olan tarihi sınırları ve vak'aları değil, içtimai hareketleri, gönüllere huzur ve emniyet veren, taassubun dar çerçevesinden sıyrılarak geniş ve hür düşüncelere imkân hazırlayan, fikir ve gelişmelerini de incelemek lazım gelir.*" ¹³¹ ifadeleriyle kitabın önemini vurgulamaktadır.

"*16 ve 17 Asır Sicillerine Göre Saruhan'da Yürük ve Türkmenler*", kitabı bölgede Yörük ve Türkmenlerle ilgili yapılan ilk çalışma olması bakımından önem arz etmektedir. Önakin kitabın "Birkaç Söz" kısmında şöyle söylüyor: "*Öğretmen İbrahim Gökçen büyük bir gayret ve mahviyet havası içinde vücuda getirdiği bu eserle, Saruhan bölgesindeki Yürük ve Türkmenleri, tespite muvaffak olmuş bulunmaktadır. Yürük ve Türkmenler, Anadolu yaylasının temel taşı, Türk ırkının esas unsurudur. Kıyıda, yaylada, ovada, dağda bütünleşmiş, milletleşmiş bir çehre ile görmekteyiz. Selçuklular, Osmanlılar, hep bu kudretli Yürük ve Türkmen kitlesine dayanarak bu topraklarda medeniyet ve egemenlik kurdular; şan ve zafer bayrakları yükselttiler.*" ¹³²

¹²⁸ Bahri Oskay, "Manisa Halkevinin İki Kitabı", *Gediz*, C. 8. Sayı. 90. (Mart 1946), s. 11, 12, 13.

¹²⁹ *Turist Gözüyle Manisa*, s. 16, 24, 25, 32, 40, 41, 42.

¹³⁰ İbrahim Gökçen, "Manisa Dolaylarındaki Zaviye ve Yatırlara Dair Vesikalar (16. Ve 17. Asırlarda) I", *Gediz*, C:7, Sayı: 79, (Nisan 1945), s. 7-8; "Manisa Dolaylarındaki Zaviye ve Yatırlara Dair Vesikalar (16. Ve 17. Asırlarda) II", *Gediz*, C:7, Sayı: 80, (Mayıs 1945), s. 14; "Manisa Dolaylarındaki Zaviye ve Yatırlara Dair Vesikalar (16. Ve 17. Asırlarda) III", *Gediz*, C:7, Sayı: 81, (Haziran 1945), s. 8-9; "Manisa Dolaylarındaki Zaviye ve Yatırlara Dair Vesikalar", *Gediz*, C:7, Sayı: 82, (Temmuz 1945), s. 4; "Manisa Dolaylarındaki Zaviye ve Yatırlara Dair Vesikalar", *Gediz*, C:7, Sayı: 83, (Ağustos 1945), s. 5; "Manisa Dolaylarındaki Zaviye ve Yatırlara Dair Vesikalar", *Gediz*, Sayı: 84, (Eylül 1945), s. 12.

¹³¹ M. Azmi Önakin, "Kitap Hakkında Birkaç Söz", 24 Şubat 1946, *Saruhan Zaviye ve Yatırları*, s. 6.

¹³² "Azmi Önakin, "Birkaç Söz", *16. ve 17. Asır Sicillerine göre Saruhan'da Yürük ve Türkmenler*, Marifet Basımevi, İstanbul, 1946, Giriş bölümü.

Gökçen'in "Önsöz" yazısında kitap hakkında verdiği bilgiler Gökçen'in tarihçilikte ulaştığı seviyeyi ve eserin önemini göstermesi açısından önem taşır. Sayıları 400'ü bulan Manisa Mahkemesi Şer'iyye Sicil Defterlerinin taranmasıyla elde edilen bilgilerden hareketle hazırlanan "*16 ve 17 Asır Sicillerine Göre Saruhan'da Yürük ve Türkmenler*", kitabında Kâmil Su'nun "*Balıkesir Yürükleri*" kitabıyla karşılaştırmalar yapıldığı anlaşılmaktadır.¹³³ Osmanlı'da iskan ve kolonizasyon politikasının da izlerini süren Gökçen köy adları, Türkmen ve Yörük adları, aşiretler ve bölge adları üzerine son derece önemli bilgi ve belgeler yayınlayarak kendisinden sonra yapılacak araştırma ve araştırmacılara günümüze ışık tutmuştur. Gökçen'in eseri Ömer Lütfi Barkan'ın "*İstila Devirlerinin Kolonizatör Türk Dervişleri ve Zaviyeler*"¹³⁴, makalesiyle aynı dönemde yayınlanan, alanında ikinci önemli çalışma ve ilk kitaptır.

"*Manisa Tarihinde Vakıflar ve Hayırlar. Kitap: I*" çalışması Gökçen'in 1946 yılında yayınlanan önemli kitaplarından biridir. İki ciltlik eseri önemli kılan Manisa'da vakıf ve hayırlarla ilgili belge ve bilgilerin verilmesi değil kitapta günümüze kadar ulaşamayan birçok tarihi eserin bizzat Gökçen tarafından kara kalem çizimlerinin yapılmış olmasıdır. Kitabın sanat tarihçileri tarafından dikkatli bir şekilde değerlendirilmesi şehir tarihi açısından büyük önem taşıyacaktır.

Kitap hakkında "Kitaplıkçı" imzasıyla bir tenkit yazısı yayınlanmıştır.¹³⁵ Yazıda vatan topraklarının bölünmez bütünlüğü üzerinde durulmuş, Manisa şehrinin tarihi ve kültürel özellikleri anlatılarak konu ve Gökçen'in kitabına getirilmiştir: "*İbrahim Gökçen arkadaşımız böyle bir eser vermekle hem Manisalı hemşerilerini sevindirmiş ve hem de Milli Tarih kütüphanemize kıymetli bir ser kazandırmış olup ... yazardan ricamız iki cilt içinde sıralanan Manisa'da vakıf ve hayır eserlerinin tarihi tekamülünü ve seyrini izah eder terkip mahiyetinde bir zübde ile bu güzel eseri tam manasıyla mükemmel hale getirmesi olacaktır.*"¹³⁶

Kitap hakkında M. Azmi Önakin "*Eserin en göze çarpan özelliği Manisa şehrinin 16. ve 17. asırlardaki yer adlarının tespit edilişi ve üç dört asır önceki yer adlarının bugün hangi yer adlarına tekabül ettiğini gösteren cetvel ile eser hakikaten*

¹³³ İbrahim Gökçen, *16. ve 17. Asır Sicillerine göre Saruhan'da Yürük ve Türkmenler*, s. 7, 8.

¹³⁴ Ömer Lütfi Barkan, "İstila Devirlerinin Kolonizatör Türk Dervişleri ve Zaviyeler", *Vakıflar Dergisi*, Sayı: 2, 1942, (ss. 279-304).

¹³⁵ Kitaplıkçı, "Tenkid: Manisa Tarihinde Vakıflar ve Hayırlar", *Gediz*, C. 8, Sayı: 96, (Mart 1947), s. 10-11.

¹³⁶ Kitaplıkçı, "Tenkid: Manisa Tarihinde Vakıflar ve Hayırlar" *Gediz*, C. 8, Sayı: 96, (Mart 1947), s. 11.

bir eksiğe cevap vermiş ve Manisa tarihinin aydınlanması yolundaki gayretleri biraz daha kolaylaştırmıştır."¹³⁷ ifadeleriyle eserin önemini dikkat çekmektedir.

İbrahim Gökçen *Manisa Tarihinde Vakıflar ve Hayırlar* kitabının II. cildinde "Kitaba Giriş"¹³⁸ bölümünde kitabın kaynakları hakkında bilgiler vermektedir.

*"Kitap 1946 yılında Manisa Halkevi'nin maddî yardımı ile bastırılan (Manisa Tarihinde Vakıflar ve Hayırlar) adlı eserimin devamı ve tamamlayıcısıdır. Birinci kitabın önsöz kısmında belirttiğim gibi, tâ Saruhanoğulları devrinden 19. asra kadar Manisa'da cereyan etmiş olan Vakıf ve Hayır hareketlerinin tarihi, hülâsaten de olsa, bir cilt kitaba sığmazdı. İşte bu zaruret, beni bu Vakıf ve Hayır hareketlerinin tarihi seyrini, ana çizgileriyle çizerken, mevzuu ikiye bölmeğe sevk etti."*¹³⁹

"*Manisa Tarihinde Vakıflar ve Hayırlar*" kitabı iki cilt olarak yayınlamıştır. Gökçen'in kitabın ikinci cildini yayınlamakta bir hayli zorlandığı görülmektedir. Kitabın basılması konusunda maddi olarak zorlanan Gökçen Işık gazetesinde "Manisalılarından bir dilek"¹⁴⁰ başlığıyla yazdığı yazısında Manisalılarından "*Manisa Tarihinde Vakıflar ve Hayırlar* kitabının ikinci cildini yayınlama konusunda yardımcı olmalarını talep etmektedir:

"Birinci kitabı tamamlayacak olan ikinci eseri, iki seneye mütecaviz bir zaman içinde hazırlayabildim. Dedelerinin hayatını ihtiva etmesi dolayısıyla bu eser, Manisalıların kitabı sayılmağa layıktır kanaatindeyim.

Manisa'nın geçmişine ve ecdadımızın hamiyetlerine dair olan bu eserimi bastırmak için bazı yerlere baş vurdum. Fakat şimdiye kadar bu teşebbüslerimden müspet bir netice alamadığımı hayıflanarak arz ederim. (...)

*Manisalılarından, Manisa'da mevcut teşekküllerden dileğim şudur: Yılların emeğini bir araya toplayan eserim bastırılabilirse ve bunun satışında hasıl olacak para da yine bir hayır işine harcansın."*¹⁴¹

İbrahim Gökçen'in içinde bulunduğu ekonomik şartların kitaplarını yayınlamaya yetmediği anlaşılmaktadır. Söz konusu yazısında Manisalılarından talep ettiği maddi destek ancak iki yol sonra sağlanmış olmalı ki *Manisa Tarihinde Vakıflar ve Hayırlar* kitabının 2. Cildi 1950 yılında yayınlanmıştır.

Gökçen'in kitaplarından bahsini ettiğimiz "*Manisa Tarihinde Vakıflar ve*

¹³⁷ İbrahim Gökçen, *Gediz*, C. 8, Sayı: 96, (Mart 1947), s. 11.

¹³⁸ İbrahim Gökçen, İbrahim Gökçen, *Manisa Tarihinde Vakıflar ve Hayırlar-II*, s. 3.

¹³⁹ İbrahim Gökçen, *Manisa Tarihinde Vakıflar ve Hayırlar-II*, s. 4.

¹⁴⁰ İbrahim Gökçen, "Manisalılarından Bir Dilek", *Işık*, Yıl:4, Sayı: 625, 10 Nisan 1948, s. 1-3.

¹⁴¹ İbrahim Gökçen, "Manisalılarından Bir Dilek", *Işık*, Yıl:4, sayı: 625, 10 Nisan 1948, s. 3.

Hayırlar-II ile “*Tarihte Saruhan Köyleri*” kitapları 1950 yılı içinde yayınlanmıştır. “*Tarihte Saruhan Köyleri*” kitabının “Önsöz” ve “Giriş” bölümlerinin Gediz dergisinde yayınlandığı anlaşılmaktadır.¹⁴² Gökçen’in “*Tarihte Saruhan Köyleri*” eseri alanında ilk eser olma özelliği taşır. Saruhan köyleriyle ilgili çalışmalar Gökçen’den çok sonraları yapılacaktır. Bunlardan birisi Yuzo Nagata’nın “*16. Yüzyılda Manisa Köyleri 1531 Tarihli Saruhan Sancağına Ait Bir Tahrir Defterini İnceleme Denemesi*”¹⁴³ dir. Nagata’nın makalesinde Gökçenden çokça faydalandığı görülmektedir.

“*Tarihte Saruhan Köyleri*” kitabı hakkında Işık gazetesinde yazar Ömer Özkaya “*Saruhan Köyleri*”¹⁴⁴, başlıklı bir yazı yayınlamıştır. Özkaya yazısında özetle “*İbrahim Gökçen Manisa için, yarının gençlerine bugünü ve dünü tanıtan Tarihte Saruhan köyleri eserini görüp incelediğimiz zaman değerli arkadaşımın tetkik ve yorularak vücuda getirdiği eserinin önemi hakkında okurlarıma sütunumda onu tanıtmak istedim. (...) Köyün asalet ve kıdemi, Osmanlılar devrinde Sancakların idaresi, Saruhan Sancağı ve buradaki Kadılar, Bizde köy tarihi, köyler, Reaya, vergiler, celali isyanları Yörük ve Türkmenler, köylerin harap ve yok olmaları, velhasıl çeşitli tarihi olaylarla süslenmiş olan bu eser arkadaşımızın insanı peşi sıra sürükleyici kalemi ile yarına ve bugüne hizmet etmiş olduğunu, doya doya okumak suretiyle anlayacaksınız.*” ifadeleriyle kitap hakkındaki düşüncelerini aktarmaktadır.

İbrahim Gökçen’in tarihçiliği Belleten¹⁴⁵ ve Türk Folklor Araştırmaları¹⁴⁶ dergilerinde makalelerin yayınlanmasıyla ulusal, hatta uluslararası tarihçiliğe yükseltmiştir.

Gökçen Manisa Halkevinde tarihi şahsiyetler ve kültürel konularda konferanslar vermiş¹⁴⁷ Gediz dergisinde yazılar yazmış Manisa Halkevi yönetimi¹⁴⁸,

¹⁴² İbrahim Gökçen, *Tarihte Saruhan Köyleri*, Gediz, Cilt. 9, Sayı: 103, (Ocak 1950), s. 2, 3, 4.

¹⁴³ Yuzo Nagata, “16. Yüzyılda Manisa Köyleri, 1531 Tarihli Saruhan Sancağına Ait Bir Tahrir Defterini İnceleme Denemesi”, *Ord. Prof. Dr. İ. Hakkı Uzunçarşılı Hatıra Sayısı*, İstanbul Üniversitesi, *Edebiyat Fak. Tarih Dergisi*, İstanbul Ün. Matbaası, Yıl: Mart, 1979, Cilt: 0, sayı: 32, (ss. 731-758). <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iutarih/issue/9604/119902> (02. 06. 2022, 15. 00).

¹⁴⁴ Ömer Özkaya, “Saruhan Köyleri”, *Işık*, Yıl: 7, Sayı: 984, 19 Ağustos 1950, Cumartesi, s. 1.

¹⁴⁵ İbrahim Gökçen, “Manisa Ulu Camiindeki Büyük Çalar Saat”, *Belleten*, Cilt: XIII, (Ocak 1949), Sayı: 49, TTK. Ankara. 1949, (ss. 148-155).

¹⁴⁶ İbrahim Gökçen, “XIX. Asırda Makedonya’da Yörük Folkloru: Makedonya’nın Coğrafi ve Tarihi Durumu-I-” *Türk Folklor Araştırmaları*, C. I, Yıl: 2, Sayı:17, (Aralık 1950), s. 261, 262.

¹⁴⁷ *Gediz*, C. I, Sayı:12, (1. 4. 1938), s. 14; *Gediz*, Sayı: 18, (1. 10. 1938), s. 14; *Gediz*, , Sayı:19, (1. 11. 1938),s. 15; *Gediz*, sayı: 23, (1. 3. 1939), s. 6, 8; *Gediz*, C. 8, Sayı:86, (1 Kasım 1945), s. 16.

¹⁴⁸ *Gediz*, Sayı: 23, (1. 3. 1939), s. 18, 32-33.

Dil, Tarih ve Edebiyat”¹⁴⁹ ve “Tarih ve Müze”¹⁵⁰ şubelerinde görevlerini sürdürmüştür. Öte yandan Işık, Hürriyet Misakı gazeteleriyle ve Genç Spil dergisinde yazılar yazmıştır.

İbrahim Gökçen’in özellikle Manisa ve Makedonya’daki Türk Tarihi ve kültürü üzerine yazmış olduğu yazılar ve çoğunluğu Manisa’yı anlatan karakalem, suluboya, yağlı boya tablolarının derinliği Gökçen’in ölümsüzleşmesini sağlamışlardır.

2. 1. 1. Tarih Üzerine Görüşleri

İbrahim Gökçen’in tarih üzerine görüşlerini kitaplarına yazdığı önsöz ya da giriş bölümleri ile gazete yazılarından öğrenmek mümkündür. Gökçen’in elimizde bulunan ve yazarlık hayatına başladığını düşündüğümüz ilk yazısı Gediz dergisinde yayınlanan, “*Manisa Tarihi Üzerine Etütlerden: “Muradiye Camii”*”¹⁵¹ yazısıdır. Gökçen, Gediz’de yayınlanan ikinci yazısında Ulu Cami ve Medresesinin Manisa tarihindeki önemi üzerinde durmaktadır.¹⁵² Yazının sonunda “*Bu eski ve kıymetli Türk eserleri güzel Manisa’mızın tarihi değerini tebarüz ettiren hakiki şahitleridir. Büyük bir seyyah şehri vafına layık olan yurdumuz bunları korumakla hayli takdirkar ziyaretçiler celbedebilir.*”¹⁵³ tespitlerinde bulunur. Gökçen’in ifadelerinden de anlaşılabileceği üzere tarihi eserlerin korunması ve sahip çıkılmasının önemi üzerinde durulurken Gökçen’in tarihçiliği ve tarih görüşünü berraklığını görmek mümkündür.

Gökçen’in tarih üzerine düşüncelerini ortaya koyduğu yazılarından birisi de Gediz’in 20. sayısında yayınladığı “*Atatürk ve Türk Tarihi*” yazısıdır.¹⁵⁴ Atatürk’ün ölümüne tanıklık eden bir tarihçinin Cumhuriyet neslinin rol model olarak kabul ettiği liderin ölümünün ardından yazmış olduğu yazısında dile getirdiği duygu ve düşünceler yoğunudur. Millî Mücadele kahramanı, Cumhuriyetin kurucusunun ölümünün İbrahim Gökçen’de meydana getirdiği duygular ve Gökçen’in Atatürk, Milli Mücadele ve Cumhuriyete yönelik değerlendirmeleri Gökçen’in tarihçilik anlayışında milli duruşa sahip olduğunu anlamamıza yardımcı olmaktadır.

İkinci Türk Tarih Kongresinde Atatürk’le görüşmesine dair hatıralarından yola çıkarak Gökçen’in Tarih görüşü ve Cumhuriyet devrimleri hakkındaki düşüncelerini de öğrenmek mümkündür. “*Bu baş döndürücü ve cihana parmak ısırtan bir devrim*

¹⁴⁹ Gediz, Sayı: 23, (1. 3. 1939), s. 18.

¹⁵⁰ Gediz, C. 8, Sayı:85, (1 Ekim 1945), s. 16.

¹⁵¹ İbrahim Gökçen, “Manisa Tarihi Üzerine Etütlerden: “Muradiye Camii”, Gediz, Sayı: 13, (1. 5. 1938), s. 2, 3.

¹⁵² İbrahim Gökçen, “Ulu Cami ve medresesi”, Gediz, C. 2, Sayı:14, (1. 6. 1938), s. 7-8.

¹⁵³ İbrahim Gökçen, “Ulu Cami ve medresesi”, Gediz, C. 2, Sayı:14, (1. 6. 1938), s. 8.

¹⁵⁴ İbrahim Gökçen, “Atatürk ve Türk Tarihi”, Gediz, Sayı:20, (1. 12. 1938), s. 12-13-14-17.

idi ki bunu ancak Atatürk yapabilirdi. O, cephede yenilmez bir başkumandan, siyasette dahi, ilimde bir yaratıcı olmuştu. Onun kanaati şu idi: Tarihimizin hurafat ve yanlış malumattan tamamıyla tecrit edilerek ilmi yollarda hakikati millet ve memlekete hizmet edecek bugünün ve yarının Türk nesline anlatmak, milletimiz ve eski medeniyetimiz hakkında doğru malumatı öğrenmek için birinci şart olan Milli Türk Tarihinin hazırlanması lazımdı. Nitekim Türk Milli İstiklal ve inkılap hareketlerinde olduğu gibi bu milli tarih davasında da güneşler güneşinin maveraları bir anda gören, büyük işaretiyle Türk Tarihi Cemiyeti kurulmuştu. (...)

Atatürk olmasaydı Türkün tarihi de metrük ve yetim kalırdı. Türk adı çok defa yabancı bir unsurdan bahseder gibi anılırdı.

Atatürk'ün çizdiği mukaddes yolda yürüyen koca bir ilim müessesesinin adı Türk Tarih Cemiyetidir. Irkımızın asaletini, büyüklüğünü, cihangirliğini medeni dünyaya öğreten bu cemiyet Onun eliyle kuruldu ve Türklüğe emanet edildi.”¹⁵⁵

Gökçen'in tarih görüşleri ve tarihçiliğini yansıtan diğer bir yazısı da Gediz dergisinin 27. Sayısında yayınlanmıştır. Yazı “*Tarihi Eserleri Nasıl Koruyalım?*”¹⁵⁶ başlığını taşır. Gökçen yazısında Türk Tarih Tezi ve milli tarih anlayışının “İnkılap nesline yeni ve büyük şerefli vazife yüklediğini anlatmaktadır. Gökçen Cumhuriyet neslinin en önemli görevlerinden birisin “*Tükenmez bir kültür hazinesi olan yurdumuzun her karış toprağında yatan sayısız medeniyet eserlerini araştırmak ve korumak*”¹⁵⁷ olduğunu hatırlatır. Gökçen'in üzerinde durduğu konu milli tarihin arşivini zenginleştirirken insanlık tarihine karşı bir görev olarak değerlendirilmesidir.

Gökçen, yazısında toprağın altında ve üstünde yer alan eserlerin korunması için yapılan faaliyetleri anlatır. Araştırmaların Türk Tarihi Tetkik Cemiyetinin ortaya koyduğu bilimsel yöntemler ve mahalli, ferdi çabalarla gerçekleştirilmesinin üzerinde durulmaktadır. Manisa'nın tarihi ve kültürel hazinelerinin ortaya çıkarılması için yapılması gereken çalışmalara geniş yer ayıran Gökçen Valilik, belediyeler ve kişisel çabaların önemini altını çizer. Bulunan eserlerle ilgili yazılı kaynaklar, eserlerin toplanması, korunması, kütüphanelerin önemi, vesikaların korunması ve belgelerin ortaya çıkarılması gibi yer altında ve yer üstünde bulunan tarihi, folklorik ve kültürel hazinelerin korunması için alınması gereken tedbirler, yapılması gereken çalışmaları detaylı bir şekilde anlatmaktadır.

¹⁵⁵ İbrahim Gökçen, “Atatürk ve Türk Tarihi”, *Gediz*, Sayı: 20, (1. 12. 1938), s. 13, 14, 17

¹⁵⁶ İbrahim Gökçen, “Tarihi Eserleri Nasıl Koruyalım?”, *Gediz*, C. 3, Sayı: 27, (1. 7. 1939), s. 1, 2, 3, 4.

¹⁵⁷ İbrahim Gökçen, “Tarihi Eserleri Nasıl Koruyalım?”, *Gediz*, C. 3, Sayı: 27, (1. 7. 1939), s. 1.

İbrahim Gökçen'in tarihçilik anlayışının tek yönlü olduğu, tarihi ve kültürel eserlerin en ince ayrıntısına kadar ele alınması, önem verilmesi gerektiğine dair günümüzde de geçerliliğini koruyan bilimsel hassasiyet Gökçen'in en çok dikkat çektiği konuların başında gelmektedir: *"Denilebilir ki dünyanın yadigarı olan eserler, bugünkü medeniyet yapısının temel taşıdır. Onlara karşı lakaytlık göstermenin affedilemez bir suç olduğunu kabul etmeliyiz."*¹⁵⁸

Gökçen'in tarih görüşlerini ve tarihçiliğini yansıtan diğer bir yazısı Gediz'in 67. sayısında yayınlanan *"Kurtuluşumuzun Üç Temeli"*¹⁵⁹ başlığını taşır. Gökçen yazısında Eylül ayının Kurtuluş Savaşındaki önemine dikkat çeker. Batı Anadolu'nun kurtarılmasının Eylül ayı içinde olduğunu belirtir ve kurtuluş günlerinin nasıl kutlanması gerektiğine dair düşüncelerin aktarır. Gökçen yazısında ayrıca 26 Eylül'ün Dil Bayramı olduğunun altını çizerek Türkçenin önemini vurgular.

Gökçen'in tarih üzerine düşüncelerini kaleme aldığı yazılarından bazıları da Hürriyet Misakı gazetesinde yayınlanmıştır. 30 Kasım 1954 tarihinde yazmış olduğu *"Tarih dersinde aktif metod faydalı mıdır?"*¹⁶⁰ yazısında tarih dersinin işleniş ve öğrenme teknikleri konusunda düşüncelerini ortaya koyarken ezbercilik anlayışının yanlışlığı üzerinde durur. Konuya açıklık getirmek için 1916'da 12 yaşındayken Selanik'te okuduğu okulun tarih öğretmenini Hüsnü Efendi'den örnekler veren Gökçen tarih derslerinin akılda kalıcı ve anlaşılabilir olmasının yolunun derslerin örnekleme ve hikayeleştirme yoluyla anlatılması ve derslerin bu şekilde işlenmesi gerektiğini düşünmektedir.

Gökçen tarih derslerinin işlenişinde çağrışımlardan faydalanmak gerektiğini anlattığı *"Öğretimde çağırışmadan faydalanma"*¹⁶¹ yazısında öğrenmenin çağrışımlar yoluyla daha da kolaylaştığını, öğrencilere anlatılan tarih derslerinin ezbercilik yoluyla değil örnekler vererek anlatılması gerektiği; konunun özümsemesinde çağrışımlı ders anlatım yönteminin daha etkili olacağı üzerinde durmaktadır. Tarih derslerinin işleniş ve etkili öğrenme üzerine gelen sorulara verdiği cevapları yazısına taşıyan Gökçen *"Kendi Kendimizi Tenkit: Sual-Cevap"*¹⁶² başlığıyla yazdığı yazıda ders sırasında

¹⁵⁸ İbrahim Gökçen, "Tarihi Eserleri Nasıl Koruyalım?", *Gediz*, C. 3, Sayı: 27, (1. 7. 1939), s. 4.

¹⁵⁹ İbrahim Gökçen, "Kurtuluşumuzun Üç Temeli", *Gediz*, C. 6, Sayı: 67, (Eylül 1943), s. 1, 2.

¹⁶⁰ İbrahim Gökçen, "Tarih dersinde aktif metod faydalı mıdır?", *Hürriyet Misakı*, Yıl:4, Sayı: 911, 30 Kasım 1954, s. 2.

¹⁶¹ İbrahim Gökçen, "Öğretimde çağırışmadan faydalanma", *Hürriyet Misakı*, Yıl:4, Sayı: 980, 18 Şubat 1955, s. 1, 2.

¹⁶² İbrahim Gökçen, "Kendi Kendimizi Tenkit: Sual-Cevap", *Hürriyet Misakı*, Yıl:4, Sayı: 983, 22 Şubat 1955, s. 1, 2.

öğrencilere uygulanacak soru-cevap yönteminin faydaları üzerinde durmaktadır. Öğrencilerin algı ve kapasitelerine göre soru sormak gerektiğini bunun için de öğretmenlerin bilgi ve deneyimlerini arttırmaları gerektiğini vurgular.

2. 2. Eğitimciliği

İbrahim Gökçen 1928-1958 yılları arasında 30 yılını verdiği tarih ve coğrafya öğretmenliğini aşkla yapmıştır. Giresun’da başladığı öğretmenlik hayatını Bursa, Kırşehir, Manisa ve İstanbul’da devam etmiştir. İbrahim Gökçen’in en uzun süre görev yaptığı ve kendi şehri olarak gördüğü Manisa ona “*Manisa tarihçisi, eğitimci, ressam*” gibi önemli vasıflar yüklemiş ve Manisa üzerine yaptığı çalışmalarla ölümsüzleşmiştir

Gökçen’in eğitimle ilgili düşüncelerini öncelikle onu tanıyan öğrencilerinden öğrenmek mümkündür. Özellikle Manisa ortaokul ve lisesinde görev yaptığı yıllarda (1937-1957) İbrahim Gökçen’in öğrencilerinin onun eğitimciliğine dair anlattıkları, aradan elli yıldan fazla süre geçmiş olmasına rağmen hala zihinlerdeki yeri ve önemini korumaktadır.

İbrahim Gökçen 1937-1946 yılları arasında Manisa Ortaokulunda, 1946-1957 yılları arasında ise Manisa Lisesinde tarih ve coğrafya öğretmeni olarak derslere girmiş, idarecilik yapmıştır. Vefatının üzerinden uzun yıllar geçmesine rağmen ortaokul ve lise yıllarında yetiştirdiği öğrencilerinin İbrahim Gökçen hakkında söyledikleri Gökçen’in bir yandan mesleğine ne kadar aşık birisi olduğunu gösterirken diğer yandan da öğrencileri üzerindeki bıraktığı pozitif etkiyi anlamak bakımından önemlidir: “*İbrahim Gökçen derslerde akıcı konuşur, şakacı, dersi zenginleştirmeyi seven bir yapıya sahipti. Ruh halleri iyi olmayan çocuklarla ilgilenir, onlarla konuşur ve başlarını okşayarak derilerine çare aramaya çalışırdı. Hoş sohbet birisiydi.*

Kalender meşrep yapısı vardı. Derslerini sevdirirdi. Bizim de tarihe olan sevgi ve merakımızda İbrahim Gökçen’in katkısı büyüktür.

Hatırladığım kadarıyla orta boylu, iri yapılı, birazcık göbekli birisiydi. Rumeli aksanıyla konuşurdu. Bazen arkadaşlar arasında ona “İbrahimço” lakabı takıldığını hatırlıyorum. Saçları seyrekli. Bıyık bırakmazdı. Derslerde sürekli ayaktaydı. Tahtaya Türkiye haritası çizer ve bizlere Türkiye’nin dağları, ovaları, şehirleri konusunda tahtaya kaldırarak sorular sorar, harita üzerinde ders işlerdik.”¹⁶³

“İbrahim Gökçen coğrafya derslerimize girerdi. Daha sonradan eşim olan Ahmet Küey sınıfın mümessili (başkanı) idi.

¹⁶³ Tezcan Karadanişman. Görüşme yapılan yer Manisa Çarşısı, Taşçılar Mescidi (11 Ağustos 2022, 14. 30).

İbrahim Gökçenin neşeli, şakacı, hareketli ve konuşkan bir yapısı vardı. Ben Ortaokulu 1943'te bitirdim.

İbrahim bey tablo yapar ve tablolarını öğretmenler odasına getirirdi. Bizi de oraya çağırırdı. Birçok tablosunu orada gördüm."¹⁶⁴

Manisa Lisesinin efsane edebiyat öğretmenlerinden ve İbrahim Gökçen'in mesai arkadaşlarından Vedia Altıok'un İbrahim Göçen hakkında, "Zarif, kibar, entelektüel birisiydi. Sevecen, mükemmel bir insandı. Dostum olan hanımı Mürvet Hanım da öyleydi." ¹⁶⁵ değerlendirmesini yapmaktadır.

Ortaokuldan öğrencisi olan ve Manisa adına önemli çalışmalar yapan Ali Haydar Aksakal İbrahim Gökçen'i şöyle anlatır: "Onu ilkokul sıralarında tanıdım. Eşi Mürvet Hanım bizim okulda (Murat Germen) öğretmendi... ziyarete gelir, bizimle konuşur, okul bahçesinde resim çizerdi... Bizler de onun tuvaline aktardıklarını seyrederek, severdik onu.

Daha sonra, Ortaokulda benim coğrafya öğretmenim oldu. Manisa'da tarihçiliği, ressamlığı ve yazarlığıyla tanındı. 24 Kasım 1961 günü adı, "İbrahim Gökçen Bulvarına" verildi. Manisa Lisesi yöneticileri de 22 Nisan 1962 Pazar günü yapılan bir törenle lisenin bir sınıfına "İbrahim Gökçen Dershanesi" adını vermişlerdi.

Yaptığı yağlıboya tablolardan birisi, onun hatırası olarak evimizde yaşıyor. Muhteşem Manisa Dağı ve Hatuniye Camisi'nin resmedildiği tablonun görüntüsünü "Gönül Penceresinden Manisa" kitabımın kapağında kullandım...

Yıllar önce, İbrahim Gökçen, yüzlerce yağlı boya, sulu boya ve kara kalem çalışması yapmıştı. Onların peşine düştüm. Araştırmalarım, beni Manisa Şoförler Derneğine götürdü. Mustafa Yurtseven'in başkan olduğu dönem. Kendisine, bu resimlerin korunması gerektiğini, ileride kurulacak kent müzesi için saklamasını söyledim. Müsaade ettiler, "resimleri alabilirsin" dediler. Şoförler Derneğine gittiğimde, temizlik işlerinde çalışan kadının, tüm resimleri on gün önce yaktığını öğrendim...

Manisa'yı araştıran, Manisa sevdalısı böyle bir öğretmen bir daha gelmedi. Tüm zamanını Manisa'daki tarihi eserleri incelemek ve onları resme geçirmekle harcadı.

Manisa'da bulunduğu 20 yıl zarfında hep Manisa'dan tablolar çizdi.

¹⁶⁴ Perihan Küey, Görüşme yapılan yer Karşıyaka-İzmir (27 Aralık 2015, 15. 20).

¹⁶⁵ Manisa Lisesi Edebiyat Öğretmeni Vedia Altıok. Görüşmenin yapıldığı yer Manisa, evi (17 Ocak 2016, Cumartesi, saat: 15. 28).

Şiirlerinde Manisa'yı dile getirdi. Kitaplarında Manisa'yı konuşturdu. Manisa kültürüne hizmet edenlerin başında muhakkak İbrahim Gökçen gelir.”¹⁶⁶

Kendisi de eğitimci olan Arsal Kasımoğlu'nun öğretmeni İbrahim Gökçen hakkında verdiği bilgiler daha ayrıntılıdır.¹⁶⁷ “1952-53-54 yılları içinde tarih coğrafya öğretmenimdi. Yumuşak huylu, sakin bir kişiydi. Hiddetlenip bağırıldığını hiç duymadık. Öğrencileriyle iyi geçinir, takılır, şakalaşır.

Karakalem, yağlı boya resim yapardı. Resmi güzel olan öğrencileri bilirdi. Coğrafya dersinde yapılan haritaları ve içinin işlenmesine önem verirdi.

Arada birkaç öğrenciyi evine çağırırdı. Evinden uçayaklı resim sehpasını ve boya kutusunu alıp taşırdık. Dağ yamaçlarına veya tarihi eserlerin yakınına giderdik. Gördüklerinin resmini çizer boyardı. Eşyalarını getiren bizleri bir müddet sonra eve gönderirdi. Resim yaparken seyretmeye bayılırdık. Aklımda kalan Çaybaşı'ndaki 'Revak Sultan' türbesi resmini birkaç gidişte bitirebildi. Evi, şimdiki Kuşçular Kahvesinin arkasında iki katlı eski bir evdi. Babamın arkadaşıydı. Babam doktordu. Hastalıklarda babamı aradığını hatırlıyorum. Babam bir eserini almak istedi. Revak Sultan Türbesini alalım dedim. Fakat biz alıncaya kadar satıldı.

Tarih, coğrafya derslerimizi kara tahtaya tebeşirle çizdiği haritalar üzerinden anlatır ve bize de bu harita üzerinden sorular sorardı. Her şeyi resme dökerdi. Resim hocasından çok İbrahim Gökçen'den resim tekniğini öğrendiğimi söyleyebilirim...” diyerek İbrahim Gökçen'in gerek eğitimciliğini gerekse öğretim metodu üzerinde öğrenciler üzerinde kalıcı etkiler bırakmasının ipuçlarını vermektedir. Kasımoğlu şöyle devam ediyor: “Mütevazı yaşardı. Giyimi de öyleydi. Gösterişi sevmezdi. Bazı cumartesi günleri evine gider ve ona yardım ederdik. Bizi alır Çaybaşı Deresine götürürdü. Kimimiz boya sandığını, kimimiz tahtayı alır ona yardım ederdik.

İri yapılydı. Asabi birisi değildi. Kız öğrencilerine karşı daha şefkatli davranırdı. Durumu olmayanlara yardım ederdi. Tablolarını satarak durumunu düzeltmeye çalışırdı. Hatta Revak Sultan Türbesi tablosunu babama satmak istemişti. Keşke alsaydık! Halkla iç içeydi. Tarihi mekânların birçoğunun karakalemle çizmişti. Bazen de sulu boya ile tarihi eserlerin tablolarını yapardı. İyi ki yapmış...”¹⁶⁸

İbrahim Gökçen'in eğitimciliği yalnız sınıfta derslerde pratik olarak anlatmakla kalmamış, teorik olarak da eğitimin gelişmesi, felsefesi ve okul kitaplarının

¹⁶⁶ Ali Haydar Aksakal ile yapılan görüşme Manisa Çarşı. 25 Aralık 2015.

¹⁶⁷ Arsal Kasımoğlu. Manisa Çarşı, 30 Eylül 2017 Cumartesi. 16. 30-17. 30.

¹⁶⁸ Arsal Kasımoğlu. Manisa Çarşı, 30 Eylül 2017 Cumartesi. 16. 30-17. 30.

müfredatları, eğitim modelleri, öğrenciye yaklaşım, kişisel gelişim, ödevler ve derslerin anlatım teknikleri gibi birçok konuda da düşüncelerini kaleme alarak eğitimin gelişmesine katkı sağlamıştır. 13 Kasım 1954'ten itibaren düzenli olarak Hürriyet Misakı gazetesinde yazılar yayınlamıştır. Bu yazılarında bazen eğitimle ilgili düşüncelerini ifade etmekten çekinmemiştir.

Gökçen'in eğitimle ilgili yazılar yazdığı, okullarda okutulan kitaplarla ilgili düşüncelerini anlattığı “Okul kitaplarının dili”¹⁶⁹ yazısında, Millî Eğitim Bakanlığının okul kitaplarının yazımını serbest bırakmasını eleştirmekte ve farklı kişi ve yöntemlerle yazılan kitaplarla eğitim gören öğrencilerin zihinlerinde oluşabilecek tahribata dikkat çekmektedir. Müfredatın farklı kitaplarda farklı şekillerde anlatılması, konu bütünlüğünün bozulmasına, öğrencilerin dil ve zihinlerine zarar vereceğini vurgulamaktadır. Konunun ilmi zemine oturtulması gerektiği ve Millî Eğitim Bakanlığının öğrencilere okutacağı kitapların ortak dil, içerik ve müfredata sahip olması gerektiğini vurgulamaktadır.

Gökçen'in “Kitap ve Metod Derdi”¹⁷⁰ yazısında okullarda okutulan kitaplar üzerinde durulmaktadır. Farklı şehir ve bölgelerde okutulan kitapların farklı müfredat, metotlarla yazılması ve okutulmasının yol açacağı sıkıntıları gündeme getiren Gökçen kitapların bir bütünlük arz etmesi gerektiği, içeriklerinin aynı olmasının önemi üzerinde durmaktadır.

Eğitimciliği ve çocuk gelişimi konusundaki uzmanlığını gördüğümüz Gökçen'in “Çocuklarımızın Oyunlarına Çok Zaman Ayırıyoruz”¹⁷¹ yazısında Gökçen, çocuklara gereğinden fazla zaman ayırmanın çocuğun bireysel başarısında birtakım olumsuz sonuçlar doğurabileceğini, hayatını hep oyunla geçiren çocukların başarılı olamadıklarını bunun yerine kontrollü serbestliğin daha uygun olduğu görüşündedir. Çocukların yetiştirilmesinde Batı ve İslam'dan tarihinden örnekler vererek anlatan yazar çocukların okul dışında da bir hayatları olduğunu ve bunun da düzenlenmesi gerektiğine inanmaktadır.

Öğretmenlik hayatının çoğunluğunu Manisa'da geçiren Manisa Ortaokulu ve Manisa Lisesinde 1937-1957 yılları arasında görev yapan İbrahim Gökçen, bazı yazılarında Manisa Lisesinin sorunlarına değindiğini görüyoruz. “Manisa Lisesi

¹⁶⁹ İbrahim Gökçen, “Okul kitaplarının dili”, *Hürriyet Misakı*, Yıl:4, Sayı: 897, 13 Kasım 1954, s. 2.

¹⁷⁰ İbrahim Gökçen, “Kitap ve Metod Derdi”, *Hürriyet Misakı*, Yıl:4, Sayı: 919, 9 Aralık, 1954, s. 1, 2.

¹⁷¹ İbrahim Gökçen, “Çocuklarımızın Oyunlarını Çok Zaman Ayırıyoruz”, *Hürriyet Misakı*, Yıl:4, Sayı: 947, 11 Ocak 1955, s. 1, 2.

*Meselesi*¹⁷² başlığıyla yayınladığı yazısında okulda öğrenci sayısının her geçen yıl daha da arttığını bu durumun eğitimin kalitesini düşürdüğünü, bunun yerine meslek okullarının açılması ve öğrencilerin meslek okullarına yönlendirilmesi gerektiği üzerinde durmaktadır. Yazıda kız çocuklarının sayısının yeterli olmadığını bunun sebepleri arasında kız öğrencilerin barınabileceği yurtların bulunmadığının üzerinde duran Gökçen, üniversiteye gidecek öğrencilerin eğitiminin daha geniş kitlelere yayılması gerektiği üzerinde durmaktadır.

“*Aktif Metod ve Okul Aile Birlikleri*”¹⁷³ yazısında ise öğrencilerin eğitiminde velilerin aktif olarak yer almaları gerektiği, okul aile, öğrenci-öğretmen iletişimin öğrencinin okul ve öğrenim hayatında önemli başarıların temeli olduğunu vurgulamaktadır.

Ders anlatım tekniği, öğrencinin teorik konular ve sosyal bilimler alanındaki dersleri daha kolay kavramasının nasıl olması gerektiğine dair yazmış olduğu “*Öğretimde çağrışmadan faydalanma*”¹⁷⁴ yazısında öğrenmenin çağrışımlar yoluyla dersi kavratmasının daha da kolaylaştığını, öğrencilere anlatılan derslerin ezbercilik yoluyla değil örnekler vererek anlatılması gerektiği; konunun özümsemesinin eğitim-öğretimde daha etkili olacağı üzerinde durmaktadır. Tarih derslerinin işlenişi ve etkili öğrenme yöntemleri üzerine gelen sorulara verdiği cevaplardan oluşan Gökçen “*Kendi Kendimizi Tenkit: Sual-Cevap*”¹⁷⁵ başlığıyla yazdığı yazısında ders sırasında öğrencilere uygulanacak soru-cevap yönteminin faydaları üzerinde durmaktadır. Öğrencilerin algı ve kapasitelerine göre soru sormak gerektiğini bunun için de öğretmenlerin bilgi ve deneyimlerini arttırmaları gerektiğini vurgulamaktadır.

2. 2. 1 Eğitim Üzerine Görüşleri

İbrahim Gökçen’in eğitim üzerine görüşlerini daha çok Hürriyet Misakı gazetesinde yazmış olduğu yazılarından öğrenmek mümkündür. Öğrencilerin hatıralarından yola çıkarak Gökçen’in 30 yıllık örnek eğitimciliği üzerine vermiş olduğumuz bilgilerin teorik planda da Gökçen tarafından savunulduğu ve gazete yazılarına yansıdığı anlaşılmaktadır.

¹⁷² İbrahim Gökçen, “Manisa Lisesi Meselesi”, *Hürriyet Misakı*, Yıl:4, Sayı: 951, 15 Ocak 1955, s. 1, 2.

¹⁷³ İbrahim Gökçen, “Aktif Metod ve Okul Aile Birlikleri”, *Hürriyet Misakı*, Yıl:4, Sayı: 971, 8 Şubat 1955, s. 1, 2, 4.

¹⁷⁴ İbrahim Gökçen, “Öğretimde çağrışmadan faydalanma”, *Hürriyet Misakı*, Yıl:4, Sayı: 980, 18 Şubat 1955, s. 1, 2.

¹⁷⁵ İbrahim Gökçen, “Kendi Kendimizi Tenkit: Sual-Cevap”, *Hürriyet Misakı*, Yıl:4, Sayı: 983, 22 Şubat 1955, s. 1, 2.

Gökçen'in 18 Şubat 1947 tarihli “İnanmak”¹⁷⁶ başlıklı yazısında insana güvenme ve inanmanın önemi üzerinde durulur. Ebeveynlerin eğitim çağındaki çocuklarına karşı öncelikle onlara inanıp güvenmekle işe başlamaları gerektiğini hatırlatan Gökçen; “Sözün kıyası inanmak hem bir ihtiyaç ve başarı için şarttır.” İfadeleriyle insanın kendisine ve milletine olan güveninde inancın yeri üzerinde durmakta, ebeveynlerin çocukların öğretmenlerine olan güveninin sarsılmaması gerektiğinin altı çizmektedir.

Gökçen'in iyi bir tarihçi ve ressam olduğu kadar aynı zamanda ömrünü verdiği öğretmenlik hayatında da iyi bir eğitimci olduğu hatırdan çıkarılmamalıdır. Özellikle ortaokul ve lise çağlarındaki ergenlik dönemini yaşayan öğrencilerle ilgili yazmış olduğu yazılar kişisel gelişim ve rehberlik anlamında büyük önem taşımaktadır. Bu tür yazılardan birisi de “Buluğ çağıının tehlikeleri”¹⁷⁷ yazısıdır.

İyi bir eğitimcinin iyi bir rehber olması gerektiğinden hareketle Gökçen öğrencilerin kişisel gelişimleriyle ilgili sınıf içi uygulamalar, öğretmen-öğrenci ilişkileri üzerine “Zeka”¹⁷⁸ yazısında bir öğretmen karakteri üzerinden öğretmenin günlük hayatı, ders, sınıf, öğrencilerle yaşadığı olaylar; sınav ve sınav sonucu yaşanan olayları anlatmaktadır.

Gökçen'in en hassas olduğu konulardan birisi de okul kitaplarıdır. Konuyla ilgili “Okul kitaplarının dili”¹⁷⁹ yazısında Millî Eğitim Bakanlığının okul kitaplarının yazımının serbest bırakmasını doğru bulmadığını aktarmakta ve farklı okulların farklı kitapları takip etmelerinin doğuracağı sıkıntıların çok büyük olacağı üzerinde durmaktadır. Gökçen yazısında eğitim çağındaki çocukların zihinlerinde oluşabilecek tahribata dikkat çekmektedir. Konunun ilmi zemine oturtulması gerektiği ve Milli Eğitim Bakanlığının öğrencilere okutacağı kitapların ortak dil, içerik ve anlayışa sahip olması gerektiğini vurgulamaktadır. “Kitap ve Metod Derdi”¹⁸⁰ yazısında ise Gökçen farklı bölgelerde okutulan kitapların farklı müfredat ve metotlarla yazılması ve okutulmasının yol açacağı sıkıntıları gündeme getirir. Gökçen kitapların içeriklerinin ve müfredatlarının bütünlük arz etmesi gerektiği üzerinde durmaktadır.

Eğitimcilik yönü ve çocuk gelişimi konusundaki uzmanlığını “Çocuklarımızın

¹⁷⁶ İbrahim Gökçen, “İnanmak”, *Işık*, Yıl: 3, Sayı: 451, 18 Şubat 1947, s. 1.

¹⁷⁷ İbrahim Gökçen, “Buluğ Çağıının tehlikeleri”, *Işık*, Yıl: 3, Sayı: 457, 4 Mart 1947, s. 1.

¹⁷⁸ İbrahim Gökçen, “Zekâ (Hikâye)”, *Hürriyet Misakı*, Sayı: 5, 24 Mayıs 1951, s. 4.

¹⁷⁹ İbrahim Gökçen, “Okul kitaplarının dili”, *Hürriyet Misakı*, Yıl:4, Sayı: 897, 13 Kasım 1954, s. 2.

¹⁸⁰ İbrahim Gökçen, “Kitap ve Metod Derdi”, *Hürriyet Misakı*, Yıl:4, Sayı: 919, 9 Aralık 1954, s. 1, 2.

Oyunlarına Çok Zaman Ayırıyoruz”¹⁸¹ yazısında ortaya koyan Gökçen, çocuklara gereğinden fazla zaman ayırmanın, çocukların yapması gereken görevlerin ebeveynler tarafından yapılmasının, çocuğun bireysel başarısında ve hayatında olumsuz sonuçlar doğurabileceğini, hayatını hep oyunla geçiren çocukların başarılı olamadıklarını bunun yerine kontrollü serbestliğin daha uygun olduğunu vurgulamaktadır. Çocukların yetiştirilmesine dair örnekler vererek anlatan Gökçen çocukların okul dışında da bir hayatları olduğunu ve bunun da düzenlenmesi gerektiğine inanmaktadır.

Öğrenci gelişimi, okul ve ailenin öğrenciye karşı yaklaşımlarına dair “*Aktif Metod ve Okul Aile Birlikleri*”¹⁸² yazısında ise Gökçen öğrencilerin eğitim hayatı boyunca velilerin aktif olarak okulla temas halinde olmaları gerektiği, okul-aile birlikteliğinin eğitimde ve çocuğun gelişmesinde büyük öneme sahip olduğunu vurgular. Gökçen’in 1955 yılında savunduğu okul aile birlikteliğinin önemi üzerindeki görüşlerinin ne kadar önemli olduğu günümüzde daha iyi anlaşılmaktadır.

Okulda öğretmenlerin dersleri örnekler vererek, anlatılan konuları hikayeleştirerek, öğrencilerin zihninde çağrışımlar yaptırarak anlatmanın önemini vurguladığı “*Öğretimde çağrışmadan faydalanma*”¹⁸³ yazısında öğrenmenin daha kolay ve kalıcı olacağı vurgulanmaktadır. Öğrencilere derslerin ezber yoluyla değil örnekler vererek anlatılması gerektiği; konunun özümsemesinin öğretimde daha etkili olacağı üzerinde durulmaktadır. Tarih derslerinin işleniş ve etkili öğrenme teknikleri üzerine gelen sorulara verdiği cevaplardan oluşan yazısında “*Kendi Kendimizi Tenkit: Sual-Cevap*”¹⁸⁴ ise ders sırasında öğrencilere uygulanacak soru-cevap yönteminin faydaları üzerinde durmaktadır. Öğrencilerin algı ve kapasitelerine göre soru sormak gerektiğini bunun için de öğretmenlerin bilgi ve deneyimlerini artırmaları gerektiğini vurgulamaktadır.

2.3. Manisa Halkevi ve Kültürel Çevresi

Türk Ocaklarının yerine açılan halkevleri Cumhuriyet inkılaplarının halka anlatılması ve benimsetilmesinde roller üstlenmiştir.

“Partimizin Halkevleri ile bütün yurttaşlara kucağını açması, vatanda sosyal

¹⁸¹ İbrahim Gökçen, “Çocuklarımızın Oyunlarını Çok Zaman Ayırıyoruz”, *Hürriyet Misakı*, Yıl:4, Sayı: 947, 11 Ocak, 1955, s. 1, 2.

¹⁸² İbrahim Gökçen, “Aktif Metod ve Okul Aile Birlikleri”, *Hürriyet Misakı*, Yıl:4, Sayı: 971, 8 Şubat 1955, s. 1, 2, 4.

¹⁸³ İbrahim Gökçen, “Öğretimde çağrışmadan faydalanma”, *Hürriyet Misakı*, Yıl:4, Sayı: 980, 18 Şubat 1955, s. 1, 2.

¹⁸⁴ İbrahim Gökçen, “Kendi Kendimizi Tenkit: Sual-Cevap”, *Hürriyet Misakı*, Yıl:4, Sayı: 983, 22 Şubat 1955, s. 1, 2.

ve kültürel bir devrim yaptı.” Atatürk’ün 1935’te yaptığı CHP Dördüncü Büyük Kurultayı Açılış Nutkunda¹⁸⁵ ifade ettiği gibi halkevleri yurt sathında olduğu gibi Manisa’da da adeta devrim etkisi yaratmıştır. Öyle ki Manisa Halkevinin yapmış olduğu çalışmalar ve faaliyetlerden hala övgüyle bahsedilmekte, yayınlanan dergi ve kitaplar referans kaynakları olarak kullanılmaktadır.

1912’den itibaren kültür faaliyetlerinde bulunan Türk Ocaklarının 18 Mart 1931’de resmen kapatılmasıyla¹⁸⁶ başlayan süreç halkevlerinin yurt sathında açılışını ve faaliyetlerini hızlandırmıştır. Türk Ocaklarının tasfiyesinde ocakların milli rolünün kalmadığı ve Halk Fırkasına ilhakının gerçekleştiğine dair dönemin gazeteleri detaylı bilgiler vermektedir.¹⁸⁷

19 Şubat 1932’de açılan halkevleri Türkiye’de kültür devrimini gerçekleştirme amacı güden; milli birlik ve beraberliği güçlendirmek ve her şeyden önce halka yeni Türkiye’nin hedeflediği çağdaş medeniyet seviyesine ulaştırma amacına uygun eğitim vermeyi hedefleyen yaygın eğitim kurumları olarak ifade edilmektedir.

1932-1951 yılları arasında faaliyet gösteren halkevleri 19 Şubat 1932’de 14 şubeyle¹⁸⁸ başladığı faaliyetlerine 478 şube¹⁸⁹ ve 4322 halkodasıyla devam etmiş, kapatılmasına dair yasanın 11 Ağustos 1951’de Resmî Gazetede yayınlanmasıyla¹⁹⁰ ilk dönem faaliyetleri sona ermiştir.

“Halkevleri 1932-1951 yılları arasında faaliyet göstermiş, yakın dönem Türkiye tarihine damgasını vurmuş önemli kuruluşlardandır. Önemi ölçüsünde halkevleri pek çok araştırmaya konu olmuştur. 1932 yılında halkevlerinin açılması ülkede son derece önemli bir sosyo- kültürel atılımın yaşanmasına ve gelişimine yol açtı. 24 Şubat 1933 yılında açılan Manisa Halkevi de faaliyetini sürdürdüğü yıllarda, çevresinin çok önemli bir kültür merkezi olma özelliğini kazandı. Ayrıca yörenin tarihine, coğrafyasına, folkloruna ve sosyo-ekonomik yapısına ışık tutacak çok değerli çalışmalar ortaya koydu.”¹⁹¹

¹⁸⁵ Anıl Çeçen, *Atatürk’ün Kültür Kurumu Halkevleri*, 3. Baskı, Tarihçi Kitabevi, İstanbul, 2018, Giriş Bölümü.

¹⁸⁶ Yusuf Sarımay, *Türk Milliyetçiliğinin Tarihi Gelişimi ve Türk Ocakları 1912-1931*, Ötüken Yay, 1994, s. 324.

¹⁸⁷ “Bu teşekküllerin milli rolü kalmamıştır” *Cumhuriyet*, 20 Mart 1931; “Türk Ocakları H. Fırkasına ilhak etti”, *Cumhuriyet*, 21 Mart 1931.

¹⁸⁸ *Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi*, Belge Tarihi: 19. 03. 1949. Yer Bilgisi: 944-662-1

¹⁸⁹ Güneş ve Güneş, “Cumhuriyet Döneminde Manisa’nın”, s. 56; Belgenin görseli için EK. 2 Resim. 1.

¹⁹⁰ Yaşar Akyol, *İzmir Halkevi (1932-1951)*, İzmir Büyükşehir Belediyesi kent Kitaplığı, 2008, s. 11.

¹⁹¹ Güneş ve Güneş, “Cumhuriyet Döneminde Manisa’nın”, ss. 55-72.

Manisa ve ilçelerinde 15 Halkevi şubesi faaliyet göstermiştir. Manisa’da faaliyet gösteren halkevlerinin açılış sırası şöyledir: “*Manisa Halkevi 24 Şubat 1933, Kula Halkevi 22 Şubat 1934, Alaşehir Halkevi 22 Şubat 1935, Salihli, Akhisar ve Turgutlu halkevleri 23 Şubat 1936, Kırkağaç Halkevi 21 Şubat 1937, Demirci Halkevi 20 Şubat 1938, Gölarmara, Gördes, Muradiye, Sarıgöl, Soma ve Yayaköy halkevleri 19 Şubat 1939. Ayrıca 24 Şubat 1946 tarihinde Ahmetli Halkodası halkevine çevrilmiştir.*”¹⁹²

Diğer halkevleri gibi Manisa Halkevi de Cumhuriyetin benimsediği sosyo-kültürel, siyasi, ekonomik değerleri toplumun bütün katmanlarına ulaştırmak amacıyla faaliyetlerde bulunmuştur.

Manisa Halkevi 24 Şubat 1933 Cuma günü 1 salon ve 11 odadan¹⁹³ oluşturularak açılmıştır. Açılış töreninde Ankara’da düzenlenen Halkevi Bayramından yayınlanan radyo dinlenmiştir. Amatör sanatçılardan oluşan bir orkestra tarafından konser verilmiş, daha sonra CHP Manisa Vilayet İdare Heyeti azasından Fevzi Lütfü Bey ve Muallim Emin Bey halkevleriyle ilgili dair birer konuşma yapmışlardır. 10 Mart 1933’te Manisa Halkevi şube idare heyetleri komite seçimi tamamlanmış¹⁹⁴ ve halkevi çalışmalarına başlamıştır. Manisa Halkevinin açılışında büyük emekleri bulunan CHP Manisa İl Örgütü Başkanı Kemal Beyden bahsetmek mümkündür.¹⁹⁵ Bununla beraber, Atatürk’ün halkevlerinin açılma yıldönümü dolayısıyla Manisa Halkevi’ne Şubat 1934’te gönderdiği bir telgraftan Abbas Beyin Halkevi başkanı olduğu anlaşılmaktadır. Ancak Abbas Bey’in 1935 yılı başlarında Halkevi başkanlığından ayrılması üzerine, Manisa Halkevi başkanlığına Şubat 1935’te Dr. İzzet Niyazi Bey atanmıştır. İki ay bu görevde kalan İzzet Niyazi Bey’in Mart 1935’te Konya’ya tayini çıkmıştır. Ali Osman Ülkü Manisa Halkevi başkanlığına seçilmiştir. Başkanlık görevini iki sene yürüten Ali Osman Ülkü 1937’de bu görevden ayrılır. Ali Osman Ülkü’den sonra Manisa Halkevi başkanlığına M. Azmi Önakın atanır. Manisa Halkevi’ni Türkiye’nin önde gelen halkevlerinden biri haline getiren M. Azmi Önakın başkanlık görevini 1937-1946 yılları arasında yürütmüştür. Manisa Halkevi bilhassa

¹⁹² *Cumhuriyetin 15. Yılında Manisa*, Kemal Matbaası, İstanbul 1938, s. 38 ; Ayrıca bkz. Mustafa Özsarı, *Ege Bölgesi Halkevi Dergilerindeki Edebi ve Kültürel Muhteva Üzerine Bir İnceleme*, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi. s. 36, Ayrıca bk. Hakkı Uyar, *Cumhuriyet Döneminde Manisa’da Eğitim (1923-1950)*, Dokuz Eylül Üniversitesi, AİTE, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir:1993, s. 66.

¹⁹³ Güneş ve Güneş, “Cumhuriyet Döneminde Manisa’nın”, s. 57.

¹⁹⁴ Hakkı Uyar, *Cumhuriyet Döneminde Manisa’da Eğitim*, s. 65.

¹⁹⁵ Güneş ve Güneş, “Cumhuriyet Döneminde Manisa’nın”, s. 57.

M. Azmi Önakın döneminde her alanda yaptığı başarılı çalışmalarla dikkati çekmektedir.”¹⁹⁶

Halkevlerinin nasıl kurulacağı, hangi şubelerden oluşacağına dair yayınlanan Halkevleri Talimatnamesinde belirtilen ¹⁹⁷ 9 şubeden 7’si Manisa Halkevinin açılmasından kısa bir süre sonra faaliyete başlamış ve şubelerin sorumluları belirlenmiştir.

Manisa Halkevi Komite Seçimleri 10 Mart 1933’te yapılmış ve 9 şubeden 7’sinde görev alanlar belirlenmiştir.¹⁹⁸ Buna göre; Dil, Tarih ve Edebiyat: Nefise Alimcan Hanım (Gökmen), Avukat Ali Osman (Ülkü), Gemicioğlu Avni. Güzel Sanatlar: Diş doktoru Vehbi (Kutengin), İlhan, Mühendis Rüstam (Bakoğlu). Temsil: Maarif Müdürü Hilmi, Ziraat memuru Cevat, Necdet, Ekrem, Hilmi. Spor: Doktor Şevket, Nihat, Ahmet, Nuri, Kemal, Mehmet Necip. Sosyal Yardım: Melek Hakkı Hanım (Gökmen), Teyyare Muhasebecisi Rıza (Akaslan), Baytar Recep (Baytok), Osmanlı Bankası. Müdürü Nimet, Ahmet Lütfi. Kütüphane ve Yayın: Sıtma mücadele reisi Doktor Kani, Muallim Ferdiye Hanım, Hamiyet Hanım, Yahya (Kaynak), Cemil. Köycülük: Doktor Enver (Gürgen), Manisa eski mebusu Bahri (Saritepe), Ziraat müdürü Ali, Ziraat Bankası müdürü Selahattin, Avukat Şem’i (Ergin).¹⁹⁹

Manisa Halkevinin kurulduğu günden itibaren yaptığı çalışmalar dikkat çekmiş ve büyük takdir toplamıştır. Manisa Halkevi çalışmalarının ilk adımı dergi yayıncılığıdır. Manisa Halkevinin yayınladığı ilk dergi Yeni Doğu 14 sayı yayınlanmış, Bozkurt ve Gediz isimleriyle yayın hayatına devam etmiştir.²⁰⁰ Ancak Manisa Halkevinin yayınladığı ilk dergi olan Yeni Doğu’un 17 sayı yayımlandığına dair bilgiler kesin gibidir.

“Manisa Halkevi’nin ilk dergisi, Cumhuriyet’in Onuncu yıldönümünde yayın hayatına giren ve 17 sayı çıkarılan Yeni Doğu’tur. Yeni Doğu 1926 yılından sonra

¹⁹⁶ M. Azmi Önakın’ın Manisa Halkevi Başkanlığına 1937’de seçildiği doğrudur. M. Azmi Önakın’ın Manisa’dan ayrılmasından sonra Gediz’de Azmi Önakın hakkında yazılar yazan başta kendisi olmak üzere İbrahim Gökçen, Şevki Birsnel, Çağatay M. Uluçay gibi yazarlar M. Azmi Önakın’ın Manisa Halkevi başkanlığını 10 yıl yaptığını ifade etmektedirler. Yazarların yazıları için bkz. *Gediz*, Sayı: 94, C. 8, (Ekim 1946), s. 1, 2, 3, 4; Ayrıca bkz. Özşarı, *Ege Bölgesi Halkevi Dergilerindeki*, s. 36-37; Hasar, “Manisa Halkevi ve Faaliyetleri (1933-1951)”, s. 1003.

¹⁹⁷ C. H. F *Halkevleri Talimatnamesi*, Hakimiyeti Milliye Matbaası, 1932, s. 6.

¹⁹⁸ Hakkı Uyar, *Cumhuriyet Döneminde Manisa’da Eğitim*, s. 65.

¹⁹⁹ Hakkı Uyar, *Cumhuriyet Döneminde Manisa’da Eğitim*, s. 65.

²⁰⁰ Mahmut H. Şakiroğlu, “Halkevi Dergileri ve Neşriyatı”, *Kebikeç*, Sayı: 3, (1996), s. 138. “Aylık Manisa Halkevi Dergisi. 4 Teşrin II 1933-Nisan 1950 arası 104 sayı. 16 sayfa. Derginin ilk 14 sayısının başlığı Yeni Doğu idi. Ekim 1941-Temmuz 1942 arası ve 1948-1949 yıllarında neşredilmemiştir.” Bkz. Güneş ve Güneş, “Cumhuriyet Döneminde Manisa’nın”, s. 60.

Manisa’da yayın hayatına giren ve yeni harflerle çıkarılan ilk süreli yayındır. Dergi Türkiye’nin yeniden doğuşunu gerçekleştiren Atatürk’ün fikirlerini yaymak ve Manisa’nın kültür hayatına bir canlılık kazandırmak amacıyla çıkarılmıştır. Atatürk, cumhuriyet ve inkılaplardan sıkça ve övgüyle söz edilmiştir. Son sayısı 1935 yılı ortalarında yayınlanan Yeni Doğu, yeni rejimin anlayışını yaymakla beraber, mahallî kültürün ortaya konması çabalarına ağırlık verememiştir. Yeni Doğu istenilen seviyede olmamakla beraber, Manisa basın, kültür ve sosyal hayatındaki ilkler arasında yer almaktadır.”²⁰¹

Cumhuriyet’in ilanı sonrası Manisa’da yayın yapan dergilerden kalıcı eser verenler arasında Bozkurt, Yeni Doğu ve Gediz dergileri ilk sırada yer alır. İbrahim Gökçen’in 1937’den itibaren Manisa’da yayın yapan bazı dergi ve gazetelerde yazıları yayınlanmıştır. Elimizdeki bilgilere göre İbrahim Gökçen Manisa’da yayın yapan Gediz, Genç Spil²⁰² dergilerinde ve Işık, Hürriyet Misakı gazetelerinde deneme, şiir, hikâye ve makaleleri yayınlamıştır.

Manisa Halkevinin yayın organı olan Gediz Dergisinin yayınlanma amacı 8. ciltte şu ifadelerle anlatılmaktadır: *“Halkevleri, millet mektepleridir; bulundukları yerin dimağını teşkil ederler, içtimai, milli, kültürel bütün hareketlerin karargahıdır. Halkevleri, konferans, nutuk, ders, sinema; müsamere, sergi ... v. s. ile halk kitlelerinin yetişmesine çalışırlar.”²⁰³*

“23 Nisan 1937’de yayın hayatına başlayan Gediz, 1946 Kasım ve 1947 Ocak-Şubat aylarında yayın hayatına ara vermek zorunda kaldı, 1947 yılının Ekim-Kasım aylarında tekrar yayınlanmaya başladı. Bundan sonra iki buçuk yıl kadar daha yayınlanamayan dergi, 1950 Ocak ayından itibaren üç ayda bir yayınlanmış, son sayısı ise Nisan 1950’de çıkmıştır.”²⁰⁴ Gediz dergisi halkevleri dergileri arasında isminden bahsettiren ve belli seviyeyi yakalayan dergiler arasında sayılmaktadır.²⁰⁵

Gediz dergisinin imtiyaz sahipleri zaman içinde değişiklik göstermiştir. Derginin imtiyaz sahibi olarak görünen isimler şunlardır: Azmi Önakin²⁰⁶ 1-54 (Nisan 1937-1 Ekim 1941), Ahmet Öner Türk 55-61 (1 Temmuz 1942-Şubat 1943), Azmi

²⁰¹ Nejdet Bilgi, “Yeni Doğu, Manisa Halkevi Dergisi” *Atatürk Araştırma Merkezi*, Cilt: 17, Sayı: 49, (2001), s. 131-132.

²⁰² Mahmut H. Şakiroğlu, “Halkevi Dergileri ve Neşriyatı”, s. 138; Şehriban Yıldırım, “Cumhuriyet Döneminde Manisa’da Basın” *Manisa’ya Bakış*, Yıl:1 Sayı: 2, (Ekim 2003), s. 44-45, Özseri, “Ege Bölgesi Ege Bölümü Halkevleri”, (ss. 401-415).

²⁰³ “Gediz sekizinde”, *Gediz*, Sayı: 84, C. 8, (Eylül 1945), s. 2.

²⁰⁴ Güneş ve Güneş, “Cumhuriyet Döneminde Manisa’nın”, s. 60.

²⁰⁵ Mahmut H. Şakiroğlu, “Halkevi Dergileri ve Neşriyatı”, s. 132.

²⁰⁶ *Gediz*, Sayı: 13, (1. 5. 1935), kapak.

Önakin 62- 95 (Mart 1943-Aralık 1946), Vahit Armağan 96-104 (Mart 1947-Nisan 1950). Yazı İşleri Müdürleri: Mustafa Dümer²⁰⁷ 1-22 (Nisan 1937-Şubat 1939), Cemal Sezgin 23-61 (Mart 1939- Şubat 1943), Mustafa Çağatay Uluçay 62-95(Mart 1943-Aralık 1946), Kemal Danışman 96- 101/102 (Mart 1947-Ekim/Kasım 1947), Sadi Sunam 103-104 (Ocak 1940-Nisan 1950).²⁰⁸ Dergi 104 sayı yayınlanmıştır. Derginin 104. sayısı son sayısı olmuştur. Derginin iç kapağında Manisa Halkevi yöneticileri hatıra fotoğrafı çektirmişlerdir.²⁰⁹

Gediz dergisinin son dönemde ekonomik sıkıntılar yaşadığı Ankara ile yazışmalarından anlaşılmaktadır. CHP merkezinden konu ile ilgili yardım taleplerinin olumlu sonuçlanmadığını görmek mümkündür.²¹⁰ Konuyla ilgili CHP Genel Sekreterliğiyle Manisa Halkevi arsında yaşanan yazışmalar açıktır.²¹¹ CHP Genel Sekreterliğinin Manisa Halkevinin ın ısrarları üzerine Gediz dergisinin yayınına devam etmesi için dergiden 500 adet satın almış ve 250 Liralık nakdi para gönderilmiştir.²¹²

Manisa Halkevinin Gediz Dergisinin 500 adedinin CHP genel Sekreterliğine gönderildiğine dair yazısı²¹³ ve Gediz derginin yayın hayatına devam etmesi için CHP Genel Sekreterliğinin Manisa Halkevine değişik dönemlerde ekonomik yardımların yapıldığı anlaşılmaktadır.

Manisa Halkevinin kitap yayıncılığında da önemli çalışmalara imza attığı ve birçok nitelikli kitabı yayınladığı görülmektedir.

Manisa Halkevi yayınladığı kitaplar şunlardır:²¹⁴

²⁰⁷ *Gediz*, Sayı: 13, (1. 5. 1935), kapak.

²⁰⁸ Günay, *Gediz Bibliyografyası*, s. III. Ayrıca bkz. Özseri, *Ege Bölgesi Halkevi Dergilerindeki*, s. 68. Manisa Halkevinin 1 Mart 1939 Tarihli Manisa Halkevi Şubelerinin Yönetim Kurulu Listesi için bkz. EKLER: EK C, Halkevi İdare Kurulu.

²⁰⁹ *Gediz*, Manisa Halkevi Dergisi, C. 9, Sayı:104. (Nisan 1950) (İç kapak) EKLER: EK C, Halkevi İdare Kurulu.(İbrahim Gökçen, ayakta duranlar arasında sağdan ikinci sıradadır.)

²¹⁰ Gediz Dergisinin son yıllarda ekonomik olarak zor durumda olduğu anlaşılmaktadır. Bu konuda Manisa Halkevi yönetimi CHP merkezinden yardım talebinde bulunmuştur. Bkz. *Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi*: Belge Tarihi: 09. 03. 1950, Yer Bilgisi:905- 537 – 1, Kurum: 490-1-0-0 / CUMHURİYET HALK PARTİSİ; Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi, Belge Tarihi: 09. 03. 1950, Doya Ek. 5. Büro. Yer Bilgisi: 905- 537- 1, Kurum: 490-1-0-0 / CUMHURİYET HALK PARTİSİ.

²¹¹ *Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi*: Belge Tarihi: 09. 03. 1950, Doya Ek. 5. Büro. Yer Bilgisi: 905- 537- 1; Kurum: 490-1-0-0 / CUMHURİYET HALK PARTİSİ.

²¹² *Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi*: Belge Tarihi: 09. 03. 1950-00. 00. 0000, Dosya eki: 5. BÜRO, Yer Bilgisi. 905- 537 – 1, Kurum: 490-1-0-0 / CUMHURİYET HALK PARTİSİ.

²¹³ *Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi*: Belge Tarihi: 09. 03. 1950-00. 00. 0000, Dosya Eki: 5. BÜRO, Yer Bilgisi. 905- 537 – 1, Kurum: 490-1-0-0 / CUMHURİYET HALK PARTİSİ. Manisa Halkevinin Gediz Dergisinin 500 adedinin CHP genel Sekreterliğine gönderildiğine dair yazısı.

²¹⁴ “Manisa Halkevi Yayınları”, *Gediz*, , Sayı: 101-102, (Ekim-Kasım 1947),s. 17; Hasar, “Manisa Halkevi ve Faaliyetleri (1933-1951)”, s. 1012-1013.

- 1- N. İlhan Berk, *Güneşi Yakanların Selamı*, İstanbul, 1935.
- 2- Şevket Kırbaş, *Zehirli Gaz ve Korunma Tedbirleri*, Resimli Ay Matbaası, İstanbul, 1937.
- 3- Cenap Refik Orkun, *Manisa Coğrafyası*, Resimli Ay Matbaası, İstanbul, 1937.
- 4- *Cumhuriyetin 15. Yılında Manisa*, Kemal Matbaası, İstanbul, 1938.²¹⁵
- 5- Halit Giray, Nefi Vural, *Halk Zehirli Gazlara Karşı Kendini ve Başkalarını Nasıl Koruyabilir?* Yeni Yol Basımevi, İzmir, 1939.²¹⁶
- 6- Çağatay Uluçay, İbrahim Gökçen, *Manisa Tarihi (Manisa Tarihine Genel Bir Bakış I)*, Resimli Ay Matbaası, İstanbul, 1939.
- 7- M. Çağatay Uluçay, *Saruhanlılar ve Eserlerine Dair Vesikalar (773 Hicri/1220 Hicri)*, Resimli Ay Matbaası, İstanbul, 1940.
- 8- Kâmil Su, *Mimar Sinan'ın Eserlerinden Muradiye Camii*, Resimli Ay Matbaası, İstanbul, 1940.
- 9- M. Çağatay Uluçay, *Manisa'daki Saray-ı Amire ve Şehzadeler Türbesi (849 Hicri/1296 Hicri)*, Resimli Ay Matbaası, İstanbul, 1941.
- 10- M. Çağatay Uluçay, *XVIII. YY'da Manisa'da Ziraat, Ticaret ve Esnaf Teşkilatı I*, Resimli Ay Matbaası, İstanbul, 1949.
- 11- M. Çağatay Uluçay, *Yunus'un Mezarı*, Gediz Basımevi, Manisa, 1943.
- 12- M. Çağatay Uluçay, *XVII. Asırda Saruhan'da Eşkıyalık ve Halk Hareketleri*, Resimli Ay Matbaası, İstanbul, 1944.
- 13- M. Çağatay Uluçay, İbrahim Gökçen, M. Rauf İnan, M. Azmi Önakin, *Turist Gözü İle Manisa*, Marifet Basımevi, İstanbul, 1945.
- 14- İbrahim Gökçen, *XVI ve XVII. YY. Vesikalarına Göre Manisa'da Deri Sanatları Üzerine Bir Araştırma*, Marifet Basımevi, İstanbul, 1945.
- 15- Vahit Armağan, *Manisa Arkeoloji Müzesi Kılavuzu*, Marifet Basımevi, İstanbul, 1946.
- 16- İbrahim Gökçen, *Sicillere Göre XVI ve XVII. Asırlarda Saruhan Zaviye ve Yatırları*, Marifet Basımevi, 1946.
- 17- İbrahim Gökçen, *16. ve 17. Asır Sicillerine Göre Saruhan da Yörük ve Türkmenler*, Marifet Basımevi, İstanbul, 1946.
- 18- M. Çağatay Uluçay, *Saruhanlılar ve Eserlerine Dair Vesikalar II*,

²¹⁵ Güneş ve Güneş, "Cumhuriyet Döneminde Manisa'nın", s. 67.

²¹⁶ Güneş ve Güneş, "Cumhuriyet Döneminde Manisa'nın", s. 67.

Marifet Basımevi, 1946.

19- İbrahim Gökçen, *Manisa Tarihinde Vakıflar ve Hayırlar (Hicri-954-1060)*, Kitap I, Marifet Basımevi, İstanbul, 1950.

20- İbrahim Gökçen, *Manisa Tarihinde Vakıflar ve Hayırlar (Hicri 1060-Miladi 1650'den Sonra)*, Kitap II, Marifet Basımevi, İstanbul, 1950.

Manisa Halkevinin kitap ve dergi çalışmalarının yanı sıra sanat çalışmalarıyla da Manisa'ya önemli kültürel zenginlik ve çeşitlilik getirdiği şüphesizdir. Manisa Halkevinin kültür ve sanat faaliyetlerine çocukluğunda izleyici olarak katılan Tezcan Karadaşman birçok defa Manisa Halkevi çalışmalarına iştirak ettiğini, halkevinin önemli kültürel çalışmalara ev sahipliği yaptığını ifade etmektedir.²¹⁷ “Bana göre Cumhuriyet döneminin en belli başlı yanlışlıklarından birisi, Halkevlerinin kapatılması olmuştur. Gerçi Halkevlerinin kuruluş amaçlarından uzaklaşmış olmaları bir vakiadır. Böyle olması, bir kültür ocaklarının kapatılmasını değil, amacına uygun hale getirilerek, gerçekten halkın evi olması temin edilebilirdi.”²¹⁸ ifadeleriyle halkevlerinin kültür ocakları olduğunun altını çizmektedir.

İbrahim Gökçen'in öğrencilerinden Perihan Küey'in Manisa Halkevinin kültürel çalışmalarıyla ilgili hatıralarında dile getirdiği ifadeleri şöyledir: “O yıllarda Manisa Halkevi önemli çalışmalar yapardı. Ben de Dostoyevski'nin bir romanından uyarlanan bir tiyatro oyununda görev almıştım. Müzik dersleri ve mandolin kurslarımıza Haydar Bayçın gelirdi. Grup halinde koroya çıkardık. Üzümlük dallarından oluşan bir kıyafetimiz vardı.”²¹⁹

ŞUBE ADI	ERKEK	KADIN	TOPLAM
Dil-Tarih Edebiyat	59	24	83
Ar	37	22	59
Gösterit	30	10	40
Spor	108	82	190
Sosyal Yardım	169	65	234
Kurslar	43	18	61
Kitapsaray	34	19	53
Köycülük	125	34	256
Müze ve Sergi	61	12	75

Manisa Halkevinin kuruluşunun dördüncü yılında şubeler ve üye dağılımı.²²⁰

²¹⁷ Tezcan Karadaşman'la 13 Mart 2023, 14. 30'da yapılan görüşme.

²¹⁸ Tezcan Karadaşman, *Manisa Bizimdir*, Manisa 2013, s. 198.

²¹⁹ Perihan Küey'le 27 Aralık 2015, 13. 30'da yapılan görüşme.

²²⁰ Güneş ve Güneş, “Cumhuriyet Döneminde Manisa'nın”, s. 58.

Manisa Halkevinin kültürel çalışmalarında halkevi bünyesinde bulunan şubelerin çalışmaları dikkat çekicidir. Özellikle “Dil, Tarih ve Edebiyat”, “Ar”, “Gösterit”, “Kitapsaray ve Yayın”, “Müze ve Sergi” şubelerinin yapmış olduğu kültürel çalışmaların etkileri günümüze kadar devam etmiştir.

Manisa Halkevi Ar şubesi kuruluşundan itibaren 18 yıl içinde müzik, resim, mimarlık, güzel sanatlar gibi alanlarda profesyonel ve amatörleri bir araya getirmiş, sanat alanında yeteneklileri ortaya çıkarmış ve korumuştur.²²¹ Kurs faaliyetleri, Mandolin, Keman, Şan dersleri, Salon orkestrası faaliyetlerine devam etmiştir.²²²

MANISA HALKEVİNİN BİR YIL İÇİNDE TÜRLÜ ÇALIŞMALARI									
Küy Gezisi		Konferans		Konser		Sinema		Gösterit	
Sayısı	Gelen	Sayısı	Gelen	Sayısı	Gelen	Sayısı	Gelen	Sayısı	Gelen
14	659	42	20785	14	7890	14	18205	29	16419
Ulusal bayramlar		Çaylı dans		Nişan, Nikâh		Şölen		Balo	
Sayısı	Gelen	Sayısı	Gelen	Sayısı	Gelen	Sayısı	Gelen	Sayısı	Gelen
16	48458	14	3085	15	5572	28	8229	7	2923
Resim Sergisi		Yerli mallar Sergisi		Sair Sergiler					
Sayısı	Gelen	Sayısı	Gelen	Sayısı	Gelen	Sayısı	Gelen	Sayısı	Gelen
2	31413	—	—	3	55167				
Sosyal Yardım Çalışmaları									
YOKSULLAR					Evde muayene edilen hastalar		Sair yardımlar		
Para yardımı		Yiyecek	Yakacak	Giyecek					
Sayısı	T. L.	Kilo	Takım	Sayısı	Sayısı				
118	601	425	—	350	557		—		

Manisa Halkevinin Şubat 1938-Şubat 1939 tarihleri arasında yaptığı çalışmalar.²²³

Tiyatronun sevdinilmesi ve gelişmesi amacıyla birçok oyun sahneye konulmuştur. Daha çok Karagöz tarzı orta oyunlar sergilenmiş elde edilen gelirler deprem ve sosyal yardım amaçlar için kullanarak halka örnek olmuştur. Manisa Halkevi Gösterit oyunlarında temsil edilen oyunlar ve oyunlara kaç kişinin izlediğine dair bilgileri izlediği Gediz dergisinden öğrenmek mümkündür.²²⁴ Tiyatronun yanı sıra spor, sosyal yardım, halk dershaneleri ve kursları, köycülük, kitapsaray ve yayın, müze, sergi gibi birçok alanda çalışmalar yapıldığı görülmektedir.²²⁵

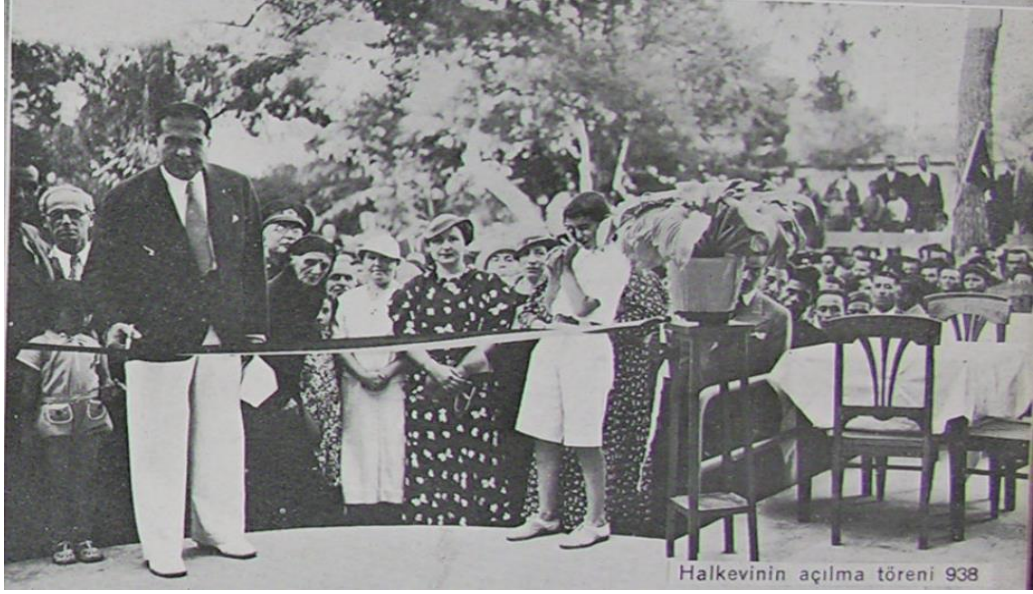
²²¹ Güneş ve Güneş, “Cumhuriyet Döneminde Manisa’nın”, s. 61.

²²² “Bir Yıl İçinde Evimizin Büyük Hazırlıklarla Kutladığı Tören ve Bayramlar”, *Gediz*, Sayı: 23, (1 Mart 1939), s. 10-11.

²²³ “Evimiz Ne Yaptı” *Gediz*, , Sayı: 23, (1 Mart 1939), s. 33.

²²⁴ “Bir Yıl İçinde Evimizin Büyük Hazırlıklarla Kutladığı Tören ve Bayramlar”, *Gediz*, Sayı: 23,(1 Mart 1939), s. 10-25 arası.

²²⁵ “Bir Yıl İçinde Evimizin Büyük Hazırlıklarla Kutladığı Tören ve Bayramlar”, *Gediz*, Sayı: 23, (1

Manisa Halkevi Yeni Binasının Açılışı Töreni: Manisa Valisi Dr. Lütfi Kırdar. 1938²²⁶

Manisa Halkevi Yeni Binası 1938²²⁷

Manisa Halkevi binasının ihtiyacı karşılayamaması üzerine Manisa Valisi Dr. Lütfi Kırdar'ın çabalarıyla yeni binanın yapımı ile ilgili haberler gazetelere yansımıştır. “*Halkevinin ihtiyacı yetmeyen küçük binasının yanı başındaki arsaya bir kısım bina daha ilavesiyle binanın genişletilmesi için vali doktor Lütfi Kırdar*

Mart 1939), s. 10-22 arası.

²²⁶ Cumhuriyetin 15. Yılında Manisa, s. 41.

²²⁷ Cumhuriyetin 15. Yılında Manisa, s. 41.

İzmir’den getirdiği mühendislerle bir plan yaptırmıştır. Ayrıca halkevi binası yanında parti binası, ordu evi, bir şehir gazinosu, bir adliye sarayı, bir milli kütüphane binası da yaptırılacaktır.”²²⁸

Manisa Halkevi örnek bir mimari projeyle 14 Ekim 1938’de Dilşeker Mahallesi’ne yeni binasına taşınmıştır. Mimar Asım Kömürcüoğlu tarafından çizilen Manisa Halkevi binası²²⁹ adresi Dilşeker Mahallesi, Dükkanönü Sokak, Pafta 69, Ada 528, Parsel 6’dır.²³⁰

2. 3. 1. Manisa Halkevi ile İlişkisi

Manisa’da yayın yapan dergi ve gazetelerde yazılar yazan ve Manisa’ya dair kalıcı eser veren yazarlar arasında ilk akla gelenler arasında M. Çağatay Uluçay ve İbrahim Gökçen isimleri ön plana çıkmaktadır. İbrahim Gökçen’in 1937’den itibaren Manisa’da yayın yapan bazı dergi ve gazetelerle yazıları yayınlanmıştır. Elimizdeki bilgilere göre İbrahim Gökçen Manisa’da yayın yapan Gediz, Genç Spil²³¹ dergilerinde, Işık ve Hürriyet Misakı gazeteleriyle ulusal yayın yapan bilimsel yayın organlarından Belleten ve Türk Folklor Araştırmaları dergilerinde makaleleri yayınlamıştır.

Manisa Şer’iye sicillerinden hareketle yazmış olduğu makaleleri ve yayınladığı kitaplarının yeri doldurulabilmiş değildir. İbrahim Gökçen yazarlık hayatına Gediz dergisiyle başlamıştır. Gediz dergisinde yazmış olduğu yazıların çoğunluğu Manisa’nın tarihi, mimari, sanat, eğitim ve folkloru üzerinedir.

İbrahim Gökçen’in Gediz dergisinde yazılarının yayınlanmasından önce Manisa Halkevinde konferans vermeye başladığı görülmektedir. Bu durum Gökçen’in birikimini ortaya koyması açısından önemlidir. Gediz dergisinde duyurusu yapılan Gökçen’e dair konferans bilgileri şöyledir: “*Mart Ayı İçinde Evimizdeki Çalışmaların Ana Hatları*” İbrahim Gökçen: *Yeni Türkiye*” konulu konferans vermiştir. Tarihi:

²²⁸ *Akşam Gazetesi*, “Manisa Mektupları: Manisa’da mühim imar işlerine başlanıyor”, 13 Şubat 1937, s. 8. ; *Akşam Gazetesi*, 8 Aralık 1938, s. 7; *Anadolu Gazetesi*, “Egenin müstakbel İncisi Manisa”, 21 Ekim 1938, s. 5.

²²⁹ Yüksek Mimar Asım Kömürcüoğlu, “Manisa Halkevi Projesi” *Arkitekt, Aylık Yapı Sanatı, Şehircilik ve Dekoratif San’atlar Dergisi*, Sekizinci Yıl, 1938, İstanbul, s. 295. Manisa Halkevi projesinde “Mimar Kömürcüoğlu Asım tarafından yapılan bu proje Manisa Vilayeti Halk Partisi ve Halkevi tevsiine aittir” ifadesi yer almaktadır. Mimar Asım Kömürcüoğlu, “Manisa Halkevi Projesi”, *Arkitekt, Sayı:10-11*, (1938), s. 295.

²³⁰ Bina İzmir 1 Nolu KTVKK 02. 06. 1988/348 kararı ile tescillenmiştir. [https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/manisa/kulturenvanteri/halkev-bnasi\(01.07.2022\)](https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/manisa/kulturenvanteri/halkev-bnasi(01.07.2022)).

²³¹ Mahmut H. Şakiroğlu, “Halkevi Dergileri ve Neşriyatı”, s. 138; Yıldırım, “Cumhuriyet Döneminde Manisa’da Basın”, s. 44-45.

10.3.1938, *Gelenler: Bay: 214, Bayan: 162, Yekün: 376.*²³²

Manisa Valisi Dr. Lütfi Kırdar başkanlığında Manisa Halkevi yöneticileri ve İbrahim Gökçen'in de bulunduğu 1938 yılı doktorlar kongresi²³³

İbrahim Gökçen'in Nisan 1938 tarihinde şair Abdülhak Hamit üzerine yapmış ve program Gediz dergisinden duyurulmuştur.²³⁴ Gediz'in 18. ve 19. sayılarında kendi adıyla yazısı bulunmayan İbrahim Gökçen 1938 Ekim ayında Dil, Edebiyat ve Tarih Şubesinin Dil Bayramı etkinlikleri çerçevesinde "*Tarih anlatıyor*" başlığıyla bir yazı kaleme almış ancak bu yazı dergide yayınlanmamıştır.²³⁵ Derginin 19. sayısında belirtildiği üzere İbrahim Gökçen "*İnkılabımız ve Türk Tarihi*" üzerine bir konferans vermiştir. 27.10.1938 tarihinde gerçekleştirilen konferansa 227 bayan, 392 bay katılım sağlamıştır.²³⁶

İbrahim Gökçen'in Manisa'da dinamik ve entelektüel bir kültür ortamı bulduğu ve kısa zamanda Manisa Halkevi ve Manisa'nın kültür ortamında kendisine yer edindiği görülmektedir. Bir yandan öğretmenlik, idarecilik, diğer yandan Halkevindeki görevleri, resim çalışmaları, öte yandan üç çocuğuyla ilgilenme, aile hayatı İbrahim Gökçen'in araştırmalarına olumlu şekilde yansımış görünmektedir.

²³² *Gediz*, C. I, Sayı:12, (1. 4. 1938), s. 14.

²³³ *Cumhuriyetin 15. Yılında Manisa*, s. 135.

²³⁴ *Gediz*, C. I, Sayı:12, (1. 4. 1938), s. 12, "Nisan ayı içinde Şair Abdülhak Hamit programı yapılmıştır. Gökçen, Hamit'ten bir şiir okumuştur."

²³⁵ *Gediz*, Sayı: 18, (1. 10. 1938), s. 14.

²³⁶ *Gediz*, Sayı:19, (1. 11. 1938), s. 15.

Ancak kızı Emine Meral Seçer hatıralarında babasının gündelik işlerle uğraşmadığını ve kendileriyle çok ilgilenmediğinden şikâyet etmektedir! “*Ev işlerine, arşı-pazara annem giderdi. Ay başı geldiğinde maaşlarını birleştirirlerdi. Para annemde dururdu. Annem babamın aldığı şeyleri beğenmezdi. Babam ev işlerinden uzak dururdu. Sanatk r ruhlu bin insandı. Boş kaldığında sehpasını alır resim yapmaya giderdi.*”²³⁷

Gökçen’in Gediz’in 23. sayısında “* nkılabımız ve Türk Tarihi*”²³⁸  zerine bir konferans verdiği görülmektedir.

1 Mart 1939 tarihinde  brahim Gökçen’in Manisa Halkevi Yönetim Kurulu  yeliğine seçildiğini görüyoruz.  brahim Gökçen’in de aralarında bulunduğu Manisa Halkevi Yönetim Kurulunda 1 Mart 1939 tarihinde şu isimler bulunmaktadır:

Halkevi Başkanı: M. Azmi  nakın, Gazi Ortaokulu Başöğretmeni.

 ye: şevki Birsal, Vilayet mektupçusu.

 ye: Necdet şumnu, Vilayet idare heyeti odası.

 ye: Kerim Kudat, Ortaokul Matematik  ğretmeni.

 ye: Sakine  lk , Murat Germen Ortaokulu Başöğretmeni.

 ye: Vehbi Kutengin, Diş doktoru.

 ye:  brahim Gökçen, Ortaokul Tarih  ğretmeni.

 ye: Faruk Çelebi, Tüccar.

 ye: Yahya Kaynak, Gazi Okulu  ğretmeni.²³⁹

Manisa Halkevinde 4.3.1939 Cumartesi günü saat 15.00’te iki senelik görev süreleri dolan şube komite seçimleri yapılmış ve seçim sonunda Manisa Halkevi Dil, Tarih ve Edebiyat şubesinde yeni görev alanlar belirlenmiştir. Buna göre:

Başkan: Öğretmen Çağatay Uluçay,

Öğretmen:  brahim Gökçen,

Öğretmen: Vahit Kurşuncu,

Öğretmen: Cemal Sezgin,

Doktor: Necdet Otaman, Evci arkadaşlar komitelerde vazife almışlardır.²⁴⁰

1939 yılında Gediz’in 27. sayısında  brahim Gökçen’in Halkevinin Dil, Tarih ve Edebiyat şubesinde “*Tarihi eserleri nasıl koruyalım*” ve “*Partimizin ana umdeleri*” konularında konferans verdiği duyurulmaktadır.²⁴¹

²³⁷ Emine Meral Seçer’le görüşme. 27 Aralık 2015, 12. 30.

²³⁸ *Gediz*, Sayı: 23, (1. 3. 1939), s. 6, 8.

²³⁹ *Gediz*, Sayı: 23, (1. 3. 1939), s. 18, 32-33.

²⁴⁰ *Gediz*, Sayı: 23, (1. 3. 1939), s. 18.

²⁴¹ *Gediz*, C. 3, Sayı: 27, (1. 7. 1939), s. 17.

1943 Mart ayı içinde İbrahim Gökçen “*Atatürk’ün hayatı*”²⁴² konulu bir konferans vermiştir. Manisa Halkevindeki konferanslarına 1943 Nisan ayında da devam eden Gökçen “*Büyük Sinan*”²⁴³ konulu bir konferans daha vermiştir.

1944 Mayıs ayında Manisa Halkevinde İbrahim Gökçen’in “*Okulda disiplin*”²⁴⁴ konulu bir konuşma yaptığı görülmektedir.

1945 yılı Nisan ayı içinde “*Çocuk ve önemi*”²⁴⁵ üzerine bir konferans vermiştir.

1945 Temmuz’da Lozan Barış Antlaşması anma gününde 24/7/1945 tarihinde İbrahim Gökçen’in “*Lozan Barışı*” konulu bir konuşma yaptığı görülmektedir.

Aynı zamanda Manisa Halkevi Tarih Müze Şubesi İdare Kurulu üyesi olan İbrahim Gökçen’in Manisa’nın Kurtuluşu ve 8 Eylül’le ilgili bir söylev verdiği duyurulmaktadır: “*Törende Tarih, Müze Şubesi İdare Kurulu Üyesi öğretmen İbrahim Gökçen tarafından bir söylev verilmiştir.*”²⁴⁶

Cumhuriyetin kuruluşunun 22. yılı münasebetiyle İbrahim Gökçen “*Cumhuriyetimiz 22 yaşında*”²⁴⁷ konulu bir konferans vermiştir.

1946 yılında, “*23 Nisan Salı günü saat 10’da Cumhuriyet alanında bütün okulların ve kalabalık bir halk kitlesinin iştirakiyle yapılan törende evimiz adına, tarih ve müze şubemiz idare kurulu üyelerinden İbrahim Gökçen tarafından bir hitabe irad edilmiştir.*”²⁴⁸

Manisa Halkevinin çatısı altında kurulan ve İbrahim Gökçen’in de içinde bulunduğu şubeler “Dil, Tarih ve Edebiyat”, “Tarih ve Müze” şubeleridir. İbrahim Gökçen’in Manisa Halkevi Yönetimi²⁴⁹, Dil, Tarih ve Edebiyat²⁵⁰ ve “Tarih ve Müze Şubesindeki”²⁵¹ görevleri ve birçok alanda yazmış olduğu kitaplar, gazete ve dergilere yazılar yazması, değişik konularda verdiği konferanslar, idari görevleri, öğretmenliği... onun çok yönlülüğünün ve çalışkanlığının bir göstergesidir. Her ne kadar Bursa nüfusuna kayıtlı olsa da kendini Manisa’yla özdeşleştirmiş, yazılarının birçoğunda Manisa’yı anlatmış, yazmıştır. Yayınlanmış kitaplarının tamamının Manisa üzerine olması bunun bir kanıtı sayılmalıdır.²⁵²

²⁴² Gediz, C. 6, Sayı: 62, (Mart 1943), s. 16.

²⁴³ Gediz, C. 6, Sayı: 63, (Nisan 1943), 14.

²⁴⁴ Gediz, C. 7, Sayı: 74, (Mayıs 1944), s. 14.

²⁴⁵ Gediz, C. 7, Sayı:80, (1 Mayıs 1945), s. 15.

²⁴⁶ Gediz, C. 8, Sayı:85, (1 Ekim 1945), s. 16.

²⁴⁷ Gediz, C. 8, Sayı:86, (1 Kasım 1945), s. 16.

²⁴⁸ Gediz, C. 8, Sayı:91, (30 Nisan 1946), s. 14.

²⁴⁹ Gediz, Sayı: 23, (1. 3. 1939), s. 18, 32-33.

²⁵⁰ Gediz, Sayı: 23, (1. 3. 1939), s. 18.

²⁵¹ Gediz, , C. 8, Sayı:85, (1 Ekim 1945), s. 16.

²⁵² İbrahim Gökçen’in kitaplaştırmak amacıyla yazıp *Türk Folklor Araştırmaları* dergisinde neşrettiği

Halkevlerinin “Dil, Tarih ve Edebiyat” şubelerinin 1933-1950 yılları arasında yaptığı çalışmaların önemi gün geçtikçe daha iyi anlaşılmaktadır. Manisa Halkevinin “Dil, Tarih ve Edebiyat” şubesinin yayınladığı 20 kitabın alanında ilk örneklerden olmaları ve Türkiye Cumhuriyeti’nin tarih, kültür, dil alanlarındaki amaç ve hedefleriyle paralellik arz etmesi Halkevlerinin kuruluş amaçlarına uygun çalışmalar yaptığının göstergelerindendir.

“Halkevleri, Cumhuriyet döneminde ülkenin sosyal ve kültürel kalkınmasında, Cumhuriyetin getirdiği değerlerin geniş halk kitlelerine ulaşmasında son derece önemli bir işlevi yerine getirmiştir. Bu evler ve daha sonra kurulan odalar sayesinde Anadolu’nun kent, kasaba hattâ köylerine kadar çağdaş bilimin ışığı sızabilmiş, yurdun her köşesinde çıkan halkevi dergileri de bu ışığın taşıyıcıları olmuşlardır. Tarih, edebiyat, güzel sanatlar, folklor gibi alanlarda Halkevlerinin yürüttüğü çalışmalar, ulusal değerlerimizin yalnız günümüze değil, yarına da aktarılmasında büyük ve tarihsel bir görevi yerine getirmişlerdir. 1930’lu, 1940’lı yıllarda yazıya dökülen, belgelenen bu değerlerin; sanayileşme, köyden kente göç, tarımda makinalaşma, hızlı bir ulaşım ve iletişim sürecini yaşadığımız bugünkü ortamda artık tespit edilmelerine olanak kalmamıştır. Yalnız bu açıdan bakıldığında bile Halkevlerinin, Türk halkının tarihsel mirasını değerlendirmede nasıl büyük bir görevi yerine getirdiği kendiliğinden anlaşılır.”²⁵³

Halkevleri Nizamnamesinde ifade edildiği şekliyle “Dil, Edebiyat ve Tarih” şubesinin²⁵⁴ görev, kapsam ve amaçları şöyle ifade edilmektedir: *“Dil, edebiyat ve tarih şubesi muhitin umumi bilgisini yükseltmeğe yarıyacak mevzularda müzahabeler ve konferanslar tertip eder. Bu müzahabelerde Cumhuriyet ve inkılap prensiplerinin kökleşmesine; memleket sevgisinin, vatandaşlık vazifeleri duygusunun yükselmesine; (halk için ameli surette faydalı olacak bahislere daha fazla hisse ayrılacaktır.)*

(Dil, edebiyat ve tarih şubesi) ana Türk dilinin bugünkü yazı ve edebiyatta kullanılmayan, fakat halk arasında yaşıyan kelimeleri, ıstılahları, ile kadim milli masalları, ata sözlerini araştırıp toplar; milli tarihin mahalli safhalarına, bilhassa- eğer varsa- muhitteki göçebe Türk aşiretleri arasında olmak üzere alelumum kadim milli an’ane ve adetleri tetkik eder.

“Makedonya’da Yürük Folkloru” başlıklı 17 makalesinden oluşan yazıları henüz kitaplaşmamıştır.

²⁵³ Zeki Arıkan, “Halkevlerinin Kuruluşu ve Tarihsel İşlevi”, *Atatürk Yolu Dergisi*, C. 6 (1999), Sayı. 23, s. 261.

²⁵⁴ *Halkevleri Nizamnamesi*, “Halkevi Şubeleri (Dil, Edebiyat, Tarih Şubesi)”, 1932, s. 10.

Şube azaları mecmua çıkaracak veya çıkarılmakta olan mecmua veya gazetelere intisap ederek birinci ve ikinci maddelerde sayılan maksatlar üzerinde neşriyatta bulunurlar.

Şube, yeni yetişen gençler arasında ilim ve edebiyat sahalarında hususi bir istidat gösterenleri himaye ve teşvik eder. İstidat ve kabiliyetlerinin inkişafı için yollar ve çareler teminine çalışır."²⁵⁵

Halkevi Nizamnamesinde belirtilen konularda en değerli çalışmalar yapan halkevlerinden birisi de Manisa Halkevidir. Manisa Halkevinin yayınladığı 3 dergi ve 20 kitap²⁵⁶ arasında İbrahim Gökçen'in Manisa Halkevi yayınları arasında 6 müstakil 2 ortak çalışma olmak üzere toplam 8 kitabı bulunmaktadır.

İbrahim Gökçen'in eserleri incelendiğinde eserlerinde kendisi tarafından çizilen karakalem resimler, sulu boya ve yağlı boya tabloları ve ayrıca dergilere yazdığı bazı yazılarıyla ilgili yazıda anlatılan konuyla bağlantılı olarak mekanların, kültürel, folklorik objelerin çizimlerinin de Gökçen tarafından yapılması ayrı bir önemi haizdir.

İbrahim Gökçen'in eserlerinde yer verdiği tablo ve karakalem çizimleri özellikle günümüze kadar ulaşamayan bazı mimari eserler ve meslekler açısından düşünüldüğünde ne kadar önemi haiz kültürel değerler olduğu her geçen gün daha iyi anlaşılmaktadır. Bu açıdan bakıldığında eserlerinde yer alan çizimler ve tablolar sanat tarihi açısından da ayrıca değerlendirmeye muhtaçtır.

İbrahim Gökçen'in Manisa'yla ilgili yayınlanan kitapları şunlardır:

1. *Manisa Tarihine Genel Bir Bakış*, (M. Çağatay Uluçay'la birlikte) İstanbul, 1939.
2. *XVI ve XVII Yüzyıl Vesikalarına Göre Manisa'da Deri Sanatları Üzerine Bir İnceleme*, İstanbul, 1945.
3. *Sicillere Göre XVI. Ve XVII Asırlarda Saruhan Zaviye ve Yatırları*, İstanbul, 1946.
4. *16 ve 17 Asır Sicillerine Göre Saruhan'da Yürük ve Türkmenler*, İstanbul, 1946.
5. *Manisa Tarihinde Vakıflar ve Hayırlar. Kitap: I*, İstanbul, 1946.

²⁵⁵ *Halkevleri Nizamnamesi*, "Halkevi Şubeleri (Dil, Edebiyat, Tarih Şubesi)", 1932, s. 10. (Nizamnamenin aslına sadık kalınmıştır).

²⁵⁶ *Gediz*, C. 9, Sayı:101-102, (Ekim-Kasım 1947), s. 17. Manisa Halkevi yayınları arasında yayınlanan kitap sayısı 20'dir. Bu tarihte sayının 18'e ulaştığı görülmektedir.

6. *Manisa Tarihinde Vakıflar ve Hayırlar. Kitap: II*, İstanbul, 1950.

7. *Tarihte Saruhan Köyleri*, Marifet Basımevi, İstanbul, 1950.

8. *Turist Gözüyle Manisa*, (İbrahim Gökçen, M. Çağatay Uluçay, M. Rauf İnan, M. Azmi Önakın ile birlikte) İstanbul 1945²⁵⁷

Manisa Halkevi bünyesinde İbrahim Gökçen'in de içinde bulunduğu bir grubun Manisa Valisi Ali Rıza Çevik öncülüğünde 1946 yılında “*Manisa'da Eski Eserleri Sevenler Kurulu*” adı altında sivil toplum oluşumu gerçekleştirdiği görülmektedir. Manisa'daki tarihi eserlerin korunması yönündeki düşünce, eylem ve yazılarıyla Manisa Halkevi bünyesindeki “*Dil, Tarih ve Edebiyat*”, “*Tarih ve Müze*” şubelerindeki çalışmaların sonucu 23-5-1946 tarihinde “*Manisa'da Eski Eserleri Sevenler Kurulu*” adı altında bir inisiyatif grubu oluşmuştur. Buna göre: “*Manisa'da 23-5-1946 tarihinde Vali Ali Rıza Çevik'in fahri başkanlığı ve desteğinde, Avni Gemicioğlu, Mektupcu Şevki Birsal, Cemal Onoğur, Vahit Armağan, Hikmet Bozkurt, İbrahim Gökçen, Ferit Akşit, Kemal Özerdim, Nazmı Bayçın, M. Azmi Önakm, İ. Hakkı Gökmen ve Çağatay Uluçay'ın da içlerinde kurucu üye olarak bulunduğu toplam 22 kişiden oluşan, Manisa'nın ileri gelen aydınlarınca "Manisa'da Eski Eserleri Sevenler Kurulu" adı altında bir oluşum gerçekleştirilir. Aynı tarihte yayınlanan Nizamnamesinden anlaşıldığına göre oluşturulan bu kurulan amacı, Uluçay gibi birçok aydının özellikle Manisa Halkevi Dergisi Gediz'in sayfalarında uzun yıllardır savuna geldikleri ile aynı yönde, Manisa ve çevresinin tarihsel değerlerini ortaya çıkarmak, korumak, geliştirerek gelecek kuşaklara aktarmaktadır. Bu kurulun çalışmaları hakkında kesin net bir bilgi edinememekle birlikte, böylesine geniş katılımlı ve bilinçli bir oluşumun o güne dek ülke gündeminde pek fazla dikkat çekmemiş olmakla birlikte eski ve merkezi bir yerleşim durumundaki Manisa'nın tarihi, kültürü ve sanatına olumlu katkılarda bulunduğunu belirtebiliriz.*”²⁵⁸

“*Manisa'da Eski Eserleri Sevenler Kurulu*” adı altındaki oluşumun çalışmaları sonucunda o günlerden bu günlere kadar ulaşabilen cami, çeşme, han, hamam, kitabe, mezar taşı... her ne varsa söz konusu oluşumun Manisa'ya ne denli büyük hizmetleri dokunduğu daha iyi anlaşılmaktadır.

²⁵⁷ İbrahim Gökçen, *Turist Gözüyle Manisa*, 30 Ağustos 1945 tarihli Halkevi Başkanı Azmi Önakın'ın “Önsöz” yazısı, İstanbul, 1945.

²⁵⁸ Bayram Eyüp Ertürk, *Mustafa Çağatay Uluçay, Hayatı, Eserleri ve Tarihçiliği*, TC. Dokuz Eylül Ün. İnkılap Tarihi Ens. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. 1993, s. 43; Hakkı Avan, “Manisa'da Eski Eserleri Sevenler Kurulu Nizamnamesi ve Düşündürdükleri”, *Manisa Dergisi*, Manisa Turizm Derneği Yayını, Nisan 1984, Yıl:3, Sayı. 7 s. 43-44. Ayrıca bkz. Naci Yengin, “Tarihi Eserleri Koruma Cemiyeti”, *Erciyes Dergisi*, Yıl: 43, Sayı:513, Eylül 2020, (ss.30.31).

Manisa kültür ve tarihi eserleri korumak amacıyla Manisa Halkevi bünyesinde bulunan “*Dil, Tarih ve Edebiyat Şubesi*” de önemli görevler üstelenmiştir. Mart 1939 yılı itibarıyla verilen şube bilgileri şöyledir: Şube Başkanı: Öğretmen Çağatay Uluçay. Üyeler: Avukat Mithat Turanlı, Dr. Necdet Otaman, Öğretmen Vahit Kurşuncu, Öğretmen İbrahim Gökçen.

Manisa Halkevi’nin açılışı ve yapmış olduğu çalışmalar Manisa’nın sosyal ve kültürel hayatına son derece önemli katkılar sağlamıştır. Gediz dergisinin 23. sayısı “Halkevleri Bayramı”²⁵⁹ özel sayısı olarak yayınlanmıştır. Kuruluşunun dördüncü yılında Manisa Halkevinde 45 yönetici ve üye bulunduğu anlaşılmaktadır. Kültürel çalışmalar yapan “Dil, Tarih ve Edebiyat” şubesinin ise 59 erkek, 24 kadın üyesi bulunur.²⁶⁰

Manisa Halkevinde Mart 1939 itibarıyla 8276 kişi Türk Edebiyatı, 5582 kişi tarih-coğrafya, 1182 kişi Riyazi ilimler okuduğu görülmektedir. Okuyucu sayısı itibarıyla 22366 kitap ve 11369 gazete ve dergi okuyucusu bulunduğu anlaşılmaktadır.²⁶¹

İbrahim Gökçen’in kültürel çevresi daha çok Manisa Halkevi, Işık, Hürriyet Misakı gazeteleri ve Gediz ve Genç Spil dergi çevreleriyle Manisa Ortaokul ve Lisesinde görev yapan öğretmenlerle örülmüş görünmektedir.

Halkevleri Şubelerinin Yönetim Kurulu						Kurulunu Teşkil eden arkadaşların listesi					
ŞUBELER	BAŞKAN		ÜYE			ÜYE		ÜYE		ÜYE	
	A D I	MESLEĞİ	A D I	MESLEĞİ		A D I	MESLEĞİ	A D I	MESLEĞİ	A D I	MESLEĞİ
Dil, Tarih, Edebiyat	Çağatay Uluçay	Öğretmen	İbrahim Gökçen	Öğretmen		Cemâl Sevgin	Öğretmen	Vahit kurşuncu	Öğretmen	Necdet Otaman	Doktor
Ar	Natık Poyrazoğlu	J. Yürüğü	Vehbi Kutengin	Diş Doktora		Halil Özcan	Öğre'men	Haydar Baygın	Öğretmen	Aliif saydam	Öğretmen
Gösteril	Celâl Güreyy	Kültür İspokteri	Kerim Kudat	Öğretmen		İhsan Aral	C.H.P. sekreteri	Hamîyet Sözen	Öğretmen	Nigar Ardıc	Öğretmen
Spor	Rıza Ünlü	Doktor	Faruk Çeleni	Tecimen		Ever Toktamış	Öğretmen	Cevat Noyan	Ziraat Fen Memuru	Hüsamettin Şenol	Öğretmen
Sosyal yardım	Rasim Ue	Ağır ceza Reisi	Necati Şumnu	Vilâyet idare heyeti azası		Melek Gökmen	Avukat I. II. eş	Rıza Akas'an	Hava kuruma Muhasibi	Efret Orcun	Kültür işçisi
Halk Dersaneleri ve kurslar	Ziya Aysay	Orta okul Direktörü	Sekine Ülkü	Öğretmen		Fahriye Güner	Öğretmen	Arni İçen	Öğretmen	İffet Meral	Öğretmen
Kitap saray ve yayın	Mustafa Dömer	İhtisariyat Müdürü	Yahya Kaynak	Öğretmen		Zehra Güngör	Öğretmen	Muhadder Yalçın	Öğretmen	Sahret Oskan	Öğretmen
Köyçülük	Şevki Birsel	Mektupçu	Ever Gürgen	Doktor		Sami Güner	Tahsil Şefi	Kadr Baytan	Baytar müdürü	Rasit Meriç	Çiftçi
Müze ve Sergi	Emin Moral	Öğretmen	Salahattin Ayral	Çiftçi		Kenan Sözen	Halkevi sekreteri	Nazmi Baygın	Öğretmen	Zeki Derencioğlu	Maliye işçisi

Manisa Halkevi 1939 Yılı yönetim Kurulu Listesi²⁶²

²⁵⁹ C. Sezgin, “Halkevleri Bayramı”, *Gediz*, C. 2, Sayı: 23, (1-3-1939), s. 1.

²⁶⁰ *Gediz*, C. 2, Sayı: 23, (1-3-1939), s. 34.

²⁶¹ *Gediz*, C. 2, Sayı: 23, (1-3-1939), s. 35.

²⁶² *Gediz*, C. 2, Sayı: 23, (1-3-1939), s. 34.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

GAZETE, DERGİ YAZARLIĞI VE YAZILARI

3. 1. Yazarlık Hayatı

İbrahim Gökçen'in yazarlık hayatı elimizde bulunan bilgilere göre Manisa'da Gediz dergisiyle başlamıştır. Gökçen'in Gediz'de yayınlanan ve yazarlık hayatına adımını attığı ilk yazısı “*Manisa Tarihi Üzerine Etütlerden: “Muradiye Camii”*”²⁶³ üzerine yazdığı yazıdır.

Gökçen'in yazıları incelendiğinde daha çok belge ve bilgi ağırlıklı olduğu görülür. Özellikle Manisa Şer'iyeye Sicillerinden elde ettiği vesikaları kullanan Gökçen'in kitaplarının da Manisa'daki arşiv vesikalarından oluşması ve alanlarında ilk eserler olmaları açısından hala önemlerini korumaktadırlar. En yakın arkadaşı M. Çağatay Uluçay'ın İbrahim Gökçen'in yazarlığı ile ilgili verdiği bilgiler Gökçen'in çok yönlü bir yazar olduğunu ortaya koymaktadır:

“İbrahim Gökçen Manisa Mahkeme-i Şer'iyeye Sicilleri üzerine yaptığı araştırmalarla oldukça önemli ve ciddi eserleri vermiş, bu alanda Manisa'ya olduğu kadar kültürümüze de büyük hizmetler sunmuştur. O, sadece ilmi eserleri ve resimleriyle değil, yazdığı şiirler ve kasideleriyle de Manisa'yı ve dostlarını ebedileştirmeye gayret etmiştir.

*İbrahim Gökçen, tek taraflı bir insan değil; o, çeşitli yanları olan bir derya idi. Ondan herkes nasip alabilir, irfanından faydalanabilirdi. Boş durmak en nefret ettiği şeydi. Hiçbir şey yapmasa güzel yazılar yazar, levhalar yapar yahut da yastık yüzü resimleri çizerdi.”*²⁶⁴

İbrahim Gökçen'in Gediz, Genç Spil, Belleten ve Türk Folklor Araştırmaları dergileriyle Işık ve Hürriyet Misakı gazetelerinde araştırma, deneme, hikâye, şiir ve sanat üzerine yazılar yazdığı anlaşılmaktadır.

Gökçen'in Gediz'de ilk yazısı 1. 5. 1935²⁶⁵ tarihinde, son yazısı ise Nisan, 1950²⁶⁶ tarihinde olmak üzere 39 yazısı yayınlanmıştır. Genç Spil'de ise ilk yazısı

²⁶³ İbrahim Gökçen, “Manisa Tarihi Üzerine Etütlerden: “Muradiye Camii”, *Gediz*, Sayı: 13, (1. 5. 1935), s. 2, 3.

²⁶⁴ Çağatay Uluçay, *Sancaktan Saraya Seçme*, s. 442.

²⁶⁵ İbrahim Gökçen, “Manisa Tarihi Üzerine Etütlerden: “Muradiye Camii”, *Gediz*, Sayı: 13, (1. 5. 1935), s. 2, 3.

²⁶⁶ İbrahim Gökçen, “Osmanlı'da Barut İnhisarı”, *Gediz*, C. 9, Sayı:104 , (Nisan, 1950), s. 21.

derginin 1. sayısında²⁶⁷ son yazısı Şubat 1957²⁶⁸ olmak üzere 14 yazısı yayınlanmıştır. Belleten dergisinde bir yazısı²⁶⁹ Türk Folklor Araştırmaları dergisinde ise 17 yazısı²⁷⁰ yayınlanmıştır.

İbrahim Gökçen'in Manisa'da yayın yapan Işık gazetesinde son yazısı 23 Haziran 1949 olmak üzere²⁷¹ 130 yazısı, Hürriyet Misakı gazetesinde ise son yazısı 19 Aralık 1955²⁷² tarihinde olmak üzere 37 yazısı yayınlanmıştır.

Elimizde bulunan bilgilere göre İbrahim Gökçen'in kitapları haricinde dergi ve gazetelerde 238 müstakil yazısının yayınlandığı görülmektedir. Yazılarının bir kısmı kitaplaşırken özellikle Manisa ve Makedonya için çok önemli olduğunu düşündüğümüz Ege Bölgesinde Milli Mücadeleye katılanların hatıralarından yola çıkarak yazılmış olan “*Alaybey Mahallesi*”²⁷³ yazıları ve Türk Folklor Araştırmaları dergisinde yazdığı “*Makedonya'da Yürük Folkloru*”²⁷⁴ üzerine yazmış olduğu yazıları kitap olarak yayınlanmamıştır. Bu yazıların bir an önce kitap olarak yayınlanması gerektiğine inanıyoruz.

3. 2. Dergi Yazarlığı

İbrahim Gökçen'in dergi yazarlığı Manisa Halkevi yayın organı Gediz'de başlamış, Genç Spil, Belleten ve Türk Folklor Araştırmaları dergileriyle devam etmiştir. Gökçen'in kitaplaşan yazılarının çoğunluğu dergilerde yayınladığı yazılardan oluşmaktadır. Elimizde bulunan bilgilere göre Gökçen'in dergilerde yazmış olduğu yazıların sayısı 71'dir. Gediz dergisinde 39, Genç Spil'de 14, Belleten'de 1 ve Türk Folklor Araştırmalarında 17 yazısı yayınlanmıştır.

3. 2. 1. Gediz Dergisi Yazıları

Gediz Dergisi Manisa Halkevinin Yeni Doğu ve Bozkurt dergilerinden sonra yayın hayatına başlayan süreli yayın organıdır. Manisa Halkevi bünyesinde yayımlanan dergiler arasında en dikkat çekici olan Gediz dergisi olsa da Gediz'den önce 17 sayı yayınlanan Yeni Doğu ve 3 sayı yayımlanan Bozkurt dergilerinin de

²⁶⁷ İbrahim Gökçen, “Spil”, *Genç Spil*, Sayı:1, (Şubat 1953), s. 6.

²⁶⁸ İbrahim Gökçen, “Hatıra Defteri (Hikâye)”, *Genç Spil*, Sayı:19, (Şubat 1957), s. 9-10.

²⁶⁹ “İbrahim Gökçen, Manisa Ulu Camideki Büyük Çalar Saat”, *Belleten*, Cilt 13, Sayı: 49 (Ocak 1949). (ss. 157-163).

²⁷⁰ İbrahim Gökçen, “XIX Asırda Makedonya'da Yürük Folkloru, Kadın Kıyafetleri, Evleri ve Yapılışı. Son-XVII”, *Türk Folklor Araştırmaları*, C. 3, Yıl: 5, Sayı:52, (Kasım 1953, s. 829-830.

²⁷¹ İbrahim Gökçen, “Türkçenin Önemi”, *Işık*, Yıl: 6, Sayı: 807, 23 Haziran 1949, s. 1-4.

²⁷² İbrahim Gökçen, “Mevlâna Gecesi”, *Hürriyet Misakı*, Yıl:5, Sayı: 1231, 19 Aralık 1955, s. 1.

²⁷³ İbrahim Gökçen, “Alaybey Mahallesi”, *Hürriyet Misakı*, Yıl:5, Sayı: 1072, 9 Haziran 1955, s. 2.

²⁷⁴ İbrahim Gökçen, “XIX. Asırda Makedonya'da Yürük Folkloru: Makedonya'nın Coğrafi ve Tarihi Durumu-I-” *Türk Folklor Araştırmaları*, C. I, Yıl: 2, Sayı:17, (Aralık 1950), s. 261, 262.

Manisa Halkevinin yayınladığı dergilerden olduğunu vurgulamak gerekir.²⁷⁵

Gediz, 23 Nisan 1937'den itibaren Manisa'nın kültür, sanat, edebiyat, tarih alanlarında yayın yapmak amacıyla Manisa Halkevi yayın organı olarak yayınlanmaya başlamıştır. Nisan 1950'ye kadar yayın hayatına devam eden Gediz dergisi 104. sayıyla birlikte yayın hayatına son vermiştir.²⁷⁶

Gediz, 25 Kasım 1946 ve Ocak-Şubat 1947 aylarında yayın hayatına ara vermek zorunda kalır. 1947 yılının Ekim-Kasım aylarında tekrar yayınlanmaya başlayan dergi iki buçuk yıl kadar daha yayınlanamaz. 1950 Ocak ayından itibaren üç ayda bir tekrar yayınlanmaya başlamıştır. Derginin son sayısı Nisan 1950 tarihlidir. Derginin yayınlarının aksamasının en önemli nedeni olarak II. Dünya Savaşının yarattığı ekonomik sorunlar ve kâğıt sıkıntısı olarak gösterilmektedir.²⁷⁷

Manisa Halkevi ve Gediz Dergisi yaptığı çalışmalarla CHP Genel Merkezi tarafından sürekli takdir ve övgüyle karşılanmıştır. Özellikle Tarih ve Müze Şubesinin yaptığı çalışmalar Türkiye'de diğer bazı halkevlerinin çalışmalarıyla birlikte anılarak Manisa Halkevi ve Gediz dergisinin de içinde bulunduğu şu övgü dolu ifadelerle takdir edilmiştir:

*"Bu meyanda Ankara, Eminönü, İzmir, Mersin, Bursa, Adana, Çorum, Balıkesir, Bolu, Sındırgı, Tire ve Bergama Halkevlerini takdirle anarız. Bunlardan başka mahallî Tarih ve Folklor tetkikleri yaparak kıymetli eserler vermiş bulunan Halkevlerimizden Eminönü, Balıkesir, Ankara, Aydın, Bolu, Bergama, Bursa, Elâzığ, Diyarbakır, Gaziantep, Mersin, Manisa, Mardin, Konya, Kayseri Halkevlerini; aynı zamanda Yenitürk, Halk Bilgisi Haberleri (Eminönü), Gediz (Manisa), Çorumlu (Çorum), Görüşler (Adana), Uludağ (Bursa), İnanç (Denizli), Konya (Konya), Burdur (Burdur), Karadağ (Diyarbakır), Doğuş (Kars), İçel (Mersin), On (İsparta), Taşpınar (Afyon) Halkevi Dergilerini de bu sahadaki kıymetli neşriyatları bakımından övmemek haksızlık olur."*²⁷⁸

Gediz dergisinin imtiyaz sahibi ve aynı zamanda Manisa Halkevi Başkanı olan

²⁷⁵ Nejdet Bilgi, "Yeni Doğuş, Manisa Halkevi Dergisi", *Atatürk Araştırma Merkezi*, Cilt: 17- Sayı: 49, (2001), s. 131-132, (ss. 131-157); "Bozkurt: Manisa Halkevi Dergisi", *Manisa'yı Mesir'i Tanıtma ve Turizm Derneği, Manisa*, Sayı: 19, (Haziran 2000), (ss. 16-23); Müslime Şen, "Manisa Halkevi Yayınları ve Yerel Tarih Çalışmaları Örneği", *Çağdaş Türkiye Araştırmaları Dergisi*, C. II, Sayı:6-7, 8, (1996-1997), (ss. 147-157), s. 148-149.

²⁷⁶ Necla Türkçapar Günay, *Gediz Bibliyografyası*, İzmir 1999, s. III; Naci Yengin, "Manisa Tarihçisi İbrahim Gökçen'in Genç Spil Dergisindeki Yazılarına Dair", *Erciyes Dergisi*, Yıl: 41, Sayı: 482, (Şubat 2018), (ss. 16-24).

²⁷⁷ Güneş ve Güneş, "Cumhuriyet Döneminde Manisa'nın", (ss. 55-72).

²⁷⁸ *CHP Halkevleri ve Halkodaları 1932-1942*, Ankara, 1943, s. 17.

M. Azmi Önakin görülmektedir. Yazı İşleri Müdürü Mustafa Dümer'dir. Yönetimde daha sonraki yıllarda bazı değişimler görülmektedir. İmtiyaz sahibi ve yazı işleri müdürü olarak Cemal Sezgin, Ahmet Önerürk, M. Çağatay Uluçay, Vahit Armağan, Sadi Sunam ve Kemal Danışman gibi isimleri görmek mümkündür.²⁷⁹

*“Halkevlerinin mecmua ve kitap olarak yayın faaliyetlerine hız vermesi ve kazalarda bile mecmua çıkarması, ülkede birçok aydına kitap ve yazı yazmaya zemin hazırlamıştır. Bölgelerde görev yapan tarih öğretmenleri öncelikli olarak halkevlerinin tarih şubelerinde görev almışlar ve gönüllü olarak pek çok çalışmalarda bulunmuşlardır.”*²⁸⁰

*“Bunlar arasında bahsedebileceğimiz pek çok kişi mevcuttur. Manisa’da görev yapan İbrahim Gökçen bunlardan birisidir. Adı geçen tarih öğretmenin halkevleri sayesinde yazarlık yeteneği ortaya çıkmış ve pek çok değerli eser vermiştir.”*²⁸¹

İbrahim Gökçen’in yazarlık hayatına başlamasıyla ilgili elimizde bulunan ilk bilgiler Manisa’ya gelmesi ve Gediz dergisinde yazmaya başlamasıyla ilgilidir. Gökçen’in Gediz dergisinde önce yazıp yayınladığı bir başka yazısına rastlanmamıştır. Gökçen’in Gediz’deki ilk yazısı *“Manisa Tarihi Üzerine Etütlerden: “Muradiye Camii”*²⁸² üzerinedir. Yazısında Muradiye caminin yeri, Mimar Sinan’ın eserinin önemi ve caminin genel özelliklerini anlatılmaktadır. Ayrıca cami avlusundaki kütüphane ile ilgili bilgiler verilir.

İbrahim Gökçen’in Gediz dergisinde yayınlanan ikinci yazısı *“Ulu Camii ve Medresesi”* üzerinedir. Gökçen yazısında Ulu Cami ve medresenin genel tanıtımını yapmıştır. Cami ve medreseye dair tarihi ve mimari özellikleri, caminin korunmasının ne kadar önemli olduğu, Ulu caminin Manisa tarihindeki önemi üzerinde durulmaktadır.²⁸³

İbrahim Gökçen’in yazıları ve resimlerinin çoğunluğu Manisa ile ilgilidir. Bu nedenle İbrahim Gökçen’in Manisa tarihçisi ve ressamı denilmiştir. Bu tanımlama *Belleten*²⁸⁴ ve Türk Folklor Araştırmalarında yayınlanan *“XIX. Asırda Makedonya’da*

²⁷⁹ Necla Türkçapar Günay, *Gediz Bibliyografyası*, s.3vd.

²⁸⁰ *Cumhuriyet Arşivi*, 490. 01/846. 346. 01’den aktaran Toksoy Nurcan, *Halkevleri- Bir Kültürel Kalkınma Modeli Olarak*, Orion Yayınları, Ankara 2007, s. 184.

²⁸¹ Toksoy, *age*, s. 184.

²⁸² İbrahim Gökçen, “Manisa Tarihi Üzerine Etütlerden: “Muradiye Camii”, *Gediz*, Sayı: 13, (1. 5. 1935),s. 2, 3.

²⁸³ İbrahim Gökçen, “Ulu Cami ve medresesi”, *Gediz*, C. 2, Sayı:14, (1. 6. 1938), s. 7-8.

²⁸⁴ İbrahim Gökçen, “Manisa Ulu Camideki Büyük Çalar Saat”, *Belleten*, Cilt 13, Sayı: 49,(Ocak 1949), s. 157-163.

Yürük Folkloru”²⁸⁵ üzerine yazdığı yazıların ilim dünyasına kazandırılmasına kadar geçerli sayılabilmektedir. Bu tespitten sonra İbrahim Gökçen’in ağırlıklı olarak Manisa üzerine çalışma yapan tarihçi ve ressam olduğunu söylemek daha gerçekçi yaklaşım olacaktır.

İbrahim Gökçen’in bir yandan Manisa Halkevi çalışmalarına aktif olarak katılması, konferanslar verip toplantılar yapması, bir yandan ressamlığı, diğer yandan eşi Mürvet Gökçen’in de öğretmen olması hasebiyle aile sorumlulukları; Manisa Şer’iyle Sicillerindeki araştırmaları, Manisa’ya dair bilgi ve belgeleri ilk kez ortaya çıkarması bakımından Manisa’da kaldığı 20 yıllık zamanının çoğunu Manisa’ya ayırmış görünmektedir.

İbrahim Gökçen’in Gediz Dergisinde yayınlanan diğer bir yazısı “*Ali Bey Camii*” üzerinedir.²⁸⁶ Yazıda Çelebi Mehmet döneminde Manisa’da çıkan Şeyh Bedreddin’in müritlerinin isyanı üzerine Manisa’ya gelen Timurtaş Paşaoğlu Ali Bey’in yaptığı çalışmalar ve Manisa’ya kazandırdığı eserler üzerinde durulmaktadır. Yazıda Adakale Mahallesinde bulunan Ali Bey Camii (1427) hakkında bilgiler verilmektedir.

Cumhuriyet Döneminde Manisa Tarihi üzerine yayınlanan ilk kitap Çağatay Uluçay ve İbrahim Gökçen tarafından hazırlanan “*Manisa Tarihi*”²⁸⁷ kitabıdır. Manisa Tarihi kitabında anlatılan konular ilk olarak Gediz dergisinde yazarsız olarak tefrika edilmiştir. Bu durum dikkate alındığında Gediz’in 15. sayısından itibaren yayınlanmaya başlayan “*Manisa Tarihi Üzerinde Araştırmalar*”²⁸⁸ başlıklı yazılarının İbrahim Gökçen ve Çağatay Uluçay tarafından yazıldığını söylememiz gerekmektedir. Söz konusu yazıların düzenlenmesiyle 1939’da “*Manisa Tarihi*” kitabı yayınlanmıştır.

Gediz’in 16. sayısında “*Çeşnigir ve İvaz Paşa camileri*”²⁸⁹ üzerine yazısıyla yazılarına devam eden Gökçen, Gediz dergisinin 17. sayısında “*İvaz Paşa ve Hatuniye Camisi*” üzerine yazdığı yazıları peş peşe yayınlanmıştır.²⁹⁰

Gediz’in 20. sayısında “*Atatürk ve Türk Tarihi*” üzerine yazısı yayınlanan²⁹¹

²⁸⁵ İbrahim Gökçen, “XIX Asırda Makedonya’da Yürük Folkloru, Makedonya’nın Coğrafi ve Tarihi Durumu-I” *Türk Folklor Araştırmaları*, C. I, Yıl: 2, Sayı:17, (Aralık 1950), s. 261, 262.

²⁸⁶ İbrahim Gökçen, “Ali Bey Camii” *Gediz*, Sayı: 15, (1. 7. 1938), s. 11-12.

²⁸⁷ Çağatay M. Uluçay, İbrahim Gökçen, *Manisa Tarihi*, Manisa Halkevi Neşriyatı, Resimli Ay Matbaası, İstanbul, 1939.

²⁸⁸ İbrahim Gökçen, “Manisa Tarihi Üzerinde Araştırmalar”, *Gediz*, Sayı: 15, (1. 7. 1938), s. 14, 15; *Gediz*, Sayı: 16, (1. 8. 1938), s. 6, 7, 14.

²⁸⁹ İbrahim Gökçen, “Çeşnigir ve İvaz Paşa camileri IV”, *Gediz*, Sayı: 16, (1. 8. 1938), s. 15.

²⁹⁰ İbrahim Gökçen, “İvaz Paşa V”, *Gediz*, Sayı: 17, (1. 9. 1938), s. 5; “Hatuniye Camii, VI”, *Gediz*, Sayı: 17, (1. 9. 1938), s. 6.

²⁹¹ İbrahim Gökçen, “Atatürk ve Türk Tarihi”, *Gediz*, Sayı:20, (1. 12. 1938), s. 12-13-14-17.

yazısında Atatürk'ün ölümü, kişiliği, mücadelesi, Milli Mücadele yıllarındaki faaliyetleri ve şahsen tanıdığı Atatürk'e dair Dolmabahçe Sarayındaki Atatürk'le olan hatırasını paylaşmaktadır. Atatürk'ün Türk tarihine can verdiğini vurgulayan Gökçen, milletin kendine olan güveninin Türk tarihinin bütün dönemlerinde örneklerinin bulunduğunu ifade etmektedir. Türk tarihinin Atatürk'ün çabalarıyla tekrar şahlanışa geçtiğini anlatmaktadır. Gökçen, “Atatürk olmasaydı Türk tarihi yetim kalırdı...” cümlesiyle yazısına son verir.

Gediz'in 27. sayısında yayınlanan “*Tarihi Eserleri Nasıl Koruyalım?*”²⁹² yazısıyla yazılarına devam eden İbrahim Gökçen bu yazısında tarihi eserlerin korunması için yapılması gerekenler üzerinde durmuş, Türk Tarih Tezi ve Atatürk'ün tarihe verdiği önemi vurgulamıştır. Türkiye'nin tarihi zenginliği, Türk Tarihi Tetkik Cemiyetinin önemi ve çalışmalara verdiği destek, mahalli çalışmaların önemi ve ortaya çıkarılması, müzelerin önemi vurgulandıktan sonra Manisa'nın önemi, tarihi hazinelerinin toplanması, kitaplaştırılması, yazılması, tarihi objelerin, yazılı, maddi eserlerin toplanması, müzelerde sergilenmesi, mimari eserlerin önemi ve korunması gibi konularda düşüncelerini ifade etmektedir.

Gediz'in 27. sayısında Gökçen'in bir başka yazısı da “*Yunt Dağlarında Bir gezi: Ege Kalesi-I,*”²⁹³ başlığını taşımaktadır. Gökçen yazısında 15 Nisan 1939 Pazar günü Manisa Halkevinin organize ettiği Yunt Dağı gezisine katılmış ve gezi izlenimlerini paylaşmıştır. Üç saatlik yolculuktan sonra ulaştıkları Kuru köyünün durumu, yol, çevrenin özellikleri, bahar ayı ve köylülerin Mamurt Kalesi adını verdikleri kale hakkında ilk izlenimlerini aktarmaktadır. Kocaçay'a yapılan yürüyüş, kale sütunlarının dağınık hali, döşeme taşlı yollar, yazıyı zenginleştiren diğer konulardır.

Gediz'deki yazıları bir süre görülmeyen Gökçen'in “*Manisa Halkevi Neşriyatı Arasında: M. Çağatay Uluçay, Saruhanoğluları ve Eserlerine Dair Vesikalar, Manisa Halkevi Yayınlarından, Resimli Ay Matbaası İstanbul 1940, I*”,²⁹⁴ yazısıyla yazılarına devam ettiği anlaşılmaktadır. Gökçen yazısında Çağatay Uluçay'ın kitabını tanıtırken Türk Tarihinde Saruhanoğluları ve eserlerinin önemine dikkat çekmektedir. Yazıda Saruhanoğlularının sınırları, Türk boyları arasındaki yeri, Anadolu'ya gelişleri, Harzemşah Saruhanoğluları bağlantısı, Saruhanoğluları vakfiyeleri ile ilgili verilen

²⁹² İbrahim Gökçen, “Tarihi Eserleri Nasıl Koruyalım?”, *Gediz*, C. 3, Sayı: 27, (1. 7. 1939), s. 1, 2, 3.

²⁹³ İbrahim Gökçen, “Yunt Dağlarında Bir gezi: Ege Kalesi: I,” *Gediz*, Sayı:27, (1. 7. 1939), s. 7-8-9.

²⁹⁴ İbrahim Gökçen, “Manisa Halkevi Neşriyatı Arasında: M. Çağatay Uluçay, Saruhanoğluları ve Eserlerine Dair Vesikalar, Manisa Halkevi Yayınlarından, Resimli Ay Matbaası İstanbul 1940, I”, *Gediz*, C. 6, Sayı: 62, (Mart 1943), s. 11-12-13.

kaynakların değerlendirilmesi ve Saruhanoğullarının eserleri üzerinde durulmaktadır.

Gediz'in 66. sayısında “*Yurt Sevgisi ve Halkevi*”²⁹⁵ konusunu işleyen Gökçen halkevlerinin milli birlik ve beraberlikte oynadığı rol üzerinde durmuş, yurt sevgisinin oluşması ve yerleşmesi için yapılan faaliyetlere değinmiştir.

67. sayıda ise “*Kurtuluşumuzun Üç Temeli*”²⁹⁶ başlığı altında Milli Mücadelede Batı Anadolu'nun kurtarılması konusunda genel değerlendirmelerde bulunmuştur. Bunun yanı sıra Batı Anadolu'nun tamamen kurtarıldığı ay olan Eylül ayında vatanın tamamen kurtarıldığını da vurgulamaktadır. Söz konusu yazısında okuyucuya Milli Mücadelenin kısa özetini sunmaktadır.

Cumhuriyetin 20. Yaşı münasebetiyle kaleme aldığı anlaşılan Gediz'in 68. sayıdaki “*Cumhuriyet 20 Yaşında*”²⁹⁷ yazısında Atatürk'ün önderliğinde gerçekleştirilen Milli Mücadele üzerinde durulmuş, Vatan ve Cumhuriyetin önemi vurgulanmıştır. Yazı Atatürk'ün Gençliğe Hitabesinin son cümlesiyle sona ermektedir: “*Ey Türk istikbalinin evladı! Muhtaç olduğun kudret damarlarındaki asil kanda mevcuttur!*”

İbrahim Gökçen'in “*XVI. ve XVII. Yüzyılda Deri Sanatları Tarihi*”²⁹⁸ adıyla yayınladığı ve alanında ilklerden sayılabilecek önemli eserinde yer alan konular Gediz'de tefrika edilmiştir. Derginin 69. sayısında “*Manisa'da Semercilik Hakkında Bir Araştırma*”²⁹⁹ başlığıyla yayınladığı yazısında Gökçen Semerciliğin tarihi ve Manisa'da semercilik mesleği, semerciliğin adetleri, semerci ustası yetiştirmenin kuralları hakkında detaylı bilgiler verilmektedir. Yazının devamı derginin 70. sayıda “*Manisa'da Semercilik Hakkında Bir Araştırma II*”³⁰⁰ başlığıyla yayınlanmıştır.

Semercilik üzerine yayınladığı yazılardan sonra Gökçen'in Gediz'de dericilik ve sanatları üzerine seri yazılar yayınlamaya başladığı görülmektedir. “*Manisa'da Dericilik ve Bundan Doğan Zanaatlar*” başlığıyla peş peşe 7 yazı yayınlanmıştır.³⁰¹

²⁹⁵ İbrahim Gökçen, “Yurt Sevgisi ve Halkevi”, *Gediz*, C. 6, Sayı: 66, (Temmuz 1943), s. 1.

²⁹⁶ İbrahim Gökçen, “Kurtuluşumuzun Üç Temeli”, *Gediz*, C. 6, Sayı: 67, (Eylül 1943), s. 1, 2.

²⁹⁷ İbrahim Gökçen, “Cumhuriyet 20 Yaşında” *Gediz*, C. 6, Sayı: 68, (1. Teşrin 1943), s. 1, 2, 3.

²⁹⁸ İbrahim Gökçen, *XVI. ve XVII. Yüzyılda Deri Sanatları Tarihi*, Marifet Basımevi, İstanbul, 1945, ss. 55.

²⁹⁹ İbrahim Gökçen, “Manisa'da Semercilik Hakkında Bir Araştırma”, *Gediz*, C. 6, Sayı: 69, (2. Teşrin 1943), s. 13, 14.

³⁰⁰ İbrahim Gökçen, “Manisa'da Semercilik Hakkında Bir Araştırma II”, *Gediz*, C. 6, Sayı: 70, (1. Kanun 1943), s. 7, 8.

³⁰¹ İbrahim Gökçen, “Manisa'da Dericilik ve Bundan Doğan Zanaatlar”, *Gediz*, Sayı: 71, (2. Kanun 1944), s. 12; “Manisa'da Dericilik ve Bundan Doğan Zanaatlar, II, Tabaklık (Debagat)”, *Gediz*, Sayı: 72, (Mart 1944), s. 9, 10; “Manisa'da Dericilik ve Bundan Doğan Zanaatlar”, *Gediz*, C. 6, Sayı: 73, (Nisan 1944), s. 8 sayıda İbrahim Gökçen'in aynı adla yazısı yayınlanacağı duyurulmasına rağmen derginin içeriğindeki yazılar arasında yazıya rastlanmamaktadır. “Manisa'da Dericilik ve

Gökçen'in yazılarında Manisa'da dericiliğin ve tabaklamanın yapıldığı mahallerinde bulunan Serabat ve Akbaldır derelerindeki tabaklamalarla ilgili bilgiler verilmektedir. Serabat Deresi ve Tabakhane Mahallesinin tarihi, eski mescitlerin durumu, mescidin mütevellisi olan Ahi Mustafa Çelebi hakkında verdiği bilgiler dikkat çekicidir. Tabakların satıldığı pazar yerleri ve fiyatlandırma, esnaflar arasındaki münasebetler gibi konularda detaylı bilgilere rastlamak mümkündür.

“*Sicillere Göre XVI. ve XVII Asırlarda Saruhan Zaviye ve Yatırları*”³⁰² adıyla yayınlanan kitapta yer alan yazı ve belgelerin bazılarının Gediz dergisinde yayımlandığı anlaşılmaktadır. Derginin 79'dan 86. sayısına kadar “*Sicillere Göre XVI. ve XVII Asırlarda Saruhan Zaviye ve Yatırları*”³⁰³ başlığıyla 8 yazısı yayınlayan İbrahim Gökçen o tarihe kadar kimsenin haberdar olmadığı birçok belge ve bilgiyi ilim dünyasının takdirine sunmuştur.

“*Sicillere Göre XVI. ve XVII Asırlarda Saruhan Zaviye ve Yatırları*” başlığıyla yayınlanan seri yazıların önsözünde verilen bilgiler tekke ve zaviyelerin kapatılması ve eski tekke ve zaviyelerin durumuyla ilgilidir. Türklerde tasavvuf ve tekke kültürünün gelişmesinin özetinden sonra Manisa ve civarında bulunan tekke ve zaviyeler üzerinde detaylı bir şekilde durulmuştur. Demirci, Yunt Dağı ve Bozdağlarda bazı yerleşim yerlerinde bulunan Horasan Türklerinden geldiği bilinen ve sonradan tekke ve zaviye olarak varlığını sürdüren yerler; zaviye ve yatırlar hakkında detaylı bilgi ve vesikalar sunulmaktadır. Haki Baba ve Revak Sultan zaviyeleri hakkında ayrıca durulmuş ve bilgiler verilmiştir. İbrahim Gökçen'in yayınladığı zaviye ve yatırlarla ilgili verdiği bilgiler ve paylaştığı vesikalar o gün olduğu gibi günümüz içinde önemini korumaya devam etmektedir.

Bundan Doğan Zanaatlar (4) Tabaklık- (Debagat), *Gediz*, C. 7, Sayı: 74, (Mayıs 1944), s. 5, 6; “Manisa'da Dericilik ve Bundan Doğan Zanaatlar (5)”, *Gediz*, C. 7, Sayı: 76, s. 4, 5; “Manisa'da Dericilik ve Bundan Doğan Zanaatlar (6)”, *Gediz*, C. 7, Sayı: 77, (2. Teşrin 1944), s. 5; “Manisa'da Dericilik ve Bundan Doğan Zanaatlar (7)”, *Gediz*, C. 7, sayı:78, (1 Mart 1945), s. 13.

³⁰² İbrahim Gökçen, *Sicillere Göre XVI. ve XVII Asırlarda Saruhan Zaviye ve Yatırları*, Marifet Basımevi, İstanbul, 1946, ss. 98.

³⁰³ İbrahim Gökçen, “Manisa ve Dolaylarındaki Zaviye ve Yatırlara Dair Vesikalar (16. Ve 17. Asırda)” *Gediz*, , C. 7, Sayı:79, (1 Nisan 1945) s. 7, 8; “Manisa ve Dolaylarındaki Zaviye ve Yatırlara Dair Vesikalar (16. Ve 17. Asırda) (2)” *Gediz*, C. 7, Sayı:80, (1 Mayıs 1945), s. 14; “Manisa ve Dolaylarındaki Zaviye ve Yatırlara Dair Vesikalar (16. Ve 17. Asırda) (3)” *Gediz*, C. 7, Sayı:81, (1 Haziran 1945), s. 9; Gökçen, “Manisa ve Dolaylarındaki Zaviye ve Yatırlara Dair Vesikalar (16. Ve 17. Asırda) (4)” *Gediz*, C. 8, Sayı:82, (1 Temmuz 1945), s. 9; “Manisa ve Dolaylarındaki Zaviye ve Yatırlara Dair Vesikalar (16. Ve 17. Asırda) (5)” *Gediz*, C. 8, Sayı:83, (1 Ağustos 1945), s. 4, 5; “Manisa ve Dolaylarındaki Zaviye ve Yatırlara Dair Vesikalar (16. Ve 17. Asırda) (6)” *Gediz*, C. 8, Sayı:84, (1 Eylül 1945), s. 12; “Manisa ve Dolaylarındaki Zaviye ve Yatırlara Dair Vesikalar (16. Ve 17. Asırda) (7)” *Gediz*, C. 8, Sayı:85, (1 Ekim 1945), s. 7; “Manisa ve Dolaylarındaki Zaviye ve Yatırlara Dair Vesikalar (16. Ve 17. Asırda) (8)” *Gediz*, , C. 8, Sayı:86, (1 Kasım 1945), s. 10, 11.

Sanat alanında çalışmaları yakından takip edilen İbrahim Gökçen Gediz'in 89. sayısında bu konuda bir yazı yayınlanmıştır. “*Manisa Halkevinin Güzel Sanatlar Faaliyetleri ve Bir Fikir*”³⁰⁴ başlığıyla yayınlanan yazısında Manisa'nın ilkçağlardan itibaren sanata verdiği önem ele alınmış Cumhuriyetle birlikte halkevlerinin çalışmalarıyla yeniden önem kazanan güzel sanatlara gösterilen ilgi ve resim sanatı alanında yapılan çalışmalar, açılan sergiler üzerinde durulmuştur. Yazıda güzel sanatların teşvik edilmesi, geliştirilmesi, sanat eserlerinin turizme kazandırılması gibi konulara dikkat çekilmiştir.

Manisa Halkevi müdürlerinden m. Azmi Önakın'ın Manisa'dan ayrılması üzerine yazdığı “*Azmi Önakın*”³⁰⁵ başlıklı yazısında İbrahim Gökçen'in gerçek bir dost ve arkadaşını kaybettiği anlaşılmaktadır. Yazıda Azmi Önakın hayatı ve çalışmaları kısaca tanıtılmaktadır. 1928'de Manisa'ya gelen ve uzun yıllar 8 Eylül İlkokulu Başöğretmenliği, Milli Eğitim memurluğu, 1937'den sonra ise Manisa Halkevi Müdürlüğü yapan Azmi Önakın'ın Tarım Bakanlığı özel kalem müdürlüğüne atanması üzerine İbrahim Gökçen tarafından yazılan yazıda Önakın'ın kültür- sanata olan aşkı ve Manisa'ya hizmetleri anlatılmaktadır.

XVII. yüzyılda Manisa'da yaşayan Şair Muharrem Resmi Çelebi hakkında “*Manisa'nın Yetiştirdiği Şairlerden Muharrem Resmi Çelebi, I, II*”³⁰⁶ başlığıyla iki yazı yazan İbrahim Gökçen yazısına Muharrem Resmi Çelebi'yi tanıtarak başlar. 15 Ocak 1651 tarihinde İvaz Paşa hariminde Muallimhane (Mektep) içinde birisinin kendisini ustura ile boğazlaması üzerine kurulan mahkeme azasından Muharrem Resmi Çelebi olayı aydınlatmakla görevlendirmiştir. Kayıtlara ilk olarak bu tarihte geçen Resmi Çelebi ile ilgili bilgiler bundan sonra da devam etmiştir. Resmi Çelebinin ilim ve irfan sahibi olduğu, uzun yıllar Manisa mahkemesinde görev yaptığı anlaşılmaktadır. Aynı zamanda müderris olan zata ait bir de divan bulunmaktadır. Her ne kadar üstün nitelikli divan şairi olmasa da devrine göre önemli bir şairdir. Evliya Çelebinin Manisa ve dönemin şairleriyle ilgili verdiği bilgiler içinde Muharrem Resmi Çelebi'nin adının da olabileceği vurgulanmaktadır. Şehir Kethüdası Mustafa Çelebinin oğlu olan Muharrem Resmi Çelebinin evleri Körhane mahallesindedir.

³⁰⁴ İbrahim Gökçen, “Manisa Halkevinin Güzel Sanatlar Faaliyetleri ve Bir Fikir”, *Gediz*, C. 8, Sayı:89,(28 Şubat 1946), s. 6, 7, 8.

³⁰⁵ İbrahim Gökçen, “Azmi Önakın” *Gediz*, C. 8, Sayı:94, (Ekim 1946), s. 3.

³⁰⁶ İbrahim Gökçen, “Manisa'nın Yetiştirdiği Şairlerden Muharrem Resmi Çelebi, I”, *Gediz*, C. 8, Sayı:96, (Mart 1947),s. 4, 5, 6; “Manisa'nın Yetiştirdiği Şairlerden Muharrem Resmi Çelebi, II”, *Gediz*, C. 8, Sayı:97, 98, (Nisan -Mayıs 1947), s. 12.

Dedesı Hamza Babadır gibi detaylı bilgilerin yanı sıra Resmi elebinin ulemadan olduğu ve 1678 yılında vefat ettiği bilgilerine ulaşmak mümkündür.

İbrahim Gökçen'in "*Manisa Tarihinde Vakıflar ve Hayırlar I- II*"³⁰⁷ adıyla yayınladığı kitabının hazırlıklarının devam ettiğini Gediz dergisinin 99-100 ve 101-102. sayılarında yayınladığı "*Manisa Tarihi Üzerine Etüt: Piyale Bey ve Vakıfları*"³⁰⁸ yazılarından anlamak mümkündür. Yazının II. Beyazıt ve oğlu Şehzade Korkut'un baş Şarabdarı Piyale Bey'e ait vakıflar hakkında yazıldığı anlaşılmaktadır. Yazıda II. Beyazıt'ın oğulları arasındaki rekabet ve Şehzade Korkut hakkında detaylı bilgiler verilmektedir. Yazıda ayrıca Şehzade Korkut'un Manisa yılları ve mücadelesi anlatılmaktadır. Piyale Bey'in Manisa'daki vakıf eserleri ilk kez detaylı bir şekilde ortaya konulmaktadır.

Gediz'in 103. sayısında "*Tarihte Saruhan Köyleri I*"³⁰⁹ yazısına yer veren Gökçen'in aynı isimle kitaplaştıırılacak olan eserinin ilk yazısıdır. Köyün Türk tarihindeki yeri ve önemiyle başlayan yazı ve konuyla ilgili yazılan yazıların yazılma maksadını da açıklayan Gökçen konunun nasıl işleneceğine dair bilgiler vermektedir. Köyler ve Manisa'nın köyleri hakkında bilgiler vererek yazı devam etmektedir. Gediz dergisinin 104. sayıdan sonra yayın hayatına devam etmemesi üzerine okuyucu yazıların tamamını kitabın yayınlanmasından sonra okuyabilmiştir.³¹⁰

Gediz dergisinin son sayısı Nisan 1950 tarihinde yayınlanan 104. sayıdır. İbrahim Gökçen Gediz'deki son yazısı "*Osmanlı'da Barut İnhisarı*"³¹¹ üzerinedir. Yazının devam edeceğini belirten Gökçen yazının sonuna (devamı var) hatırlatmasını yapmıştır. Yazıda Osmanlı'nın sürekli savaşa hazır bulunan bir yapıya sahip olduğunu bütün teşkilat, esnaf ve ticari faaliyetlerinin bunun üzerine şekillendiğini belirten Gökçen bunu sağlamak için alınan tedbirler ve yapılan çalışmalar üzerinde durmaktadır. XVII ve XVIII. yüzyıllarda alınan yenilgilerin tecrübelerinden yola çıkılarak 1789'da tahta çıkan III. Selim zamanında yapılan ıslahatlarla askeriye modernleştirmeye çalışmıştır. Bu dönemde yapılan ıslahatlar askeri ağırlıklıdır.³¹²

İbrahim Gökçen'in Gediz'de 42 yazısı yayınlanmıştır. Bu yazıların daha çok

³⁰⁷ İbrahim Gökçen, *Manisa Tarihinde Vakıflar ve Hayırlar. Kitap: I*, Marifet Basımevi, İstanbul, 1946; *Manisa Tarihinde Vakıflar ve Hayırlar. Kitap: II*, Marifet Basımevi, İstanbul, 1950.

³⁰⁸ Gökçen, "Manisa Tarihi Üzerine Etüt: Piyale Bey ve Vakıfları, I", *Gediz*, C. 9, Sayı:99-100, (Haziran-Temmuz 1947), s. 8, 16.

³⁰⁹ İbrahim Gökçen, "Tarihte Saruhan Köyleri I", *Gediz*, C. 9, Sayı:103, (Ocak 1950), s. 2-3.

³¹⁰ İbrahim Gökçen, *Tarihte Saruhan Köyleri*, Berksoy Basımevi, İstanbul, 1950, s. 69.

³¹¹ İbrahim Gökçen, "Osmanlı'da Barut İnhisarı", *Gediz*, C. 9, Sayı:104, (Nisan, 1950), s. 21.

³¹² *Gediz*, C. 9, Sayı:104, (Nisan, 1950), s. 21.

Manisa'nın tarihi, mimari ve kültürü üzerine olduğu görülmektedir.

3. 2. 2. Genç Spil Dergisi

Manisa'da Cumhuriyet sonrası dergi yayıncılığının geçmişi çok eskilere gitmez. 1930'lu yıllara kadar Manisa'da dergilerden bahsetmek zordur. Özellikle 1926-1930 yılları arasında Manisa'da herhangi bir süreli yayından bahsedilemez.³¹³ Manisa Halkevinin 24 Şubat 1933'te faaliyete başlamasıyla birlikte süreli yayınlar da kendisini göstermeye başlamıştır. Manisa Halkevi bünyesinde yayımlanan dergiler arasında en dikkat çekici olan her ne kadar Gediz dergisi olsa da bu dergiden önce 17 sayı yayımlanan Yeni Doğu ve 3 sayı yayımlanan Bozkurt dergilerinin de Manisa süreli yayınları içinde önemli yerlerinin olduğunu vurgulamak gerekir.³¹⁴

Nisan 1937'den itibaren Manisa Halkevi bünyesinde yayın hayatını sürdüren ve 104 sayı yayımlanan Gediz dergisi Nisan 1950'de yayın hayatına son vermiştir.³¹⁵ Gediz dergisinin kapanmasından kısa bir süre sonra yayın hayatına başlayan Genç Spil dergisi Şubat 1953'ten itibaren aralıklarla Nisan 1963 yılına kadar devam etmiş ve 36 sayı yayımlanmıştır. “*Genç Spil Dergisindeki İbrahim Gökçenin yazmış olduğu yazılar üzerinde şimdiye kadar detaylı bir değerlendirme yapılmamıştır.*”³¹⁶

Genç Spil dergisinin yayın hayatına başlama amacının Manisa'yı tanıtmak, kültürel faaliyetlerde bulunmak, konferanslar vermek, Manisa'da üniversite gençlerini kahve köşelerinden kurtarmak amacıyla lokal binasına sahip olmak amacı güttüğü anlaşılmaktadır.³¹⁷ Derginin 1. sayısında Sinan Aralongun, 2. sayısında Orhan Seşen tarafından yönetilen dergi 3. sayıdan itibaren T. Gökhan Özkaya, 4-36 sayılar arasında ise Ahmet Küey tarafından sorumlu müdürlerin yönetiminde yayımlanmıştır.³¹⁸

Genç Spil dergisine Manisa'da ulaşma imkânı bulamadık. Birçok kütüphanede yaptığımız araştırmalar sonuçsuz kaldı. Genç Spil dergisi nüshalarına Ankara Milli Kütüphane'de 2018 yılında ulaşma imkânı bulabildik.³¹⁹ Ankara Milli Kütüphane'de Genç Spil dergisi kayıt bilgileri şöyledir: Ankara Milli Kütüphane, Yer numarası: 1970

³¹³Nejdet Bilgi, “Yeni Doğu: Manisa Halkevi Dergisi” <http://www.atam.gov.tr/dergi/sayi-49/yeni-dogus-manisa-halkevi-dergisi>, (24 Eylül 2017).

³¹⁴Nejdet Bilgi, “Yeni Doğu: Manisa Halkevi Dergisi” <http://www.atam.gov.tr/dergi/sayi-49/yeni-dogus-manisa-halkevi-dergisi> (24 Eylül 2017).

³¹⁵Necla Türkçapar Günay, *Gediz Bibliyografyası*, s. III.

³¹⁶Naci Yengin, “Manisa Tarihçisi İbrahim Gökçen'in Genç Spil Dergisindeki Yazılarına Dair” *Erciyes Dergisi*, Yıl: 41, Sayı: 482, (Şubat 2018), (ss. 16-24 arası).

³¹⁷Gürol Pehlivan, *Genç Spil Bibliyografyası*, s. 6.

³¹⁸Gürol Pehlivan, *Genç Spil Bibliyografyası*, s. 7.

³¹⁹İbrahim Gökçen'in Genç Spil Dergisindeki yazılarının Ankara Milli Kütüphanedeki sayılarının temininde yardımlarını esirgemeyen kıymetli öğrencim, sosyal bilimler uzmanı Sebahat Kuralay'a çok teşekkür ederim.

SB 525, Yayın bilgisi: Manisa, Manisa Yüksek Tahsil Talebe Derneği. 1953, 28 cm.

İbrahim Gökçen'in Genç Spil Dergisinde Şubat 1953'ten Şubat 1957'ye kadar 13 yazı yazdığı görülmektedir. Gökçen'in Genç Spil'deki yazıları tarih, edebiyat, şiir ve deneme türündedir. İbrahim Gökçen'in Genç Spil'deki yazılarının yayın sırası şöyledir:³²⁰

1. İbrahim Gökçen, "Spil", sayı:1, Şubat 1953, s. 6.
2. İbrahim Gökçen, "Küçük Bir Tarihi Etüd, Manisa'nın Eski Eserlerinden Darüşşifa Hakkında", sayı:2, Ekim 1953, s. 2.
3. İbrahim Gökçen, "Manisa Kütüphanesinde Bulunan Tıbbi Bir Eser ve İçindeki Orijinal Kayıt Hakkında", sayı:3/2, Mart 1954, s. 3.
4. İbrahim Gökçen, "Manisa Tarihi İle Alakalı Piyale Bey Kimdir?", sayı: 4/1, Ekim 1954, s. 4.
5. İbrahim Gökçen, "Manisa Tarihi İle Alakalı Piyale Bey Kimdir?", sayı: 4/3, Aralık 1954, s. 4.
6. İbrahim Gökçen, "Manisa Tarihi İle Alakalı Piyale Bey Kimdir?", sayı:8, Şubat 1955, s. 6.
7. İbrahim Gökçen, "Tarih ve Folklor", sayı:9, Mart 1955, s. 4-6.
8. İbrahim Gökçen, "Manisa Kalesi ve Bir Tamir Safhası", sayı: 10, Nisan 1955, s. 4.
9. İbrahim Gökçen, "Yer İle Gök Arasında", sayı: 14, Ekim 1955, s. 2
10. İbrahim Gökçen, "Babalık", sayı: 15, Aralık 1955, s. 4.
11. İbrahim Gökçen, "Kömürcü Develeri", sayı: 16, Şubat 1956, s. 2.
12. İbrahim Gökçen, "Acuze (Hikâye)", sayı: 18, Ekim 1956, s. 12.
13. İbrahim Gökçen, "Hatıra Defteri (Hikâye)", sayı:19, Şubat 1957, s. 9-10.

İbrahim Gökçen Genç Spil'de ilk yazısını Şubat 1953 tarihinde yayınlamıştır. "Spil" başlığıyla yayınlanan yazıda.³²¹ Genç Spil'in ilk sayısından itibaren yazıları yayınlanan ve derginin adının neden Spil olduğu konusunda yazı yazar Gökçen'in derginin yayınlanması ve yayın hayatına devam etmesinde büyük emekleri olduğu anlaşılmaktadır. İbrahim Gökçen "Spil" yazısında derginin Genç Spil olmasının ne kadar yerinde bir karar olduğundan bahsederek gençlerin dergiye "*Genç Spil*" adını koymaları pek yerinde olmuştur. Oturduğumuz bölgenin mukadderatına hâkim olan "*Hermus-Gediz*" kelimesi ile "*Spil*" isminden daha uygun bir isim bulmak mümkün

³²⁰ Gürol Pehlivan, *Genç Spil Bibliyografyası*, s. 19, 20.

³²¹ İbrahim Gökçen, "Spil", *Genç Spil*, Sayı: 1, (Şubat 1953), s. 6.

değildi. Burada dağ ile ova, birbirini tamamlayan iki varlıktır. Bu alın yazısı tarihten önce olduğu gibi, bugün de kudretle kendini hissettirmektedir ve gelecekte dahi bu değişmeyecektir.”³²² ifadelerini kullanır. Yazıda dergi adıyla şehrin coğrafyası arasındaki uyuma dikkat çekmekte dergi isminin anlamı üzerinde durmaktadır.

İbrahim Gökçen’in Spil’deki ikinci yazısı Ekim 1953 tarihli dir. “*Küçük Bir Tarihi Etüd, Manisa’nın Eski Eserlerinden Darüşşifa Hakkında*”³²³ başlığını taşıyan yazısında Gökçen I. Süleyman’ın (Kanuni) Manisa’da şehzadeliği sırasında annesi Ayşe Hafsa Sultan tarafından yaptırılan Hafsa Sultan Külliyesinin bir bölümünü oluşturan Şifahane hakkında bilgiler vermektedir. “Çift minareli bir cami ile etrafında büyük bir iç ve dış medrese, Hamam, sıyan mektebi, Darüşşifa, imaret gibi binalar yaptırdı. Biz böyle eserlere külliye adını veriyoruz.”³²⁴ değerlendirmelerinde bulunur. Darüşşifanın onarılması gerektiğini vurgulayan Gökçen harap durumda bulunan binanın tıp müzesine dönüştürülmesi gerektiğini ısrarla vurgulamaktadır.

Genç Spil’in 3. sayısında Mart 1954’te yayınlanan “Manisa Kütüphanesinde Bulunan Tıbbi Bir Eser ve İçindeki Orijinal Kayıt Hakkında”³²⁵ yazısı önemli ve dikkat çekicidir. Yazıda Manisa kütüphanesinde 6517 numarada kayıtlı bulunan el yazması bir tıp dergisinde yer alan nadide bir eser hakkında bilgiler vermiştir. İbrahim Gökçen’in 1953’te dikkat çektiği eser tıp alanında yapılmış çalışmaya ve yazılmış birçok makaleye konu olmuştur. “İlk Türkçe tıp yazmaları arasında sayılan Kitâb-ı Müntehab fî’t-tıbb ve ‘Alâ’im-i Cerrâhîn de Anadolu’da telif ve tercüme edilmiş iki önemli tıbbî yazma eserdir. Yapılan çalışmalara göre Abdülvehhâb bin Yûsuf ibn-i Ahmed el-Mardânî’nin Kitâb-ı Müntehab fî’t tıbb’ının telif tarihi 1420 yılına tarihlendirilirken, Cerrâh İbrâhîm’in ‘Alâ’im-i Cerrâhîn’inin saptanabilen en eski nüshası ise 1505 tarihini taşımaktadır.”³²⁶

İbrahim Gökçen Manisa kütüphanesinde bulunan kitabı ayrıntılı olarak tanıtmış ve kitabın Çelebi Sultan Mehmet’e ithaf edildiğini, her sayfada 19 satır olduğunu, kitabın 70 varaktan oluştuğunu vurgulamıştır. “Kitabın mukaddimesinde kırmızı mürekkeple Osmanlı padişahlarının ölüm tarihleri verilmiştir. Bu yönüyle eser

³²² “Spil”, *Genç Spil*, Sayı: 1, (Şubat 1953, s. 6.

³²³ İbrahim Gökçen, “Küçük Bir Tarihi Etüd, Manisa’nın Eski Eserlerinden Darüşşifa Hakkında” *Genç Spil*, Sayı:2, (Ekim 1953), s. 2.

³²⁴ İbrahim Gökçen, “Küçük Bir Tarihi Etüd,” *Genç Spil*, Sayı:2, (Ekim 1953), s. 2.

³²⁵ İbrahim Gökçen, “Manisa Kütüphanesinde Bulunan Tıbbi Bir Eser ve İçindeki Orijinal Kayıt Hakkında”, *Genç Spil*, Sayı:3, (2 Mart 1954), s. 3.

³²⁶ Ahmet Acıduman, Berna Arda, “Kitâb-I Müntehab Fî’t-Tıbb ‘Alâ’im-i Cerrâhîn’in Kaynaklarından Birisi Olarak Kabul Edilebilir Mi?”, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/966552>, ss. 431- 472, (15 Ağustos 2022, 02. 01. 2023, 12. 03).

Osmanlı tarihi noktayı nazarından önemlidir. Zira o tarihte Osmanlı padişahlarının Uç hükümdarı olduğu telakkisinin yaşadığını bu ibareler açık olarak göstermektedir.”

İbrahim Gökçen'in yazısında dikkat çektiği önemli hususlardan birisi de tıba ait muteber kitapların Türkçe yazılmamış olduğuna dairdir. Gökçen yazının devamında: *“Müellifin gösterdiği ikinci sebep te dikkate şayandır. O zamanlarda tıba ait muteber kitaplar Türkçe yazılmamıştır. Halk bu yüzden derdine çare ben galiba³²⁷ diyor. Allah'ın inayetiyle tıbbın külliyyatından, cüziyyatından ve teşrihin acayibatından ve mualecenin garaibinden ve mürekkebatın mücerreplerinden ve müfredatın müstamellerinden bu nefis haşiyeleri Türk dilince tercüme kıldım ve Osmanlı Şahinşah ve padişahlarına tuhfe ettim”* diyerek eser hakkında detaylı bilgiler vermektedir.³²⁸

İbrahim Gökçen'in Ekim 1954'te Genç Spil'de yazdığı “Manisa Tarihi İle Alakalı Piyale Bey Kimdir?” yazısı Manisa tarihi açısından önemli yere sahip olan Piyale Bey hakkındadır. İbrahim Gökçen'in konuyla ilgili daha önceki yıllarda Gediz'de yazılar yazdığı görülmektedir.³²⁹ İbrahim Gökçen'in Manisa'da vakıf eserleriyle ilgili yazdığı yazılar o yıllarda Manisa Müzesinde bulunan sicil defterlerine dayanmaktadır.³³⁰ Manisa Sicil defterlerinin incelenmesi sırasında ortaya çıkan Piyale Bey'in kim olduğuna dair yapılan araştırma sonunda önemli bilgilere ulaşılmıştır. İbrahim Gökçen'in yayınladığı belgeden sonra II. Beyazıt'ın Manisa'ya gönderdiği Şehzade Korkut'la Piyale Bey arasındaki ilişkilerin ortaya çıkarılması sağlanmış görünmektedir.

Gökçen, *“Piyale Bey'in adına Osmanlı tarihi kaynaklarında ve İkinci Bayezıt ve Yavuz Sultan Selim devrinde rastlanır. Tacüttervarih, Hammer'in Osmanlı Tarihi gibi eserlerde bu zata dair kuyudatı önce okuyucuların gözü önüne koymak ve sonra da sicillerdeki orijinal vesikalara dayanarak Piyale Bey'in hayatına temas etmek daha uygun düşer fikrindeyim.”*³³¹ ifadeleriyle makalede Piyale Bey ve Şehzade Korkut hakkında detaylı bilgiler verdiğini ortaya koymaktadır.

Şehzade Korkut, Manisa valisi olduğu dönemde Venediklilere karşı Midilli adasının korunması için görevlendirilmiş buna müteakip Teke İli Sancakbeyliğine getirilmiştir. Ancak Teke İlinde mutlu olmayan Şehzade Korkut Saruhan Valiliği

³²⁷ Makalenin orijinalinde ifade bu şekilde geçmektedir, s.3.

³²⁸ İbrahim Gökçen, “Manisa Kütüphanesinde”, s. 3.

³²⁹ İbrahim Gökçen, *Gediz*, Cilt. 9. Sayı: 99-100, (Haziran-Temmuz 1947); *Gediz*, Cilt. 9. Sayı:101-102, (Ekim- Kasım 1947), s. 11.

³³⁰ İbrahim Gökçen, “Manisa Tarihi İle Alakalı Piyale Bey Kimdir?” *Genç Spil*, Sayı: 4/1, (Ekim 1954), s. 4 dipnot.

³³¹ *Genç Spil*, Sayı: 4/1, (Ekim 1954), s. 4.

hayalini kurmaktadır. “Bundan anlıyoruz ki, o tarihlerde Manisa, şehzade ve hatta hükümdarları cezbedecek bir cazibe ve refaha malikti. Korkut, Saruhan’ın hayaliyle yanıp tutuşuyordu.”³³²

Gökçen, bir yandan Şehzade Korkut’un şehzadelik yıllarında yaşanan olayları anlatırken bir yandan da Piyale Bey hakkında bilgiler verdiği makalesini Hammer’den de destek alarak Piyale Bey’in Şehzade Korkut’a sadık bir bende olduğunu ifade eder.³³³ “Piyale Bey’in babasının Sinan Bey adında biri olduğunu Manisa şer’iye sicillerinden öğreniyoruz. (Defter:144 sf:212). Edirne’den Manisa mütesellimine yazılan H. 1086 Şaban tarihli bir fermanda şu kayıt okunuyor: Nahiye-i Manisa der Liva-i Saruhan. Evkaf-ı Piyale Biğ Ser şarabdararı-ı merhum Sultan Korkut tahtı revan sokak. . .” Bu ifadelerden Piyale Beyin Şehzade Korkut’un şarabdarı olduğu ve onun himayesine Manisa’da bulunduğu anlaşılmaktadır. Piyale Bey’in Manisalı olma ihtimali de bulunmaktadır. Turgutlu’da bir camisinin bulunması ve adına Çarsı Camisi denmesi bunu teyit etmektedir.³³⁴

Piyale Beyin Manisa’da birçok mülkü bulunmaktadır. İbrahim Gökçen’in yayınladığı makalede bu mülklerin neler olduğu sıralanmaktadır: 1. “Şehir yakınlarında bir çiftliği-ki buna bazı vesikalar Piyale Bey ormanı adını veriyor. 1000 dönümdür. Mevkii şöyle tarif ediliyor: Manisa altında vaki kurbağalık, otluk müteaddit yerler, bağla ve bahçelerdir ki, kıbleten (isim okunamadı) kuyusundan Horosköyüne giden tariki ama (Büyük yol) varıncadır. Şarkan gene yoldur. Şimalen değirmen yolu denilen eski bir yol, garben bağ yolu, Timar eri yerleri ve Kara Emin yeri yanındadır. Gene buna mülhak incirlik denilen yer ki, kibleşi, şarkı şimali tarikam, garbı nehir ile mahduttur. (...) bu malumata göre Piyale Bey çiftliğinin 1000 dönümlük arazisinin Horosköy ile Gediz arasında olması lazımdır.”³³⁵

2. “Gürle’de bir yağ değirmeni. Sart civarında müteaddit değirmenler. Gene aynı yerde adı okunamayan bir köyde hamamı.”³³⁶

3. “Manisa boyacılar içinde fevkani bir mescidi. Bu mescit bugünkü Taşçılar Mescidi olup vaktiyle Boğmaklızade Müderris İsmail Efendi tarafından ihya olunmuştur. Dede Efendi lokantası yanındadır (Sicil defteri 120/49 ve 1617146.)”³³⁷

³³² Genç Spil, Sayı: 4/1, (Ekim 1954), s. 4.

³³³ Genç Spil, Sayı: 4/1, (Ekim 1954), s. 4.

³³⁴ Genç Spil, Sayı: 4/1, (Ekim 1954), s. 4.

³³⁵ İbrahim Gökçen, Genç Spil, “Manisa Tarihi İle Alakalı İbrahim Bey Kimdir?”, Sayı: 4/3, (Aralık 1954), s. 4.

³³⁶ Genç Spil, Sayı: 4/3, (Aralık 1954), s. 4.

³³⁷ İbrahim Gökçen’in Genç Spil’de “Manisa Tarihi İle Alakalı İbrahim Bey Kimdir?” Sayı: 4/3 ,

“Bundan başka Piyale Beyin Yarhasanlar mahallesinde, Hüccacalar mahallesinde (Niflizade) birer mescidi vardı.”³³⁸ “Piyale Bey, gençliğinde Şehzade Korkut ile beraber, Manisa’da iken birtakım yerler, mülkler edinmiş bunları Soycak Pınarı denilen yerde (Akpınar olsa gerek) yaptırdığı tekkeye vakfetmişti. (...) Bu arada Antalya’da olan Latif Reis hanı ile köşkünü, bey bahçesini, Düden çayındaki değirmenlerini dahi aile vakfı yapmakta, ancak, evvelce Manisa’daki vakıf evlerinin cami ve mescit haline sokulmasını şart koşturmaktadır.”³³⁸

Piyale Beyin ne zaman nerede öldüğüne dair Hammer’in verdiği bilgilerin yanlış olduğunu belgelerle ortaya koyan Gökçen, Piyale Beyin Şehzade Korkut’un ölümünden sonra da Manisa’da yaşadığını ortaya koymaktadır. “Piyale Beyin hayatının sonuna kadar Bursa’da katledilen efendisi Korkut’un türbesinde mutekef yasadığını yazarlar. Hâlbuki 1543 yılında Piyale Beyin Manisa’da bulunduğunu, yeni bir vakfiye tanzim ettirdiğini öğrenmekteyiz.”³³⁹

Gökçen’in Genç Spil’deki bir başka yazısı Mart 1959’da yayınlanan “Tarih ve Folklor Tetkikleri: Tarih ve Folklor”³⁴⁰ başlığını taşımaktadır. Gökçen makalesinde tarih biliminin diğer bilimlerle olan bağlarını anlatmaktadır. Bilim dallarının birbirlerinden aldığı destek anlatılırken folklor ve tarih bilimi arasındaki güçlü bağın üzerinde ayrıca durmaktadır. Eskilerin Tarih ilmini Ümmül Ulum (İlimlerin anası, başlangıcı) dediğini bundan dolayı tarih ilminin bütün ilimlerle ilgilendiğini vurgulamaktadır.³⁴¹

Tarih ve folklor arasındaki bağı anlatırken Gökçen: “Tarih, bir nevi folklorun hammadde kaynağıdır. Bu hammaddeler, millet ve kavim, hatta kabilenin manevi potasında eriyerek, yeni şekiller ve kıymetler halinde meydana çıkar. Folkloru zengin olan millet ve toplulukların tarihi de mutlaka zengindir. Bunun en bariz örneği Türk folklorudur. Bu bitmez hazine henüz layıkıyla incelenmemiştir.”³⁴² değerlendirmelerini

(Aralık 1954,), s. 4’te vermiş olduğu bilgilerle daha önce Gediz Dergisinde yazmış olduğu aynı konudaki bilgiler arasında bazı farklılıklar bulunmaktadır. “Manisa Tarihi Üzerinde Etüd: Piyale Bey ve Vakıfları (1)” adındaki makalede Taşçılar Mescidi olarak bilinen mescit hakkında şu bilgileri vermektedir: “Piyale beyin Manisa çarşısında boyacılık içinde fevkani bir mescidi vardır. Bu mescid Boğmalı zade İsmail Efendinin tadilen yaptığı (ihya ettiği) bugünkü Taşçılar Mescidinden başka ve ayrı olduğunu tespit etmekteyiz. Eski çarşıda sahaflar bölümünde bulunan Piyale Bey mescit bir yangında yanarak ortadan kalkmıştır.” Gediz, Cilt. 9. Sayı: 99-100, (Haziran-Temmuz 1947).

³³⁸ Genç Spil, Sayı: 4/3, (Aralık 1954), s. 4.

³³⁹ İbrahim Gökçen, Genç Spil, Sayı: 4/3, (Aralık 1954), s. 4.

³⁴⁰ İbrahim Gökçen, “Tarih ve Folklor Tetkikleri: Tarih ve Folklor”, Genç Spil, Sayı:9, (Mart 1955), s. 4-6.

³⁴¹ İbrahim Gökçen, “Tarih ve Folklor Tetkikleri: Tarih ve Folklor”, Genç Spil, Sayı:9, (Mart 1955), s. 4.

³⁴² İbrahim Gökçen, “Tarih ve Folklor” Genç Spil, Sayı:9, (Mart 1955), s. 4.

yapar.

İbrahim Gökçen'in tarih ve folklor arsındaki bağı anlattığı yazısından da belirttiği üzere aynı dönemde Türk Folklor Araştırmaları Dergisinde "Makedonya'da Yürük Folkloru" üzerine de yazılar yazmaktadır. Söz konusu dergide "*Makedonya'da Yürük Folkloru*"³⁴³ üzerine 17 yazısı yayınlanmıştır. Gökçen, Genç Spil'deki yazısında Türk Folkloru dergisinde yayınladığı yazı hakkında bilgi vermektedir. "*Geçen yıllarda Türk Folkloru dergisinde yayınladığım bir seri folklor malzemesi arasından...*"³⁴⁴

Nisan 1955'te Genç Spil'deki bir başka yazısında Gökçen "*Manisa'nın Turistik Değeri Dolayısıyla: Manisa Kalesi ve Bir Tamir Safhası*"³⁴⁵ yazısında Manisa tarihi hakkında genel bilgiler verir. Şehrin mitolojik devirlerden itibaren varlığının bilindiği ancak kalenin ne zaman yapıldığının kesin olarak bilinmediğini vurgular. Manisa'nın Sandıkkale'den aşağıya doğru, şehrin yamaçlarında kurulduğuna dair fikirlere katılmayan Gökçen buna delil olarak Romalılar devrinde ve daha eski devirlerde mezarlıkların düzlüklerde bulunduğunu buralardan sütun, lahit gibi mezar taşlarının çıktığını buradan hareketle Manisa şehrinin şimdiki yerinde kurulduğu düşüncesini taşımaktadır. "*Derebeylerin şatolar sistemi kurulurken Sandıkkale şatosunun ve etrafında hala yıkıntıları bulunan surların inşa edildiği muhakkak gibidir. Bu da Bizanslılar devrine tekabül eder. Bizanslılar devrinde mühim bir piskoposluk merkezi olan Manisa'nın Sur ve Kaleye sahip olduğunu teyit eden kaynaklar vardır. 14. asır başlarında Bizanslılara yardıma gelen İspanyol Katalan askerlerinin hazinelerini buraya sakladıklarını, Saruhanlıların kaleyi sureti zabıtları, o zamanın müverrihleri tarafından açıklanmaktadır. Demek oluyor ki Manisa Kalesi, Bizans'tan Saruhanlı Türklere, onlardan da Osmanlılara intikal etmiştir. Sur ve Kalenin Evliya Çelebinin buraya uğradığı 18. asırda henüz sağlam olduğu, dizdar ve muhafız neferatı bulunduğu bilinen bir gerçektir.*"³⁴⁶ İbrahim Gökçen Manisa Kalesi ile ilgili tamir, tadilat ve kalenin onarımında kullanılan malzemelerle ilgili sicil defterlerinkinden elde ettiği vesikaları da yayınlamıştır.

³⁴³ İbrahim Gökçen, "XIX. Asırda Makedonya'da Yürük Folkloru: Makedonya'nın Coğrafi ve Tarihi Durumu-I-" *Türk Folklor Araştırmaları*, C. I, Yıl: 2, Sayı:17, (Aralık 1950) ile "XIX Asırda Makedonya'da Yürük Folkloru, Kadın Kıyafetleri, Evleri ve Yapılışı. Son-XVII", *Türk Folklor Araştırmaları*, C. 3, Yıl: 5, Sayı:52, (Kasım 1953) arasında kalan süre içinde 17 seri yazı yayınlanmıştır.

³⁴⁴ İbrahim Gökçen, "Tarih ve Folklor", *Genç Spil*, Sayı:9, (Mart 1955), s. 4.

³⁴⁵ İbrahim Gökçen, "Manisa Kalesi ve Bir Tamir Safhası", *Genç Spil*, Sayı: 10, (Nisan 1955), s. 4.

³⁴⁶ İbrahim Gökçen, "Manisa Kalesi ve Bir Tamir Safhası", *Genç Spil*, Sayı:10, (Nisan 1955), s. 4.

İbrahim Gökçen'in Ekim 1955 tarihinde Genç Spil Dergisinde yazmış olduğu “Yer İle Gök Arasında”³⁴⁷ yazısında Spil Dağına doğru yolculuk, Olympos tanrısının kübik heykeli (Kıbele Heykeli olsa gerektir. NY) yanında yalnızlığın içinde kalmış iki insan konusu işlenmektedir. “Yer ile gök arasındayız. Gök alçalıyor, yer yükseliyor. İkimiz bu ezeli ve ebedi büyük kutsallığın arasında küçülüyor, dağılıyor, kayboluyor gibiyiz.” satırları “Bu, bizim ebedi aşkımız.” cümlesiyle son buluyor. Anlaşılabacağı gibi İbrahim Gökçen'in tarih araştırmalarının yanı sıra edebiyata dair şiir ve hikayelerinin de son derece başarılı olduğu görülmektedir.

Aralık 1955 tarihinde Genç Spil'de yazmış olduğu “Hayattan Notlar: Babalık”³⁴⁸ yazısı bir hikâye örneğidir. “... Evime giderken yolum bir mahalle meydanına rastlar. Burada oynayan çocuklar görürüm. Bir yaramaz, sümüklü burunla sarı saçlı diğer bir küçüğü taciz ediyor...” Hayatın içinden yola çıkarak anlatılan hikâye örneğinde olduğu gibi “Babalık” yazısıyla karşımıza çıkan İbrahim Gökçen, küçük yaştaki çocukların çalışması, lokantacıların hayatı, Ülkü adlı çocuğa duyduğu şefkatle hüznü bir arada verdiği satırlar birbiri ardınca akmaya devam eder: “Geçen gün bir arkadaşla kahvede hasbuhal ediyorduk. Bunlara benzer birkaç hatıra anlatayım dedim. İstemeyerek dinledi. Sonunda: “Sana rahmet mi okuyacaklar. Bu kadar marazi sevgi mi olur.” Dedi. Hayat bu, rahmet okuyan da olur okumayan da. Sevgiyi bir borç senedi sanan insanlar, kendilerini sevdiklerinin farkında değiller. Bunu anlatamazsın. Cevap verdim: “Tanımayan bilmez!”³⁴⁹

Bir yönüyle İbrahim Gökçen'in iç dünyasının dışa vurumu olarak da okuyabileceğimiz satırlarından sevgi, şefkat ve inanç boyutları hakkında da ipuçları yakalamak mümkündür.

İbrahim Gökçen'in ilginç yazılarından birisi de “Kömürcü Develeri”³⁵⁰ yazısıdır. Manisa Yurt Dağındaki kömürcü develeri hakkında: “Bunlar, Yunt Dağlarının kömürcü develeridir. (...) Yunt Dağlarının Atalan, Maldan, Koru köy gibi uzak yerlerden kömür getiren bu kirli develer, bilmem neden beni bu kadar alakadar eder?” cümleleriyle yazma sürecini anlatır. “İri çuvallara dayanmış nakışlı heybeler arasında dolaşan devecilerin kıyafetleri de ayrı bir. . . (Okunamadı- “durum” olsa gerektir.) kahverengi ile boz arası ve mutlaka kırışmış bir palto giyen bu insanlar. . .

³⁴⁷ İbrahim Gökçen, “Yer İle Gök Arasında”, *Genç Spil*, Sayı: 14, (Ekim 1955), s. 2.

³⁴⁸ İbrahim Gökçen, “Hayattan Notlar: Babalık”, *Genç Spil*, Sayı: 15, (Aralık 1955), s. 4.

³⁴⁹ İbrahim Gökçen, *Genç Spil*, Sayı: 15, (Aralık 1955), s. 4.

³⁵⁰ İbrahim Gökçen, “Kömürcü Develeri”, *Genç Spil*, Sayı: 16, (Şubat 1956), s. 2.

Bacaklarında kara poturları, bellerinde geniş kirli beyaz kuşakları vardır. Sık düğmeli, zik- zak dikişli gömlekleri alacak kumaştandır. Başlarındaki şalın altında şapkaları kaybolmuştur.”

“Sabahın alacakaranlığında küllenen ateşin etrafındaki heybeler, kepenekler arasında kırçıl sakallı, pancar çehreli dinç insanların kımıldadığını görürsünüz. . .”

“Biz ılık odalarda, sıcak yataklarımızda uyurken kömürcü develeri dönüşe hazırlanır. (...) Bu hazine çan seslerinde bozkırın yanık bir bozlak türküsünü duyar gibi oluyorum”

“Asırlar aşıldı. Tarih değişti. Sizin yolculuğunuz bitmedi.”³⁵¹

Genç Spil dergisinde 13 yazı yazan İbrahim Gökçen’in dergideki yazılarının tamamı göz önünde bulundurulduğunda yazarın tarihçiliğinin yanı sıra folklor, mimari, şiir, hikâye, hatıra, deneme, gezi yazıları gibi yazı türlerinden yazılar yazdığı görülmektedir.

3. 2. 3. Türk Folklor Araştırmaları Dergisi

Türk Folklor Araştırmaları Dergisi Ağustos 1949 ile 1980 yılları arasında İstanbul merkezli yayın hayatını sürdüren ve Türk Halk Kültürüne hizmet eden yayın organıdır. Dergi, Ocak 1980 yılında yayınladığı 236. sayısına kadar aylık olarak yayın hayatını sürdürmüştür.³⁵² Türk Folklor Araştırmaları Dergisi’nde³⁵³ destan, masal, mitoloji, halk hikayeleri, şiir, menkıbe, fıkra... birbirinden önemli ve değerli yazı ve makaleler yayınlanmıştır. Derginin sahibi ve yazı işleri mesul müdürü İhsan Hınçer’dir. Derginin ilk idare yeri Yeşildirek Necip Efendi Sokak, No: 24, İstanbul’dur. Daha sonra derginin adresinin Yeşildirek Sultan Mektebi Sokak. No. 17- İstanbul³⁵⁴ olarak değiştiği anlaşılmaktadır. Derginin 49. sayıyla birlikte verilen haberleşme adresi: P. K. 46. Aksaray- İstanbul’dur.³⁵⁵

Dergi kendisini “*Ayda Bir Defa İstanbul’da Çıkar, Halkbilgisi Dergisi*” olarak tanımlamaktadır. İhsan Hınçer’in vefatından sonra oğlu Bora Hınçer tarafından yayınlanmaya devam eden dergi Ağustos 1949’dan Ocak 1980 yılına kadar 366 sayı³⁵⁶ yayınlanmış ve uzun soluklu süreli yayınlar arasında yerini almıştır. “*Türk Folklor*

³⁵¹ İbrahim Gökçen, “Kömürcü Develeri”, *Genç Spil*, Sayı: 16, (Şubat 1956), s. 2.

³⁵² Tülay Gündoğan, *Türk Folklor Araştırmaları Dergisi İndeksi*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Erzurum, 2008, s. 2.

³⁵³ Göktuğ Kazım Akbulut, “Türk Folklor Araştırmaları Dergisindeki Sözlü Anlatım Türleri Konulu Makaleler Bibliyografyası” *Kültürk, Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 4, (Kış 2021), s. 12, ss. 11-70.

³⁵⁴ *Türk Folklor Araştırmaları*, Yıl. 4, C. 2, Sayı. 47, (Haziran 1953), s. 741.

³⁵⁵ *Türk Folklor Araştırmaları*, Yıl. 5, C. 3, Sayı. 49, (Ağustos 1953), s. 784.

³⁵⁶ Göktuğ Kazım Akbulut, “Türk Folklor Araştırmaları Dergisindeki”, s. 14.

*Araştırmaları dergisinin en önemli hedefinin ciddi ve ilmî bir çalışma yapmak olduğu vurgulanmıştır. 1. sayıdan 113. sayıya kadar on altı sayfa çıkan derginin 114-141. sayıları yirmi, 142. sayıdan itibaren istisnalar dışında yirmi sekiz sayfa halinde yayımlanmıştır.”*³⁵⁷

Dergi, Türk Folkloru adına bilimsel, araştırma, deneme... yazılar yayınlanmıştır. Akademisyen, araştırmacı, öğretmen ve öğrencilerin yazılarına yer verilmiştir. Dergide yazıları yayınlananlar arasında alanında çok önemli çalışmalara imza atan Abdulkadir İnan, Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu, Fahrettin Kırzioğlu, Şakir Ülkütaşır, Sabri Koz, Cahit Öztelli, Şükrü Elçin, Saim Sakaoğlu, İsmet Zeki Eyüpoğlu, Feyzi Halıcı, M. Halit Bayrı, Mahmut R. Gazimihal, Necmettin Giritlioğlu, İbrahim Gökçen, Mehmet Önder, Cahit Tanyol, Eflatun Cem Güney, Faruk Sümer, Hilmi Ziya Ülken, Behçet Kemal Çağlar, Çelik Gülersoy, Mehmet Kaplan gibi Türk kültürüne hizmet etmiş onlarca ismi görmek mümkündür.

İbrahim Gökçen’in daha çok Manisa tarihi üzerine yazılar yazan bir tarihçi olduğu düşüncesi hakimdi. Manisa tarihi üzerine vesikalardan yola çıkarak yazmış olduğu yazılar ve yayınlamış olduğu kitaplar hala alanlarında ilk ve en önemli eserler olma özelliğini devam ettirmektedir. Bu açıdan bakıldığında Manisa tarihçisi olması Gökçen’in eserlerine hanel getirmez. Aksine ne denli önemli eserlere imza attığını gösterir. Ancak Belleten’de yayınlanan “*Manisa’daki Ulu Camiindeki Büyük Çalar Saat*”³⁵⁸ yazısı dışında ilim dünyası tarafından çok da fark edilmeyen makaleleri Türk Folklor Araştırmaları Dergisinde “*XIX. Asırda Makedonya’da Yürük Folkloru*”³⁵⁹

³⁵⁷ Nurettin Albayrak, “Türk Folklor Araştırmaları”, TDVİA, C. 41, 2012, s. 540-541.

³⁵⁸ İbrahim Gökçen, “Manisa’daki Ulu Camiindeki Büyük Çalar Saat” *Belleten*, Cilt: 13, Sayı: 49, (Ocak 1949), (ss. 152-155).

³⁵⁹ İbrahim Gökçen, “XIX. Asırda Makedonya’da Yürük Folkloru: Makedonya’nın Coğrafi ve Tarihi Durumu-I-” *Türk Folklor Araştırmaları*, C. I, Yıl: 2, Sayı:17, (Aralık 1950), s. 261, 262; “XIX Asırda Makedonya’da Yürük Folkloru: Folklorunu Topladığım Köylerin Coğrafi Durumu-Mayadağ, Karasınan, Alçak Yörüklerinin Menşeleri- II-”, *Türk Folklor Araştırmaları*, C. I, Yıl: 2, Sayı:18, (Ocak 1951), s. 285-286; “XIX. Asırda Makedonya’da Yürük Folkloru: Mayadağ, Karasınan ve Alçak Yörüklerinin Menşeleri- III-”, *Türk Folklor Araştırmaları*, C. I, Yıl: 2, Sayı:19, (Şubat 1951), s. 297-298; “XIX Asırda Makedonya’da Yürük Folkloru, Menşe, Rivayet ve Menkıbeler- IV, *Türk Folklor Araştırmaları*, C. I, Yıl: 2, Sayı:20, (Mart 1951), s. 317-318; “XIX. Asırda Makedonya’da Yürük Folkloru, Mayadağ, Karasınan, Alçak Yörükleri Arasında Dini Durum-V”, *Türk Folklor Araştırmaları*, C. I, Yıl: 2, Sayı:22, (Mayıs 1951), s.345-346; “XIX. Asırda Makedonya’da Yürük Folkloru, Ziyaret Mahalleri-VI-”, *Türk Folklor Araştırmaları*, C. I, Yıl: 2, Sayı:24, (Temmuz 1951), s. 377-378; “XIX. Asırda Makedonya’da Yürük Folkloru, Ziyaret Mahalleri: Dilektaş- Hacatlıtaş- Babutaşı -VII-”, *Türk Folklor Araştırmaları*, C. 2, Yıl: 3, Sayı:26, (Eylül 1951), s. 415-416; “Makedonya Yürük Folkloru: Cin ve Perilere İnanışlar- Şarkılar ve Danslar -VIII-”, *Türk Folklor Araştırmaları*, Yıl: 3, C. 2, Sayı. 28, (Kasım 1951), s. 447-448; “Makedonya Yürük Folkloru: Türküler ve Doğu Hikayeleri-IX”, *Türk Folklor Araştırmaları*, Yıl: 3, C. 2, Sayı. 32, (Mart 1952), s. 502, 503, 504; “Makedonya Yürük Folkloru: Türküler- Dügün Adetleri- Kına Gecesi- X”, *Türk Folklor Araştırmaları*, Yıl: 3, C. 2, Sayı:39, (Ekim 1952), s. 616,

başlığıyla yayınlanmıştır. Türk Folklor Araştırmaları dergisinde XIX. Asırda Makedonya’da Yürük Folkloru üzerine yazmış olduğu 17 yazı onun sadece Manisa yöresi ile ilgili yazılar yazan bir tarihçi ve ressam³⁶⁰ olmadığını, bilimsel dergilerde de çok önemli yazılara imza attığını göstermektedir.

Türk Folklor Araştırmaları dergisinin inceleme-araştırma yazılarıyla birlikte yöresel metin neşrine dair yazılara da yer verdiği görülür. Alanında uzmanlar tarafından titiz bir araştırma-inceleme sonunda hazırlanan yazıları yazanlardan birisi de İbrahim Gökçen’dir.³⁶¹

İbrahim Gökçen’in Türk Folklor Araştırmalarında yayınlamış olduğu yazıların tamamı Makedonya’nın tarihi, coğrafyası, ovaları, dağları, insanları, evleri, kıyafetleri, gelenekleri, soyadları, bilmeceleri, inancı vb. üzerinedir. Yazılarının yayınlandığı yıllarda Manisa Lisesinde öğretmen olan İbrahim Gökçen’in Makedonya üzerine uzmanlık derecesinde bilgiye sahip olması elbette mümkündür. Ancak İbrahim Gökçen’in Makedonya ve Türk folkloru üzerine yazmış olduğu yazılarında doğup büyüdüğü, gençlik yıllarını geçirdiği, okullarında eğitimini aldığı ve her türlü folklorik özelliklerinden etkilendiği bir bölgeyi yazmış olması ayrıca anlamlı ve önemlidir. İbrahim Gökçen’in “Makedonya Yürük Folkloru” yazılarına başlarken ifade ettiği gibi mensubu olduğu kültürü araştırmak ‘şahsi bir temayülün tatmini ve Türk kültürüne hizmet etmek’³⁶² gayesi ile yazılmış olup yazılar henüz kitap olarak yayınlanmamıştır. Yazıların 1950’li yılların şartlarında yazılan ve doğup büyüdüğü yörenin bütün özelliklerini bünyesinde barındıran İbrahim Gökçen gibi bir yazar tarafından yazılmış

617; “Makedonya Yürük Folkloru: Ispap Serimi- Dügün Adetlerinden: Ziyaretler- XI”, *Türk Folklor Araştırmaları*, Yıl: 3, C. 2, Sayı. 41, (Aralık 1952), s. 648, 649; “Makedonya Yürük Folkloru: Doğumla İlgili Adetler- Bayramlar ve Hıdrellez-XII”, *Türk Folklor Araştırmaları*, Yıl: 4, C. 2, Sayı. 42, (Ocak 1953), s. 667, 668; “Makedonya Yürük Folkloru-XIII, Bağbozumu, Hardaliye, Yaş Üzüm Muhafazası, Cemal, XIII”, *Türk Folklor Araştırmaları*, Yıl:4, Cilt:2, No:44, (Mart 1953), s. 699-700; “Makedonya Yürük Folkloru: Panayırılar-Sapan döğüşü-Zıpzık Oyunu-XIV”, *Türk Folklor Araştırmaları*, Yıl: 4, C. 2, Sayı. 45, (Nisan 1953), s. 718, 719; “Makedonya Yürük Folkloru: Orijinal Kelimeler- İsimler-Tabirler-XV”, *Türk Folklor Araştırmaları*, Yıl: 4, C. 2, Sayı. 47, (Haziran 1953), s. 750, 751; “XIX Asırda Makedonya’da Yürük Folkloru, Bilmeceler, Soyadları, Mevkiler, Kıyafetler-XVI”, *Türk Folklor Araştırmaları*, C. 3, Yıl: 5, Sayı:49, (Ağustos 1953), s. 780-781; “XIX Asırda Makedonya’da Yürük Folkloru, Kadın Kıyafetleri, Evleri ve Yapılışı. Son-XVII”, *Türk Folklor Araştırmaları*, C. 3, Yıl: 5, Sayı:52, (Kasım 1953), s. 829-830. Ayrıca bkz. Göktuğ Kazım Akbulut, “Türk Folklor Araştırmaları Dergisindeki Sözlü Anlatım Türleri Konulu Makaleler Bibliyografyası” *Kültürk, Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 4, (Kış 2021), s. 17-70 arası. İbrahim Gökçen’in Türk Folklor Araştırmaları dergisindeki yazılarına ulaşmam konusunda destek ve yardımlarını esirgemeyen Dr. Gürol Pehlivan’a teşekkürlerimi sunarım.

³⁶⁰ Ali Birinci, “İbrahim Gökçen”, ss. 185-200.

³⁶¹ Tülay Gündoğan, *Türk Folklor Araştırmaları Dergisi İndeksi*, s. 9.

³⁶² İbrahim Gökçen, “XIX Asırda Makedonya’da Yürük Folkloru, Makedonya’nın Coğrafi ve Tarihi Durumu-I-” *Türk Folklor Araştırmaları*, C. I, Yıl: 2, Sayı:17, (Aralık 1950), s. 261, 262.

olması yazıların önemini ayrıca artırmaktadır.

İbrahim Gökçen'in Türk Folklor Araştırmalarında yayınlanan ilk yazısı derginin 17. sayısında *"XIX Asırda Makedonya'da Yürük Folkloru, Makedonya'nın Coğrafi ve Tarihi Durumu-I-"*³⁶³ başlığıyla yayınlanmıştır. Gökçen'in Makedonya'da Türk kültürü üzerine yazmış olduğu yazılarına başlama amacı birinci yazının giriş bölümünde verilmiştir. *"Bu eser iki maksadın mahsulüdür ki bu her insanda mevcut olan, menşeyini bilmek ihtiyacından doğmuştur. Öteki de folklor ve içtimai bünye itibarıyla Türk tarih ve kültürüne hizmet etmek emelidir.*

Eserin mevzuunu teşkil eden folklor materyali, Makedonya'da yaşamış olan Yürüklerden bir kısmına aittir. Makedonya bugün milli sınırlarımızın dışında kalmıştır. Orada yaşayan Yürükler de Lozan Konferansında kararlaştırılan mübadele esaslarına göre Anavatana getirilmişler ve ekseriyetle Mürefte (Tekirdağ'ın Şarköy İlçesine bağlı bir mahalledir. NY), Şarköy ve civarındaki köylere yerleştirilmişlerdir. Bunlar arasında yaşamış olan gelenek ve görenekler zamanla kaybolmakta veyahut değişmektedir. Geçmişte bırakılarak unutulmaya mahkûm bulunan bu Halkbilgilerinin yazı ile ebedileştirilmesi, milli tarihimize bir hizmettir, kanaatindeyim. Beni bu malzemeye toplayarak bir eser vücuda getirmeye sevk eden kuvvet de işte budur.

*Bu eserle Türk folkloruna küçük bir hizmet edebildiysem kendimi bahtiyar sayacağım. Noksan ve yanlışların düzeltilmesi de beni ayrıca minnettar bırakacaktır."*³⁶⁴ cümlelerinden anlaşılacağı üzere aslında İbrahim Gökçen Makedonya'da Türk Kültürü üzerine yazmış olduğu kitabını Türk Folklor Araştırmalarında tefrika etmiştir. Ancak İbrahim Gökçen'in ani ölümü (4 Şubat 1958) kitabın yayınlanmasını engellemiştir.

Gökçen'in ilk yazısında Makedonya'nın coğrafi özellikleri, yeryüzü şekilleri, dağları, ovaları, ırmakları, gölleri, iklimi, toprak yapısı, yetiştirilen ürünleri, Makedonya'nın kısaca tarihi anlatılmaktadır. *"Folklorunu Topladığım Köylerin Coğrafi Durumu ve Mayadağ, Karasınan, Alçak Yörüklerinin Menşeleri- II"*³⁶⁵ yazısında Gökçen Mayadağ, Karasınan ve Alçak Yörük köyü folklorundan derlediği bilgileri sunmaktadır. Selanik ve Makedonya sınırları içinde kalan Yörük köyleri hakkında bilgilerle zenginleştirilen yazı Vardar, Selanik, Derbent civarında bulunan

³⁶³ İbrahim Gökçen, "XIX Asırda Makedonya'da Yürük Folkloru, Makedonya'nın Coğrafi ve Tarihi Durumu-I-" *Türk Folklor Araştırmaları*, C. I, Yıl: 2, Sayı:17, (Aralık 1950), s. 261, 262.

³⁶⁴ İbrahim Gökçen, "XIX Asırda Makedonya'da Yürük Folkloru, Makedonya'nın Coğrafi ve Tarihi Durumu-I-" *Türk Folklor Araştırmaları*, C. I, Yıl: 2, Sayı:17, (Aralık 1950), s. 261, 262.

³⁶⁵ *Türk Folklor Araştırmaları*, C. I, Yıl: 2, Sayı:18, (Ocak 1951), s. 285-286.

Yörük köylerinin o günkü koşullarda gidilmesi gayet zor olan yerleşim yerlerine gidildiğini ve Türk kültürüne dair hazine değerindeki bilgilerin derlendiğini göstermektedir.

“*Mayadağ, Karasınan ve Alçak Yörüklerinin Menşeleri- III*³⁶⁶” yazısında araştırma yaptığı bölge Yörüklerinin menşenin Konya’nın Güneyindeki Toroslara dayandığını ifade eden Gökçen bölgenin Osmanlıların eline geçmesinin 14. Asırda gerçekleştiğini, Toroslardan getirilen Yörüklerin bu bölgelere yerleştirildiğini, bunun padişah fermanı ve hüccetlerle desteklendiğini yayınladığı hüccetle ortaya koymaktadır.

“*Menşe, Rivayet ve Menkıbeler- IV*³⁶⁷” yazısında bölgeye getirilen Yörüklerin bölgeye yerleştirme amaçlarından birisinin de Anadolu’nun huzur ve güvenliğini sağlamak, Yörükleri yerleşik hayata geçmesini hızlandırma amacı taşıdığını anlatıyor ve Fatih ve Kanuni döneminde bu konuda kanunnameler hazırlandığını belirtir. Yazıda Aşık Paşazade Tarihi, Evliya Çelebi, Ahmet Refik, Ziya Gökalp gibi müelliflerin eserlerine atıflarda bulunmaktadır. Gökçen, araştırma yaptığı Makedonya bölgesinde yaşayan Yörüklerin çoğunluğunun Alevi Türkü olduğunu, Yörüklerin Osmanlı Safevi savaşları sürecinde bölgeye daha fazla Yörük’ün geldiğini vurgular. Gökçen konuyla ilgili menkıbe ve rivayetlerden de bahsetmektedir.

“*Mayadağ, Karasınan, Alçak Yörükleri Arasında Dini Durum. V*³⁶⁸” yazısında bölgede bulunan inanç yapısı üzerinde durmaktadır. Sünniliğin yanı sıra Bektaşiliğin de Yörükler arasında yaygın olduğu anlatılmaktadır. Yörüklerin Bektaşiliği benimsemesinin nedenleri üzerinde durulmakta ve Türk aşiretlerinin eski inançlarıyla Bektaşiliğin benzerliklerden dolayı bu inanca yöneldikleri vurgulanmaktadır. Fuat Köprülünün kaynak olarak gösterildiği yazıda Bektaşiliğin bölgedeki varlığının kökenleri ortaya konulmak istenmiştir. Yazıda kullanılan Alevi-Bektaşilerin 10 Muharremde gerçekleştirdikleri Aşure duasına dair bir çizim bulunmaktadır. Bu resmin İbrahim Gökçen tarafından yapıldığı adının ilk harfi ve soyadının resmin alt tarafında bulunmasından anlaşılabilmektedir.

“*Ziyaret Mahalleri-VI*³⁶⁹” yazısında ‘Beş Kızlar’, ‘Kayıp Erenler’, ‘Deli Dede Türbesi’ gibi ziyaret yerleri ile ilgili rivayetler, ziyaretler, hıdrellez ve bayram günleri

³⁶⁶ *Türk Folklor Araştırmaları*, C. I, Yıl: 2, Sayı:19, (Şubat 1951), s. 297-298.

³⁶⁷ *Türk Folklor Araştırmaları*, C. I, Yıl: 2, Sayı:20, (Mart 1951), s. 317-318.

³⁶⁸ *Türk Folklor Araştırmaları*, C. I, Yıl: 2, Sayı:20, (Mart 1951), s. 345-346.

³⁶⁹ *Türk Folklor Araştırmaları*, Yıl: 2, C. I, Sayı:24, (Temmuz 1951), s. 377-378.

ziyaretleri anlatılmaktadır.

“*Ziyaret Mahalleri: Dilektaş- Hacatlartaşı- Babutaşı -VII*”³⁷⁰ yazısında Makedonya’daki ziyaret yerlerine devam eden Gökçen, Babutaşı, Dilektaş ve Hacatlar Taşı ile ilgili yerlerin Bayram ve Hıdrellez günlerinde ziyaret edildiğini anlatır. Dilektaş’ın Sivritepe’de, Hacattaşının Karasınan Köyünde, Hacatlar Taşının ise Mayadağ arazisi içinde bulunan büyük bir kaya olduğunu ifade eder. Gökçen bahsini ettiği ziyaret yerlerinin resimlerini de çizerek okuyucunun zihninde canlandırmasına yardımcı olmaktadır.

“*Cin ve Perilere İnanışlar- Şarkılar ve Danslar -VIII*”³⁷¹ yazısında bölge insanın cin ve peri inanışları, cin ve perilerin nerelerde yaşadığı Yörükler arsında yaygın olan bu inanışla ilgili halk arasında dolaşan rivayetler anlatılmaktadır. Halk arsında Cinin çarptığına inanılır cin çarpmasına karşı değişik muskalar yapıldı. İyilik cinlerinin peri kızı şeklinde, kötülük yapan cinlerin ise keçi ve kedi şeklinde görüldüğü rivayetlerinden bahsedilmektedir. Yazının devamında Mayadağ ve Karasınan Yörük köylerinde gelin alma merasimlerinde söylenen türküler örneklerle ortaya konmuştur. Gökçen Yörüklerinin halay oyununun çizimini yapmıştır.

“*Türküler ve Doğuş Hikayeleri-IX*”³⁷² yazısında Makedonya Yörükleri arsında yaygın olan türküler ve türkülerin ortaya çıkış nedenleri üzerinde durulmaktadır. Naile, Salih Eminem ve İca İbrahim’in şarkısından notalar eşliğinde örnekler verilmektedir. İca İbrahim Türküsünün notası detaylı olarak verilmektedir.

“*Türküler-Düğün Adetleri- Kına Gecesi- X*”³⁷³ yazısında ise Ağaoğlu Türküsünün sözleri ve notalara dökülmüş şekliyle tamamı aktarılmaktadır. Yazının devamında düğün adetleri, kına gecesi, törenleri ve Türküleri notalar eşliğinde aktarılmaktadır.

“*Ispap Serimi- Düğün Adetlerinden: Ziyaretler- XI*”³⁷⁴ Düğün adetlerinden Anadolu’da da yaşanan kızın çeyizlerinin serilmesinin adı Makedonya’da Esvap (Ispap) şeklinde ifade edildiği anlaşılmaktadır. Gökçen’in Makedonya’da düğünlere katıldığı ve yaşayan adetleri bizzat gözlemlerdi anlaşılmaktadır. Kız tarafı ve erkek tarafının düğünlerde verdiği ziyafetler ve yaşayan adetler, ziyaretler anlatılmaktadır.

“*Makedonya Yürük Folkloru: Doğumla İlgili Adetler- Bayramlar ve Hıdrellez-*

³⁷⁰ *Türk Folklor Araştırmaları*, Yıl: 3, C. 2, Sayı:26, (Eylül 1951), s. 415-416.

³⁷¹ *Türk Folklor Araştırmaları*, Yıl: 3, C. 2, Sayı: 28, (Kasım 1951), s. 447-448.

³⁷² *Türk Folklor Araştırmaları*, Yıl: 3, C. 2, S:32, (Mart 1952), s. 502, 503, 504.

³⁷³ *Türk Folklor Araştırmaları*, Yıl: 3, C. 2, Sayı:39, (Ekim 1952), s. 616, 617.

³⁷⁴ *Türk Folklor Araştırmaları*, Yıl: 3, C. 2, Sayı:41, (Aralık 1952), s. 648, 649.

XII”³⁷⁵ yazısında Yörükler arasında çocukların doğum adetlerinden ‘lohusa’, ‘çocuk tuzlama’, ‘kırklama’, ‘buğday yapımı’ adetleri üzerinde durulmaktadır. Yazının devamında ise çocuk tekerlemeleri ve hıdrellez adetleri anlatılmaktadır. Yazı dikkatle incelendiğinde anlaşılmaktadır ki Yörükler arasında Anadolu’dan Balkanlara kadar uzanan coğrafyalarda birçok adetin benzerliği dikkat çekmektedir. İbrahim Gökçen’in Balkan coğrafyası için anlattığı adetler Manisa ve civarında yaşayan Yörük köylerinde bizim çocukluğumuzda da var olan adetlerdendir.³⁷⁶

İbrahim Gökçen’in Türk Folklor Araştırmalarında yayınlanan “*Makedonya Yürük Folkloru-XIII ve Bağbozumu, Hardaliye, Yaş Üzüm Muhafazası, Cemal XIII*”³⁷⁷ yazılarında, Makedonya Türklerinin bağbozumu şenlikleriyle Ege bölgesinde yapılan bağbozumu şenlikleri arasında büyük benzerliklerin olduğu görülmektedir. Üzümlerin toplanmasından at sırtında eve getirilmesine ve üzümlerin çiğnenmesine kadar birçok benzerliğin bulunması dikkat çekicidir. Üzümün toplanmasından pekmez haline getirilmesine kadar yapılan çalışmalar ayrıntılı bir şekilde anlatılmaktadır. Yapılan pekmezin türleri ve yapım aşamaları verildikten sonra reçel yapımı anlatılmaktadır. Makedonya Türkleri arasında reçelin kabaktan yapıldığını öğrenmek önemli bir ayrıntıdır.

Gökçen, pekmez ve reçel yapımını anlatırken yaptığı çizimlerle de okuyucuya pekmez yapımının aşamalarını resimlerle gösterme yoluna gitmiştir.³⁷⁸ Gökçen, üzüm turşusu, yaş üzüm muhafazası ve Camal adı verilen bağ bozumu adetinden bahsetmektedir. Camal’in ne olduğunu Makedonya Yörüklerinin de bilmediğini bununla ilgili Fuzuli divanından şu beyti hatırlatır. “Şek şüphem kalmadı hiç fikr-i fasit her işi”, “Münkir işte iblisin oynattığı cammal imiş” burada geçen Cammal ifadesinin deveci olabileceğini ifade etmektedir.³⁷⁹ At üzerine bindirilen yaşlı birisinin etrafında geçen bağbozumu adetinin Osmanlıdan kalma bir adet olduğu ayan ve paşaların hayatlarını dramatize etmeyi amaçladığını ifade edilmektedir.³⁸⁰

“*Panayırlar-Sapan Döğüşü-Zıpzik Oyunu-XIV*”³⁸¹ yazısında bağbozumu sırasında kurulan panayırlar, Mayadağ ve Karasınan köyleri adetlerinden Sapan

³⁷⁵ *Türk Folklor Araştırmaları*, Yıl: 4, C. 2, S. 42, (Ocak 1953), s. 667, 668.

³⁷⁶ Manisa-Salihli Akören Mahallesi adetleri. Anlatan Mehmet Yengin (d. 1941), 4 Nisan 2023, 10. 30.

³⁷⁷ “*Makedonya Yürük Folkloru-XIII, Bağbozumu, Hardaliye, Yaş Üzüm Muhafazası, Cemal XIII*”, *Türk Folklor Araştırmaları*, Yıl:4, Cilt:2, No:44, (Mart 1953), s. 699.

³⁷⁸ İbrahim Gökçen, “Bağbozumu, Hardaliye, 699-700.

³⁷⁹ İbrahim Gökçen, “Bağbozumu, Hardaliye, 700.

³⁸⁰ İbrahim Gökçen, “Bağbozumu, Hardaliye, 700.

³⁸¹ *Türk Folklor Araştırmaları*, Yıl: 4, C. 2, S. 45, (Nisan 1953), s. 718, 719.

dövüşünün nasıl oynandığı ayrıntılı bir şekilde anlatılmaktadır. Daha çok erkek çocuklarının oynadığı Zıbzık oyunu detaylı bir şekilde anlatılmaktadır. Yazarın gelenekleri anlattığı bölgeye bizzat gittiği ve oyunları izlediğine dair şüpheye yer bırakmayacak denli oyunlara hâkim olduğu anlaşılmaktadır.

İbrahim Gökçen'in "*Orijinal Kelimeler- İsimler-Tabirler-XV*"³⁸² üzerine yazmış olduğu yazı yüzlerce yıldır Türk kültürünün Makedonya'da varlığını ve Anadolu kültürü ile ne kadar büyük benzerlikler-aynılıkler taşıdığını göstermesi bakımından önem arz etmektedir. Yörükler arasında kullanılan isim, tabir ve kelimelerin alfabetik olarak 1950'li yıllarda kayda alınması İbrahim Gökçen'in çalışmasının ne kadar önemli olduğunu bir kez daha ortaya koymaktadır.

"*Bilmeceler-Soyadları-Mevkiler-Kıyafetler-XVI*"³⁸³ kültürün varlığı ve kalıcılığı dili korumak ve geleneklere sahip çıkmakla mümkündür. Kültürü yaşatmanın en güçlü yanının yaşanagelen yazılı, sözlü, görsel, işitsel... gelenekleri koruyup yaşatmakla mümkün olduğunu bilinmektedir. Gökçen bu yazısında Makedonya Yörükleri arasında yaşanan bilmeceler, lakap, soy, sülale, aşiret, makam, unvan... getirdikleri soyadlarını devam ettirmelerin önemini ortaya koymaktadır. Mahalle isimleri, mevkileri, kılık kıyafetleri, dokuma kumaşlarıyla, giyiniş tarzlarının farklılık ve benzerlikleri bütün olarak anlatılmaktadır.

İbrahim Gökçen'in Türk Folklor Araştırmalarında yayınladığı Makedonya Yörük Folkloru yazılarının sonuncusu ve 17. yazısı olan "*Kıyafetleri, Evleri ve Yapılışı. Son-XVII*"³⁸⁴ üzerinedir. Yazıda Mayadağ ve civarında kadınların giydiği kıyafetlerle Anadolu'da Balıkesir, Alaşehir, Seyitgazi, Kırkağaç gibi Yörüklerin yaşadığı bölgelerde kadınların giydiği kıyafetler arasında benzerlikler dikkat çekilmektedir. Yazının devamında is bölgede yaşayan Yörüklerin ev planları ve evlerinin özellikleri üzerinde durulmuştur. Gökçen Yörüklerin yaşadığı evlerin planlarının çizimini yaparak konuya açıklık getirmektedir.

İbrahim Gökçen'in şimdiye bir bütün olarak kadar gündeme getirilmemiş olan Türk Folklor Araştırmalarında yayınladığı "Makedonya'da Yörük Folkloru" yazılarını yazmadan önce bölgeye gidip gitmediği konusunda elimizde somut bilgiler yoktur. Ancak Gökçen'in 17 sayı boyunca devam eden yazılarında ilk yazıdan son yazısına kadar bölgeye hâkim olduğu görülmektedir. Konuya son derece vakıf oluşu ve anlattığı

³⁸² *Türk Folklor Araştırmaları*, Yıl: 4, C. 2, Sayı: 47, (Haziran 1953), s. 750, 751.

³⁸³ *Türk Folklor Araştırmaları*, C. 3, Yıl: 5, Sayı:49, (Ağustos 1953), s. 780-781.

³⁸⁴ *Türk Folklor Araştırmaları*, C. 3, Yıl: 5, Sayı:52, (Kasım 1953), s. 829-830.

gelenek, görenek ve yaşanmakta olan kültürün aktarımından yola çıkarak bölgeye gitmiş olma ihtimali güçlenmektedir. Yazıların yazıldığı dönemde bölgeye gitmemiş olsa bile çocukluk ve gençliğini geçirdiği bölgede mevcut olan kültürle İbrahim Gökçen'in hayatında görülen kültürel özelliklerin aynı olması Gökçen'in araştırmasını ve yazılarında aktardığı gelenek ve göreneklerin aktarımını kolaylaştırmış görünmektedir. İbrahim Gökçen doğup büyüdüğü ve özlem duyduğu, zihninde ve gönlünde yaşattığı Makedonya'daki Türk kültürünü bütün inceliklerini yazılarında tek tek ortaya koymuş ve Makedonya'da Yörük-Türk kültürünün ölümsüzleşmesine hizmet etmiştir.

3. 2. 4. Belleten Dergisi

İbrahim Gökçen'in Belleten dergisinde yayınlanan tek makalesi Ulu Cami üzerinedir. "Manisa Ulu Camiindeki Büyük Çalar Saat" başlığıyla büyük harflerle yazdığı başlığa sahip makalede ³⁸⁵ öncelikle makalenin yazılış amacı şöyle anlatılmaktadır: "*Bundan yedi sekiz yıl evveline kadar Ulu camiın kuzeye bakan kapı çıkıntısının sağ köşesinde yerden çatıya kadar uzanan bir saat kulesi vardı. Bu kule, muhdes olduğu için, sonradan yıkılmış, saat ta yerinden indirilerek Evkaf idaresince Muradiye camii içine konmuştur. (...) Benim gayem, bugün yeri yıkılmış ve ortadan kalkmış olan bu saatin eski durumunu olduğu gibi aydınlatmak, aynı zamanda bu saat dolayısıyla meydana gelmiş olan hayır ve hasenat teşebbüsünü belirtmek, birkaç yüz sene Manisa'ya hizmet etmiş olan emektar bir âletin tarihi üzerinde ilk araştırmayı yapmaktır.*"³⁸⁶

Gökçen makalesinde o yıllarda vakıflar müdürlüğünde bulunan saatle ilgili detaylı bilgiler vermektedir. Saatin birçok parçasının çizimlerini bizzat kendisi yapmıştır. Yazıda saatin tamiri ile ilgili görüştüğü ustalar hakkında bilgiler verilmiş ve saat kulesi ve saatin tamiri ile ilgili ayrıntılı bilgiler vermiştir. "*Resimlerini çizdiğim parçalardan bazılarının yanına boyutlarını göstermeye yarar düşüncesiyle ölçüler de koydum. Bu çarklar, miller, çatı demirleri yakından tetkik edilirse, bunların dövme demirden oldukları görülür. Mil yatakları, birkaç defa tamir görerek beslenmiştir. Bu da saatin eskiliğine bir delil sayılabilir, iki tane olan ağırlıklarının beheri 40-50 kilo gelmektedir.*"³⁸⁷

³⁸⁵ İbrahim Gökçen, "Manisa Ulu Camiindeki Büyük Çalar Saat", *Belleten Dergisi*, Cilt: XIII, Sayı: 49, (Ocak 1949), TTK. Ankara, (ss. 148-155).

³⁸⁶ İbrahim Gökçen, "Manisa Ulu Camiindeki", s. 153.

³⁸⁷ İbrahim Gökçen, "Manisa Ulu Camiindeki", s. 154.

Yazı, Çalar Saatin Manisa Ulu Camiye ne zaman konduğu ve banisine dair bilgilerle zenginleştirilmektedir. Saatin vâkıfı ve banisi de Eğri köylü Sıracalı-zâde Hacı Ahmed Ağanın babası Hacı Mehmed Ağa olduğunu anlaşılmaktadır.³⁸⁸ Ulu camideki ilk büyük çalar saatin ilk olarak H. 1083-M. 1672 tarihinde konmuş olduğu ifade edilmektedir. Ancak saatle ilgili verdiği vesikaların açık olmadığını da ifade eden Gökçen, değişik zamanlarda Ulu camiye konan çalar saatin kime ait olup olmadığını kesin olarak belli olmadığını kanaati hasıl olmuştur.³⁸⁹

Gökçen'in makalesinde çalar saatin mandal çarkı, taksim çarkı, ara çark, çelik çark, çan tokmağı, ağırlıklar, pervane, çalar tarafın ara çarkı, maşa gibi değişik parçalarının çizimleri yapılmıştır. Ayrıca 1940'lı yıllarda Ulu Caminin ana giriş kapısının sol tarafında bulunan çeşme mimarisinin varlığını gösteren çizim de günümüze kadar ulaşamayan ve sadece demir bir boru yardımıyla akmaya devam eden çeşmenin aslının nasıl olduğuna dair verilen önemli bir ayrıntıdır. Resmin altındaki yazıda ise “*Res. 4-Ulucami'de saat Kulesinin bulunduğu köşe*” ifadesi önemli bir belge niteliğindedir.

3. 3. Gazete Yazarlığı

İbrahim Gökçen Gediz dergisinde başladığı yazarlık hayatına en yakın arkadaşlarından biri olan önceleri Dr. Asım Kızıldeli ve daha sonra Kemal Besen tarafından³⁹⁰ çıkarılan Işık gazetesinde devam etmiştir. Gökçen'in Işık gazetesinde ilk yazısı 2 Mayıs 1944³⁹¹ son yazısı 23 Haziran 1949'da olmak üzere toplam 130 yazısı³⁹² yayınlanmıştır. Işık gazetesinden sonra Hayri Soytürk tarafından yayınlanan Hürriyet Misakı gazetesinde yazılarına devam etmiştir. Hürriyet Misakı gazetesinde son yazısı 19 Aralık 1955³⁹³ tarihinde olmak üzere 37 yazısı yayınlanmıştır. İbrahim Gökçen'in gazetelerde yazdığı yazıları arasında özellikle Manisa yöresinde yaşanan Milli Mücadeleye katılanların hatıralarından oluşan yazılarının kitaplaştırılması gerektiğine inanıyoruz.

3. 3. 1. Işık Gazetesi Yazıları

İbrahim Gökçen'in yazılarının yayınlandığı gazetelerden birincisi 1944-1972 yılları arasında ayın yapan Işık gazetesidir. İbrahim Gökçen'in Işık gazetesinde yazmış

³⁸⁸ İbrahim Gökçen, “Manisa Ulu Camiindeki”, s. 155.

³⁸⁹ İbrahim Gökçen, “Manisa Ulu Camiindeki”, s. 155.

³⁹⁰ Emine Meral Seçer'le yapılan görüşme 27 Aralık 2015, saat: 12. 30. 13. 40; Işık gazetesinin ilk sayısı için: *Işık*, 18 Nisan 1944.

³⁹¹ İbrahim Gökçen, “İzci, Gençlik, Hareket”, *Işık*, Yıl:1, Sayı:7, 2 Mayıs 1944, s.1,4.

³⁹² İbrahim Gökçen, “Türkçenin Önemi”, *Işık*, Yıl: 6, Sayı: 807, 23 Haziran 1949, s. 1-4.

³⁹³ İbrahim Gökçen, “Mevlâna Gecesi”, *Hürriyet Misakı*, Yıl:5, Sayı: 1231,19 Aralık 1955, s. 1.

olduğu yazılarının tamamı şimdiye kadar incelenememiştir. Manisa araştırmacısı Sadık Karaöz'ün Işık gazetesinin tamamına dair geniş arşivinin bulunduğu yolunda aldığımız bilgiler üzerine kardeşi Erdoğan Karaöz Beyle birçok kez görüşülmüş ancak Erdoğan Karaöz'ün ani vefatı nedeniyle Sadık Karaöz'ün evinde bulunan arşivine ulaşılammıştır.

Işık gazetesinin son sahibi Kemal Besen'in oğlu Aydın Besen'le birçok kez görüşülmüş ancak gazete arşivinin kendisinde olmadığı Hür Işık gazetesine satışı sırasında gazete arşivinin de devredildiği bilgisine ulaşılmıştır. Hür Işık Gazetesi sahibi Dr. Üzeyir Dindarla görüşülmüş ancak ellerinde bulunan gazete arşivinin 1972 yılı ile birlikte başladığı anlaşılmıştır.

İbrahim Gökçen'in Işık gazetesindeki yazılarına ilk olarak İstanbul Beyazıt Devlet Kütüphanesinde ve Ankara Milli Kütüphanedeki 1944, 1946 ve sonrasına dair kayıtlarına ulaşılmıştır.³⁹⁴ 1946 yılına ait Işık gazetesini nüshalarına ulaştıktan sonra gazetesinin Beyazıt Devlet Kütüphanesinde bulunan diğer nüshalarına ve İbrahim Gökçen'in Işık gazetesinde 1944-1946 yılları arasında yayınlanan yazılarına ulaşmamda Nejdete Bilgi'nin vermiş olduğu yönlendirici bilgiler ışığında hareket ettiğimi belirtmek isterim.

Şimdiye kadar Işık gazetesinin 1944-1946 yıllarına ait nüshalarına ulaşılammıştı. Ankara Milli Kütüphanesi elimizde bulunmayan 1944-1946 yıllarına ait nüshaları, bu çalışmayı tamamlama sürecinde ilk kez okuyucuların hizmetine sunmuştur.³⁹⁵

Işık gazetesini 18 Nisan 1944 tarihinde yayın hayatına başlayan Manisa merkezli bir gazetedir. Yayın ve yönetim yeri Manisa olarak belirtilmektedir. Işık Gazetesinin 1944-1945 yıllarına ait sayılarına Ankara Milli Kütüphane'den, 1946 yılı sonrası sayılarına Beyazıt Devlet Kütüphanesinden ulaşılmıştır.³⁹⁶ Gazetenin Beyazıt Devlet Kütüphanesindeki kayıt numarası 1506'dır. Ciltler halinde bulunan Işık gazetesinin ciltlerinde “*Beyazıt Umumi Kütüphanesi Gazete Bölümü, Gazetenin adı, yılı, ayları ve*

³⁹⁴ Danışmanım Nejdete Bilgi'nin verdiği bilgiler çerçevesinde İstanbul İl Kültür ve Turizm Müdürü Sayın Dr. Coşkun Yılmaz ve İstanbul İl Kültür Müd. Yard. Mümin Yıldıztaş, Beyazıt Devlet Kütüphanesi Müd. Ramazan Minder Bey ve kıymetli öğrencim Hilal Yiğit'e yardım ve destekleri için teşekkür ederim.

³⁹⁵ Işık gazetesini nüshaları: <https://dijital.kutuphane.mkutup.gov.tr/tr/periodicals/catalog/details/5657> (7 Temmuz 2023, 13.10).

³⁹⁶ Ankara Milli Kütüphane Yer numarası: 1956 ALF I3. Cilt Numarası: 1944 NİSAN-ARA. C.1 S.1-107, Ölçüleri:35 cm. 1-4 sh. Yıl:1, Sayı:1, 18 Nisan 1944; Beyazıt Devlet Kütüphanesi, 1506 Numara ile arşivlenen gazete ciltlenmiş ve sırtında *Işık, 1506, 1946, 1-12*. Beyazıt U. K. G/ 909 ibareleri bulunmaktadır. Ciltli Işık gazetesinin ön tarafında ise Beyazıt Umumi Kütüphanesi Gazete Bölümü; Gazetenin Adı: *Işık, Yılı: 1946, Aylar: 2 Ocak-31 Aralık* ifadeleri bulunmaktadır.

envanter numarası” bilgileri yer almaktadır.

Işık gazetesi ile ilgili künye, fiyat ve gazetenin yönetim bilgileri Işık başlığının sağ ve sol tarafında kutu içinde bulunmaktadır. Buna göre: “*Işık Gazetesi, Günaşırı Manisa’da Çıkar. Siyasi Kültürel Gazetededir. İmtiyaz Sahibi ve Neşriyat Müdürü: Dr. Asım Kızıldeli. Yazılar Neşriyat Müdürlüğü adresine gönderilmelidir. Neşredilmeyen yazılar iade edilmez. Telefon No: 39. Gediz Basımevinde Basılmıştır. Nüshası Her yerde 5 Kuruştur.*”³⁹⁷ ifadeleri yer alır.

Işık gazetesinde 1944 yılından itibaren yazan yazarlar arasında Bahri Oskay³⁹⁸, Çağatay Uluçay³⁹⁹, 1946 yılında H. Cahit Ulucenk, İbrahim Gökçen, Bekir Uluçığ⁴⁰⁰, M. Gökmen, ayrıca Feridun Fazıl Tülbentçi’nin “*Yıldırım Bayezit*” roman tefrikasının yayınlanmaya başlayacağı⁴⁰¹ bilgileri ile Mithat Cemal Kuntay, Çağatay Uluçay⁴⁰²; 1947-1948 yıllarında Burhan Felek, Server Bedi, Peyami Safa, Ömer Özkaya, Dilaver Beşter, Behiç Başkurt, Ziya Akçe; 1949’da Cengiz Kayın, Mesut Ülkü, Sami Binek, Hikmet Bozkurt, H. Cahit Ulucenk, Yusuf Ziya Ortaç, Mustafa Çakmak; 1950’de Feridun Osman Menteşeoglu, Kemal Zeki Gençosman, Vedat Dicleli, Nevzat Alpay; 1951’den itibaren Nuri Özkan, F. Kurdoğlu, Murat Sertoğlu, Ahmet Şükrü Esmer, Muzaffer Saysal, Cavit Oral, İsmail Kahraman; 1951-1952’de Kemal Besen, Ömer Özkaya, Kemal Bilgiç, Çetin Tezcan; 1953’te İlhan Aralongun, Mesut Ülkü, Kemal Besen, Ömer Özkara; 1954’te Kemal Yurdakul Aren, Kemal Dinçer, Kemal Besen, Dinçer Yörükoğlu, İbrahim Olgun, Mihri Yıldız, Hasan Erol, Metin Işılman, Ali Muştı gibi isimlere rastlamak mümkündür.

Işık gazetesinde 1950 sonrası yönetim değişikliği olmuştur. Buna göre: Sahibi A. Kemal Besen, Yazı İşleri Müdürü: Mediha Besen, Başyazar Ömer Özkaya olarak görülmektedir.

İbrahim Gökçen’in Işık gazetesinde yayınlanan ilk yazısı 2 Mayıs 1944 tarihinde “İzci, Gençlik, Hareket”⁴⁰³ başlığını taşır. Gökçen yazısında Manisa ortaokul öğrencilerinin 1944 Nisan ayında hafta sonları izcilik kaplarına gideceği anlatılmaktadır. Türkiye’nin değişik yerlerinden gelen izcilerle ortak kampların

³⁹⁷ *Işık*, Yıl: 2, Sayı: 284. 1 Mart 1946.

³⁹⁸ Bahri Oskay, “Türk kromları ve dünyadaki önemi”, *Işık*, Yıl:1, Sayı:1, 18 Nisan 1944, s.2

³⁹⁹ M. Çağatay Uluçay, “Toros Etekleri”, *Işık*, Yıl:1, Sayı:1, 18 Nisan 1944; “Manisalılar ve Tarih”, *Işık*, Yıl:1, Sayı:6, 29 Nisan 1944, s.1

⁴⁰⁰ *Işık*, Yıl: 2, Sayı: 284, 1 Mart 1946.

⁴⁰¹ *Işık*, Yıl: 2, Sayı: 283. Şubat 1946.

⁴⁰² *Işık*, Yıl: 2, Sayı: ...Okunamadı...

⁴⁰³ İbrahim Gökçen, “İzci, Gençlik, Hareket”, *Işık*, Yıl:1, Sayı:7, 2 Mayıs 1944, s.1,4.

yapıldığı ve kampların yararları üzerinde durulmaktadır. İzciğin ve kampların yararları konusunda Amerika'dan örnekler veren Gökçen Batının kamplarla gençleri eğitim, disiplin ve gelişimleri konusunda yardımcı olduğunu anlatmaktadır. Yazıda ayrıca Manisa ortaokulu öğrencileriyle İzmir'den gelen izcilerin Salihli'ye yaptıkları gezinin gençler üzerinde meydana getirdiği olumlu gelişmelere değinilmektedir.

Gökçen'in Işık gazetesindeki ikinci yazısı "Halkevinde Köroğlu ve Karacaoğlan Gecesi"⁴⁰⁴ yazısıdır. Yazıda Manisa Halkevinde gerçekleştirilen Halk Edebiyatı üzerine düşünceleri yer almaktadır. Köroğlu destanı ile ilgili sergilenen türküler, şarkılar, oyunların sergilenmesinde Haydar Bayçın'ın çabalarından övgüyle bahsedilmektedir. Yazıda ayrıca oyunların Türk tarihindeki yeri ve yöreleri üzerinde durulmaktadır. Gökçen "Halkevinde Köroğlu ve Karacaoğlan Gecesi" üzerine yazısına gazetesin 16.sayısında da devam etmektedir.⁴⁰⁵ Yazıda Köroğlu menkıbesiyle ilgili Manisa'da bulunan kaynaklardan faydalandığını, annesinin 1911'de ölen büyükannesinden naklen anlattığı menkıbe üzerinde durmaktadır. Gökçen, Köroğlu menkıbesinin Celali isyanları sırasında başladığını düşünmektedir. Gökçen, "Halkevinde Köroğlu ve Karacaoğlan Gecesi" üzerine Işık gazetesinin 18.sayısında yazısına devam etmektedir.⁴⁰⁶ Yazıda "Destanın özü" ara başlığıyla destan hakkında özet bilgi verilmiş ve destan şiirinin üç kıta olarak okuyucuya aktarılmıştır.

Gökçen'in "Manisa Kız Enstitüsünün Yıllık Sergisi Açıldı"⁴⁰⁷ yazısı gazetesinin 25 ve 26. Sayılarında yer almaktadır. İsmet İnönü Kız Meslek Lisesinde açılan sergiyle ilgili gözlemlerini anlatan Gökçen dönemin İl Milli Eğitim Müdürü Bilal Kutlu'nun bir konuşma yaptığını anlatır. Sergilenen ürünlerle ilgili Manisa'nın zenginliklerinden ve öğrencilerin el işi eserlerinden bahsetmektedir.

6 Temmuz 1944 tarihinde "Bir Akşam"⁴⁰⁸ adlı hikâyenin ilk bölümünü yayımlayan Gökçen hikayesinde Ayşe adında genç bir kızın köyünde kurduğu atölyede yaptığı çalışmalar üzerinde durulmaktadır. Gökçen'in "Bir Akşam" hikayesi 8 Temmuz 1944'te⁴⁰⁹ devam etmektedir. Hikâyenin 3. Bölümü 11 Temmuz 1944'te⁴¹⁰,

⁴⁰⁴ İbrahim Gökçen, "Halkevinde Köroğlu ve Karacaoğlan Gecesi" *Işık*, Yıl:1, Sayı:11, 10 Mayıs 1944, s.2.

⁴⁰⁵ İbrahim Gökçen, "Halkevinde Köroğlu ve Karacaoğlan Gecesi" *Işık*, Yıl:1, Sayı:16, 16 Mayıs 1944, s.3.

⁴⁰⁶ İbrahim Gökçen, "Halkevinde Köroğlu ve Karacaoğlan Gecesi" *Işık*, Yıl:1, Sayı:18, 27 Mayıs 1944, s.2.

⁴⁰⁷ İbrahim Gökçen, "Manisa Kız Enstitüsünün Yıllık Sergisi Açıldı", *Işık*, Yıl:1, Sayı:25, 13 Haziran 1944, s.1,2.; *Işık*, Yıl:1, Sayı:26, 15 Haziran 1944, s.1,2.

⁴⁰⁸ İbrahim Gökçen, "Bir Akşam" *Işık*, Yıl:1, Sayı:35, 6 Temmuz 1944, s.2.

⁴⁰⁹ İbrahim Gökçen, "Bir Akşam" *Işık*, Yıl:1, Sayı:36, 8 Temmuz 1944, s.3.

⁴¹⁰ İbrahim Gökçen, "Bir Akşam" *Işık*, Yıl:1, Sayı:37, 11 Temmuz 1944, s.3.

4. Bölümü 13 Temmuz 1944'te⁴¹¹ 5. Bölüm 15 Temmuz 1945'te⁴¹² 6. ve son bölümü 18 Temmuz 1944'te⁴¹³ yayınlanmıştır.

Gökçen "İzmir'den Notlar"⁴¹⁴ yazısının ilk bölümünü 20 Temmuz 1944 tarihinde, ikinci bölümünü 22 Temmuz 1944, 25 Temmuz 1944, 26 Temmuz 1944, 2 Ağustos 1944 "İzmir'den Bergama'ya"⁴¹⁵ başlığıyla yayınlamıştır. Yazı dizisi olarak yazılarına devam eden Gökçen 5 Ağustos 1944 tarihinde "Bergama'dan Notlar"⁴¹⁶ yazısını yayınlamıştır. "Bergama'dan Notlar" yazısı 8 Ağustos 1944, 10 Ağustos 1944, 12 Ağustos 1944, 15 Ağustos 1944, 19 Ağustos 1944 ve 23 Ağustos 1944⁴¹⁷ devam etmiştir. Gökçen 24 Ağustos 1944'te Bergama üzerine yazılarına devam etmiştir. Bu tarihteki yazısı "Bergama şehri imar planı raporunu göz gezdirilirken..."⁴¹⁸ başlığını taşımaktadır. "Bergama'dan Notlar: Bergama şehri imar planı raporunu göz gezdirilirken..."⁴¹⁹ yazısından sonra "Bergama'dan Notlar: Geyikli'ye doğru bir gezinti"⁴²⁰ yazıları yayınlanmıştır.

Gökçen'in 13 Eylül 1944'te Soma üzerine yazdığı "Hasret"⁴²¹ şiiri yayınlanmıştır.

"Dil Bayramı"⁴²² üzerine yazdığı yazı 23 Eylül 1944 tarihlidir.

21 İlkteşrin 1944'te Gediz ovası üzerine yazdığı "*Yeşil bir denizdir Gediz ovası*" mısraıyla başlayan "Şarkı"⁴²³ şiirini yayınlanmıştır.

"Manisa Erkek Sanat Enstitüsünde bir saat..."⁴²⁴ başlığıyla yazıları yayınlanmıştır.

⁴¹¹ İbrahim Gökçen, "Bir Akşam" *Işık*, Yıl:1, Sayı:38, 13 Temmuz 1944, s.3.

⁴¹² İbrahim Gökçen, "Bir Akşam" *Işık*, Yıl:1, Sayı:39, 15 Temmuz 1944, s.3.

⁴¹³ İbrahim Gökçen, "Bir Akşam" *Işık*, Yıl:1, Sayı:40, 18 Temmuz 1944, s.2.

⁴¹⁴ İbrahim Gökçen, "İzmir'den Notlar" *Işık*, Yıl:1, Sayı:41, 20 Temmuz 1944, s.2.

⁴¹⁵ İbrahim Gökçen, "İzmir'den Bergama'ya" *Işık*, Yıl:1, Sayı:42, 22 Temmuz 1944, s.3.; *Işık*, Sayı:43, 25 Temmuz 1944, s.3.; Sayı: 45, 26 Temmuz 1944, s.3.; Sayı:47, 2 Ağustos 1944, s.2.

⁴¹⁶ İbrahim Gökçen, "Bergama'dan Notlar", *Işık*, Yıl:1, Sayı:48, 5 Ağustos 1944, s.2.

⁴¹⁷ İbrahim Gökçen, "Bergama'dan Notlar", *Işık*, Yıl:1, Sayı:49, 8 Ağustos 1944, s.2.; *Işık*, Yıl:1, sayı:50, 10 Ağustos 1944, s.2.; *Işık*, Yıl:1, Sayı:51, 12 Ağustos 1944, s.2.; *Işık*, Yıl:1, sayı:52, 15 Ağustos 1944, s.2.; *Işık*, Yıl:1, Sayı:54, 19 Ağustos 1944, s.2.; *Işık*, Yıl:1, Sayı:55, 23 Ağustos 1944, s.2.

⁴¹⁸ İbrahim Gökçen; "Bergama şehri imar planı raporunu göz gezdirilirken..." *Işık*, Yıl:1, Sayı:56, 24 Ağustos 1944, s.2.

⁴¹⁹ İbrahim Gökçen; "Bergama'dan Notlar: Bergama şehri imar planı raporunu göz gezdirilirken..." *Işık*, Yıl:1, Sayı:57, 28 Ağustos 1944, s.2.

⁴²⁰ İbrahim Gökçen; "Bergama'dan Notlar: Geyikli'ye doğru bir gezinti..." *Işık*, Yıl:1, Sayı:58, 29 Ağustos 1944, s.2.; Sayı:59, 31 Ağustos 1944, s.2.; Sayı:60, 2 Eylül 1944, s.2.; Sayı:61, 5 Eylül 1944, s.2; Sayı:63, 9 Eylül 1944, s.2

⁴²¹ İbrahim Gökçen, "Hasret", *Işık*, Yıl:1, Sayı: 67, 13 Eylül 1944, s.2.

⁴²² İbrahim Gökçen, "Dil Bayramı", *Işık*, Yıl:1, Sayı: 68, 26 Eylül 1944, s.1,3.

⁴²³ İbrahim Gökçen, "Şarkı", *Işık*, Yıl:1, Sayı: 79, 21 İlkteşrin 1944, s.3.

⁴²⁴ İbrahim Gökçen, "Manisa Erkek Sanat Enstitüsünde Bir Saat", *Işık*, Yıl:1, Sayı: 81, 26 İlkteşrin 1944, s.1; "Manisa Erkek Sanat Enstitüsünde Bir Saat-2-", Sayı:83, 31 İlkteşrin 1944, s.2.

İbrahim Gökçen'in "Manisa'daki Zaviye ve Yatırlar..." kitabında yayınladığı belgelerin ilk olarak Işık gazetesinde yayınlanmaya başladığını görülmektedir. Yazı dizisi olarak yayınlanan "Manisa Dolaylarındaki Zaviye ve Yatırlara Dair Vesikalar"⁴²⁵ başlığıyla yayınlanan yazı dışisinin ilki 17 Şubat 1945'te yayınlanmıştır.

İbrahim Gökçen'in Zaviye Yatırlar üzerine yazdığı yazı dizisi devam ederken şiirlerin de yayınlandığı görülmektedir. Bunlardan birisi de 3 Nisan 1945 tarihinde "Siyah birer elmas gözbebeklerin" satırlarıyla başlayan "*Kara Gözlüm*"⁴²⁶ şiiridir.

Bir süre ara verilen yazı dizisi 7 Nisan 1945 tarihinden itibaren "Zaviye ve Yatırlar"⁴²⁷ yeniden yayınlanmaya başlamış ve 5 Haziran 1945⁴²⁸ tarihine kadar dizi yazıları devam etmiştir.

İbrahim Gökçen'in kitaplarının bir kısmı gazetede tefrika edilmiştir. Işık gazetesinde tefrika edilen ve belgeleri yayınlanan kitaplarından birisi de "16. Ve 17.

⁴²⁵ İbrahim Gökçen, "Manisa Dolaylarındaki Zaviye Ve Yatırlara Dair Vesikalar(16. Ve 17. Asırlarda)-I-", *Işık*, Yıl: 1, Sayı:128, 17 Şubat 1945, s.2.; "Manisa Dolaylarındaki...-2-)", Yıl:1, Sayı:129, 20 Şubat 1945,s.2; "Manisa Dolaylarındaki...-3-", Sayı: Yıl:1, 130, 23 Şubat 1945, s.2; "Manisa Dolaylarındaki...-4-", Yıl:1, Sayı:131, 24 Şubat 1945,s.2; "Manisa Dolaylarındaki...-5-", Yıl:1, Sayı:132, 27 Şubat 1945,s.2; "Manisa Dolaylarındaki...-6-", Yıl:1, Sayı:133, 1 Mart 1945,s.2; "Manisa Dolaylarındaki...-7-", Yıl:1, Sayı:134, 3 Mart 1945,s.2; "Manisa Dolaylarındaki...-8-", Yıl:1, Sayı:135, 6 Mart 1945, s.2; "Manisa Dolaylarındaki...-9-", Yıl:1, Sayı:136, 8 Mart 1945, s.2; "Manisa Dolaylarındaki...-10-", Yıl:1, Sayı:137, 10 Mart 1945, s.2; "Manisa Dolaylarındaki...-11-", Yıl:1, Sayı:138, 13 Mart 1945, s.2; "Manisa Dolaylarındaki...-12-", Yıl:1, Sayı:139, 15 Mart 1945,s.2; "Manisa Dolaylarındaki...-13-", Yıl:1, Sayı: 140, 17 Mart 1945, s.2; "Manisa Dolaylarındaki...-14-", Yıl:1, Sayı:141, 19 Mart 1945, s.2; "Manisa Dolaylarındaki...-15-", Yıl:1, Sayı:142, 22 Mart 1945, s.2; "Manisa Dolaylarındaki...-16-", Yıl:1, Sayı:143, 24 Mart 1945, s.2; "Manisa Dolaylarındaki...-17-", Yıl:1, Sayı:144, 27 Mart 1945, s.2; "Manisa Dolaylarındaki...-18-", Yıl:1, Sayı:145, 29 Mart 1945, s.2; "Manisa Dolaylarındaki...-18-", Yıl: 1, Sayı:146, 31 Mart 1945, s.2; "Manisa Dolaylarındaki...-19-", Yıl: 1, Sayı:147, 3 Nisan 1945, s.2;

⁴²⁶ İbrahim Gökçen, "Kara Gözlüm", *Işık*, Yıl:1, Sayı: 147, 3 Nisan 1945, s. 3.

⁴²⁷ "Manisa Dolaylarındaki...-21-", *Işık*, Yıl: 1, Sayı:149, 7 Nisan 1945, s.2; "Manisa Dolaylarındaki...-21-", Yıl:1, Sayı:150, 10 Nisan 1945, s.2; "Manisa Dolaylarındaki..." Yıl:1, Sayı:151, 12 Nisan 1945, s.2; "Manisa Dolaylarındaki...-24-", Yıl:1, Sayı:152, 14 Nisan 1945, s.2; "Manisa Dolaylarındaki...-25-", Yıl:1, Sayı:153, 17 Nisan 1945, s.2; "Manisa Dolaylarındaki...-26-", Yıl:1, Sayı:154, 17 Nisan 1945, s.2; "Manisa Dolaylarındaki...-27-", Yıl:1, Sayı:155, 21 Nisan 1945, s.2; "Manisa Dolaylarındaki...-29-", Yıl:1, Sayı:156, 24 Nisan 1945, s.2; "Manisa Dolaylarındaki...-30-", Yıl:1, Sayı:157, 26 Nisan 1945, s.2; "Manisa Dolaylarındaki...", Yıl:1, Sayı:158, 28 Nisan 1945, s.2; "Manisa Dolaylarındaki...", Yıl:1, Sayı:159, 1 Mayıs 1945,s.2; "Manisa Dolaylarındaki...", Yıl:1, Sayı:160, 3 Mayıs 1945,s.2; "Manisa Dolaylarındaki...", Yıl:1, Sayı: 162, 8 Mayıs 1945, s.2; "Manisa Dolaylarındaki...", Yıl:1, Sayı: 163, 7 Mayıs 1945, s.2; "Manisa Dolaylarındaki...", Yıl 1, Sayı:164, 12 Mayıs 1945, s.2; "Manisa Dolaylarındaki...", Yıl 1, Sayı:165, 15 Mayıs 1945, s.2; "Manisa Dolaylarındaki...", Yıl 1, Sayı:166, 17 Mayıs 1945, s.2; "Manisa Dolaylarındaki...", Yıl 1, Sayı:167, 19 Mayıs 1945, s.2; "Manisa Dolaylarındaki...", Yıl 1, Sayı:168, 22 Mayıs 1945, s.2; "Manisa Dolaylarındaki...", Yıl: 1, Sayı:169, 24 Mayıs 1945, s.2; "Manisa Dolaylarındaki...", Yıl:2, Sayı: 171, 29 Mayıs 1945,s.2; "Manisa Dolaylarındaki...", Yıl:2, Sayı: 172, 31 Mayıs 1945,s.2; "Manisa Dolaylarındaki...", Yıl 2, Sayı: 173, 2 Haziran 1945,s.2; Manisa Dolaylarındaki...-45-", Yıl 2, Sayı: 174, 5 Haziran 1945,s.2.

⁴²⁸ İbrahim Gökçen, "Manisa Dolaylarındaki Zaviye ve Yatırlar - 45-", *Işık*, Yıl 2, Sayı: 174, 5 Haziran 1945,s.2.

Asır Sicillerine Göre Saruhan'da Yürükler ve Türkmenler"⁴²⁹ kitabıdır.

24 Temmuz 1945 tarihinde "Lozan"⁴³⁰ başlığıyla bir yazısı yayınlanmıştır. Yazısında ülkenin içinde bulunduğu durum ve Lozan Barış Antlaşmasının önemi vurgulanmış ve Lozan için "İstikbaldir"⁴³¹ ifadeleri kullanılmıştır.

Gökçen'in 16 Ağustos 1945 tarihinde "Menderes'ten Gediz'e"⁴³² başlığıyla yeni bir yazı dizisine başladığı anlaşılmaktadır. Yazının ikinci bölümü "Aydın ortaokulunu ziyaret"⁴³³ başlığıyla, üçüncü bölümü ise "Aydın Tarım Satış Kooperatifi"⁴³⁴ başlığıyla yayınlanmıştır.

Gökçen'in "İllüzyon Sanatı: Kâmil Tekin Kimdir?"⁴³⁵ başlığıyla Işık gazetesinde 8 yazı yayınlanmıştır. Yazıda İllüzyon sanatı ve Kâmil Tekin hakkında detaylı bilgiler verilmektedir.

1946 yılında 4 yazısının yayınlandığı görülmektedir. Gökçen'in 1946 yılında Işık gazetesinde yayınladığı yazıları şiirlerinden oluşmaktadır. Bunlardan ilki "Sanırım"⁴³⁶ şiiridir. İbrahim Gökçen'in Işık gazetesinde yayınlanan ikinci şiiri "Gece ile başbaşa"⁴³⁷ adını taşır. Üçüncü şiiri üç kıta olarak yayınlanan "Gül ve diken"⁴³⁸ şiiridir. İbrahim Gökçen'in Işık gazetesinde 1946 yılında yayınlanan dördüncü ve son şiiri "Kerem gibi"⁴³⁹ başlığını taşımaktadır.

⁴²⁹ İbrahim Gökçen, "16. Ve 17. Asır Sicillerine Göre Saruhan'da Yürükler ve Türkmenler", *Işık*, Yıl:2, Sayı:191, 14 Temmuz 1945,s.2; "Saruhan'da Yürükler ve Türkmenler", Sayı:192, 17 Temmuz 1945,s.2; Sayı:194, 21 Temmuz 1945,s.2; Sayı:195, 24 Temmuz 1945,s.2; Sayı:196, 26 Temmuz 1945,s.2; 197, 28 Temmuz 1945,s.2; 26 Temmuz 1945,s.2; Sayı:198, 31 Temmuz 1945,s.2; Sayı:199, 2 Ağustos 1945,s.2; Sayı:200, 3 Ağustos 1945,s.2; Sayı:201, 7 Ağustos 1945,s.2; Sayı:202, 9 Ağustos 1945,s.2; Sayı:203, 11 Ağustos 1945,s.2; Sayı:205, 16 Ağustos 1945,s.2; Sayı:20, 18 Ağustos 1945,s.2; Sayı:207, 21 Ağustos 1945,s.2; Sayı:208, 23 Ağustos 1945,s.2; Sayı:210, 28 Ağustos 1945,s.2; Sayı:211, 30 Ağustos 1945,s.2; Sayı:212, 1 Eylül 1945,s.2; Sayı:215, 13 Eylül 1945,s.2; Sayı:216, 15 Eylül 1945,s.2; Sayı:217, 18 Eylül 1945, s.2; Sayı.218, 20 Eylül 1945, s.2; Sayı.219, 21 Eylül 1945, s.2; Sayı.220, 23 Eylül 1945, s.2; Sayı.221, 25 Eylül 1945, s.2; Sayı.222, 28 Eylül 1945, s.2; Sayı.224, 4 Ekim 1945, s.2; Sayı:226, 9 Ekim 1945, s.2; Sayı:227, 11 Ekim 1945, s.2; Sayı:229, 15 Ekim 1945, s.2; Sayı:230, 17 Ekim 1945, s.2; Sayı:231, 20 Ekim 1945, s.2; Sayı:232, 23 Ekim 1945, s.2; Sayı:235, 1 Kasım 1945, s.2.

⁴³⁰ İbrahim Gökçen, "Lozan", *Işık*, Yıl:2, Sayı:195, 24 Temmuz 1945, s.1,3.

⁴³¹ İbrahim Gökçen, "Lozan", *Işık*, Yıl:2, Sayı:195, 24 Temmuz 1945, s.3.

⁴³² İbrahim Gökçen, "Menderes'ten Gediz'e-I-", *Işık*, Yıl:2, Sayı:205, 16 Ağustos 1945, s.2.

⁴³³ İbrahim Gökçen, "Aydın ortaokulunu ziyaret-2-", *Işık*, Yıl:2, Sayı:206, 18 Ağustos 1945,s.2.

⁴³⁴ İbrahim Gökçen, "Aydın Tarım Satış Kooperatifi", *Işık*, Sayı:207, 21 Ağustos 1945,s.2,3.

⁴³⁵ İbrahim Gökçen, "İllüzyon Sanatı: Kamil Tekin Kimdir-1-?", *Işık*, Sayı:208, 23 Ağustos 1945,s.2; "İllüzyon Sanatı Kamil Tekin Kimdir-2-?", Sayı:209, 25 Ağustos 1945,s.2; "İllüzyon Sanatı Kamil Tekin Kimdir-3-?", Sayı:213, 4 Eylül 1945,s.2; "İllüzyon Sanatı Kamil Tekin Kimdir-4-?", Sayı:214, 6 Eylül 1945,s.2; "İllüzyon Sanatı Kamil Tekin Kimdir-5-?", Sayı:215, 13 Eylül 1945,s.2; "İllüzyon Sanatı Kamil Tekin Kimdir-6-?", Sayı:216, 15 Eylül 1945,s.2; "İllüzyon Sanatı Kamil Tekin Kimdir-7-?", Sayı:217, 18 Eylül 1945, s.2; "İllüzyon Sanatı Kamil Tekin Kimdir-8-?", Sayı:218, 20 Eylül 1945, s.2.

⁴³⁶ İbrahim Gökçen, "Sanırım", *Işık*, Yıl:2, Sayı: 276, 1946, s. 2.

⁴³⁷ İbrahim Gökçen, "Gece ile başbaşa", *Işık*, Sayı: 283, Yıl:1946, s. 2.

⁴³⁸ İbrahim Gökçen, "Gül ve Diken", *Işık*, Sayı: 284, Yıl 1946, s. 2.

⁴³⁹ İbrahim Gökçen, "Kerem Gibi", *Işık*, Sayı: 298, Yıl 1946, s. 2.

İbrahim Gökçen'in Işık gazetesinde 1946 yılında yayınlanmış şiirlerinin yanı sıra 1946 sonrası farklı konularda da yazılarının olduğu, özellikle 1947, 1948, 1949 ve 1950 yıllarında deneme, şiir ve hikayelerinin yayınlandığı görülmektedir. İbrahim Gökçen'in Işık gazetesinde 1950 sonrası yazıları görülmez. Ancak Gökçen'in kültür-sanat çalışmaları gazete tarafından haber olarak verilmeye, kitapları ve resim sergileri, konferansları ile ilgili gazete haberlerine, farklı yazarların köşe yazılarından duyurulmaya devam etmiş görünmektedir.⁴⁴⁰ Ayrıca İbrahim Gökçen'in vefatıyla ilgili ilk haber yorum yazısı Işık gazetesinde ana sayfadan verilmiştir.⁴⁴¹ İbrahim Gökçen'in Işık gazetesi sahibi Kemal Besen'le ayrı bir dostluğunun bulunduğunu kızı Emine Meral Seçer hatıralarında aktarmaktadır.⁴⁴²

İbrahim Gökçen'in 1947 yılında Işık gazetesindeki ilk yazısı "*Evde çalışma programı*"⁴⁴³ adıyla yayınlanmıştır. Gökçen yazısında öğrencilerin okul dışında geçen zamanlarını nasıl değerlendirebileceklerine dair bilgiler vermekte, bununla ilgili önerilerde bulunmaktadır. Hangi derslerin ne zaman çalışılması gerektiği, aile bireylerinin çocukların oyun, eğlence ve ders çalışma programlarında onlarla birlikte zaman geçirmeleri gerektiğine dair eğitim ve kişisel gelişim, başarıyı arttıran faktörler üzerine durulmaktadır. "*Çocuğun çalışma yerinde öğretmenin, öğretmenin tasvip ve tavsiye edeceği bir program asılı durmalı ve ebeveyn bunun tatbikini mutlaka kontrol altına almalıdır.*"⁴⁴⁴

Işık gazetesi İbrahim Gökçen tarafından gerçekleştirilen kültürel faaliyetlerle ilgili haber-yorumlara da geniş yer verilmektedir. Bununla ilgili 7 Şubat 1947'de "*Halkevimizin Kültürel Çalışmaları*"⁴⁴⁵ başlığı altında verilen haberde BB. Sadi Sunam, İ. Parmaksızoğlu, İbrahim Gökçen ve Nazmi Bayçın'ın Kaygusuz Sultan, Karacaoğlu, Nesimi ve Yunus Emre'nin hayat, sanat ve şiirlerinin geniş katılımı Manisa Halkevinde gerçekleştirildiği ve ayrıca Azmi Önakın'dan sonra Manisa Halkevi Başkanı olan Şevki Birsel'in kültür sanata olan katkı ve desteğinin devam ettiği ifade bilgileri verilmektedir.

Gökçen'in 18 Şubat 1947 tarihli yazısı "*İnanmak*"⁴⁴⁶ başlığıyla yayınlanmıştır.

⁴⁴⁰ Ömer Özkaya, "Resim Sergileri", *Işık*, Yıl: 7, Sayı: 935, 25 Nisan 1950, s. 1-4; Özkaya, "Saruhan Köyleri", *Işık*, Yıl: 7, Sayı: 984, 19 Ağustos 1950, s. 1.

⁴⁴¹ "İbrahim Gökçen", *Işık*, 10 Şubat 1958, s. 1.

⁴⁴² Emine Meral Seçer'le görüşme, 27 Aralık 2017, 12. 30.

⁴⁴³ İbrahim Gökçen, "Evde çalışma programı", *Işık*, Sayı: 444, 30 Ocak 1947, s. 1.

⁴⁴⁴ İbrahim Gökçen, "Evde çalışma programı", *Işık*, Sayı: 444, 30 Ocak 1947, s. 1.

⁴⁴⁵ "Halkevimizin Kültürel Çalışmaları", *Işık*, Yıl:3, Sayı: 446, 7 Şubat 1947, s. 1.

⁴⁴⁶ İbrahim Gökçen, "İnanmak", *Işık*, Yıl: 3, Sayı: 451, 18 Şubat 1947, s. 1.

Gökçen yazısında inanmanın insan ve toplum hayatında etkileri üzerinde durmaktadır. İnanmanın her meslek ve sanatta olumlu etkileri üzerinde durulan yazıda insanın yapacağı işe inanmasının başarıyı arttıran en önemli sebeplerden birisi olduğu ifade edilmektedir. *”Sözün kıyası inanmak hem bir ihtiyaç ve başarı için şarttır.”* denilmektedir. Milli bilincin oluşmasında inanmanın, kendine ve milletine olan güvende inancın yeri üzerinde durulan yazıda ebeveynle başlayan ilk süreçte çocukların okulda okul ve öğretmene olan güvenin sarsılmaması gerektiğinin altı çizilmektedir.

Gökçen’in aynı zamanda iyi bir eğitimci olduğu hatırdan çıkarılmamalıdır. Özellikle ortaokul ve lise çağlarındaki ergenlik dönemini yaşayan öğrencilerle ilgili yazmış olduğu yazılar kişisel gelişim ve rehberlik anlamında büyük önem taşımaktadır. Bu tür yazılardan birisi de 4 Mart 1947 tarihinde yazmış olduğu *“Buluğ çağıının tehlikeleri”*⁴⁴⁷ üzerinedir. Yazıda buluğ çağıının ne olduğu, çocukluktan ergenliğe adım atan kız ve erkeklerde ne gibi değişiklikler meydana getirdiği, ergenlerin bu süreçteki psikolojik halleri üzerinde durulmakta ve bu süreci yaşayan genç bireylerin süreçten olumsuz yönde etkilenmeden hayata atılmalarına yardımcı olmak amacıyla yetişkinlere düşen görevler üzerinde durulmaktadır. Buluğ çağında olan ergenlerin bu süreci spor ve oyun gibi değişik faaliyetlere katılarak daha kolay atlabilecekleri vurgulanmaktadır.

*“Aile Doktoru An’anesi”*⁴⁴⁸ yazısında ise Gökçen hastalığı sırasında kendisini ziyarete gelen Dr. Asım Kızıldeli’den aldığı bilgiler çerçevesinde düşüncelerini aktarmaktadır. Daha çok Avrupa ve Amerika’da görülen aile doktoru uygulamasının son derece gerekli ve yararlı olduğunu, uygulamanın az da olsa Türkiye’de görüldüğünü vurgulamaktadır.

İbrahim Gökçen’in Işık gazetesinde yayınlanan yazılarının birçok türe uygun yazılar olduğunu söylemek mümkündür. 5 Nisan 1947 tarihli *“Kitaplar Arasında”*⁴⁴⁹ yazısı kendisinin de ifade ettiği gibi fantezi türünden bir yazıdır. Yazıda vitrinde kitaplara bakan bir okuyucunun şahit olduğu ve kitapların kendi aralarında geçen konuşmalar aktarılmaktadır. Macera romanları, çocuk romanları, haftalık dergiler, tercüme kitaplar ve ilmi kitaplarının kendi aralarında geçen konuşmalar ve ilmi kitabın kimse tarafından alınıp okunmayacağına dair kinayeli eleştiriler bulunan yazısı

⁴⁴⁷ İbrahim Gökçen, “Buluğ Çağıının tehlikeleri”, *Işık*, Yıl: 3, Sayı: 457, 4 Mart 1947, s. 1.

⁴⁴⁸ İbrahim Gökçen, “Aile Doktoru An’anesi...”, *Işık*, Yıl: 3, Sayı: 469, 1 Nisan 1947.

⁴⁴⁹ İbrahim Gökçen, “Fantezi: Kitaplar Arasında”, *Işık*, yıl: 3, Sayı: 471, 5 Nisan 1947, s. 2.

ilginçtir!

Gökçen'in 1946 yılında Işık gazetesinde yayınladığı dört şiirinden sonra 6 Mayıs 1947'de yayınlanan "*Kul Hâkime nazire**"⁴⁵⁰ adıyla beşinci şiiri takip etmektedir.

İbrahim Gökçen'in 13.10.1947'de Manisa Lisesinde müdür değişikliği nedeniyle bir akşam yemeğinde okuduğu "*Olsa Gerek*"⁴⁵¹ şiiri şakalar üst başlıkla Işık gazetesinde yayınlanmıştır.

Işık gazetesinde İbrahim Gökçen'in de bulunan haberler gazete sayfalarına yansımaya devam etmektedir. Bunlardan birisi de "*Öğretmen Okullarının 100. Yıldönümünde Halkevinde Kutlandı*"⁴⁵² haberidir. Haberde Manisa Valisi Ali Rıza Çevik'in katılımıyla Manisa Öğretmenevinde kutlanan Öğretmen Okullarının 100. Yıldönümü gecesinde İbrahim Gökçen'in şiir okuduğu ve hatıralarını anlattığı ifade edilmektedir.

İbrahim Gökçen'in bağlılık derecesindeki Manisa sevgisini herkes tanıklık etmiştir. Gökçen'in Manisa sevgisi kuru kuruya bir sevgiden ibaret olmayıp şehrin her yönden gelişmesini elinden geldiğince katkıda bulunarak da sevgisini göstermiştir. Gökçen "*Manisalılardan bir dilek*"⁴⁵³ yazısında ilim ve kültür hayatına hizmet etmenin erdemini ve kitabın tarihi süreç içindeki durumunu anlatarak söz başlamış ve sözü o sırada Londra'ya görevli olarak giden Çağatay Uluçay'la birlikte yazdıkları kitap hakkında bilgiler vermiştir.

Gökçen yazısında 1946'da Manisa Halkevi tarafından yayınlanan "*Manisa Tarihinde Vakıflar ve Hayırlar I*" kitabının ikinci cildinin tamamlandığını ancak yayınlanması için Manisalıların desteğine ihtiyaç duyduğunu ifade etmektedir. "*Manisa Tarihinde Vakıflar ve Hayırlar II*" kitabının basımında maddi olarak zorlandıklarını ifade eden Gökçen bu konuda Manisalılardan talepleri diyebileceğimiz şu ifadeleri bulunmaktadır:

"Birinci kitabı tamamlayacak olan ikinci eseri, iki seneye müteceviz bir zaman içinde hazırlayabildim. Dedelerinin hayatını ihtiva etmesi dolayısıyla bu eser, Manisalıların kitabı sayılmağa layıktır kanaatindeyim.

⁴⁵⁰ İbrahim Gökçen, "Kul Hâkime nazire", *Işık*, Yıl: 4, Sayı: 483, 6 Mayıs 1947, s. 2 (İbrahim Gökçen Kul Hakim'in eski bir Bektaşî şairi olduğunu şiirin sonunda dipnot olarak ifade etmektedir).

⁴⁵¹ İbrahim Gökçen, "Şakalar: Olsa Gerek", *Işık*, Yıl: 4, Sayı: 553, 21 Ekim 1947, s. 1.

⁴⁵² "Öğretmen Okulları 100'üncü yıldönümü Halkevinde kutlandı", *Işık*, Yıl: 4, Sayı: 615, 18 Mart 1948, s. 1.

⁴⁵³ İbrahim Gökçen, "Manisalılardan Bir Dilek", *Işık*, Yıl:4, Sayı: 625, 10 Nisan 1948,s. 1-3.

Seneleri eriten emeklerime rağmen bu çalışmalarımın maddi bir mükafat beklemem. Ancak, neşredilmeden kalmasına gönlüm razı olmadığı gibi, kimsenin bunu kayıtsızlıkla karşılayacağına da asla inanmak istemem.

Manisa'nın geçmişine ve ecdadımızın hamiyetlerine dair olan bu eserimi bastırmak için bazı yerlere baş vurdum. Fakat şimdiye kadar bu teşebbüslerimden müspet bir netice alamadığımı hayıflanarak arz ederim.

Ben, bir öğretmenim.

Öğretmenden beklenen azami çalışmanın vazife dışında da ilim ve kültüre hizmet etmek olduğunu herkes bilir. Bu işlerle uğraşacak senden başka yetkili adam yok mudur, sen kimsin? Diye düşünecek olanlar bulunabilir. Ben bunları mazur görürüm. Hakikaten ben ve benim gibiler, ilim ve kültür yolunun emekleyicilerindeniz. Bu itibarla yaptığım işten ziyade, buna karşı duyduğum aşk ve alakayı kıymeti bulmak lazımdır.

Manisalardan, Manisa'da mevcut teşekküllerden dileğim şudur: Yılların emeğini bir araya toplayan eserim bastırılabilirse ve bunun satışında hasıl olacak para da yine bir hayır işine harcansın.

Lise Tarih öğretmeni

*İbrahim Gökçen*⁴⁵⁴

Gökçen şehirde meydana gelen kültürel gelişmeleri gazete köşesine taşıyarak gelişmeler hakkında düşüncelerini ifade etmiştir. Buna benzer yazılardan birisi de “Kız Enstitüsünde iki saat. . .”⁴⁵⁵ yazısıdır.

Kız Enstitüsünün bir defilesine katılan İbrahim Gökçen defile ile ilgili gözlemlerini anlatırken defileyi ve defilede boy gösteren genç kızları, defilenin sanat yönünü tuvale yağlı boya tablo çizer gibi cümlelere dökerek anlatmaktadır. Yazıda da belirtildiği gibi Kız Enstitüsünün o zamanlar sanat eseri gibi elbiseler ürettiği, kumaşından kesimine, çizimi ve dikimine kadar her şeyinin öğretmen ve öğrenciler tarafından tasarlanıp defileye çıkarıldığını öğrenmek o yıllar için büyük başarı önemli bir ve sanat olsa gerektir.

Gökçen'in “*Enteresan Bir Konferans*”⁴⁵⁶ başlığıyla yazmış olduğu iki yazısında İstanbul Öğretmen okulundan arkadaşı Vahide Baha Pars⁴⁵⁷ ile yeniden

⁴⁵⁴ İbrahim Gökçen, “Manisalılardan Bir Dilek”, *Işık*, Yıl:4, Sayı: 625, 10 Nisan 1948, s. 3.

⁴⁵⁵ İbrahim Gökçen, “Kız Enstitüsünde iki saat”, *Işık*, Yıl: 5, Sayı: 643, 25 Mayıs 1948, s. 1.

⁴⁵⁶ İbrahim Gökçen, “Enteresan Bir Konferans-I”, *Işık*, Yıl: 6, Sayı: 784, 30 Nisan 1949, s. 1-4; İ. Gökçen, “Enteresan Bir Konferans-II”, *Işık*, Yıl: 6, Sayı: 785, 3 Mayıs 1949, s. 1-4.

⁴⁵⁷ Gökçen'in Vahide Baha Pars olarak ifade ettiği şahsın Vedide Baha Pars olduğu ve bazı okullara

karşılaşması ve hatıraları açısından önemlidir. Manisa öğretmenlerinin organize ettiği konferans Kız Enstitüsünde gerçekleşmiştir. Konferansı veren Kız Enstitüsü Müdürü Vedide Baha Pars'ın babası İbrahim Gökçen'in İstanbul Öğretmen okulunda okul müdürleridir. Vahide Baha ve İbrahim Gökçen aynı okulda okumuşlardır. Pars'ın "Demokrasi ve Eğitim" üzerine konuşma yaptığı anlaşılmaktadır. Demokrasinin tarihi gelişimi ve Cumhuriyet yönetimi üzerine verilen konferansta totaliter yönetimlerle demokrasi ve cumhuriyet rejimlerinin farkları ve üstünlükleri üzerinde durulmaktadır.

Gökçen'in Türkçe ve Türk dili üzerine ne denli hassas olduğunu yazılarından, konuşmalarından anlamak mümkündür. Bu konuda yazılarında sık sık "*Türkçenin Önemi*"⁴⁵⁸ üzerinde durmaktadır. Türkçenin önemi üzerine kaleme aldığı yazısında Gökçen Türkçenin Arapça ve Farsçanın ön planda olduğu dönemlerde olumsuz yönde etkilendiğini Fuzuli'nin "*Türk dahi bilmez idi bu dili...*" diyerek hayıflandığını ifadelerine yer vermektedir. Osmanlıda yüksek zümrelerin edebiyat ve sanatta kullandıkları dil ile Kayıkçı Kul Mustafa, Karacaoğlu gibi halk ozanlarının kullandığı dil arasında büyük farklılıkların olduğunu altı çizilmektedir. Bu yüzden halkın anlayabileceği Halk Edebiyatının Türkçe söyleyen, yazan ve anlayan Türkler arasında yaşadığını, yaşatıldığını ifade edilir. Yazının devamında okullarda okutulan Türkçe dersleri ile ilgili görüşlerini ortaya koyan Gökçen Türkçe dersleriyle ilgili daha hassas olunması gerektiğine inanmaktadır.

İbrahim Gökçen'in Işık gazetesindeki yazıları 23 Haziran 1949 sonra görülmemektedir.

3. 3. 2. Hürriyet Misakı Gazetesi Yazıları

Hürriyet Misakı 14 Ocak 1951'de Evkaf dairesi altı No. 9 adresinde Manisa'da yayın hayatına başlayan yerel bir gazetedir. Gazetenin Adnan Menderes'in talimatıyla 50 bin TL ile kurulduğu ifade edilmektedir.⁴⁵⁹ Gazetenin 1954 yılına kadar sahibi Demokrat Parti Manisa Milletvekili Muzaffer Kurbanoglu⁴⁶⁰ olarak görülürken bu tarihten sonra Hayri Soy Türk gazetesinin sahibi olarak görülmektedir.

Gazetenin künyesinde 1 Aralık 1954 Çarşamba gününden itibaren sahibi: Hayri Soy Türk, Yazı İşleri Müdürü: Kemal Orhon, İdare Yeri: Yarhasanlar Mahallesi Çal,

ismi verildiği anlaşılmaktadır. Bkz. "Vedide Baha Pars" [https://www.biyografya.com/biyografi/2711_\(29Mayıs_2023,_19.20\).](https://www.biyografya.com/biyografi/2711_(29Mayıs_2023,_19.20).)

⁴⁵⁸ İbrahim Gökçen, "Türkçenin Önemi", *Işık*, Yıl: 6, Sayı: 807, 23 Haziran 1949, s. 1-4.

⁴⁵⁹ Hayri Soy Türk'ün torunu Adnan Soy Türk'le 14, 15 Haziran 2022, saat: 14. 00-15. 00 görüşme.

⁴⁶⁰ Muzaffer Kurbanoglu (1913- 09. 03. 2006 Manisa). Bkz. Faruk Saydam, *Meclis-i Mebusandan Türkiye Büyük Millet Meclisine Saruhan/Manisa Milletvekilleri (1877-2011)*, Manisa, 2013, s. 100.

Aralık Sokak No: 1/A. Manisa adresine taşındığı ve yönetiminin değişmiş olduğu görülür.

Gazete başlığının altında “*Millet Yoludur. Hak yoludur tuttuğumuz yol. Ey Halk yaşa, ey sevgili Millet yaşa, var ol. (Pazardan maada her gün Manisa’da çıkar. Demokrat Siyasi Gazete.) Fiyatı: 10 Kuruş*”⁴⁶¹ bilgileri yer alır.

Hürriyet Misakı her ne kadar yerel bir gazete olarak yayın hayatını sürdürmekteyse de ülkede yaşanan iç ve dış siyasi politik gelişmeleri de okuyucusuna aktarmıştır.

Gazetede Manisalılarının yakından tanıdığı birçok ismin yazıları yayınlanmıştır. Sadık Karaöz, İbrahim Gökçen Muzaffer Kurbanoğlu, Faruk Saydam, Saim Tonguç, Dr. Cemil Şener, Abdi Çimen, Nedim Şengönül, Hayri Soytürk gibi yazarın gazetede yazılar yazdığı anlaşılmaktadır. Gazetenin Demokrat Parti (DP) siyasi çizgisinde bir yayın politikası benimsemiş olduğu görünmektedir. Gazetenin başlığının yanında “*14 Mayıs 1950 Zafer Güneşi*”⁴⁶² logosu Demokrat Parti’nin seçimleri kazandığı tarih olarak hatırlatılmaktadır.

Gazetenin Hürriyet Misakı adını alması da sıradan bir isimlendirme gibi görünmemektedir. Gerek gazetenin ilk sahibi Muzaffer Kurbanoğlu’nun DP Manisa Milletvekili oluşu, gerek gazetenin ilk dönem yayın yönetmeni ve daha sonra sahibi olan Hayri Soytürk’ün Adnan Menderesle dostluğu ve Demokrat Parti Manisa İl yönetimindeki görevleri düşünüldüğünde gazetenin isminin 7 Ocak 1947’de DP Birinci Büyük Kurultayında kabul edilen “Hürriyet Misakı”⁴⁶³ bildirisinden esinlenerek benimsendiğini söylemek mümkündür.

İbrahim Gökçen’in Manisa’da görev yaptığı yirmi yıl içinde (28 Eylül 1937-18 Eylül 1957) bazı günlük gazete ve dergilerde yazılar yazdığı, karakalem ve yağlı boya tablolar yaptığı, sergiler açtığı, konferanslar verdiği bilinmektedir. İbrahim Gökçen’in Gediz, Genç Spil dergilerinde yazmış olduğu yazıların hangi konu başlıklarından oluştuğunu Necla Türkçapar Günay,⁴⁶⁴ Gürol Pehlivan’ın⁴⁶⁵ ve İstanbul Beyazıt Devlet Kütüphanesi kayıtları ve Adnan Soytürk’ün özel arşivinde bulunan Hürriyet Misakı nüshalarından öğrenebilmekteyiz. Ancak İbrahim Gökçen’in Hürriyet

⁴⁶¹ *Hürriyet Misakı*, Yıl: 4, Sayı:912, 1 Aralık 1954.

⁴⁶² *Hürriyet Misakı*, Yıl: 4, Sayı: 164, 18 Şubat 1955.

⁴⁶³ Oğuz Kaan, “İktidar ve Muhalefet İlişkileri Çerçevesinde Demokrat Parti’nin Birinci Kongresi”, *Akademik Hassasiyetler*, Yıl: 2021, Sayı: 15, Cilt: 8, s. 174; <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1461599>, (16 Haziran 2022, 11. 51).

⁴⁶⁴ Necla Türkçapar Günay, *Gediz Bibliyografyası*, Akademi Kitabevi, İzmir, 1999.

⁴⁶⁵ Gürol Pehlivan, *Genç Spil Bibliyografyası*. Akademi Kitabevi, İzmir, 1999.

Misakında yazmış olduğu yazılarının içeriğinin ne olduğu, hangi konuları ihtiva ettiğı konusunda şimdiye kadar bilgi sahibi değildik.

2018’de Manisa’da bulamadığımız Genç Spil Dergisinde yayınlanan İbrahim Gökçen’in yazılarını kıymetli öğrencim Sebahat Kuralay’ın yardımlarıyla Ankara Milli Kütüphaneden temin etmiş ve “*Manisa Tarihçisi İbrahim Gökçen’in Genç Spil Dergisindeki Yazılarına Dair*”⁴⁶⁶ başlığıyla yayınlamıştık. Ancak İbrahim Gökçen’in ortaya çıkarılmamış, henüz üzerinde durulmamış Işık ve Hürriyet Misakı gazetelerinde yazılar yazdığını oğlu Oğuz Gökçen’le⁴⁶⁷ 11 Nisan 2018 tarihinde yaptığımız görüşmede de teyit ettik.

İbrahim Gökçen’in 14 Ocak 1951’de yayın hayatına başlayan Hürriyet Misakı gazetesinde 1951-1957 tarihleri arasında Manisa’dan İstanbul’a gidişine kadarki (17 Eylül 1957) süre zarfında deneme, hikâye, şiir, araştırma türünden otuz yedi yazı yazdığı görülmektedir.

İbrahim Gökçen’in Hürriyet Misakı gazetesindeki yazılarının tamamı gazete sahibi Hayri Soytürk’ün torunu Adnan Soytürk’te bulunan ciltli haldeki arşiv taranmış ve İbrahim Gökçen’in yazıları ilk kez kayıt altına alınmıştır.⁴⁶⁸

Gökçen’in Işık gazetesinden sonra 14 Ocak 1951’de yayın hayatına başlayan Hürriyet Misakı gazetesinde yazılar yazmaya başladığı ve ilk yazısının “*Dünya Ekonomisinde Petrol*”⁴⁶⁹ üzerine olduğu görülür.

İbrahim Gökçen Hürriyet Misakı gazetesindeki yazılarına “*Dünya Ekonomisinde Petrol*”⁴⁷⁰ hakkında yazmış olduğu iki yazıyla başlamıştır. Gökçen birer hafta arayla petrol üzerine yazmış olduğu iki yazısında petrolün tarihi, petrol sanayisinin kurulması, 19. yüzyıldaki durumu, ham petrol ve petrolün kullanım şekilleri üzerinde durmuştur. İkinci yazısında ise dünyada petrol alanları üzerinde durulmaktadır. İran, Irak, Hindistan, Texas, Endonezya, Antillerin petrol alanları olduğuna değinilmektedir. Petrol alanlarından Musuldaki petrol bölgeleri üzerinde özellikle üzerinde durulmuş bu petrolerin boru hatlarıyla taşındığı vurgulanmıştır.

⁴⁶⁶ Naci Yengin, “Manisa Tarihçisi İbrahim Gökçen’in Genç Spil Dergisindeki Yazılarına Dair”, *Erciyes Dergisi*, Yıl: 41 Sayı: 482, (Şubat 2018), (ss. 16-24).

⁴⁶⁷ Oğuz Gökçen (d. 22 Nisan 1941 Manisa- öl. İstanbul 11 Nisan 2018) ve Hanımı Hayrunnisa Gökçenle Erenköy Kazasker Şakacı Sokaktaki evlerinde yapılan görüşme (11 Nisan 2018, 13. 30-16. 00).

⁴⁶⁸ 14-15 Haziran 2022 tarihlerinde özel arşivini açarak Hürriyet Misakı gazetesini nüshalarından yararlanmamızı sağlayan Sayın Adnan Soytürk Bey’e teşekkür ederim.

⁴⁶⁹ İbrahim Gökçen, “Dünya Ekonomisinde Petrol”, *Hürriyet Misakı*, Sayı: 3, 19 Mayıs 1951, s. 2.

⁴⁷⁰ İbrahim Gökçen, “Dünya Ekonomisinde Petrol”, *Hürriyet Misakı*, Sayı: 3, 19 Mayıs 1951, s. 2; *Hürriyet Misakı*, 22 Mayıs 1951, Sayı: 4, s. 2.

İbrahim Gökçen'in tarihçiliği ve ressamlığı onu yakından tanıyanlar, yayınladığı kitaplar ve yaptığı tablolardan bilinmektedir. Ancak Gökçen'in edebi türden yazılar yazdığı çok fazla bilinmemektedir. Bu konuda Gediz dergisinde yayınlanan bir şiiri dışında hikâye ve şiirleri henüz gün yüzüne çıkarılamamıştı. Gökçen'in "*Zeka*"⁴⁷¹ başlığıyla Hürriyet Misakında yayınlanan hikayede Kadri Umut adında bir öğretmen karakteri üzerinden öğretmenin günlük hayatı, ders, sınıf, öğrencilerle yaşadığı olaylar; sınav ve sınav sonucu yaşayan bir olay anlatılmaktadır. Hikâyenin anlatımı Gökçen'in edebi yönünün gücünü ortaya koyması açısından önem taşımaktadır.

Gökçen "*Keşif*"⁴⁷² hikayesinde ise Çınarlı köyünde yaşayan Ali Ağa'nın başından geçenleri anlatmaktadır. Çınarlı köyünde yaşanan olaylar hikâyenin ana konusunu oluşturmaktadır. "*Talih*"⁴⁷³ başlığıyla yayınladığı hikayesinde ise Hasan Kalın adında köyden gelen, şehir ve sosyal hayat tecrübesi bulunmayan birisinin Gençlik ve Spor Bayramında yaşadığı duygular anlatılmaktadır. Kızların törenlerde sergilediği hareketler ve Hasan Kalın'ın gençlik duyguları hikâye boyunca devam eder.

İbrahim Gökçen yayınladığı üç hikâyeden sonra Manisa mimari eserleri üzerine yazılar yayınlamaya başlamıştır. "*Ulu Cami*"⁴⁷⁴ üzerine iki yazı yayınlamıştır. Ulu caminin tarihi, geçirdiği tamirat ve tadilatlar, medresenin içinde bulunduğu durum, caminin yeniden onarımına ihtiyacı olduğunu vurgulayan Gökçen tarihi eserlerin korunmasının ne denli önemli olduğunu altını çizmektedir.

İbrahim Gökçen'in Hürriyet Misakı gazetesinde 30 Haziran 1951'den 28 Ekim 1954 tarihine kadar yazıları görünmez. 28 Ekim 1954 tarihinden sonra gazetede yazılarına tekrar başlayan Gökçen "*Niçin anlaşılmıyor?*"⁴⁷⁵ yazısıyla okuyucuya yeniden merhaba demektedir. "*Niçin anlaşılmıyor?*" yazısında Gökçen Cumhuriyet gazetesinde Bedri Rahmi Eyüpoğlu'nun bir yazısı üzerinde durmakta ve resim sanatının halk tarafından neden anlaşılmadığını, anlaşılabilmesi için sanatçılara düşün görevler, resimlerin halktan kopuk ve halkın kültürel değerlerine uzak olmasının ressamların anlaşılmamasında etkili olduğu yolundaki görüşlerini ifade etmektedir.

⁴⁷¹ İbrahim Gökçen, "Zekâ (Hikâye)", *Hürriyet Misakı*, Sayı: 5, 24 Mayıs 1951, s. 4.

⁴⁷² İbrahim Gökçen, "Keşif", *Hürriyet Misakı*, Sayı: 10, 5 Haziran 1951, s. 4.

⁴⁷³ İbrahim Gökçen, "Talih", *Hürriyet Misakı*, Sayı: 12, 9 Haziran 1951, s. 2.

⁴⁷⁴ İbrahim Gökçen, "Ulu Cami", *Hürriyet Misakı*, Sayı: 20, 28 Haziran 1951, s. 1, 2; "Ulu Cami", *Hürriyet Misakı*, Sayı: 21, 30 Haziran 1951, s. 1, 2.

⁴⁷⁵ İbrahim Gökçen, "Niçin anlaşılmıyor?" *Hürriyet Misakı*, Yıl:4, Sayı: 885, 28 Ekim 1954, s. 2.

Halkın modern sanatı anlamadığı için suçlanması yersiz olduğunu savunmaktadır.

Bu süreçte gazetenin yönetimi değişmiş ve gazete tamamen Hayri Soytürk'ün kontrolüne geçmiştir.⁴⁷⁶ İbrahim Gökçen 13 Kasım 1954'ten itibaren düzenli olarak Hürriyet Misakı gazetesinde yazılarına tekrar başlamıştır. Bu yazıların deneme türünden, tarih, gözlem, düşünce ve edebi içerikli yazılar olduğu anlaşılmaktadır. “Okul kitaplarının dili”⁴⁷⁷ hakkında yazmış olduğu yazıda Milli Eğitim Bakanlığının okul kitaplarının yazımını serbest bırakmasını eleştirmekte ve farklı kitaplarla eğitim gören öğrencilerin zihinlerinde oluşabilecek tahribata dikkat çekmektedir. Kitaplarda anlatılan konuların farklı kitaplarda farklı şekillerde anlatılması, konu bütünlüğünün bozulmasına, öğrencilerin dil ve zihinlerine zarar vereceğini vurgulamaktadır. Konunun ilmi zemine oturtulması gerektiği ve Milli Eğitim Bakanlığının öğrencilere okutacağı kitapların ortak dil ve içerik ve anlayışa sahip olması gerektiği vurgulanmaktadır.

Gökçen “San’at ve insan ruhu”⁴⁷⁸ yazısında yakın zamanda yayınlandığı anlaşılan Doğu-Batı dergisinde Matisse hakkında yazılan bir yazıya cevap niteliğinde bir yazı yazdığı anlaşılmaktadır. Yazıda sanatın insan ruhunda meydana getirdiği etkiler üzerinde durulurken, sanatın tabiattaki nesneleri değiştirip değiştiremeyeceğini tartışılmaktadır. Gökçen sanatın tabiata uyumlu çalışması gerektiği inancındadır.

“Tarih dersinde aktif metod faydalı mıdır?”⁴⁷⁹ yazısında Gökçen tarih dersinin işleniş ve öğrenme teknikleri konusunda fikirlerini açıklamaktadır. Buna göre ezbercilik anlayışının yanlışlığı üzerinde durulmaktadır. Konuya açıklık getirirken Selanik’te 1916 yılında tarih öğretmeni Hüsnü Efendi’den örnek veren Gökçen tarih derslerinin kalıcı ve anlaşılabilir olmasının yolunun örneklemeler, hikayeler yoluyla anlatılması ve derslerin bu şekilde işlenmesi gerektiğini düşünmektedir. Yazı sayesinde İbrahim Gökçen’in Selanik’te okuduğu okulda tarih öğretmenin Hüsnü Efendi olduğunu öğreniyoruz.

“Diğerkamlık Terbiyesi”⁴⁸⁰ yazısında karşılıksız iyilik yapmanın insan üzerindeki etkilerini anlatılmaktadır. Gökçen Fatih Sultan Mehmet’le hocası Molla Hüsrev arasında yaşanan olaydan hareketle insanların kendileri için değil milletleri

⁴⁷⁶ Hürriyet Misakı, İmtiyaz sahibi: Hayri Soytürk, Yıl: 4, Sayı:912, 1 Aralık 1954.

⁴⁷⁷ İbrahim Gökçen, “Okul kitaplarının dili”, Hürriyet Misakı, Yıl:4, Sayı: 897, 13 Kasım 1954, s. 2.

⁴⁷⁸ İbrahim Gökçen, “San’at ve insan ruhu”, Hürriyet Misakı, Yıl:4, Sayı: 902, 19 Kasım 1954, s. 2.

⁴⁷⁹ İbrahim Gökçen, “Tarih dersinde aktif metod faydalı mıdır?”, Hürriyet Misakı, Yıl:4, Sayı: 911, 30 Kasım 1954, s. 2.

⁴⁸⁰ İbrahim Gökçen, “Diğerkamlık Terbiyesi”, Hürriyet Misakı, Yıl:4, Sayı: 916, 6 Aralık 1954, s. 1, 2.

için çalışması ve fedakârlık yapması gerektiğini vurgulamış ve Molla Hüsrev'in Fatih'in ricasına rağmen vezirlik görevini milletin selameti için kabul etmediği örneği verilmiştir.

“*Kitap ve Metod Derdi*”⁴⁸¹ yazısında Milli Eğitim Bakanlığının okullarda okuttuğu kitaplar üzerinde durulmaktadır. Farklı şehir ve bölgelerde okullarda okutulan kitapların farklı müfredat ve metotlarla yazılması ve okutulmasının yol açacağı sıkıntıları gündeme getiren Gökçen Milli Eğitim kitaplarının bütünlük arz etmesi gerektiği, içeriklerinin aynı olması, müfredatın bütünlük arz etmesinin önemini vurgulamaktadır.

“*Yabancı Dil*”⁴⁸² meselesi üzerine yazmış olduğu yazıda Selanik'te Derviş adında Mithat Paşa Sanat okulundan bir arkadaşının I. Dünya Savaşı yıllarında Fransız askerlerine tercümanlık yapmasını örnek gösteren Gökçen yabancı dil öğrenmenin ne kadar önemli ve gerekli olduğunu vurgulamaktadır.

“*Hayat Felsefesi*”⁴⁸³ yazısında dostluk ve karşılıksız çıkara dayanan arkadaşlığın önemi anlatılmaktadır. Erzurumlu İbrahim Hakkı'nın Marifetname'sini okuduğunu da anladığımız Gökçen'in yazısı dostluğun pekişmesine yönelik ibretlik hikayelerden oluşmaktadır.

“*İnsanlığın Düştüğü En Büyük Tezat*”⁴⁸⁴ yazısında Avrupa'da alkolün tarihi ve Fransa gazetelerinde gündeme getirilen alkol tüketimini konu ettiği yazısında Gökçen alkolün milletin bünyesini çürüttüğünü ve insanlara verdiği zararlı anlatmaktadır.

Dale Carnegie'nin “*Dost Kazanma Sanatı*” kitabından hareketle “*Psikolojik Hasbihal*”⁴⁸⁵ yazısında Gökçen kitaptan alıntılar yaparak dost kazanmanın tartışarak değil konuşarak olabileceğinin altını çizmektedir. Yazı alıntılarla zenginleştirilmiş konuşmanın önemi ve konuşulanların yazıya geçirilmenin gerekliliği üzerinde durulmuştur.

Eğitimciliğini ve çocuk gelişimi konusundaki uzmanlığını “*Çocuklarımızın Oyunlarını Çok Zaman Ayırıyoruz*”⁴⁸⁶ yazısında ortaya koyan Gökçen çocuklara gereğinden fazla zaman ayırmanın çocuğun bireysel başarısında birtakım olumsuz

⁴⁸¹ İbrahim Gökçen, “Kitap ve Metod Derdi”, *Hürriyet Misakı*, Yıl:4, Sayı: 919, 9 Aralık 1954, s. 1, 2.

⁴⁸² İbrahim Gökçen, “Yabancı Dil”, *Hürriyet Misakı*, Yıl:4, Sayı: 936, 29 Aralık 1954, s. 1, 2.

⁴⁸³ İbrahim Gökçen, “Hayat Felsefesi”, *Hürriyet Misakı*, Yıl:4, Sayı: 940, 3 Ocak 1955, s. 1, 2.

⁴⁸⁴ İbrahim Gökçen, “İnsanlığın Düştüğü En Büyük Tezat”, *Hürriyet Misakı*, Yıl:4, Sayı: 941, 4 Ocak 1955, s. 1, 2.

⁴⁸⁵ İbrahim Gökçen, “Psikolojik Hasbihal”, *Hürriyet Misakı*, Yıl:4, Sayı: 946, 10 Ocak 1955, s. 1, 2.

⁴⁸⁶ İbrahim Gökçen, “Çocuklarımızın Oyunlarını Çok Zaman Ayırıyoruz”, *Hürriyet Misakı*, Yıl:4, Sayı: 947, 11 Ocak, 1955, s. 1, 2.

sonuçlar doğurabileceğini, hayatını hep oyunla geçiren çocukların başarılı olamadıklarını bunun yerine kontrollü serbestliğin daha uygun olacağını vurgulamaktadır. Çocukların yetiştirilmesini Batı ve İslam'dan örnekler vererek anlatan yazar çocukların okul dışında da bir hayatları olduğunu ve bunun da düzenlenmesi gerektiğine inanmaktadır.

Öğretmenlik hayatının çoğunluğunu Manisa'da geçiren Gökçen, Manisa Ortaokul ve Manisa Lisesinde (1937-1957) yılları arasında görev yapmıştır. İbrahim Gökçen bazı yazılarında Manisa Lisesi üzerinde durmuştur. “*Manisa Lisesi Meselesi*”⁴⁸⁷ başlığıyla yayınladığı yazıda okulda öğrenci sayısının her geçen yıl arttığını bu durumun eğitimin kalitesini azalttığını bunun yerine meslek okullarının açılması ve öğrencilerin meslek okullarına yönlendirilmesi gerektiğini anlatır. Yazıda okula giden kız çocuklarının sayısının yeterli olmadığını bunun sebepleri arasında kız öğrencilerin barınabileceği yurtların bulunmadığı anlatan Gökçen üniversiteye gidecek öğrencilerin eğiminin daha geniş kitlelere yayılması gerektiği üzerinde de durmaktadır.

“*Aktif Metod ve Okul Aile Birlikleri*”⁴⁸⁸ yazısında Gökçen öğrencilerin eğitiminde velilerin aktif olarak okulla temas halinde olmaları gerektiği, okul-aile birliklerinin eğitimin gelişmesinde büyük öneme sahip olduğunu vurgulamaktadır.

Yayınlanan eserlerinin çoğunun Manisa ve yöresi ile ilgili olduğu hesaba katılırsa İbrahim Gökçen'in yazdığı yazıların tamamının kitap olarak neşredilmeyi beklediğini söylememiz gerekir. Tarih ve kültür alanında deneme yazılarından birisi de “*Osmanlı Türklerinde ilme hürmet*”⁴⁸⁹ üzerine yazmış olduğu yazısıdır. Türk tarihinde ilme verilen önem ve Türklerin ilim alanında yaptığı çalışmaları Selçuklu, Karahanlı, Mısır Türk devletleriyle Osmanlı devleti örnekleriyle anlatılmaktadır. Osmanlı'da şehzadelerin eğitime verilen önemden hareketle Fatih Sultan Mehmet'in yetişme şartları ilme, ilim adamlarına gösterdiği saygı ve ilme desteği anlatılmaktadır.

“*Öğretimde çağırışmadan faydalanma*”⁴⁹⁰ yazısında öğrenmenin çağırışmalar yoluyla ders anlatmalarının konunun kavranmasını daha da kolaylaştıracağını,

⁴⁸⁷ İbrahim Gökçen, “Manisa Lisesi Meselesi”, *Hürriyet Misakı*, Yıl:4, Sayı: 951, 15 Ocak 1955, s. 1, 2.

⁴⁸⁸ İbrahim Gökçen, “Aktif Metod ve Okul Aile Birlikleri”, *Hürriyet Misakı*, Yıl:4, Sayı: 971, 8 Şubat 1955, s. 1, 2, 4.

⁴⁸⁹ İbrahim Gökçen, “Osmanlı Türklerinde ilme hürmet”, *Hürriyet Misakı*, Yıl:4, Sayı: 977, 15 Şubat 1955, s. 1, 2, 4.

⁴⁹⁰ İbrahim Gökçen, “Öğretimde çağırışmadan faydalanma”, *Hürriyet Misakı*, Yıl:4, Sayı: 980, 18 Şubat 1955, s. 1, 2.

öğrencilere anlatılan derslerin ezbercilik yoluyla değil örnekler vererek anlatılması gerektiği; konunun özümsemesinin öğretimde daha etkili olacağı üzerinde durulmaktadır. Tarih derslerinin işlenişi ve etkili öğrenme yöntemleri üzerine kendisine sorulan sorulara verdiği cevapları “*Kendi Kendimizi Tenkit: Sual-Cevap*”⁴⁹¹ yazısına taşıyan Gökçen ders sırasında öğrencilere uygulanacak soru-cevap yönteminin faydaları üzerinde durmaktadır. Öğrencilerin algı ve kapasitelerine göre soru sormak gerektiğini bunun için de öğretmenlerin bilgi ve deneyimlerini arttırmaları gerektiğini vurgular.

İbrahim Gökçen her şeyden önce bir Manisa tarihçisidir.⁴⁹² Onun Manisa ile ilgili yazmış olduğu yazılarının çoğunluğu kitap olarak neşredilmiştir. Ancak neşredilmemiş öyle yazıları vardır ki 1950’li yıllarda Manisa’yı merak edenler için hazine değerindeki yazılardır. Yazılarında şehrin mahallelerini ayrı ayrı anlatmıştır. “*Manisa Mahallelerinde Bir Cevalan-2- Akgün Mahallesi (Aynı Ali)*”⁴⁹³ üzerine yazmış olduğu iki yazısında mahalle hakkında detaylı bilgiler verir. Mahalle’nin konumu, tarihi, Ayn-ı Ali Türbesi, türbenin mimari özelliği, türbenin özellikleri, türbe hakkında söylenegelen halk hikayeleri, türbenin yanındaki kuyudan gelen ses anlatılan bazı konular arasındadır. Ayrıca Ayn-ı Ali Baba hakkında halk arasında efsaneleşmiş rivayetlerinden bahseden Gökçen türbede kurbanların kesildiğini, türbenin zamanla olağanüstü hale getirildiğini anlatır. Türbede kesilen kurbanlara Sin Kurbanı (Mezar Kurbanı) hakkında bilgiler verir. Yazar mezarlarda kurban kesme adetinin Türklerin Orta Asya’dan getirdiğini anlatır. Yazının devamında ise Akgün Mahallesi (Ayn-ı Ali) başlayan gecekondulaşmayı dikkat çeker. Gökçen, türbe çevresinin yeşil alan olması gerektiğine inanır. Türbe yakınlarında Kenzi Hasan Efendi Türbesinin bulunduğunu ancak bu türbenin yıkıldığını ifade etmektedir. Kenzi Sokağında, Kenzi Dedeye ait olan bir arsa bulunduğunu 1255 tarihli mezar taşının sağlam olduğunu öğrendiğimiz yazı şehrin unutulmuş hafızasını hatırlatıcı niteliktedir. Kenzi Hasan Efendi’nin Manisalı Ahmet Efendi’nin oğlu olduğunu, Ahmet Efendi’nin 1714’te vefat ettiğini, burada vakıf arazileri bulunduğunu cami, tekke ve kitap hücreleri bulunduğunu ifade eder.

⁴⁹¹ İbrahim Gökçen, “Kendi Kendimizi Tenkit: Sual-Cevap”, *Hürriyet Misakı*, Yıl:4, Sayı: 983, 22 Şubat 1955, s. 1, 2.

⁴⁹² Ali Birinci, “İbrahim Gökçen”, ss. 185-200.

⁴⁹³ İbrahim Gökçen, “Manisa Mahallelerinde Bir Cevalan-2- Akgün Mahallesi (Aynı Ali)”, *Hürriyet Misakı*, Yıl:5, Sayı: 1057, 19 Mayıs 1955, s. 2; “Manisa Mahallelerinde Bir Cevalan-2- Akgün Mahallesi (Aynı Ali)”, *Hürriyet Misakı*, Yıl:5, Sayı: 1058, 20 Mayıs 1955, s. 2.

Gökçen'in Manisa mahallerini anlattığı yazılarından birisi de “*Manisa Mahallelerinde Bir Cevalan-3- Akıncılar Mahallesi- Karayunus Bölücek-i Cedit*”⁴⁹⁴ yazısıdır. Mahalle hakkında geniş bilgiler veren Gökçen, mahallede Kısık Mescidi ile mescidin duvarında bulunan çeşmeden başka tarihi eser kalmadığını dikkat çeker. Çeşmenin kitabesinde Hidayetullah Paşa adının okunduğunu, Paşanın Kösezade Mustafa Ağanın oğlu olduğunu belirtir. Karaosmanoğlularından Hacı Mustafa Ağa'nın damadı Hidayetullah Paşadır. Paşa kayınpederi adına XVIII. yüzyılda Saruhan Sancağını yönetmiştir. Yazısında “*Mahallenin Uluparka bakan tarafında Acem Tekkesi varmış ancak şimdi yerlerinde binalar bulunmaktadır*” kaydını düşmüştür. Ayrıca Çaybaşı'nda çocuklar için yüzme kursları verilmesi gerektiğini belirten yazar böylece çocuk boğulmalarının önleneceğini ifade eder.

İbrahim Gökçen'in Hürriyet Misakı gazetesinde yazmış olduğu yazılar arasında Alaybey Mahallesi hakkında yazmış olduğu dokuz yazının Manisa ve Milli Mücadele açısından ayrı bir önemi ve değeri vardır. “*Manisa Mahallelerinde Bir Cevalan-3- Alaybey Mahallesi*”⁴⁹⁵ başlığıyla yayınlanan yazılar yalnız Manisa'da bir mahalleyi değil Manisa'da Milli Mücadelenin anlatıldığı yazılardır. Alaybey Mahallesinin isminin çok eskilere dayandığını anlatan yazar mahallenin Efeler yatağı olduğunu hatırlatır. Milli Mücadele döneminde mahalle efelerinin gösterdiği kurtuluş mücadelesi hakkında bilgiler verilir. Bahriyeli Mehmet Efe, Konyalı Mustafa, Ali Çavuş, Kanbur Ali, Arap Sait, Fındık Mehmet ve Muhittin Aktürk gibi bazı akıncıları anlatır. Ayrıca “*Saruhanlı Karakolunda bir Vak'a*”, “*Kurtuluş Savaşında Akhisar Cephesinin Yılmaz mukavemet yuvası*” ara başlıklarıyla verilen yazılarda Milli Mücadelenin bölgede yaşanan yönü tanıkların anlatımıyla vermektedir.

Yazısında Yılmaz Müfrezesinin Akhisar'daki başarılarını anlatmaya devam eden Gökçen, Celal Bayar'ın Manisa'ya gelişinde halkın coşkun sevgi gösterilerinde bulunduğu bilgisini verir. Yazısında Manisa'nın kurtarılmasında Müftü Alim Efendi, Ahmet Çavuş, Mehmet Efe gibi isimleri örnek olarak gösterir. Bunun yanı sıra Yunanlılarla iş birliği yapan Mutasarrıf Hüsnüyadis'in düşmanlıklarından da ayrıca

⁴⁹⁴ İbrahim Gökçen, “Manisa Mahallelerinde Bir Cevalan-3- Akıncılar Mahallesi- Karayunus Bölücek-i Cedit”, *Hürriyet Misakı*, Yıl:5, Sayı: 1060, 26 Mayıs 1955, s. 2.

⁴⁹⁵ İbrahim Gökçen, “Manisa Mahallelerinde Bir Cevalan-3- Alaybey Mahallesi”, *Hürriyet Misakı*, Yıl:5, Sayı: 1064, 31 Mayıs 1955, s. 2; *Hürriyet Misakı*, Yıl:5, Sayı: 1065, 1 Haziran 1955, s. 2; *Hürriyet Misakı*, Yıl:5, Sayı: 1066, 2 Haziran 1955, s. 2; *Hürriyet Misakı*, Yıl:5, Sayı: 1067, 3 Haziran 1955, s. 2; *Hürriyet Misakı*, Yıl:5, Sayı: 1068, 4 Haziran 1955, s. 2; *Hürriyet Misakı*, Yıl:5, Sayı: 1069, 6 Haziran 1955, s. 2; *Hürriyet Misakı*, Yıl:5, Sayı: 1070, 7 Haziran 1955, s. 2; *Hürriyet Misakı*, Yıl:5, Sayı: 1071, 8 Haziran 1955, s. 2; *Hürriyet Misakı*, Yıl:5, Sayı: 1072, 9 Haziran 1955, s. 2.

bahsedilmiştir.

Yunanlıların işgal, yağma, yıkım, yakım ve katliamlarına karşı bölgedeki yerel mücadele hakkında bilgi vermeye devam eden yazar Yılmaz Köyünden Arap Abdi, Öksüz Mehmet gibi kahramanları ön plana çıkarır. “*Kütahya Baskını*” ara başlığıyla konuya devam eden yazarın kaleme aldığı ve birinci elden aktarılan Milli Mücadele’nin bölgede yaşanan gerçek yüzü yaşayan tanıkların anlatımıyla gözler önüne serilmektedir.

Batı Cephesi ve Saruhan Sancağında verilen mücadelelerin önemini anlatan yazar Millî Mücadele kahramanlarının hatıralarını aktararak mücadelenin hangi şartlarda kazanıldığını şehitlerinin dilinden aktarmaktadır.

Manisa ve köylerinin işgalden kurtarılışını anlattığı bölümlerde ise köy ve kasabalıların mücadele azim ve direnişi gözler önüne serilir. Manisa ve çevresinde yaşanan Yunan işgali ve işgale karşı bölgesel milli direnişlerin başlaması, Manisa ve çevresinin kurtarılması için başlayan örgütlenmeler hakkında detaylı bilgiler verilen “*Alaybey...*” yazı dizisi on (10) bölüm halinde Hürriyet Misakı gazetesinde yayınlanmıştır. Milli Mücadele, Batı Cephesi ve Manisa, Milli Mücadele hakkında çok önemli bilgilere haiz olan yazılar şu ana kadar gün yüzüne çıkmamış ve kitap olarak henüz yayınlanmamıştır.

İbrahim Gökçen’in kitap olarak yayınlanmayan yazılarından bazıları da şiirleridir. Hürriyet Misakı gazetesinde iki şiiri yayınlanmıştır. Bunlardan birisi “*İkinci Mektup*”⁴⁹⁶ şiiridir. Diğer bir şiiri ise “*Kerpiç taşıyan kıza*”⁴⁹⁷ adıyla yayınlanmıştır.

İbrahim Gökçen’le ilgili Hürriyet Misakı gazetesinde bazı haberler de yayınlanmış, yazarlar köşe yazılarında İbrahim Gökçen’den bahsetmişlerdir. Bunlardan birisi Manisalıların yakından tanıdığı yazar Sadık Karaöz tarafından yazılan “*Resim Sergisi*”⁴⁹⁸ yazısıdır. Karaöz İbrahim Gökçen’in de içinde bulunduğu ressamların açtığı resim sergisine dair gazete köşesinde bilgiler verir. Yazar Abdi Çimen “*Ressamlar Birliği Sergisinden Notlar*”⁴⁹⁹ yazısında İbrahim Gökçen’in “*Ulu Cami, Kahve Falı*” tablolarıyla sergiye katıldığını belirtirken Gökçen’in tabloları hakkında düşüncelerini aktarmaktadır. Gazetenin verdiği bilgiye göre İbrahim Gökçen’in Mevlâna gecesinde Mevlâna ve dönemiyle ilgili bir konferans verdiğini de

⁴⁹⁶ İbrahim Gökçen, “İkinci Mektup”, *Hürriyet Misakı*, Yıl:4, Sayı: 1014, 30 Mart 1955, s. 2.

⁴⁹⁷ İbrahim Gökçen, “Kerpiç taşıyan kıza”, *Hürriyet Misakı*, Yıl:5, Sayı: 1089, 29 Haziran 1955, s. 2.

⁴⁹⁸ Sadık Karaöz, “Resim Sergisi”, *Hürriyet Misakı*, Sayı: 285, 19 Mayıs 1952, s. 2.

⁴⁹⁹ Abdi Çimen, “Ressamlar Birliği Sergisinden Notlar”, *Hürriyet Misakı*, Sayı: 313, 20 Haziran 1952, s. 2.

öğrenmekteyiz.⁵⁰⁰

İbrahim Gökçen 18 Eylül 1957’de Manisa’dan İstanbul’a taşınmıştır. “*Işık*”, “*Genç Spil*” ve “*Hürriyet Misakı*” gibi yayın organlarında yazmış olduğu yazılar ilk kez tam olarak ortaya çıkarılmıştır. İbrahim Gökçen’in Hürriyet Misakı gazetesinde 29 Haziran 1955’ten sonra yazılarına rastlanmaz.

⁵⁰⁰ İbrahim Gökçen, “Mevlâna Gecesi”, *Hürriyet Misakı*, Yıl:5, Sayı: 1231, 19 Aralık 1955, s. 1.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

İBRAHİM GÖKÇEN'İN KİTAPLARI

4. 1. Bağımsız Eserleri

İbrahim Gökçen Manisa tarihçisi olarak kabul edilir. İbrahim Gökçen'in eserleri incelendiğinde kitaplarının aynı zamanda sanat eseri denilebilecek denli Manisa'nın tarihi ve kültürel hazinelerinden oluşan tablo ve yaptığı çizimlerle süslü olduğu görülür. Ele aldığı konular çerçevesinde mekanların çizimlerini de yapmıştır. Kitaplarında yer alan görseller okuyucunun anlatılan mekânı zihninde somutlaştırması sağlanmıştır.

Gökçen'in eserlerinde yer verdiği çizimler ve tabloları sanat tarihi açısından da ayrıca değerlendirmeye tabi tutulmalıdır. İbrahim Gökçen'in Manisa'ya dair yazdığı bağımsız eserleri şunlardır:

1. *XVI ve XVII Yüzyıl Vesikalarına Göre Manisa'da Deri San 'atları Üzerine Bir İnceleme*, İstanbul, 1945.
2. *Sicillere Göre XVI. Ve XVII Asırlarda Saruhan Zaviye ve Yatırları*, İstanbul, 1946.
3. *16 ve 17 Asır Sicillerine Göre Saruhan'da Yürük ve Türkmenler*, İstanbul, 1946.
4. *Manisa Tarihinde Vakıflar ve Hayırlar*, Kitap: I, İstanbul, 1946.
5. *Manisa Tarihinde Vakıflar ve Hayırlar*, Kitap: II, İstanbul, 1950.
6. *Tarihte Saruhan Köyleri*, İstanbul, 1950.

4. 1. 1. XVI ve XVII Yüzyıl Vesikalarına Göre Manisa'da Deri San'atları Üzerine Bir İnceleme

İbrahim Gökçen, *XVI ve XVII. Yüzyıl vesikalarına göre Manisa'da Deri Sanatları Tarihi üzerine bir araştırma*, Marifet Basımevi, (İstanbul 1945). C.H.P Manisa Halkevi Yayınlarından Sayı: XIII. İbrahim Gökçen'in şehrin sosyo-ekonomik yapısını, dericilik mesleğinin ortaya çıkarılması, el sanatları ve zanaatkarlığının yaşatılması adına en önemli eserlerinden birisi de *XVI. ve XVII. Yüzyıl vesikalarına göre Manisa'da Deri Sanatları Tarihi Üzerine Bir Araştırma*⁵⁰¹ eseridir.

Eser 4 bölümde incelenmiş, 4. Bölüm A, B, C, D harfleriyle birbirinden

⁵⁰¹ İbrahim Gökçen, *XVI. ve XVII. Yüzyıl Vesikalarına Göre Manisa'da Deri Sanatları Tarihi Üzerine Bir Araştırma*, Marifet Basımevi, İstanbul 1945, C:H: P Manisa Halkevi Yayınlarından Sayı: XIII.

ayrılmış 55 sayfadan oluşan karton sarı kapaklı, içindeki resimlerinin çizimi ve kapak kompozisyonun İbrahim Gökçen tarafından yapıldığını düşündüğümüz, 17. 5, 24. 5 cm. ebatlarında, 53 belge ve 7 tablodan oluşan özgün bir çalışmadır.

Manisa Halkevi Başkanı Azmi Önakın'ın "Önsöz" yazısında kitabın yazılma sürecinin M. Çağatay Uluçay'ın "*XVII inci yüz yılda Manisa'da ziraat, ticaret ve esnaf teşkilâtı*"⁵⁰² eserinin yayınlanmasından sonra başladığını ifade etmektedir.⁵⁰³ Bahri Oskay'ın "*Evimizin üçüncü kitabı: "Deri Sanatları Tarihi"*" başlığıyla Gediz dergisinde yayınladığı yazıda⁵⁰⁴ ifade edildiği gibi Manisa Halkevinin yayınladığı "Manisa'da deri Sanatları" kitabının önemini özetle birkaç başlıkta sıralamak mümkündür:

"1-Deri sanatlarının çeşitli bölümleri hakkında etraflı bilgi vermesi bakımından.

2-İncelenen konularla ilgili vesikaları bir araya toplamış olması bakımından.

3-Yine incelenen konularla ilgili çok kıymetli tabloları içerisine almış olması bakımından.

Tabloların, aynı zamanda değerli bir ressam olan kitabın yazıcısı tarafından yapılması esere ayrı bir kıymet vermektedir.

Kitabın o kadar insanı çekici bir ifadesi var ki sayfeleri çevirdikçe üç dört yüz sene önceki Manisa'yı gözümüzün önüne seriyor. Tablolarda bu duygularımızı bir kat daha arttırıyor. Eski tabakhanelerin yerlerini, esnaf şeyhinin, Nakibin, Kethüdanın, Ahi Baba, Yiğit Başı ve çavuşun yetkilerini, görevlerini, esnaftan yolsuzluk yapanlara ne gibi cezalar verildiğini merakla okuyoruz. Manisa tabaklarının yaptıkları derileri İstanbul'a, Girit'e ve daha fazla yere gönderildiği, üç, dört yüz yıl öncede şimdi olduğu gibi mutavassıt bir zümrenin bulunduğunu öğreniyoruz.

*Eserde çıraklarla ustalar arasında belirli şartlarla mukaveleler yapıldığı, çıraklıktan kalfalığa ve ustalığa yükselişin önemli ve dikkate layık törenlerden sonra olduğuna ve bu törenlerin yapılışını büyük bir ilgi ile okumamak mümkün olmuyor."*⁵⁰⁵

*"Dericilik hakkında birkaç söz"*⁵⁰⁶ yazısıyla başlayan giriş bölümünde M. Çağatay Uluçay'ın "*XVII inci yüz yılda Manisa'da ziraat, ticaret ve esnaf teşkilâtı*"

⁵⁰² M. Çağatay Uluçay, *XVII inci yüz yılda Manisa'da ziraat, ticaret ve esnaf teşkilâtı*, Resimli Ay Matbaası Ticaret L. Şirketi, İstanbul, 1942, C. H. P. Manisa Halkevi yayınlarından; No: 9.

⁵⁰³ Azmi Önakın, *Manisa'da Deri Sanatları Tarihi Üzerine Bir Araştırma*, Önsöz, s. 5.

⁵⁰⁴ *Gediz*, C. 8, Sayı: 88, (Ocak 1946), s. 12-13.

⁵⁰⁵ Bahri Oskay, "Evimizin Üçüncü Kitabı: "Deri Sanatları Tarihi", *Gediz*, C. 8, Sayı: 88, (Ocak 1946), s. 12-13.

⁵⁰⁶ İbrahim Gökçen, *Manisa'da Deri Sanatları Tarihi Üzerine Bir Araştırma*, Önsöz, s. 7, 8.

eserine atıfta bulunulmakta ve Manisa’da sanatlar ve esnaf teşkilatı ile ilgili en önemli eserin Uluçay’ın kitabı olduğu vurgulanma nezaketinde bulunmaktadır. Manisa’nın Osmanlı tarihindeki yeri, şehzadelerin, saray görevlilerinin durumu, Manisa sarayının İstanbul Topkapı Sarayının küçük bir örneği olduğu, şehzadelerin staj yeri olduğu gibi şehrin pek çok önemli özelliği; askeri, mülki erkanın, esnaf ve sanatkarların şehirde yaşamaları birçok sanat alanının gelişmesinde etkili olduğu üzerinde durulmaktadır.

Manisa’da askeri ve mülki teşkilatın ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla saraçlık, ayakkabıcılık, çizmecilik ve mutabiye işlerinin (zahiriye) yaygın olduğunun altı çizilmektedir.⁵⁰⁷ Kitapta ele alınan konular ve bölümler şunlardır:

I-Dericilik hakkında birkaç söz, s. 7

II- Tabaklık

a) Manisa’da eski tabakhanelerin bulunduğu yerler, s. 8

b) Manisa tabaklığının teknik tarafı, idare ve yasak işleri, s. 11

c) Tabakların mahalle ve mescidleri, Pazar yerleri, fiyat işleri,

Tabakların diğer esnafla münasebeti, s. 15

d) Tabaklıkta sanat terbiyesi: Çırak, kalfa, usta yetiştirilmesi, s. 21

e) Tabaklığın Ahilikle münasebeti, Piri, bayrak ve inanışları, s. 26

III- Ayakkabıcılık:

1) Ayakkabıcı esnafının çarşısı, s. 31

Ayakkabıcı esnafının bölümü ve yapılan işlerin çeşitleri, s. 33

Ayakkabı imali, s. 36

2) Ayakkabıcı esnafının yasak işler, gelenek ve görenekleri, s. 36

Kalıp işi, s. 37

Garantiler, s. 38

3) Ayakkabıcı esnafının piri, s. 40

Esnafın vakıf işleri, s. 42

Ayakkabıcılığın ahilikle ilgisi, usta-çırak münasebetleri, s. 41

IV

A: Saraçlık

Manisa’da saraçlar çarşısı, s. 44

B

Saraçlıkta kullanılan aletler, yapılan işler, s. 45

⁵⁰⁷ İbrahim Gökçen, *Vakıflar ve Hayırlar-II*, Önsöz, s. 7.

C

Gelenek ve görenekler, s. 46

D

Saraçların diğer esnaflarla ilgileri, Ehlihibre ve yönetim işleri, s. 47

Hassa saraçları, s. 48

“*Manisa’da Deri Sanatları Tarihi*”⁵⁰⁸ kitabının kapağının her ne kadar İbrahim Gökçen tarafından yapıldığına dair ait bir ibare bulunmamaktaysa da farklı çalışmalarda yaptığı çizimlerden yola çıkarak kapak çalışmasının Gökçen’e ait olduğu izlenimi uyandırmaktadır. Kitapta eski tabakhanein bulunduğu yerlerden Çaybaşı (Akbalı) vadisi, Serabat deresi, tabakhane binaları ve işçiler, Manisa’da esnaf şeyhi olan Rüstamzade Hacı Mehmet Efendi’nin karakalem portresi, manda derilerinin harca gömülmesi, deri üzerindeki etlerin kazınması, derilerin kurumaya alınması⁵⁰⁹ gibi Gökçen’e ait 8 adet karakalem çizimi bulunmaktadır. Kitap 17. 5 ve 24. 5 boyutlarındadır.

Kitapta başvuru kaynakların çoğunluğu arşiv vesikasıdır. Verilen vesikalar dipnotlarda ayrıntılı olarak işlenmiştir. III. Bölümde kadar 28 vesika dipnotlarda numaralarıyla birlikte verilmiştir. III. Bölümde ise dipnotlarda açıklanan ve numaralandırılan vesika sayısı 11’dir. IV. Bölümde 13 vesikadan faydalanılmıştır. Böylece İbrahim Gökçen’in Manisa’da Deri Sanatları Tarihi kitabında 53 vesikaya başvurduğu anlaşılmaktadır. Kitabın son bölümünde verilen “Vesikalar Listesi” bölümünde hangi konularda vesikalardan faydalandığı numaralandırılarak listelenmiştir.

1-33 numaralı Manisa Mahkemesi Şer’iye Sicil Defterlerinin yanı sıra İbrahim Gökçen faydalandığı eserler arasında Fuat Köprülü “Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar”, M. Çağatay Uluçay “XVII inci yüz yılda Manisa’da ziraat, ticaret ve esnaf teşkilâtı”, “Saruhanogluları ve eserlerine dair vesikalar”, İbn Batuta Seyahatnamesi, Evliya Çelebi Seyahatnamesi, Nefhatül Üns Tercümesi, Türk Yurdu Mecmuası, İhtiyar esnaftan derlemeler gibi kaynaklardan⁵¹⁰ faydalandığı anlaşılmaktadır.

4. 1. 2. Sicillere Göre XVI. ve XVII Asırlarda Saruhan Zaviye ve Yatırları

İbrahim Gökçen, *Sicillere Göre XVI ve XVII Asırlarda Saruhan Zaviye ve*

⁵⁰⁸ İbrahim Gökçen, *Manisa’da Deri Sanatları Tarihi*, Marifet Basımevi, İstanbul 1945.

⁵⁰⁹ İbrahim Gökçen, *Manisa’da Deri Sanatları Tarihi*, s. 8, 16 vd.

⁵¹⁰ İbrahim Gökçen, *Manisa’da Deri Sanatları Tarihi*, s. 55.

Yatırları, CHP Manisa Halkevi Yayınlarından, Sayı: XV, Marifet Basımevi (İstanbul, 1946). Milli tarihin gelişmesinde şehir ve bölgelerin tarihinin ortaya çıkarılmasının büyük önemi olduğu açıktır. Anadolu'nun değişik bölgelerinde yurt kuran Oğuz boylarının Anadolu'ya geliş ve Anadolu'da kalış süreci incelendiğinde halkın zihninde yatır, türbe, tekke, zaviye gibi isimlerle yaşamaya devam eden sosyal ve içtimai kurumların hala büyük önemi ve yeri vardır. Öyle ki üzerinden yüzyıllarca geçmiş olmasına rağmen konuyla ilgili anlatıla gelen menkıbe, deyiş ve söylenceler hala nesilden nesile aktarılmakta ve söz konusu şahsiyetlerin temsil ettiği tasavvufi Türk inanç anlayışının yaşaması sağlanmaktadır.

Anadolu'da tekke ve zaviyelerle ilgili olarak Cumhuriyetin ilk yıllarında yazılan eser sayısı çok yoktur. Bunlar arasında M. Fuat Köprülü, Ömer Lütfi Barkan isimleri ilk sırada yer alır. Bunların dışında özellikle Manisa ve yöresiyle ilgili yerel tarih araştırmalarıyla ön plana çıkan İbrahim Gökçen ve M Çağatay Uluçay, M. Nuri Yörükoğlu isimleri dikkat çeker.

Manisa tarihçisi İbrahim Gökçen'in Manisa'ya dair birbirinden değerli eserlerinden birisi de Manisa Şer'iyye Sicillerinden yola çıkılarak yazdığı *XVI ve XVII Asırlarda Saruhan Zaviye ve Yatırları*⁵¹¹ kitabıdır. Kitabın bazı bölümlerinin neşredilmeden makalelerin Gediz'de yayınlandığı görülmektedir.⁵¹² “Kitap Hakkında Birkaç Söz”⁵¹³ başlığıyla yazmış olduğu takdim yazısında milletlerin tarihteki yeri ve tarih oluşturmadaki özellikleri üzerinde durulmuştur. M. Azmi Önakin yazısında “*O halde milletin tarihini yazarken, yalnız orduların hareketlerini, mütemadiyen değişmiş olan tarihi sınırları ve vak'aları değil, içtimai hareketleri, gönüllere huzur ve emniyet veren, taassubun dar çerçevesinden sıyrılarak geniş ve hür düşüncelere imkân hazırlayan, fikir ve gelişmelerini de incelemek lazım gelir.*”⁵¹⁴ ifadeleriyle İbrahim Gökçen'in eseri özelinde sosyal tarihi ortaya çıkarmanın önemini vurgulamaktadır.

İbrahim Gökçen “Zaviye ve Yatırlar” kitabının giriş bölümüne tekke ve

⁵¹¹ İbrahim Gökçen, *XVI ve XVII Asırlarda Saruhan Zaviye ve Yatırları*, CHP Manisa Halkevi Yayınlarından, Sayı: XV, Marifet Basımevi, İstanbul 1946.

⁵¹² İbrahim Gökçen, “Manisa Dolaylarındaki Zaviye ve Yatırlara Dair Vesikalar (16. Ve 17. Asırlarda) I”, *Gediz*, C:7, Sayı: 79, (Nisan 1945), s. 7-8; “Manisa Dolaylarındaki Zaviye ve Yatırlara Dair Vesikalar (16. Ve 17. Asırlarda) II”, *Gediz*, C:7, Sayı: 80, (Mayıs 1945), s. 14; “Manisa Dolaylarındaki Zaviye ve Yatırlara Dair Vesikalar (16. Ve 17. Asırlarda) III”, *Gediz*, C:7, Sayı: 81, (Haziran 1945), s. 8-9; “Manisa Dolaylarındaki Zaviye ve Yatırlara Dair Vesikalar”, *Gediz*, C:7, Sayı: 82, (Temmuz 1945), s. 4; “Manisa Dolaylarındaki Zaviye ve Yatırlara Dair Vesikalar”, *Gediz*, C:7, Sayı: 83, (Ağustos 1945), s. 5; “Manisa Dolaylarındaki Zaviye ve Yatırlara Dair Vesikalar”, *Gediz*, Sayı: 84, (Eylül 1945), s. 12.

⁵¹³ M. Azmi Önakin, Manisa Halkevi Başkanı, 24 Şubat 1946, Gökçen, *Saruhan Zaviye ve Yatırlar*, s. 6.

⁵¹⁴ İbrahim Gökçen, *Saruhan Zaviye ve Yatırları*, s. 6.

zaviyelerin gereksiz ve zararlı hale gelmesi sonucunda 25 Eylül 1925'te kapatılmasını “*Tekaya ve zevaya kaldırılmış, tembellik yatağı haline gelmiş olan bu müesseseler tarihe karışmıştır.*”⁵¹⁵ cümlesiyle başlar. Celali İsyancılarıyla önemini yitiren zaviyelerin bununla beraber köylerin boşalmaya başlamasının, vakıf ve emlakının sıkıntıya uğraması sonucu devletin sıkıntıya düştüğünü bilinmektedir. Anadolu'nun pek çok yerinde olduğu gibi Saruhan'da da varlığını sürdürdüğü ortadadır. Ancak zaman içinde şehirlerin büyümesi, birçok tarihi mekânın; mezarlıklar, yatırlar, tekke ve zaviye arazilerinin imara açılması sonucu birçok tarihi eser gibi tekke ve zaviyenin, yatırım ortadan kalkıp yok olmasına zemin hazırlamıştır.

İbrahim Gökçen'in eserinin ne kadar önemli olduğunu günümüze kadar gelemeyen türbe ve yatırlarla ilgili bilgiler ihtiva etmesi açısından daha iyi anlaşılmaktadır. İbrahim Gökçen'in eseri Saruhan Sancağı sosyal tarihine katkı sağlayan önemli eserler arasındadır.

Anadolu coğrafyası birçok devlet ve medeniyete ev sahipliği yapmıştır. XI. yüzyıldan itibaren Anadolu'ya yapılan Türk akın ve göçleri sayesinde Anadolu'da kalıcı Türk kültür ve medeniyetini de başlamıştır. “*Doğudan kılıç ile gelen yeni bir ahlak ve medeniyetin inşasında Türk tasavvuf cereyanı İslam dini içinde Türk tefekkür tarzının oluşumunda zaviyelerin rolü büyüktür.*”⁵¹⁶ İslam dünyasında süfliliğin Ebu Hişam'la beraber ortaya çıkışı ve tasavvuf cereyanının oluşumunu anlattığı satırlarında İbrahim Gökçen zaman içerisinde şeyhler etrafında kümelenen tekkelerin meslek erbabını da etkilediklerini vurgular.⁵¹⁷

İslam inancının Türkistan'a yayılmasında şeyhlerin etrafında kümelenen tasavvuf erbabının büyük rolü olduğunu söylemek mümkündür. Baba, dede, pir, eren, şeyh, derviş, abdal gibi isimlerle halk arasında yaşayan tasavvuf ve tekke İslam'ının zaman içinde halk arasında da yayıldığını görmekteyiz. Horasan, Buhara, Fergana, Afganistan... Tasavvufun yayıldığı ilk önemli merkezler olarak bilinmektedir.⁵¹⁸

Türkler arasında Türkistan'da başlayan İslamlaşma ile birlikte tasavvuf düşüncesi eski Türk inancı çerçevesinde Baba'lar eliyle devam etmiştir. Türklerin eski ozanlarla özdeşlik kurduğu dervişlere “baba” dediği ve onların etrafında kümelendiği görülmektedir. Baba(dervişlerin) Hz. Peygamber ve Hz. Ali soyuna dayandırılması

⁵¹⁵ İbrahim Gökçen, *Saruhan Zaviye ve Yatırları*, s. 7.

⁵¹⁶ İbrahim Gökçen, *Saruhan Zaviye ve Yatırları*, s. 8-9.

⁵¹⁷ İbrahim Gökçen, *Saruhan Zaviye ve Yatırları*, s. 10.

⁵¹⁸ İbrahim Gökçen, *Saruhan Zaviye ve Yatırları*, s. 11.

menkıbevi bir gelenek ve İslam inancının Türkler üzerinde tesirinin artmasını sağlama amacını taşıdığını görmekteyiz.

Arslan Baba menkıbesinde Hz. Peygamber'den hurma alması ve bu hurmanın Hoca Ahmet Yesevi tarafından yenmesi de İslam'ın tasavvuf yoluyla eski inanç ve geleneklerini tamamen ortadan kaldırmadan Türkler üzerinde yayılmasını sağlama amacı taşıdığını söylemek mümkündür.⁵¹⁹

“Menkıbelere göre, ona (Hoca Ahmet Yesevi) intisap eden Mürid ve Dervişler, Anadolu'ya gelmekten hali kalmamışlar; böylece onun manevi nüfuzu her tarafa yayılmıştır. İte bu gayretli Dervişler, Yeseviliği, daha doğrusu İslamiyet içeresinde yeni tefekkür tarzını doğuran Yesevilik adab-ı erkânını yerleştirmişlerdir. Bu faaliyet hiç şüphe yok ki geniş bir zaviye ve tekke sisteminin kurulması ile tesirini göstermiş; zamanla bazı yeni tarikatların Halifelerin meydana çıkmasına sebep olmuştur. (Bektaşilik, Nakşibendilik, gibi)”⁵²⁰

Şurası bir gerçektir ki Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslamlaşmasında; fetihlerin başarılı olmasında öncü kuvvet olarak *“Uclarda, dinsel yaşamda, dervişler ve Orta-Asya Türk gelenekleri (Yeseviye ve Babaiyye gibi) egemendi. Uc toplumlarda savaşçı elemanlar, Alplar, Alp-Erenler kendini İslami gazaya adanmış, kutsal ganimetlerle yaşayan uc gazileri idi; dinsel ve toplumsal yaşama, heterodoks dervişler, genel abdal adıyla tanınmış Türkmen babaları yön veriyordu.”⁵²¹*

İbrahim Gökçen Anadolu'da birçok tekke ve zaviye hakkında İbn Batuta seyahatnamesinden yola çıkarak önemli bilgiler vermektedir. Verilen bilgilerin en önemlisi Seyahatnamenin “Mağnisiye Sultanı” bölümünde 1333'te geldiği Saruhan Beyliği topraklarında Saruhan Bey'in birkaç ay önce ölen oğlu Süleyman Çelebi'nin türbede bulunduğunu kaydetmektedir.⁵²² İbn Batuta ayrıca Manisa'da Saruhanbey Zaviyesi;(Tarikatı Mevleviye olsa gerek)⁵²³ bahseder.

Saruhan Beyliği ile Horasan erenleri arasında sufiler vasıtasıyla tarihi bir bağ bulunduğunu belirten İbrahim Gökçen⁵²⁴ Selçukluların Anadolu'yu ele geçirip Türkleştirme aşamasında Türkistan ve Horasan'da yetişen tasavvuf erbablarının Anadolu'ya gelişinden (Manisa) bahsetmektedir. Baba, dede, şeyh, derviş, pir

⁵¹⁹ İbrahim Gökçen, *Saruhan Zaviye ve Yatırları*, s. 11.

⁵²⁰ İbrahim Gökçen, *Saruhan Zaviye ve Yatırları*, s. 11.

⁵²¹ Halil İncalcık, *Devleti Aliye, Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar*, İş Bankası Kültür Yay. İst, 2017, s. 6.

⁵²² Nusret Köklü, *Düinkü Manisa*, Ankara, 1970, s. 7-9.

⁵²³ İbrahim Gökçen, *Saruhan Zaviye ve Yatırları*, s13.

⁵²⁴ İbrahim Gökçen, *Saruhan Zaviye ve Yatırları*, s. 13.

adlarıyla Anadolu'nun değişik bölgelerine gelen mutasavvıfların Türk-İslam ahlak, cesaret ve kanaatkârlık anlayışlarıyla hareket ettiklerini vurgulamaktadır.⁵²⁵

İbrahim Gökçen, Tevarih-i Ali Selçuk (İbn Bibi Cilt. Sf 684)'tan naklettiği bilgiye göre Selçuklu Sultanı Gıyaseddin Keyhüsrev döneminde yaşayan Konya Salur Türkleri boyundan Şeyh Salur zaviyesinin Nif'e bağlı Parsa köyünde olduğunu belirtmektedir. Bu bilgilerin Manisa Şer'iyye Sicillerine dayandırıldığını da unutmamak gerekir. Buradan da anlaşılmaktadır ki Selçuklu Sultanlarıyla Saruhan Beyliği toprakları arasında derin bağlar bulunmaktadır.⁵²⁶

*“Ahmet Yesevi, tesiratını, Garp Türkleri arasında devam ettiren Bektaşî ananesinde önemli yer tutan Sarı Saltık menkıbesi bize bu Sofilerin yalnız zaviyelerde telkin ve irşatla kalmadıklarını, Balkanlara kadar geniş alanlarda kılıç oynattıklarını; İslamlığı yaydıklarını anlatmaktadır. Bu meşhur Türk kahramanlarını ilgilendiren bir vesikaya Manisa Şer'iye sicillerinde rastladık.”*⁵²⁷ Diyerek vesika hakkında bilgiler verilmektedir.

Anadolu'da Alp Erenler olarak isimlendirilen dervişlerden *“Geyikli Baba, Abdal Murad, Koçum Seydi, Baba Muhlis, Abdal Musa'yı zikretmek isteriz.”*⁵²⁸ Kroniklerin verdiği bilgilere göre bu alperenlerin Cengiz Han'ın Anadolu'yu istilas sırasında Horasan topraklarından Anadolu'ya geldikleri görülmektedir. Anadolu'nun pek çok yerinde izlerini rastlayabileceğimiz⁵²⁹ Horasan Erenleri ya da Alp Erenlerin halk arasında sevilip sayıldıkları Osmanlı devletinin kuruluşundan itibaren kendilerine itibar edildiği bilinmektedir.

*“Kayıtlar, Osmanlı hükümdarlarının ve halkın Alperenlerin umumi nüfuzu altında kaldıklarını göstermektedir. Şeyh Üdebalı (Edebalı)'nin Osman Gazi üzerindeki manevi nüfuzu da buna örnek olarak gösterilebilir.”*⁵³⁰

Bir yandan Alp Erenler, öte yandan tasavvuf hareketleriyle devlet ve cemiyet hayatında etkili olan kişi ve kurumlar Hoca Ahmet Yesevi, Hacı Bektaş-ı Veli, Yunus Emre gibi şahsiyetlerin menkıbevi hayat ve mücadeleleriyle yaşatılmaya devam etmektedir. Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslamlaşması aşamasında Selçukluların askeri, ekonomik ve siyasi gayretlerinin yanı sıra Türkistan ve Horasan menşeli

⁵²⁵ İbrahim Gökçen *Saruhan Zaviye ve Yatırları*, s. 14-15.

⁵²⁶ İbrahim Gökçen, *Saruhan Zaviye ve Yatırları*, s. 14.

⁵²⁷ İbrahim Gökçen, *Saruhan Zaviye ve Yatırları* s. 15.

⁵²⁸ İbrahim Gökçen, *Saruhan Zaviye ve Yatırları* s. 16.

⁵²⁹ İbrahim Gökçen, *Saruhan Zaviye ve Yatırları*, 16.

⁵³⁰ İbrahim Gökçen, *Saruhan Zaviye ve Yatırları*, s. 16.

tasavvuf cereyanlarının da büyük katkısı olmuştur. İslamiyet öncesi, kam, bab, baba, dede gibi isim ve manevi adlandırmalar Türkistan'dan Anadolu'ya Anadolu'dan da Balkanlara taşınmıştır. Hoca Ahmet Yesevi yoluna bağlı mutasavvıflar Anadolu'nun değişik bölgelerinde tekke ve zaviyeler kurarak bir yandan İslamiyet'i tanıtır yayarken diğer yandan da ekonomik, kültürel ve siyasi alanlarda bölgelerinde Türk-İslam varlığının kök salmasında önemli görev ifa etmişlerdir.

Selçuklulardan Beyliklere ve Osmanlı'ya varıncaya kadar Anadolu'da yayılan zaviyelerin kurulması devlet ve toplum tarafından desteklenmiştir. Anadolu'da yaşanan Moğol istilasıyla birlikte Horasan Erenlerinin Anadolu'nun değişik bölgelerine gelmeleri-gönderilmeleri siyasi beyliklerin kurulması-kurumsallaşması aynı döneme rastlar. Selçuklu yöneticilerinin stratejisi olarak düşündüğümüz Horasan erenlerinin ve beyliklerin Anadolu'ya gelmeleri bilinçli bir tercih olsa gerektir.⁵³¹

Anadolu'nun siyasi ve ekonomik başarısızlığı, Moğolların Anadolu'da meydana getirdiği siyasi, ekonomik ve manevi tahribatı onarmanın yolu olarak Horsa Erenleri, tekke ve zaviyelerle birlikte bazı komutanların beylikler kurarak siyasi hayatı toparlama amacı güttüğü anlaşılmaktadır.

XIII. asırda Anadolu Türklerinin dört elle sarıldığı tasavvuf cereyanları Türk karakterine uygun milli ve ahlaki özellikler taşımaktadır. Bunlar arasında Rafizilik ve Babailikten de bahsetmek mümkündür.⁵³²

İbrahim Gökçen “Manisa ve Dolaylarında Yaşamış olan Zaviyelerin Tarikatları Meselesi”⁵³³ bölümünde “*Saruhanoglu İshak Çelebi'nin Ulucami medresesine bitişik türbesinde ve Saruhanogulları devri şahsiyetlerinden olduğu rivayet olunan Vakvak tekkesinde medfun Seyyit Hoca'nın*⁵³⁴ taşında görülen kavuklar Mevlevi sikkesini hatırlatmaktadır. Saruhan Bey'in (...) kendisinin Mevlevilik kültürü ile alakası olsa gerektir.⁵³⁵ Saruhanogullarıyla beraber Mevleviliğin Manisa ve çevresine geldiğini söylemek mümkündür. Öyle ki Saruhanoglu İshak Çelebi'nin Mevlevihane'yi inşa ettirmesi bunun en önemli delilidir.⁵³⁶

⁵³¹ İbrahim Gökçen, *Saruhan Zaviye ve Yatırları*, s. 18.

⁵³² İbrahim Gökçen, *Saruhan Zaviye ve Yatırları*, 19.

⁵³³ İbrahim Gökçen, *XVI ve XVII Asırlarda Saruhan Zaviye ve Yatırları*, CHP Manisa Halkevi Yayınlarından, Sayı: XV, Marifet Basımevi, İstanbul 1946, s. 19.

⁵³⁴ İbrahim Gökçen, *Saruhan Zaviye ve Yatırları*, s. 19. (Halk arasında Horasanlı Seyit Dede olarak bilinen bu şahsiyete ait bir de Seyit Hoca Mescidi bulunmaktadır. Restore edilen türbe ve mescit hizmet vermeye devam etmektedir. NY).

⁵³⁵ İbrahim Gökçen, *Saruhan Zaviye ve Yatırları*, s. 20.

⁵³⁶ İbrahim Gökçen, *Saruhan Zaviye ve Yatırları*, s. 20. Manisa, Yukarı Tabakhane Mahallesi'nde, Milli Park içerisinde, Spil Dağı eteklerinde bulunan Mevlevihane, kitabesinden öğrenildiğine göre; Saruhan Bey'in torunu İshak Çelebi tarafından 1368-1369 yıllarında yaptırılmıştır. Mevlevihane,

Saruhan Sancağı Manisa’da bulunan zaviyelere ait kayıtlarda bunların hangi tarikatlara mensup olduğun ortaya çıkarmak bir hayli zordur. İbrahim Gökçen’in eserinde ifade edildiği kadarıyla Ayn-ı Ali (İneali) zaviyesinin Bektaşiliğe mensup olduğu bilgileri Evliya Çelebi’nin Seyahatnamesinde de zikredilen bilgilerdir.

Çaybaşı’nda bulunan ve restore edilerek ayağa kaldırılan “*Revak Sultan Türbe ve zaviyesi tarikatının Halveti olduğuna dair bazı karineler vardır. Bu Türbe etrafında bulunan mezar taşlarının sikkeleri, en eski Bektaşî veyahut Halveti sikkelerine uygundur. (...) Bu mezar taşlarından en eskilerinden biri, Hicri 1153’de ölen Şeyh Ali’ye aittir ki, üzerindeki yazıda (Tarikati Aliye) terkibi geçmektedir. Bundan da Halvetiliğin Manisa bölgesindeki zaviyelere yayılmış olduğunu istidlal edebiliriz.*”⁵³⁷

Bunların yanı sıra Eski Çapraslar Mahallesi (Utku Mahallesi) Kemal Ümmi’ye ait bir mezarın bulunduğu ve Yunus Emre tarzı şiirleri bulunduğu ve Halvetiliğe mensup olduğu, Gölmarmara doğumlu Yiğitbaşı Ahmet Şemsettin Marmaravi’nin Manisa’da bir dergâhının bulunduğu, halen hizmet vermeye devam ettiğini bilmekteyiz. Bu zatın Halvetiye tarikatı kollarından Bayramiye koluna bağlı olduğu bilinmektedir. Aynı şekilde Akhisar’da medfun Rum-i Akhisari (Saruhanî)’nin de Halvetiye şeylerinden olduğu kaydedilmektedir.⁵³⁸

Aynı şekilde Fatih Sultan Mehmet’in üzerinde büyük tesiri bulunan Akşemseddin’in Manisa ile olan bağı halen devam etmektedir Manisa’da kendi adıyla mahalle kurulan Akşemseddin Mahallesi bugün Şehitler Mahallesi olarak bilinmekte ve aynı mahallede bir de Akşemseddin adıyla bir ortaokul hizmet vermektedir. Akşemseddin’in Manisa’ya gelmiş olması ihtimal dâhilindedir. Akşemseddin’den sonra yerine geçen Hamza Baba’nın Turgutlu ilçesi yakınlarında kendi adıyla bir köy

İshak Çelebi’nin 1366-1379 yıllarında yaptırdığı Ulu Cami Külliyesi’nin bir bölümünü oluşturmuştur. Bununla beraber Mevlevihane külliyesinin biraz uzağında bulunmaktadır. Mevlevihane külliyesinin mimarı Emetullahoğlu’nun eseridir. Manisa’da Mevlevî kültürünün yerleşmesi sonucunda, Şer’î sicillerden öğrenildiğine göre Osmanlı döneminde de Mevlevihane işlevini sürdürmüş, 1664, 1665, 1681 ve 1694 yıllarında onarılmıştır. Cumhuriyetin ilanından sonra dergâhların kapatılmasını içeren yasa ile de Vakıflar Genel Müdürlüğü’nün mülkiyetine geçmiştir. Mevlevihane 1960-1961 yılında Y. Mimar Süreyya Yücel tarafından, ardından 1982’de Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından, bir kez daha restore edilmişse de yapı tam olarak korunamamıştır. Bundan sonra Manisa Yöresi Türk Tarih ve Kültürünü Uygulama Merkezi’ne devredilen yapı 1999-2001 yılında yeniden restore ve dekore edilerek ziyarete açılmıştır. Mevlevihane’nin restorasyonunu Celal Bayar Üniversitesi yapmıştır. İshak Çelebi’nin yaptırmış olduğu Ulu Cami’nin vakfiyesinde “Ceddim Hazreti Mevla’na” sözcüğünü kullanmış, ayrıca Mevlevî olduğundan ötürü de Konya Dergâhı tarafından kendisine Çelebilik unvanı verilmiştir. Vakfiyede Mevleviliği Batı Anadolu’da yaymak ve yaşatmak amacıyla bu Mevlevihane’nin yapıldığı da belirtilmiştir. Ayrıca Bkz. Nuran Tezcan, “Manisa Mevlevihanesi”, *Osmanlı Araştırmaları XIV*, İstanbul 1994, (ss. 185-193).

⁵³⁷ İbrahim Gökçen, *Saruhan Zaviye ve Yatırları*, s. 21.

⁵³⁸ İbrahim Gökçen, *Saruhan Zaviye ve Yatırları*, s. 22.

ve türbesin bulunduğu ifade edilmektedir.⁵³⁹

“Zaviyelerin Maddi Durumları ve İdare İşleri” başlığı altında İbrahim Gökçen Manisa dolaylarında bugün zaviyelere pek rastlanmadığını 1945 yılında Manisa Milli Eğitim Müdürlüğünün merkez, ilçe ve köylerinden alınan bilgiye dayanarak ifade etmektedir.⁵⁴⁰ Manisa’da halen ayakta duran ve hizmet vermeye devam eden tekke ve zaviyeler arasında:

1. Mevlevihane hakkında verilen bilgiler arsında Mevlevihane’nin o zamanlar harabe olduğu ifade eden İbrahim Gökçen Mevlevihane’nin işleyişi ilgili bilgiler aktarır.⁵⁴¹

2. Vakvak Tekesi. Seyit Hoca Mahallesindedir.⁵⁴²

3. Hâkî Baba Mescidi. (Aynı zamanda tekke olduğu da anlaşıyor)

4. Yiğitbaşı Dergâhı. Seyit Hoca Mahallesindedir.⁵⁴³

5. Kabak Tekkesi. Dere Mahallesindedir.⁵⁴⁴

İbrahim Gökçen eski zaviyelerin bir nevi misafirhane olduğunu zikretmektedir.⁵⁴⁵ “Zaviyede oturan şeyh ayende ve revendeye yemek vermek zorunda idi. Bu hizmetleri tamamiyle göremeyen şeyhler, hükümet merkezine şikâyet olunur ve derhal azilleri yapılırdı.”⁵⁴⁶ Zaviyelere beratla şeyler tayin edildiğini ancak şeylerin her zaman iyi insanlar olmadığını, görevini kötüye kullananlarında çıktığını anlıyoruz.⁵⁴⁷ Osmanlı gerileme devriyle beraber birçok alanda görülen aksaklıklar tekke ve zaviyelerde de görülmeye başlamıştır. “Osmanlı İmparatorluğunun gerileme devrinde bozulan müesseseler gibi, zaviyelere de berat vermek işi de çığırından çıkmıştı.”⁵⁴⁸ Öyle ki zaman içinde zaviyelerde “Evlada meşruta demek” diye bir uygulama başlamış ve bu uygulama ile “Zaviyeleri kuran adamın, şeyliği, kendisinden sonra gelecek çocuklarına verilmek için vakfiyeye şart koşmasıdır.”⁵⁴⁹ Buradan da anlaşılmaktadır ki zaviyeler asli hüviyetini zaman içinde kaybetmişlerdir.

⁵³⁹ M. Çağatay Uluçay, *Saruhanogulları ve Eserlerine Dair Vesikalar*, Manisa Halkevi Yay. İst. 1940, s. 15, 17

⁵⁴⁰ İbrahim Gökçen, *Saruhan Zaviye ve Yatırları*, s. 23.

⁵⁴¹ İbrahim Gökçen, *age*, s. 25.

⁵⁴² Vakvak Tekkesi şu anda Şehzadeler Belediyesi sınırları içinde İshakçelebi Mahallesi, Ulutepe Caddesinde bulunmaktadır.

⁵⁴³ Şehzadeler Belediyesi sınırları içinde İshakçelebi Mahallesi, Ulutepe Caddesinde bulunmaktadır.

⁵⁴⁴ Tunca Mahallesi Ulutepe Caddesindedir.

⁵⁴⁵ İbrahim Gökçen, *Saruhan Zaviye ve Yatırları*, s. 24.

⁵⁴⁶ İbrahim Gökçen, *Saruhan Zaviye ve Yatırları* s. 24.

⁵⁴⁷ İbrahim Gökçen, *Saruhan Zaviye ve Yatırları*, s. 25.

⁵⁴⁸ İbrahim Gökçen, *Saruhan Zaviye ve Yatırları*, s. 26.

⁵⁴⁹ Gökçen, *Saruhan Zaviye ve Yatırları*, s. 26.

Manisa ve civarında Milli Eğitim Müdürlüğünün yaptırdığı araştırmaya göre 1944-45 yıllarında bulunan yatır ve türbelerin isimlerini zikreden İbrahim Gökçen'in verdiği yatır ve tekke isimleri şunlardır:

I-. Akhisar'da Türbeler:⁵⁵⁰

1. Ataullah Ata Türbesi. Yatağan Köyündedir.
2. Şeyh İsa Türbesi. Akhisar'da Şeyh İsa mahallesindedir.

II. Alaşehir'de Türbeler:

- 1-Kadıışah Türbesi. Alaşehir Beş Eylül Mahallesindedir.
- 2-Şeyh Sinan Türbesi. Sarısu Mahallesindedir.

III. Demirci Türbeleri:

1. Hacıbaba Türbesi. Hacıbaba Mahallesindedir.
2. Çırak Ebe Türbesi. Demircinin Çansa Köyündedir.
3. Sinan Efendi Türbesi.
4. Reisler Türbesi.

IV. Eşme Türbeleri:

1. Karaca Ahmet Türbesi. Eşmenin Karacaahmet Köyündedir.

V. Kula Türbeleri:

1. Şah Süleyman Türbesi: Kula Çarşıdadır.
2. Tahir Efendi Türbesi (Darendede Türbesi): Horasanlı olup Halveti tarikatından olduğu tahmin edilmektedir.
3. Emre Sultan Türbesi: Kula Emre Köyündedir. Mürşidi Tapduk Emre'nin türbesinin yanındadır.

VI. Turgutlu Türbeleri:

1. Hamza Baba Türbesi: Hamza Baba köyündedir.
2. Kandıran Dede Türbesi.
3. Hacı Zeynel Türbesi.
4. Menteşe Baba.
5. Davutlu Baba.
- 6: Tavşan Baba. ⁵⁵¹

İbrahim Gökçen'in "XVI ve XVII Asırlarda Saruhan Zaviye ve Yatırları"

⁵⁵⁰ İbrahim Gökçen'in Akhisar'da iki türbeden bahsetmiştir. Ancak Akhisar'da Türbe ve tekkeler bunlarla sınırlı değildir. <https://www.akhisar.bel.tr/dosya/akhisardayetisenturkbuyukleri.pdf> sitesinde 13 Aralık 2017 tarihli kayıtlarında Akhisar Belediyesi verilerine göre türbe ve tekke sayısı daha fazladır.

⁵⁵¹ İbrahim Gökçen, *Saruhan Zaviye ve Yatırları*, s. 27, 28, 29.

eserinde bahsettiği zaviye ve yatırlarla ilgili 70 vesika bulunmaktadır.⁵⁵² Bu vesikalar şöyle sıralanmaktadır:

“Vesikalar”

1. Çınar Zaviyesi (Manisa Civarında). İbrahim Gökçen bu zaviye ile ilgili Çağatay Uluçay’ın kaydettiği bilgileri paylaşarak dipnotta zaviyenin Aşağı Çobanisa yakınlarında olduğunu zikretmektedir. Ancak Rumların Çınar Zaviyesine Ayayani adını verdiklerini ve burayı ziyaret ettiklerini belirtir. Aynı bölgede halk arasında Ayıtdede denilen türbe şu anda mevcut değildir.⁵⁵³

2. Yarhasanlar Şeyhi (Manisa’da). Şeyh Emrullah Efendi.⁵⁵⁴

3. Hacıbaba Zaviyesi (Manisa’da)⁵⁵⁵

4. Revak Sultan Zaviyesi (Manisa’da)⁵⁵⁶

5. Güreşçiler Tekkesi (Manisa’da)⁵⁵⁷

6. Falcızade Tekkesi (Manisa’da)⁵⁵⁸

7. Menteş Baba Zaviyesi (Turgutlu’da)⁵⁵⁹

8. Esireddin Baba Zaviyesi (Belen’de)⁵⁶⁰

İbrahim Gökçen Esireddin Baba zaviyesinden sonra 9 numaralı zaviye yerine 10 numaralı zaviyeye geçmiş ve Çınar Zaviyesini 10 numarayla sıralamıştır.⁵⁶¹

10. Çınar Zaviyesi⁵⁶²

11. Seyyid İbrahim Zaviyesi(Manisa’da)⁵⁶³

12. Kırtık Zaviyesi(Manisa’nın doğusunda)⁵⁶⁴

13. Kiderci Baba(Manisa’da)⁵⁶⁵

14. Hasandede Zaviyesi (Nif- Kemalpaşa’da)⁵⁶⁶

⁵⁵² İbrahim Gökçen, *Saruhan Zaviye ve Yatırları*, s. 90, 91, 92.

⁵⁵³ İbrahim Gökçen *Saruhan Zaviye ve Yatırları*, s. 33, 25 numaralı dipnot.

⁵⁵⁴ İbrahim Gökçen, *Saruhan Zaviye ve Yatırları*, s. 34.

⁵⁵⁵ İbrahim Gökçen, *Saruhan Zaviye ve Yatırları*, s. 35.

⁵⁵⁶ Gökçen, *Saruhan Zaviye ve Yatırları*, s. 36.

⁵⁵⁷ İbrahim Gökçen, *Saruhan Zaviye ve Yatırları*, s. 37.

⁵⁵⁸ İbrahim Gökçen, *Saruhan Zaviye ve Yatırları*, s. 38.

⁵⁵⁹ İbrahim Gökçen, *Saruhan Zaviye ve Yatırları*, s. 39.

⁵⁶⁰ İbrahim Gökçen, *Saruhan Zaviye ve Yatırları*, s. 39.

⁵⁶¹ İbrahim Gökçen, *Saruhan Zaviye ve Yatırları*, s. 40.

⁵⁶² İbrahim Gökçen, *Saruhan Zaviye ve Yatırları*, s. 40, 41.

⁵⁶³ İbrahim Gökçen, *Saruhan Zaviye ve Yatırları*, s. 41. Seyit İbrahim, Saruhanoğulları devri şahsiyetlerinden olup Revak Sultan ve Karaca Ahmet ile muasırdır. (31 Numaralı dipnot).

⁵⁶⁴ İbrahim Gökçen, *Saruhan Zaviye ve Yatırları*, s. 42; Çağatay Uluçay bu mezarın Şeyh Adil Paşa adında bir zata ait olduğu ve Kırtık köyünün bu çevrede bulunduğunu ileri sürmektedir. Adil paşa Saruhanoğulları devri şahsiyetlerindendir. 32 numaralı dipnot.

⁵⁶⁵ İbrahim Gökçen, *Saruhan Zaviye ve Yatırları*, s. 43. Kiderci İsmailin “Saruhanoglu devri adamlarından olduğu anlaşılıyor.” İ. Gökçen, 33 numaralı dipnot. Kidercibaba’nın Saruhanbeyin Yufkacıbaşı olduğu rivayet edilir.

⁵⁶⁶ İbrahim Gökçen, *Saruhan Zaviye ve Yatırları*, s. 44.

15. İlaldı Hatun Zaviyesi⁵⁶⁷
16. Karacaahmet Sultan Zaviyesi(Manisa yakınında)⁵⁶⁸
17. Elvan Baba Zaviyesi (Manisa'da)⁵⁶⁹
18. İne Ali Zaviyesi (Manisa'da)
19. Şeyh Abdi Zaviyesi(Manisa'da)⁵⁷⁰
20. Şeyh Mahmut Zaviyesi(Yengi'de)⁵⁷¹
21. Kâtip Adil Zaviyesi(Palamut'ta-Akhisar kazasına bağlı köy)
22. Hâkî Baba Zaviyesi(Manisa'da)⁵⁷²
23. Yarhasan Dede Medfeni(Manisa'da)⁵⁷³
24. Türbei Sefid (Manisa'da)⁵⁷⁴
25. Kara Dede Zaviyesi (Işıklar Köyü- Yunt Dağı)⁵⁷⁵
26. Belen Dede Zaviyesi(Belen-Manisa)⁵⁷⁶
27. Ocak Dede TürbesiBelen-Köşkbaşı'nda)⁵⁷⁷
28. Sündük Zaviyesi(Manisa-Börekçi-Börkçü Köyü)⁵⁷⁸
29. Aynı Ali Zaviyesi(Manisa'da)⁵⁷⁹
30. Şeyh Salur Zaviyesi(Parsa'da-Yengi Nahiyesine bağlı köy)⁵⁸⁰
31. Kozluca Baba Türbesi(Belen'de)⁵⁸¹
32. İshak Çelebi Zaviyesi(Manisa'da)⁵⁸²

⁵⁶⁷ İbrahim Gökçen, *Saruhan Zaviye ve Yatırları*, s. 45.

⁵⁶⁸ Gökçen, *Saruhan Zaviye ve Yatırları*, s. 46. Manisa Horosköyü kuzeyinde kaim olan Karaca Ahmet tekkesi civarında bu isimle bir köy bulunduğu birçok vesikalarda sabittir. 34 numaralı dipnot. s. 47.

⁵⁶⁹ İbrahim Gökçen, *Saruhan Zaviye ve Yatırları*, s. 47, 48.

⁵⁷⁰ Mehmet Çelebi döneminde Manisa'da yaşayan Şeyh Abdizade zaviyesi Eski Belediye fidanlığında bulunmaktaydı. İbrahim Gökçen bu zaviyenin Ulucami'nin kuzeyinde bulunduğunu ifade eder. (35 Numaralı dipnot. s. 49.

⁵⁷¹ İbrahim Gökçen, *Saruhan Zaviye ve Yatırları*, s. 50; Yengi nahiyesi bugün bulunmamaktadır. Turgutlu yakınlarında Manisa'nın doğusunda olduğu belirtilmektedir. (36 numaralı dipnot).

⁵⁷² İbrahim Gökçen, s. 51. Bugün Kaynak(Dış)Mahallede bulunan Hâkî Baba Mescidi ve türbesi Saruhanoğulları devrinden kalmıştır.

⁵⁷³ İbrahim Gökçen, *Saruhan Zaviye ve Yatırları*, s. 52. Yarhasan Camii banisi Yarhasan Dede'nin kabrinin İbrahim Gökçen'in eserini yazdığı 1946 yılı kayıtlarına göre Yarhasanlar camisinin güneyindeki ev blokunun içinde olduğu zikredilmektedir. Yarhasan Dede'nin 14. Asırda hayatta olduğu, bir ihtimal 15. Asırda yaşadığı söylenebilir. Ancak çeşme kitabesinde Yavuz Sultan Selim zamanında yaşayan Yarhasan Çavuş adında birisinin çeşme yaptırdığı da bilinmektedir. (39 numaralı dipnot.).

⁵⁷⁴ İbrahim Gökçen, *Saruhan Zaviye ve Yatırları*, s. 53.

⁵⁷⁵ Gökçen, *Saruhan Zaviye ve Yatırları*, s. 54.

⁵⁷⁶ İbrahim Gökçen, *Saruhan Zaviye ve Yatırları*, s. 54. Ayrıca Menemen yakınlarında bulunan Çağa Dedesi yatırı da vardır.

⁵⁷⁷ İbrahim Gökçen, *Saruhan Zaviye ve Yatırları*, s. 55.

⁵⁷⁸ İbrahim Gökçen, *Saruhan Zaviye ve Yatırları*, s. 56.

⁵⁷⁹ İbrahim Gökçen, *Saruhan Zaviye ve Yatırları*, s. 56.

⁵⁸⁰ İbrahim Gökçen, *Saruhan Zaviye ve Yatırları*, s. 57.

⁵⁸¹ İbrahim Gökçen, *Saruhan Zaviye ve Yatırları*, s. 58.

⁵⁸² İbrahim Gökçen, *Saruhan Zaviye ve Yatırları*, s. 59. İshak Çelebi Saruhan Beyin torunu olup

33. Evbaş Dede Zaviyesi(Yunt Dağı Kalemli Köyü-Manisa)⁵⁸³
34. Karagöz Baba (Manisa'da)⁵⁸⁴
35. Abdal Beyazıt Zaviyesi(Palamut-Manisa)⁵⁸⁵
36. Mütekaidin Emirleridir⁵⁸⁶
37. Sindel baba Zaviyesi(Yengi-Manisa)⁵⁸⁷
38. Yolageldi Baba Zaviyesi(Gürle-Manisa)⁵⁸⁸
39. Kız Bacı Dede Zaviyesi (Palamud'a bağlı Üçhavlu-Manisa'da)⁵⁸⁹
40. Emir Işık Zaviyesi (Pınar'a tabi – Yunddağın'da)⁵⁹⁰
41. Revak Sultan Zaviyesi (Manisa'da)⁵⁹¹
42. Aşık Timur Zaviyesi (Bahşeyişler-Yuntdağı, Manisa'da)⁵⁹²
43. Kıllı Işık Zaviyesi (Palamut-Manisa'da)⁵⁹³
44. Kızıl Emeli Zaviyesi (Ilıca-Manisa'da)⁵⁹⁴
45. Seydi İbrahim Zaviyesi (Manisa'da)⁵⁹⁵
46. Sümbül Baba ve Aşık Baba Tekkesi (Yengi –Manisa'da)⁵⁹⁶
47. Ahi Süle Zaviyesi (Kemalpaşa 'Nif,, - Kazasındadır)⁵⁹⁷
48. Şahin Dede Zaviyesi (Marmara-Manisa'dadır)⁵⁹⁸
49. Gözlü Baba Zaviyesi (Azizlu'da)⁵⁹⁹

Ulucamii Külliyesi, Mevlevihanesi (H. 770) bulunmaktadır. Zaiyesi ise Kırtık Köyündedir. Kırtık Baba olarak bilinir. (44 numaralı dipnot).

⁵⁸³ İbrahim Gökçen, *Saruhan Zaviye ve Yatırları*, s. 60.

⁵⁸⁴ İbrahim Gökçen, *age*, s. 61. Manisa Yunusemre İlçesi Karaköy semtinde olduğu bilinmektedir. (46 numaralı dipnottan).

⁵⁸⁵ İbrahim Gökçen, *Saruhan Zaviye ve Yatırları*, s. 61.

⁵⁸⁶ İbrahim Gökçen, *Saruhan Zaviye ve Yatırları*, s. 62, 63.

⁵⁸⁷ İbrahim Gökçen, *Saruhan Zaviye ve Yatırları*, s. 64. Bugün Manisa'nın Sindelli adıyla bir köyü bulunur. Burada Sindel Baba zaviyesinin Belen nahiyesinde Kıran Köyünde bulunduğu zikredilir. (47 numaralı dipnot). Ancak Salihli'ye bağlı Sindel Köyü de bulunmaktadır.

⁵⁸⁸ İbrahim Gökçen, *Saruhan Zaviye ve Yatırları*, s. 65. Manisa'nın Gürle mevkiindedir.

⁵⁸⁹ İbrahim Gökçen, *Saruhan Zaviye ve Yatırları*, s. 65 . Zaviyenin bulunduğu köy, bugün, Akhisara'a bağlıdır.

⁵⁹⁰ İbrahim Gökçen, *age* s. 66 . Emir Işık zaviyesinin, Yuntdağında Saru Nasulılar köyünde olduğu söylenir.

⁵⁹¹ İbrahim Gökçen *Saruhan Zaviye ve Yatırları*, s. . 67.

⁵⁹² İbrahim Gökçen, *Saruhan Zaviye ve Yatırları*, s. 68.

⁵⁹³ İbrahim Gökçen, *Saruhan Zaviye ve Yatırları*, s. 68, 69.

⁵⁹⁴ İbrahim Gökçen, *Saruhan Zaviye ve Yatırları*, s. 69, 70. Ilıca, o zaman, bugünkü Turgutlu ve Salihli dolaylarını içine alan bir kaza idi . (Burada, kazanın anlamı, Kadılık'tır).

⁵⁹⁵ İbrahim Gökçen, *Saruhan Zaviye ve Yatırları*, s. 70. Bu zatın zaviyesine dair bir vesika, yukarıda geçmişti. Bu vesikayı misafir odası, abır, zaviyedar evi gibi ayrıntılar bulunduğunu gösterdiği için aldık.

⁵⁹⁶ İbrahim Gökçen, *Saruhan Zaviye ve Yatırları*, s. 71.

⁵⁹⁷ İbrahim Gökçen, *Saruhan Zaviye ve Yatırları*, s. 71, 72.

⁵⁹⁸ İbrahim Gökçen, *Saruhan Zaviye ve Yatırları*, s. 72.

⁵⁹⁹ İbrahim Gökçen, *Saruhan Zaviye ve Yatırları*, s. 72, 73.

50. Balas Dede Zaviyesi (Marmara-Manisa'da)⁶⁰⁰
51. Okçu Baba Mezraası (Azizli –Yengi'de)⁶⁰¹
52. Tatar Ocağı veyahut Peri Dede Türbesi ⁶⁰²
53. Şeyh İshak Zaviyesi⁶⁰³
54. Olgamlu'da bir zaviye (Urganlı)⁶⁰⁴
55. Hamza Baba Asitanesi⁶⁰⁵
56. Zaviye ve Tekkelere Emir⁶⁰⁶
57. Yahya Zaviyesi (Manisa-Dönmezler Köyü)⁶⁰⁷
58. Yıldırım Bayazıt Zaviyesi (Alaşehir)⁶⁰⁸
59. Kurdoğlu Şeyh İsmail Zaviyesi (Manisa'da Kurşunlu Köyü)⁶⁰⁹
60. Karlızade Süleyman Efendi Türbesi⁶¹⁰
61. Ahmet Dede Hanıkahı (Güzelhisar Çıtak Deresi Mevzii)⁶¹¹
62. Kubatlar Köyünde Bahçe Çukurunda Bir Zaviye (Manisa Örencik Köyü-Virancık Köyü)⁶¹²
63. Sinan Dede Tekkesi⁶¹³
64. Yatağan Baba Türbesi (Soma Civarında, Bakır'da)⁶¹⁴
65. Paşa Zaviyesi (Manisa Kepenekli)⁶¹⁵
66. Saruhan Bey Zaviyesi⁶¹⁶
67. Şeyh İsa Zaviyesi (Yitilmişoğlu Köyü)⁶¹⁷

⁶⁰⁰ İbrahim Gökçen, *Saruhan Zaviye ve Yatırları*, s. 73 . Buradaki Marmara'nın, Dağ Marmara mı; yoksa Göl Marmara mı olduğu belli değildir.

⁶⁰¹ İbrahim Gökçen, *Saruhan Zaviye ve Yatırları*, s. 74.

⁶⁰² İbrahim Gökçen, *Saruhan Zaviye ve Yatırları*, s. 74.

⁶⁰³ İbrahim Gökçen, *Saruhan Zaviye ve Yatırları*, s. 75. Bu zaviyenin Belen nahiyesine tabi Papaslık köyünde olduğu, 31. sicil defterinin 187. sayfasında mukayyed bir beratla sabittir. Gene aynı köyde Saruhanoğlu İshak Çelebi'nin bir zaviyesi de vardır.

⁶⁰⁴ İbrahim Gökçen, *Saruhan Zaviye ve Yatırları*, s. 75.

⁶⁰⁵ İbrahim Gökçen, *Saruhan Zaviye ve Yatırları*, s. 75, 76.

⁶⁰⁶ İbrahim Gökçen, *Saruhan Zaviye ve Yatırları*, s. 77. Yahya zaviyesinin Işık Yahya adını taşıdığına dair 56 numaralı dipnot.

⁶⁰⁷ İbrahim Gökçen, *Saruhan Zaviye ve Yatırları*, s. 77, 78.

⁶⁰⁸ İbrahim Gökçen, *Saruhan Zaviye ve Yatırları*, s. 79.

⁶⁰⁹ İbrahim Gökçen, *Saruhan Zaviye ve Yatırları*, s. 80.

⁶¹⁰ İbrahim Gökçen, *Saruhan Zaviye ve Yatırları*, s. 81

⁶¹¹ İbrahim Gökçen, *Saruhan Zaviye ve Yatırları*, s. 81, 82.

⁶¹² İbrahim Gökçen, *Saruhan Zaviye ve Yatırları*, s. 82.

⁶¹³ Gökçen, *Saruhan Zaviye ve Yatırları*, s. 83. Sinan Bey Medresesi ile ilgili olup olmadığı belli değildir. 60 numaralı dipnot.

⁶¹⁴ İbrahim Gökçen, *Saruhan Zaviye ve Yatırları*, s. 84.

⁶¹⁵ İbrahim Gökçen, *Saruhan Zaviye ve Yatırları*, s. 84.

⁶¹⁶ İbrahim Gökçen, *Saruhan Zaviye ve Yatırları*, s. 85. İshak Çelebinin Körhane Mahallesinde (Körhane Zaviyesi) diye bir bina yaptırdığına dair. 61 numaralı dipnot.

⁶¹⁷ İbrahim Gökçen, *Saruhan Zaviye ve Yatırları*, s. 85.

68. İlyas Zaviyesi-Notacı-(Palamut Nahiyesi-Gökçeköy-Manisa)⁶¹⁸
69. Aşık Yahya Zaviyesi (Nurullah Ağa Oğullarından Aşık Yahya-Manisa)⁶¹⁹
70. Manastır Yakınlarındaki Tekke (Karainciler Mevkii- Gürle yakınlarında Gökçeler Köyü)⁶²⁰
71. Bazı Zaviyeler
 - a. Tekke-i Dedebaşı
 - b. Veli Dede Zaviyesi
 - c. Kızılahmetli Zaviyesi
 - d. Kılışuk Zaviyesi
 - e. Yahya Baba Zaviyesi
 - f. Turşah Zaviyesi
 - g. Halife Sultan Zaviyesi (Gördük kazası)
 - h. Sirus Sultan-Marmara şehri
 - i. Seydi Baba Zaviyesi-Adala
 - j. Beyazıt Baba zaviyesi⁶²¹

İbrahim Gökçen'in "XVI ve XVII. Asırda Saruhan Zaviye ve Yatırları" eserinden de anlaşılmaktadır ki tekke ve zaviyelerin Türk –İslam medeniyetinde, cemiyet hayatında büyük tesiri vardır. Anadolu'nun neredeyse her yerinde varlığını gördüğümüz tekke ve zaviyelerin ancak az bir kısmı günümüze kadar gelebilmiş görünmektedir. Öyle ki günümüze kadar gelebilenler bile Türk insanının değer verdiği; ulu, şeyh, baba, dede, derviş, abdal, eren, ermiş, hoca... Olarak değerlendirdiği şahsiyetleri yalnız manevi olarak değil maddi olarak yaşata geldiklerini görmekteyiz. Bu konuyla ilgili örneğini çok fazla rastlayamayacağımız kadar çok fazla gördüğümüz en önemli coğrafya Türlerin yaşadığı bölgelerdir. Özellikle Türkistan, İran, Kafkaslar, Anadolu ve Balkanlar bölgelerinde gözle görülür bir şekilde artan tekke ve zaviyelerin toplumun milli, manevi, ekonomik ve sosyal ihtiyaçlarının da karşılandığı yerler olmasının da büyük önemi vardır.

İbrahim Gökçen'in hazırlamış olduğu "XVI ve XVII Asırlarda Saruhan Zaviye ve Yatırları" kitabı 1946 yılının kıt imkânlarına rağmen yayınlanmıştır.

⁶¹⁸ İbrahim Gökçen, *Saruhan Zaviye ve Yatırları*, s. s. 86.

⁶¹⁹ İbrahim Gökçen, *Saruhan Zaviye ve Yatırları*, s. 87.

⁶²⁰ İbrahim Gökçen, *Saruhan Zaviye ve Yatırları*, s. 88, 89.

⁶²¹ İbrahim Gökçen, *Saruhan Zaviye ve Yatırları*, s. 88, 89.

İbrahim Gökçen'in kitabı günümüze ulaşamayan bazı zaviye ve yatırlar hakkında verilen bilgiler ışığında özelde Manisa, genelde Osmanlı coğrafyasında zaviye ve yatırların yeniden araştırılması ve yerlerinin tespiti; günümüze ulaşanlar hakkında detaylı bilgiler verilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

4. 1. 3. 16 ve 17 Asır Sicillerine Göre Saruhan'da Yürük ve Türkmenler

İbrahim Gökçen, *16. ve 17. Asır Sicillerine göre Saruhan'da Yürük ve Türkmenler*, Marifet Basımevi (İstanbul, 1946), Manisa Halkevi Yayınlarından Sayı: XVI.⁶²² Manisa Halkevi Başkanı M. Azmi Önakın'ın 24 Nisan 1946 tarihinde yazmış olduğu "Birkaç Söz" yazısıyla başlayan kitabın kapak çalışması İbrahim Gökçen'e aittir. Kitap 103 sayfadan oluşmaktadır.

"Evimiz, dokuz yıldan beri Manisa vilayetinin tarihî ve sosyolojik durumunu bir seri etüdlerle tesbit etmek işine girişmiş; gayretli arkadaşlarımız sayesinde, bunu geliştirmiş bulunmaktadır. Vilayetimizin İctimaî tarih bakımından görünüşünü ortaya koyan bu eserlerin sayısı, bugün 17yi bulmaktadır. Esas konuyu, 16 ve 17. asırlarda Manisa'nın hayatı, ziraat ve ticareti, dinî ve tasavvufî durumu, halk hareketleri, şehrimizdeki tarihî binalar ve Saruhanogluları devri teşkil etmiştir.

Yurdun, belirli bir tarih devrini, bütün incelikleriyle ve yepyeni bir metodla saptamış bulunan bu yayın serisini anarken, onu yaratanlara, burada teşekkür etmeyi, bir görev sayarım.

*Bu kitap, işte bu serinin bir bölümüdür. Arkadaşımız zarurî istirahat zamanlarını feda ederek, Öğretmen İbrahim Gökçen büyük bir gayret ve mahviyet havası içinde vücuda getirdiği bu eserle, Saruhan bölgesindeki Yürük ve Türkmenleri, tespite muvaffak olmuş bulunmaktadır. Yürük ve Türkmenler, Anadolu yaylasının temel taşı, Türk ırkının esas unsurudur. Kıyıda, yaylada, ovada, dağda bütünleşmiş, milletleşmiş bir çehre ile görmektediriz. Selçuklular, Osmanlılar, hep bu kudretli Yürük ve Türkmen kitlesine dayanarak bu topraklarda medeniyet ve egemenlik kurdular; şan ve zafer bayrakları yükselttiler. Türkiye Cumhuriyeti de Anadolu'yu, bir tek millet, bir tek ülkü ile kaplıyan bu ırkın, Türk ırkının en son ve ebedî eseridir."*⁶²³

İbrahim Gökçen "Önsöz" yazısında kitabın yazılış süreci ile ilgili bilgiler vermektedir. Manisa Muradiye Camiinde bulunan Manisa Şer 'iye Mahkemeleri Sicil

⁶²² İbrahim Gökçen, *16. ve 17. Asır Sicillerine göre Saruhan'da Yürük ve Türkmenler*, Marifet Basımevi, İstanbul, 1946, Manisa Halkevi Yayınlarından Sayı: XVI.

⁶²³ İbrahim Gökçen, *16. ve 17. Asır Sicillerine göre Saruhan'da Yürük ve Türkmenler*, "Azmi Önakın, Birkaç Söz", Marifet Basımevi, İstanbul, 1946, Giriş bölümü.

kayıtlarından hareketle vücuda getirdiğini ifade ettiği “16. ve 17. Asır Sicillerine Göre Saruhan’da Yürük ve Türkmenler” kitabında bir yandan Manisa Şer’iye Sicilleri hakkında bilgiler vermekte bir yandan da eserin yazılış amacı ve kitabın içeriği hakkında düşüncelerini ifade etmektedir.

“Eski Manisa Mahkeme-i Şer’iyye defterlerinin- ki bunlar arasında Kula, Demirci ve Alaşehir’e ait olanları da vardır- sayıları dört yüzü mütecaviz olup her biri, İctimaî tarih etüdü için birer hazine sayılacak kadar zengin ve çeşitli vukuat ile doludur.

1629 tarihlisinden sonraki defterler de aynı zenginliği taşımaktadır. Benim konumu ilgilendiren yeni ve orijinal vesikalara, bu defterlerde de rastlamak mümkündür. Fakat, bu uzun ve yorucu işin ikmali, hayli zamana bağlıdır. Bunun için, defterleri, asır asır bir kaç kısma bölerek her bölümü taradıktan sonra, bulduğum materyalleri, birer kitap halinde tedricen, yayınlamak lüzumunu duydum.

Elde ettiğim vesikalarda görülen Yürük ve Türkmen’ler, Osmanlı İdarî teşkilâtında, “Saruhan Livası» denilen bölgeye dağılmış bir durumdadır. İsimlerini tesbit edebildiğim bu Yürük aşiretlerinin veya cemaatlerinin izlerine, başka kesimlerde de rastlanır. Nitekim, Bay Kâmil Su’nun yayınladığı Balıkesir Yürükleri isimli eserde, benim Manisa bölgesinde tesadüf ettiğim aşiretlerin adlarından bazıları geçmektedir. Bu, aynı boyun muhtelif şubelerinin çeşitli kesimlere dağıldığını izah ettiği gibi, mütemadi tehcir ve iskân hareketleri netiğinde, yahut aşiretlerin göçleri yüzünden, aynı cemaate iki ve daha ziyade yerde tesadüf edilebileceğini anlatmaktadır. Yürüklerin bu dağılışı tarzını, yalnız Livalar arasında değil, aynı Kadılığın sınırları içinde de görmek kabildir.

Osmanlılarda iskân ve Kolonizasyon siyasetine dair bazı materyaller kazandırması bakımından faydalı bulduğumuz bu etüd, bir yandan Manisa dolaylarındaki koy adlarına da temas etmektedir. Zira, bu bölgede, köy adları üzerinde yaptığımız incelemelerden anlaşıldığına göre, birçoklarının isimleri, eski Türkmen ve Yürük aşiretlerinin adlarından başka bir şey değildir. Bugün, bu köylerin bir kısmı aynı adlarla devam etmekte ve bazıları da isim değişmek veya terk edilmek gibi sebeplerle, kaybolmuş bulunmaktadır. Yürük ve Türkmenleri ilgilendiren köy isimleri ile aşiretler birleştirilince, bölgenin etnik manzarasını çizmek kolaylaşmış olacaktır, kanaatindeyim.”⁶²⁴

⁶²⁴ İbrahim Gökçen, 16. ve 17. Asır Sicillerine göre Saruhan’da Yürük ve Türkmenler, s. 7, 8.

Manisa Halkevi Başkanı Azmi Önakın'ın yazmış olduğu “Birkaç söz” ve İbrahim Gökçen'in kaleme aldığı “Önsöz” yazılarından sonra eser 5 bölümden oluşmaktadır.

Kitapta yer aldığı şekliyle kitabın bölüm başlıkları şöyledir:

I) Anadolu Türk ve Türkmenlerine dair genel bilgi

II) Osmanlılar devrinde Anadolu ve Rumeli Yürüklerinin kanun ve hizmetlerine kısa bir bakış

III) Yürüklerin iskanı ve Osmanlı iskân siyasetine kısa bir bakış

IV) Vesikalar

V) Hicri 1280-1290 Sicil defterlerine göre aşiretlerin Saruhan bölgesine dağılışı

Vesikalar Listesi

Kaynaklar

İndeks

İbrahim Gökçen'in “Saruhan'da Yürük ve Türkmenler” kitabında daha çok Manisa Şer'iye Sicilleri kullanılmakla birlikte İsmail Hakkı Uzunçarşılı'nın “Anadolu Beylikleri”, Çağatay M. Uluçay'ın “Saruhanoğulları ve Eserlerine Dair Vesikalar”, Hikmet Şölen'in “Aydın İli Yörükleri”, Türkiyat Mecmuası, İbn Bibi, Aşıkpaşazade Tarihi, Ahmet Refik'in “Anadolu'da Türk Aşiretleri”, Ömer Lütfi Berkan'ın “15 ve 16. Asırlarda Osmanlı İmparatorluğunda Zirai Ekonominin Hukuki Esasları”, Aydın Vilayet Salnamesi, Fuat Köprülü “Anadolu beyliklerine ait notlar”, Türk Yurdu mecmuası, C. 5, Sayı:28, gibi ana kaynak ve birinci elden kaynak eserleriyle araştırma eserlerinden faydalanılmıştır.⁶²⁵

Kitabın dördüncü bölümünde⁶²⁶ vesikalar sıralanmıştır. Vesikaları verilen cemaatler şunlardır: “Keçilüler Cemaati”, “Örenler Cemaati”, “Hamitli Cemaati”, “Karamanlar Cemaati”, “Yuntdağı Ellicileri, Koç Ellicileri olduğu”, “Yörükani Kayı maa Nasıf Çoban”, “Yürük Taifesi”, “... Tatarı”, “...Cemaati”, “Koyuneri Taifesi”, “Çalışlar Cemaati”, “Saraçlar Cemaati”, “Karacalar Cemaati”, “Saruhaniler cemaati”, “Çuga Sakal Cemaati”, “Öksüzler Cemaati”, “Mukataa-i Çuga Ancemaat-i Bozkuş”, “Bozkuş Taifesinden Ölçekçiler Cemaati”, “Cemaat-i Kara Bahşi”, “Kızılkeçili”, “Cemaat-i Çuga”, “Çongara Cemaati”, “Bozkuş cemaatinden Tavile Müslimi Taifesi”, “Karabeyiler Cemaati”, “Eldelek Cemaati”, “Cemaati Çakırlar”, “Akçeköy ve

⁶²⁵ İbrahim Gökçen, *Saruhan'da Yürük ve Türkmenler*, s. 99.

⁶²⁶ İbrahim Gökçen, *Saruhan'da Yürük ve Türkmenler*, s. 25.

Timurcu Yörükleri (Yuntdağında)", "Bunamak Cemaati", "Yürükân-ı Mürseller", "Tudeler ve Arnudlar Cemaatleri-Kaza-i Adala'ya tabi Akviran naam kariyede. . .", "Cemaat-i Kutlular ve Arıklar", "Cemaat-i Gözübykler", "Cemaati Sakallular", "Kırcalar Cemaati", "Çugalar Cemaati", "Çullu, Emirler ve Sakallu Cemaati", "Çengiler Cemaati", "Kuzuyediren Cemaati", "Onikili Cemaati", "Adala Yörükleri", "Şehitlu Cemaati", "Bayramşeh Yürüğü", "Karayahşi Cemaati", "Yunddağı Ellicilerinin, Havassı Hümayundan oldukları ve Rüsumları", "Bahadırlu Cemaati", "Menteşeîu Cemaati", "...Cemaati (Karesi'ye tâbi Karacayan Reayasından)", "Derzihalil Cemaati", "Kadıasker Tarafından gelen Emr-i şerifdir", "Kaşıkçı Yürüğü", "Karakoca Cemaati", "Perakende-i Mer'aş ve Bozuluş...", "Yörükên... (Manisa kazasında kışlalar)", "Hüseyinbeyli Cemaati", "Bozkuş ve ...", "Yürükân-ı Düğüneri Mukataası", "Kubaşlar Cemaati", "Damşmendbu ve Karahalil Türkmam", "Tekelu Cemaati", "Karacakoyunlu taifesi", "Çullu Cemaatinin Beydere köyü yanında sakin...", "Tokuz Cemaati", "Karabahşi", "Saruhanlu Cemaati", "Çungarili Cemaati", "Başibüyük Yürükânı", "Karamanlı Cemaati", "Maraş, Sivas, Erzurum eyaletlerinden gelen Reayanın on yıldan beri oturanlarının kaldırılıp yerlerine götürülmesi hakkında", "Saricalar ve cemaatleri", "Akkeçilu Yürükânı", "Yağcılar Cemaati", "Hüseyinler Cemaati", "Arabammiler Cemaati", "Küçükevlü taifesinde", "Çandarlu, Afşari ve Yörükleri", "Çıplak Cemaati", "Otamışlar cemaati", "Kozluca ve Tirnurcular Yürükânı", "Karayağmurlu Cemaati", "Okçular Cemaati", gibi cemaat isimleri ve cemaatlerin yaşadıkları yerlerle ilgili 84 belge eşliğinde önemli tespitler yapılmaktadır.⁶²⁷

Kitabın V. Bölümünde Hicrî 1280- 1290 (1863-1873. NY) yıllarına ait Sicil Defterlerine göre aşiretlerin son iskânında dağılışlarını gösteren cetvel verilmektedir.⁶²⁸ Saruhan'da yaşayan Yörük ve Türkmenlerle ilgili yazılmış alanında ilk eser olma özelliği taşıyan kitap 1548-1629 yılları arasında Saruhan'da Yörük ve Türkmenlerle ilgili Şer'îye Sicillerinden 400 defterin taranmasıyla meydana getirilmiştir. Önsöz'de konu ile ilgili başka araştırmaların yapılacağı ifade edilmektedir. Gökçen'in bahsini ettiği konuda yapılan diğer çalışmanın "*Tarihte Saruhan Köyleri*"⁶²⁹ olduğu anlaşılmaktadır.

⁶²⁷ İbrahim Gökçen, *Saruhan'da Yörük ve Türkmenler*, s. 93.

⁶²⁸ İbrahim Gökçen, *Saruhan'da Yörük ve Türkmenler*, s. 94.

⁶²⁹ İbrahim Gökçen, *Tarihte Saruhan Köyleri*, Marifet Basımevi, İstanbul, 1950.

4. 1. 4. Manisa Tarihinde Vakıflar ve Hayırlar, Kitap: I

İbrahim Gökçen, *Manisa Tarihinde Vakıflar ve Hayırlar-I*, C. H. P. Manisa Halkevi Yayınlarından. Sayı: XVIII, Marifet Basımevi (İstanbul 1946). İbrahim Gökçen'in iki cilt olarak yayınlanan *Manisa Tarihinde Vakıflar ve Hayırlar*⁶³⁰ eseri Manisa tarihi açısından önemli olduğu kadar tarihi eserlerinin resim ve çizimlerinin sergilendiği bir sanat eseri olma özelliğine de sahiptir. Kapak çalışmasında yer alan motiflerden başlayarak İbrahim Gökçen tarafından karakalem olarak yapılan eser ve mekanların çiziminin yapıldığı iki ciltlik eserin sanat tarihçileri tarafından ayrıca ele alınması gerektiğini düşünüyoruz.

Araştırma Manisa'da günümüze kadar gelemeyen ve halen varlığını devam ettiren tarihi eserlerin çizimleri de yer almaktadır. İbrahim Gökçen tarafından yapılan I. Ciltte 28, II. Ciltte 23 resim bulunmaktadır. Kitabın iki cildinde bulunan birbirinden değerli 51 çizim, kitabın adeta sanat galerisi niteliği taşıdığını göstermektedir.

Manisa Tarihinde Vakıflar ve Hayırlar I. kitabında Manisa vakıf ve hayırlarıyla ilgili 128 vesika kullanılmıştır.⁶³¹ I. Cilt 319 sayfa, 1:50 M Yakut Ağa Mektebi Planı ile, 1. 4000 bin ölçekli Şehir Planından oluşmaktadır. Her iki cildin kapak çalışmaları dikkatle incelendiğinde kapağın sağ alt kısmında bulunan "İ. G" harflerinin İbrahim Gökçen tarafından birçok resminde kullanılan imzası olduğu anlaşılmaktadır.

Kitabın son bölümünde İndeks (Önemli kişi, yer ve müessese adları) bulunmaktadır.⁶³² Kitapla ilgili Gediz dergisinde "Kitaplıkçı" imzasıyla "*Manisa Tarihinde Vakıflar ve Hayırlar kitabı tenkidi*"⁶³³ yazısı yayınlanmış ve kitap hakkında bilgiler verilmiştir. Yazıda Manisa'nın tarihini, Türklerin meydana getirdiği devlet ve kültürel coğrafyalar ve kitabın önemi üzerinde durulmaktadır. Söz konusu yazıda "*Eser evimizin eski Başkanı Azmi Önakin'in önsözü ile yazarın kitap hakkındaki açıklaması ile başlıyor, yazar bu açıklamada eserinin planını büyük bir olgunlukla çizebiliyor ve gösterdiği tevazu ile bilimsel olgunluğun bir numunesini okuyuculara tebarüz ettirmesini bilmiştir. Eser vakıf ve hayır işlerini açıklayan ana konusuna girmeden önce tetkik edilecek vesikalara yabancı olanları tatmin etmek için konuyu*

⁶³⁰ İbrahim Gökçen, *Manisa Tarihinde Vakıflar ve Hayırlar I*, C. H. P. Manisa Halkevi Yayınlarından. Sayı: XVIII, Marifet Basımevi, İstanbul 1946; *Manisa Tarihinde Vakıflar ve Hayırlar II*, C. H. P. Manisa Halkevi Yayınlarından. Sayı: XIX, Marifet Basımevi, İstanbul 1950.

⁶³¹ İbrahim Gökçen, *Manisa Tarihinde Vakıflar ve Hayırlar-I*, s. 301.

⁶³² İbrahim Gökçen, *Manisa Tarihinde Vakıflar ve Hayırlar-I*, s. 311-317.

⁶³³ *Gediz*, C. 8, Sayı: 96, (Mart 1947), s. 11.

teşkil eden vakıf ve hayır müesseselerinin statüsü hakkında genel ve doyurucu bilgiyi de ihtiva etmektedir. Eserin en göze çarpan özelliği Manisa şehrinin 16. ve 17. asırlardaki yer adlarının tespit edilişi ve üç dört asır önceki yer adlarının bugün hangi yer adlarına tekabül ettiğini gösteren cetvel ile eser hakikaten bir eksiğe cevap vermiş ve Manisa tarihinin aydınlanması yolundaki gayretleri biraz daha kolaylaştırmıştır."⁶³⁴ ifadeleri dikkat çekicidir.

Manisa Tarihinde Vakıflar ve Hayırlar kitabının I. Cildinin "İçindekiler" bölümü şu konulardan oluşmaktadır:

Ön söz, s. 1-2 Azmi Önakın

Bu kitap niçin, ne maksatla yazıldı? s. 3-5 İbrahim Gökçen

BÖLÜM: 1

Vakıflar hakkında genel bilgiler, s. 7-24

a) Kaynaklar ve menşe meselesi, 7-10

b) İslam vakıflarının çeşitleri, s. 11-13

c) Selçuklular devrinde vakıflar, s. 13-14

d) Vakıfların idare ve murakabesi, s. 14-15

e) Osmanlılar devrinde vakıflar, s. 15-22

f) Vakfiye tanzimi, s. 22-24

g) 16 ve 17 asırda Manisa mahalleleri, s. 25-27

BÖLÜM: 2

Alfabe sırasına göre Manisa tarihinde yaşanmış vakıflar ve kurdukları müesseseler. s. 28-280

BÖLÜM: 3

Manisa'da vakıfları belli olmayan eserlerle vakıf müesseselere yapılan bağışlar, çeşmeler, kuyular, esnaf vakıfları, s. 281-302

Manisa mahallelerinin eski ve yeni adlarının alfabetik listesi, s. 303-304

Manisa içinde yerleri kesin olarak bilinen eski eserlerin listesi, s. 305-307

Kaynaklar

(Bu kitap içinde eski eserlere ait yirmi dokuz tablo vardır), s. 311-317

Şehir planı.

İbrahim Gökçen kitabın niçin ve ne maksatla yazıldığını ifade ettiği giriş bölümünde vakıfların genel durumunu anlatmakta ve kullandığı kaynaklardan da

⁶³⁴ *Gediz*, C. 8, Sayı: 96, (Mart 1947), s. 11.

bahsetmektedir: “Bu kitap esas itibarıyla Manisa’da vakıf ve hayır müesseseleri vücuda getiren vakıflarla bunların dini ve hayri müesseselerinin temel kaynağı olan Manisa Mahkeme-i Şer’iye sicil defterlerine dayanır. Bu kaynakların verdiği materyal o kadar mebzuldür ki, altı asırlık Manisa Vakıflar Tarihini bir kitap halinde toplamaya imkân hasıl olmamıştır. Onun için bu kaynakları birkaç kısma bölerek, asırların önemine göre, Manisa vakıflarını birbirini tamamlayan iki kitap halinde meydana koymayı daha faydalı ve pratik bulduk.”

“...14, 15 ve 16. asırlarla 17. asrın yarısını, birinci kitapta; 18 ve 19. asırları da ikinci kitapta inceleyeceğiz. Bu itibarla bu kitap (I) 955-160 tarihleri arasında ki vukuatı gösteren 100 sicil defterinin taranmasıyla meydana gelmiş oluyor. 1060 tarihinden sonraki sicil defterlerinde bahis mevzuu olan vakıflar ve hayırlar, bittabi bu eserde yer bulamamıştır.”⁶³⁵

İbrahim Gökçen’in giriş bölümü yazısının sonunda Manisa Vakıflar Müdürlüğüne, Manisa Müftüsü Ahmet Uslu’ya ve Manisa Halkevi Başkanı M. Azmi Önakin’a teşekkürü bulunmaktadır. Manisa Vakıflar Başkatibi olan Keşfi Karadanişman’la İbrahim Gökçen arasında yaşanan hadise önemlidir. *Manisa Tarihinde Vakıflar ve Hayırlar* kitabının yayınından önce son kontrolleri bazı günler Keşfi Karadanişman’ın (d. 1320 H. 1904- öl. 1991) evinde İbrahim Gökçen, Manisa Müftüsü Müderris Ahmet Uslu tarafından yapılmıştır. İbrahim Gökçen kitabın teşekkür bölümünde Keşfi Karadanişman’dan da bahsetmek istemiş ancak Keşfi Karadanişman bunu kabul etmemiştir. Karadanişman eserin İbrahim Gökçen’e ait olduğunu kendisinden bahsetmesine gerek olmadığını ifade etmiştir. Konuyla ilgili Manisa Vakıflar Başkatibi Keşfi Karadanişman’ın oğlu Tezcan Karadanişman’ın hatırası şöyledir:

“Kitap tamamlanmış ve yine bizim evde Babamla beraber İbrahim Gökçen son olarak eseri gözden geçirdiler. İbrahim Bey babama ‘Keşfi Bey, ‘yazacağım sunumda senden de söz edeceğim, bu işte çok emeğin var teşekkür ederim’ dedi. Babam da cevaben ‘Hocam Müftü Ahmet Efendi’nin emeği benden pek çok fazla. Ayrıca onun isminin geçtiği yerde adının yazılması ile saygısızlık etmekten çekinirim.’ Diye cevap verdi. Bunun üzerine İbrahim Bey sunumunun teşekkür bölümünde Ahmet Uslu’dan bahsederken devamında Vakıflar Müdürlüğünü öne çıkarmış babamın ismini zikretmemiştir.”⁶³⁶

⁶³⁵ İbrahim Gökçen, *Manisa Tarihinde Vakıflar ve Hayırlar-I*, s. 4.

⁶³⁶ Tezcan Karadanişman, “Manisa Kültür Turizmi Kitabının Düşündürdükleri” 14. 10. 2014 tarihli

Kitabın I. Cildinin kaynakları arasında Vakıflar dergisi, İ. Hakkı Uzunçarşılı, Şemsettin Yaltkaya, W. Ruben, Çağatay Uluçay, İsmet Parmaksızoglu, Faik raşit Unat, Ömer Lütfi Barkan gibi modern tarihçilerin kitaplarının yanı sıra Aşıkpaşaoğlu Tarihi, Evliya Çelebi Seyahatname, Hoca Sadettin Tac'üt Tevarih, Mustafa Paşa Neteyic'ül Vukuat gibi kaynak eserlerden faydalanılmıştır. Kitapta Manisa Şer'iyeye Sicillerine ait 128 vesikaya yer verilmiştir. Manisa üzerine araştırma yapan tarihçilere büyük kolaylık sağlanmıştır.

Vakıflar hakkında genel bilgilerle başlayan kitap İslam vakıf çeşitlerinden sonra Türk dünyasındaki vakıflar bölümüyle devam etmektedir. Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde vakıflar ve Manisa vakıf eserleriyle ilgili vesikalar eşliğinde detaylı bilgiler verilmektedir. Kitabın son bölümünde eski Manisa mahalle isimleri ve yeni mahalle isimleri karşılaştırmalı olarak liste şeklinde verilmiştir.⁶³⁷ Ayrıca bugün yerleri bilinen tarihi eserlerin listeleriyle yerleri kesin olarak bilinen 70 tarihi eser isimleri liste halinde verilmiştir.⁶³⁸

4. 1. 5. Manisa Tarihinde Vakıflar ve Hayırlar, Kitap: II

*Manisa Tarihinde Vakıflar ve Hayırlar II*⁶³⁹ (İstanbul 1950) kitabı H. 160 Miladi 1650'den sonraki vakıf eserleri üzerine yazılmıştır. Dört bölüm halinde ele alınan kitap 170 sayfadan oluşmaktadır. Kitapta İbrahim Gökçen tarafından çizilen kapak çalışmasıyla birlikte 24 resim bulunmaktadır. Giriş bölümünde Muradiye Camiinin 1:100 ölçekli çiziminde caminin iki minaresinin yıkık olduğu görülmekte ve Gökçen'in caminin o dönemde gördüğü şekliyle çizdiği anlaşılmaktadır. İçindekiler bölümünde konuların sayfa numaraları verilmemiştir.

İçindekiler

BÖLÜM: I

Kitaba Giriş

Maksat: Osmanlılar devrinde vakıfların idaresi, 17'inci asırdan sonra bu idare ve müesseselerde görülen gerileme ve karışıklıkların sebepleri (Orijinal vesikalara dayanarak)

19'uncu asırda vakıfların ıslahına doğru bazı hareketler

Manisa Haber Gazetesinde yer alan köşe yazısı; <http://www.manisahabergazetesi.com.tr/v2/koseyazisi-1930-MANISA-KULTUR-TURIZMI-KITABININ-DUSUNDURDUKLARI.html> (14. 10. 2014, 13. 02)

⁶³⁷ İbrahim Gökçen, *Manisa Tarihinde Vakıflar ve Hayırlar-I*, s. 303.

⁶³⁸ Gökçen, *Vakıflar ve Hayırlar-I*, s. 307.

⁶³⁹ İbrahim Gökçen, *Manisa Tarihinde Vakıflar ve Hayırlar II*, C. H. P. Manisa Halkevi Yayınlarından. Sayı: XIX, Marifet Basımevi, İstanbul 1950.

Manisa mimari eserlerine görülen tuğla motifler

BÖLÜM: II

Vakıflar

(Vakıf kurucular)

(İsimlerine göre alfabetik olarak dizilmiştir)

Hicri 160 tarihinden sonra Manisa’da vakıf kuranların:

- a) Kısa hal tercümeleri,
- b) Kurdukları müesseseler (Resimli)
- c) Bunlar dolasıyla ilgili ve gerekli tarihi malumat

(Vakıf kurucular arasında daha önce vakıf tesis etmiş olup 160’tan sonra sicillere geçen müessisler de alınmıştır.)

BÖLÜM: III

Ek malumat

Birinci kitapta bahis konusu edilen vakıf kurucuların hal tercümelerine ve vakıflarına dair açıklayıcı ve tamamlayıcı bilgiler. (Bu vakıflar da yukarıdakiler gibi isimlerine göre alfabetik olarak sıralanmıştır)

BÖLÜM: IV

Bibliyografya...

İbrahim Gökçen, *Manisa Tarihinde Vakıflar ve Hayırlar II.* kitabının kaynakları incelendiğinde Manisa Şer’iye Sicillerinin 100’den 350’ye kadar olan defterlerinin tarandığı görülmektedir. Ayrıca Manisa mezar taşları, Ata Tarihi, İ. Hakkı Uzunçarşılı Anadolu Beylikleri, A. R. Yalçın Anadolu’da Türk Damgaları, Cevdet Paşa Tarihi, Hammer Tarihi, Evkat Nezaretî Tarihçesi, Konya Abideler, Manisa Tarihi, Şakayık Tarihi, Şanizade Tarihi, Tacüttevarih, Osmanlı Müellifleri ve Fuat Köprülü ve Çağatay Uluçay’ın eserleri gibi kaynak ve araştırma eserlerinden faydalandığı anlaşılmaktadır.⁶⁴⁰

Kitap 169 sayfa olup bibliyografya ile birlikte 170 sayfadan oluşmaktadır. İbrahim Gökçen *Manisa Tarihinde Vakıflar ve Hayırlar II.* cildinde “Kitaba Giriş”⁶⁴¹ bölümünde kitabın kaynaklar hakkında bilgiler vermektedir. “*Bu kitap 1946 yılında Manisa Halkevi’nin maddî yardımı ile bastırılan (Manisa Tarihinde Vakıflar ve Hayırlar) adlı eserimin devamı ve tamamlayıcısıdır. Birinci kitabın önsöz kısmında belirttiğim gibi, tâ Saruhanoğulları devrinden 19. asra kadar Manisa’da cereyan*

⁶⁴⁰ İbrahim Gökçen, *Manisa Tarihinde Vakıflar ve Hayırlar-II*, s. 170.

⁶⁴¹ İbrahim Gökçen, *Vakıflar ve Hayırlar-II*, s. 3, 4.

etmiş olan Vakıf ve Hayır hareketlerinin tarihi, hülâsaten de olsa, bir cilt kitaba sığmazdı. İşte bu zaruret, beni bu Vakıf ve Hayır hareketlerinin tarihî seyrini, ana çizgileriyle çizerken, mevzuu ikiye bölmeğe sevk etti.

Hicrî 1060 (Milâdî-1650) tarihine kadar olan sicil defterlerine kaydedilmiş vak'aları birinci kitapta topladım. 1060 tarihli sicil defterinden (yani 100 sayılı defterden) Evkaf Nezaretinin teessüs zamanlarına kadar olan vukuatı bu ikinci kitapta bir araya getirdim. Birinci kitapta olduğu gibi bu ciltte de esas materyal, sicil defterlerinde bulduğum orijinal vesikalardır. Bunların yardımı ile Vakıf ve Hayır teşebbüslerini meydana çıkarmağa çalıştım. Bunları açıklamak için muhitte elde edebildiğim imkânlardan ve tarihî eserlerden faydalanmağa gayret ettim.”

“Bununla beraber Vakıf kurucularının biyografileri üzerinde tam bir netice aldığımı iddia edemem. Bunların çoğunun tarihî şahsiyetleri henüz karanlıkta kalmıştır. Ben, ancak bu şahsiyetleri etraflıca inceleyerek esaslı monografiler vücuda getirecek olan müstakbel tarih meraklılarına, gereken ilk malzemeyi vermek istedim. Böylelikle içtimaî seviyeyi yükseltmek için sosyal yardım endişesi ile kalpleri titremiş olan dedelerimizin bu asıl hareketlerinin unutulup gitmesinin önüne geçebildimse, kendimi millî tarihimize küçük bir hizmette bulunmuş sayacağım.”⁶⁴²

“Alfabetik isim sırası:

Birinci kitapta esas mevzuu Vakıf kurucular teşkil etmişti. Yine oradaki gibi, bu eserde de esas konu, Vakıf kuruculardır. Bunların incelenmesini kolaylaştırmak için isimleri, alfabeye göre tertiplemeyi faydalı saydım. Binaenaleyh, methâl kısmından sonra gelen bölümde, Vakıf kurucular isim veya şöhretlerine göre alfabetik sıralanmıştır.

Bundan sonra kitabın üçüncü bölümü gelir. Bu kısım, birinci kitabı açıklayan veya düzelten malûmatı bir araya toplamaktadır. Böyle bir bölüme lüzum vardır. Zira ilk yüz sicil defterinin verdiği materyal ile vücuda gelen birinci cilt, birçok notlarda vuzuhsuzdu. Sonradan taradığım 200 defterin sağladığı vesikalar, bana bu vuzuhsuzlukları berraklaştırmak imkânını verdiği gibi, birinci kitapta geçen bazı Vakıf hareketlerinin düzeltilmesine de yaradı. Açıklama veya düzeltmeye tâbi olan birinci kitabın Vâkıfları (Vakıf kurucuları) gene alfabe sırasına göre dizilmişlerdir. Birinci kitap okunduktan sonra, orada geçen Vâkıfları ve teşebbüslerini iyice öğrenmek için bir defa da bu eserin üçüncü bölümüne bakmak zahmetini ihtiyar etmelidir.

⁶⁴² İbrahim Gökçen, *Manisa Tarihinde Vakıflar ve Hayırlar-II*, s. 3.

Vesikaların neşri meselesi:

Birinci ciltte her Vaakıfa ait vesikalardan en lüzumluları, kaziyeyi ispat maksadiyle, aynen neşredilmiştir. Fakat bu kitabın hacmen büyümesine sebep olmuştur. Bu ciltte vesikaları aynen neşretmektense, mealen ve hülâsaten yayımlamağı daha faydalı buldum. Vaakıfın, vakfın ve bu teşebbüsün sıhhati hakkında şüpheyi düşecekler için Manisa Müzesinde kayıtlı ve mahfuz bulunan sicil defterlerinin sayıları ile sayfa numaralarını zikretmek kâfidir, sanırım. Bunun için kitap metninde kesir halinde yazılan rakamları arzetmeliyim: Kesrin birinci rakamı, defter sayısını, ikincisi o defterin sayfasını göstermektedir. Böylece istenildiği zaman, bu orijinal vesika, kolaylıkla bulunabilecektir.”⁶⁴³

4. 1. 6. Tarihte Saruhan Köyleri

İbrahim GÖKÇEN, *Tarihte Saruhan Köyleri*, Berksoy Basımevi (İstanbul, 1950). *Tarihte Saruhan Köyleri* eserinin önsözünde köyün önemi, kitabın yazılış amacı ve konuyu ele alış tarzı ortaya konmaktadır. Gökçen, *Tarihte Saruhan Köyleri* eserinin önsöz bölümünün tamamını ve giriş bölümünün bir kısmı kitap yayınlanmadan önce Gediz dergisinde yayınlamıştır.⁶⁴⁴

Söz konusu kitabın önsözünde geçen ifade şöyledir: “Köy, yurdun temel taşıdır. Nüfusumuzun yüzde sekseni köylü olduğuna göre, bütün ilerleme hamlelerimizde en başa geçirilecek mevzu, köy olmalıdır.

Canlı bir yaratık nasıl birtakım hücrelerden vücuda gelmişse, bir memleketin bünyesinde bu hücrelere karşılık köy dediğimiz içtimai varlık bulunur.”⁶⁴⁵

Bu kitabı hazırlamaktan maksat şimdiki Manisa vilayetinin sınırları içinde bulunan köylerin tarihini incelemeye bir başlangıç yapmaktır. Şimdiye kadar bizde en az tetkik edilmiş bir mevzu varsa o da köy tarihidir. Şehirlerin, kısmen kasabalarımızın tarihleri önemli önemsiz sathi veya derin birtakım etütler yapılmıştır. Fakat köylerimizin tarihi üzerindeki çalışmalar yok denecek kadar azdır ve mevcut olanlar ya da folklor eserlerine veya filolojik araştırmalara inhisar etmektedir. Bunun başta gelen sebepleri, yazar ve müelliflerin köylerle olan maddi bağıntılarının az ve köy tarihi üzerinde yapılacak araştırmaların pek çok zor oluşudur. Başta kaynak bulmak güçlüğü gelir. Bu ise hemen hemen yok denecek kadar azdır. Hâlbuki Cumhuriyetimiz,

⁶⁴³ İbrahim Gökçen, *Vakıflar ve Hayırlar-II*, s. 4, (Yazının aslına uygun kalınmıştır).

⁶⁴⁴ İbrahim Gökçen, *Tarihte Saruhan Köyleri*, Berksoy Basımevi, İstanbul, 1950; *Gediz*, Cilt. 8, Sayı: 103, (Ocak 1950), s. 2-3.

⁶⁴⁵ İbrahim Gökçen, *Tarihte Saruhan Köyleri*, s. 5.

hakiki müstahsil ve kahir bir çoğunluk teşkil eden köylümüzle alakadar olmadığı birinci birinci vazife saymıştır.”⁶⁴⁶

Bu eseri hazırlamakla güttüğümüz amaçları şöyle sıralamak doğrudur:

- a. *Köylerimizin isimleri ile buralara orta zamanlarda yerleşen etnik unsurların sosyal bünyeleri ve folkloru arasındaki münasebetleri meydana çıkarmak.*
- b. *Eski veya sonradan kurulmuş olan köyleri tespit etmek.*
- c. *Şimdi kaybolmuş bulunan köyleri bulmak ve bunları harap olması üzerinde rol oynaması olan sebepleri araştırmak.*
- d. *16 . Asırdan beri bağıcılıkla meşgul olmuş olan köyleri işaret etmek.*
- e. *İlk çağların büyük, küçük şehirlerinin nerelerde bulunduklarını, köy, kale gibi eski eserlerin harabelerinin yerlerini tespit etmek.”⁶⁴⁷*

Gökçen, Saruhan köylerinin araştırırken hangi kıstasları esas aldığını ifade ederken Manisa Şer’iye Sicillerinin önemini altını çizmektedir. XVI. yüzyılda Saruhan köyleri ile ilgili öncelikli olarak Manisa Şer’iye sicillerinden faydalandığını gördüğümüz eseri özgün yapan en önemli yönünün ana kaynaklara inilmiş olmasıdır.

Köy isimleri ve köylerin tarihi kökenleri ile ilgili listelere veren yazar XVI. yüzyıldan bugüne köylerin isimlerinin karşılaştırarak konuya derinlik kazandırmaktadır. Önsöz bölümündeki ifadeleriyle kitapta yer alan bölümlerle ilgili de bilgiler veren Gökçen araştırma yapılan dönemle ilgili Saruhan köyleri hakkında çok önemli bilgi ve belgeler ortaya koymaktadır.

“Köyler hakkında umumi tarihi hükümler çıkarıldıktan sonra 16. 17nci Asır vakalarında görülen ve ekseriya Saruhan Livası kazalarına bağlı olarak gösterilen köylerin alfabetik bir listesi yapılmış, bundan sonra da bu günkü vilayetin sınırları içindeki köylerimizin ayrı bir listesi konmuştur. Şurasını hemen işaret etmelidir ki, Osmanlı teşkilatında 14 kazalı olarak gösterilen Saruhan sancağı bugünkü Alaşehir, Birgi ve kazaları ihtiva etmezdi. Bunlar Aydın Livasına bağlı idiler. Şimdiki Menemen, Foçalar ve Menemen’in halen bir köyü haline gelmiş bulunan Güzelhisar, o zamanlar Saruhan’a tabi idi. Bu sebepten eski köyler listesine bu günkü vilayet sınırları dışında kalmış bulunan köylerde alınmıştır.”⁶⁴⁸

“Saruhan köylerini, uzun ve yorucu bir taramaya tabi tuttuğum Manisa Şer’iye sicillerinden çıkardım. Manisa kazasının nahiyelere bölümünü ve nahiyelere bağlı

⁶⁴⁶ İbrahim Gökçen, *Tarihte Saruhan Köyleri*, s. 5.

⁶⁴⁷ İbrahim Gökçen, *Tarihte Saruhan Köyleri*, s. 6.

⁶⁴⁸ İbrahim Gökçen, *Tarihte Saruhan Köyleri*, s. 6.

köylerin isimlerini ihtiva eden listeler defterlerde vardır. Fakat bütün Livanın köylerine muhtevi listelere rastlanmamıştır. Zira Kula, Alaşehir kadınlarının mahdut sayıda sicil defterinden başka diğer kazaların defterleri elde edilememiştir. İşte bu zaruret iğneyle kuyu kazar gibi sicillatı birer birer gözden geçirerek, köy isimlerini çıkarmağa sevk etmiştir. Bu işi yaparken o köyün hangi kazaya tabii olduğu, başka ismi olup olmadığını, 16 ve 17. Asırlarda o köyde bağcılıkla uğraşılıp uğraşılmadığını tespit etmekte ayrıca fayda sağlanmıştır. İşte kitabın üçüncü bölümünü teşkil eden alfabetik liste bu suretle meydana çıkmıştır. Bu listeyi bugünkü köylerimizle karşılaştırmak için vilayetin köycülük bürosunda bulunan kütükten diğer bir alfabetik liste yapmak lüzumu aşikârdır. Bu da dördüncü bölümü teşkil etti.”⁶⁴⁹

II. Bölüm “Kitaba Giriş” bölümü olarak adlandırılmış ve bu bölümde köyün oluşumu, sosyal durumu, geçmişi, Saruhan köylerinin isimleri, Batı Anadolu’ya gelen Yörük ve Türkmenlerin Saruhan Sancağındaki yerleşimleri, köylerde bulunan Horasan Erenleri (Yatır), sancaklarda görev yapan memurların durumu; Sancak yöneticileri, Sancak Beyi, Müfettişler, Emin ve Nazırlar, Bölükbaşılar, Kadı; Sancakta bulunan ilmiye sınıfından gelen ulema, kadı, müftüler, ilmiyenin dereceleri üzerinde durulmaktadır.

“Bizde Köy Tarihi” başlığıyla ⁶⁵⁰ köylerin kurulması, Osmanlı’dan Cumhuriyete köylerde yaşayan insanların genel durumları değerlendirilmektedir. Köyler, reaya ve vergileri, halkın asker ve reaya olarak ikiye ayrılması, arazinin idari bölümü, köylerin harap olmasında Celali İsyanlar ve eşkıyaların rolü üzerinde durulurken bölgede bulunan eşkıyalar isim isim zikredilerek anlatılmaktadır. Ayrıca Saruhan Sancağından Rumeli’ye göçler üzerinde durulmakta ve göçlerin sosyo-ekonomik, güvenlik sebepleri ortaya konmaktadır.

III. Bölümde “Manisa kazasına bağlı nahiyeler ve buradaki köyler” başlığıyla yerleşim yerlerinin XVI. XVII. yüzyıldaki isimleri liste halinde verilmektedir.⁶⁵¹ IV. Bölümde “Tarihte Saruhan ve çevresindeki köylerin alfabetik listesi “İzahlı” olarak incelenmektedir. V. Bölümde 1950’li yıllarda Manisa ili köy isimleri alfabetik olarak verilmiş, VI. Bölümde ise Manisa ilinin Antikite haritası eklenmiştir.

“Tarihte Saruhan Köyleri” kitabında Gökçen P. Wittek, Çağatay Uluçay, Nusret Kemal, Denizli Tarihi, Katalanlar Tarihi, Sicili Osmani, Mustafa Reşit Paşa’nın

⁶⁴⁹ İbrahim Gökçen, *Tarihte Saruhan Köyleri*, s. 7.

⁶⁵⁰ İbrahim Gökçen, *Tarihte Saruhan Köyleri*, s. 17-31.

⁶⁵¹ İbrahim Gökçen, *Tarihte Saruhan Köyleri*, s. 31- 48 .

Netayicül Vukuat, Evliya Çelebi, İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Devleti Osmaniye Tarihi Hammer Tercümesi, Cevdet Paşa Tarihi, Ahmet Refik, Fatih Kanunnamesi, Tevarih-i Ali Selçuk, Aşık Paşazade, Solakzade Tarihi, Naima Tarihi, Sicil Defterleri gibi arşiv vesikaları, kaynak eserler ve yazarların eserlerinden faydalanmıştır.

69 sahifeden oluşan eserde 16. ve 17. yüzyılda Saruhan köyleri ile günümüzde Manisa ilçelerinde bulunan köy isimleri vesikalara dayalı olarak alfabetik sırayla verilmiştir. Kitap kapağında İbrahim Gökçen tarafından çizilen asma dalı altında üzüm salkımı tutan yöresel kıyafetli bir kadın ve köy yakınlarında iki at eşliğinde sapanla tarlasını süren bir çiftçi resmi bulunmaktadır.

Evrensel ve ulusal tarihçiliği besleyen bölgesel tarihçiliğin ortaya koyduğu belge ve bilgilerdir. Günümüzde evrensel nitelikte eser veren tarihçilerin çalışmalarının en önemli özelliği yerel araştırma alanlarında da başarılı olmalarıdır. Birçok ülke, üniversite ve sivil toplum kuruluşlarının yerel tarih çalışmalarına destek verdiği günümüz dünyasında Türkiye özelinden hareketle bunun bazı istisnai örnekler dışında çok da başarılı olduğunu söylemek zordur.

Türklerin coğrafi ve kültürel sınırlarının belirlenmesinde köy, kasaba, il ve ulusal ölçekli araştırmaların yapılması tek bir kişinin altından kalkabileceği durum değildir. Yerel çalışmalardan elde edilecek bilgi birikimlerinin bölgesel ve ulusal çalışmaların altyapısını hazırlamada önemli bir kaynak teşkil edeceği ortadadır.

Türk tarihinin bir bütün olarak incelenmesinin mümkün olmadığı ortadadır. Binlerce yıllık geçmişin birikimi, milyonlarca kilometre karelik alanda yaşamış olmak ve halen yaşamakta olan Türklerin, devlet, beylik, aşiret ve boylarının tamamı için yapılacak araştırmanın güçlükleri içerisinde geniş alanlara yayılmış olan Türklerin tarihinin coğrafyadan bağımsız olarak da araştırılamayacağını göstermektedir.

Öncelikli olarak yapılması gereken yerel çalışmaları özendirmek, desteklemek; bu alanda yapılan alımları yayınlarak bölgesel ve ulusal çalışmaların altyapısının sağlamlaştırmak olmalıdır. Kültür coğrafyalarımız başta olmak üzere kamu kurum ve kuruluşlarının, sivil toplum kuruluşlarının bu tür çalışmalara destek vermelerini sağlayarak sosyal bilimler alanında çalışma yapanları özendirmeleri beklenir.

Osmanlı öncesi Türklerin yaşadığı coğrafyalardan birisi de Batı Anadolu'dur. Öyle ki Türklerin Anadolu'ya gelişleri resmi söylemin aksine 1071'den çok daha öncelere dayanmaktadır. Bunu anlamının yolu arkeolojik, coğrafi yer adları ve köy kuruluşlarının incelenmesinde yatmaktadır.

Türklerin Anadolu'ya gelişleriyle birlikte geldikleri bölge ismi, kurucularının,

boy beylerinin, damgalarının vs. isimlerini devam ettiren ciddi oranda köy varlığını halen devam ettirmektedir. Köy, kasaba ve şehirleşen yerleşim yerleri incelendiğinde Türkistan'dan Anadolu'ya uzanan geniş coğrafyada aşiret, boy, tamga; derviş, baba, ata, alp, eren... İsimlerinin hala yaşıyor olması da kültürel devamlılığın da halen yaşıyor olduğunun da birer göstergesidir.

Ömer Lütfi Barkan'ın "*Kolonizatör Türk Dervişleri*"⁶⁵² olarak isimlendirdiği şahsiyetlerin Türkistan'dan Anadolu'ya uzanan geniş coğrafyada tekke, türbe, yatır, zaviye gibi isimler altında yaşamaya devam eden; kültürel devamlılığı sürdüren Horasan erenlerinin izini takip eden boy, aşiret ve beyliklerin Anadolu'nun değişik coğrafyalarına yayılmış olduğu bir gerçektir. Bunlardan birisi de Saruhan Beyliği ve Osmanlıyla birlikte Saruhan Sancağı sınırları içinde yaşamaya devam eden bölgedir.

İbrahim Gökçen'in "*Tarihte Saruhan Köyleri*" eseri alanında ilk eser olma özelliği taşıyan, tarihte Manisa köyleri anlamında Yuzo Nagata'nın "*16. Yüzyılda Manisa Köyleri 1531 Tarihli Saruhan Sancağına Ait Bir Tahrir Defterini İnceleme Denemesi*"⁶⁵³ makalesinden başka bir çalışmanın bulunmadığı önemli bir çalışmadır.

Manisa'nın kültür, sanat, tarih ve sosyal hayatına damga vuran ve araştırmacıların ilk başvuru kaynaklarından olan İbrahim Gökçen'in Manisa üzerine yazmış eserlerin tekrar yayınlanması en büyük dileğimizdir.

Kitap, IV. bölümden itibaren alfabetik olarak⁶⁵⁴ liste halinde verilen Tarihte Saruhan Köylerinin adı ve köylerin bağlı bulunduğu kazalar verilmiş, günümüze kadar varlığını koruyan köylerle günümüze kadar gelemeyen köyler hakkında bilgiye ulaşmamız kolaylaşmıştır.

V. Bölümde ise 1950'li yıllarda Manisa ili ve köylerinin alfabetik lisesi verilmektedir.⁶⁵⁵ Bu açıdan bakıldığında Gökçen'in "*Saruhan'da Yürük ve Türkmenler*" kitabı ile "*Tarihte Saruhan Köyleri*" kitaplarının birbirini tamamladığını söylemek mümkündür.

İbrahim Gökçen'in "*Tarihte Saruhan Köyleri*" kitabıyla ilgili Işık gazetesi başyazı Ömer Özkaya tarafından "*Saruhan Köyleri*" başlığıyla bir yazı yayınlanmıştır.

⁶⁵² Ömer Lütfi Barkan, "İstila Devirlerinin Kolonizatör Türk Dervişleri ve Zaviyeler" *İnsan&İnsan*, Sayı: 5, (Yaz 2015), 5-37 ISSN: 2148-7537, (ss. 5-37)

⁶⁵³ Yuzo Nagata "16. Yüzyılda Manisa Köyleri, 1531 Tarihli Saruhan Sancağına Ait Bir Tahrir Defterini İnceleme Denemesi", *Ord. Prof. Dr. İ. Hakkı Uzunçarşılı Hatıra Sayısı*, İstanbul Üniversitesi, *Edebiyat Fak. Tarih Dergisi*, İstanbul Ün. Matbaası, , Cilt: 0, Sayı: 32, Yıl: Mart, 1979 (ss. 731-758).

⁶⁵⁴ İbrahim Gökçen, *Tarihte Saruhan Köyleri*, s. 33vd.

⁶⁵⁵ İbrahim Gökçen, *Tarihte Saruhan Köyleri*, s. 49.

Yazıda kitap hakkında kısa bilgi verilmekte ve kitap hakkında bazı değerlendirmelerde bulunmaktadır:

“Arkadaşımız Sayın İbrahim Gökçen Manisa için, yarının gençlerine bugünü ve dünü tanıtan Tarihte Saruhan köyleri eserini görüp incelediğimiz zaman değerli arkadaşımın tetkik ve yorularak vücuda getirdiği eserinin önemi hakkında okurlarıma sütunumda onu tanıtmak istedim.

Eser, güzel renkli bir tablo kapak ve Manisa ’mızın sembolü olan milli kıyafete bürünmüş bir kızın elinde üzüm.

Çift süren bir köylü,

Uzakta bir köy. . . Manisa ili haritasını muhtevi 69 sahife tutan bu eser cidden tetkike layık. Memleketimizin köylerinin eski ve yeni isimleri, bu köylerdeki yatanlar.

Köyün asalet ve kıdemi, Osmanlılar devrinde Sancakların idaresi, Saruhan Sancağı ve buradaki Kadılar, Bizde köy tarihi, köyler, Reaya, vergiler, celali isyanları Yörük ve Türkmenler, köylerin harap ve yok olmaları, velhasıl çeşitli tarihi olaylarla süslenmiş olan bu eser arkadaşımızın insanı peşi sıra sürükleyici kalemi ile yarına ve bugüne hizmet etmiş olduğunu, doya doya okumak suretiyle anlayacaksınız.

Her Manisalının kütüphanesini süsleyecek olan eserin muharririni diğer eserlerindeki başarısına ek olarak Tarihte Saruhan Köyleri eserinden ötürü başarısını tebrik ederim.”⁶⁵⁶

4. 2. Ortak Eserleri

İbrahim Gökçen’in Manisa ile ilgili yazmış olduğu bağımsız eserlerinin yanı sıra M. Çağatay Uluçay’la birlikte yazmış oldukları “*Manisa Tarihi*” ve M. Azmi Önakın, M. Çağatay Uluçay, M. Rauf İnan’la birlikte yazılmış olan “*Turist Gözüyle Manisa*” kitapları bulunmaktadır. “*Turist Gözüyle Manisa*” kitabında bulunan kapak kompozisyonu dahil olmak üzere çizim karakalem ve sulu boya çizim ve resimlerinin sahibi olduğunu da belirtmemiz gerekmektedir.

4. 2. 1. Manisa Tarihine Genel Bir Bakış

İbrahim Gökçen, *Manisa Tarihine Genel Bir Bakış*, (Çağatay Uluçay’la birlikte) C. H. P Manisa Halkevi Yayınları, No. 5, Resimli Ay Matbaası, (İstanbul, 1939). ss. 126, 44 resim, 1 kroki, 1 harita, boyut 25cm. Manisa Tarihi üzerine yazılmış ilk kitap olma özelliği taşıyan çalışmanın kapağında belirtilen yazar bilgilerinde “Çağatay Uluçay, Manisa Halkevinin Dil, Tarih, Edebiyat Yönetim Kurulu Üyesi ve

⁶⁵⁶ Ömer Özkaya, “Saruhan Köyleri”, *Işık*, Yıl: 7, Sayı: 984, 19 Ağustos 1950, s. 1.

Orta Okul Tarih Öğretmeni; İbrahim Gökçen, Halkevi Yönetim Kurulu Üyesi ve Orta Okul Tarih Öğretmeni” ifadelerinden de anlaşılacağı üzere yazarların o sırada Manisa Halkevi yönetiminde bulundukları anlaşılmaktadır.

Manisa tarihi üzerine bir kitabın yazılmasının zorunlu bir ihtiyaç olduğundan hareketle dönemin İl Kültür Direktörü (İl Milli Eğitim Müdürü) M. Rauf İnan Manisa’da bulunan tarih ve coğrafya öğretmenleriyle bir görüşme yapar. Görüşme sonrası İbrahim Gökçen ve M. Çağatay Uluçay böyle bir çalışma yapabileceklerinin sözünü verirler. M. Rauf İnan hatıralarında Manisa Tarihi kitabının yazımı öncesi “*Manisa coğrafya ve tarihinin yazılması; değerli bir tarihçinin oluşması*”⁶⁵⁷ başlığı altında şu bilgileri aktarır:

“Ortaokulda üç tarih ve coğrafya öğretmeni vardı: Çağatay Uluçay, İbrahim Gökçen⁶⁵⁸ ve Selahattin Sel. Bir gün üçüyle bir toplantı yaptık. Onlara Manisa’nın coğrafya ve tarihinin yazılmasını önerdim. Bu işi çok ağır ve zor, kendileri için olanaksız buldular. En iyisini, en yetkinini yazmanın gerekmediğini, en iyiyi, en yetkini yapmaya hiçbir zaman olanak bulunmadığını, onların yazacakları ne denli eksik olursa olsun, yeter ki başlanmış olsun, arkadan gittikçe daha az eksiklerinin, daha iyilerinin geleceğini açıkladım. Çağatay Uluçay’la İbrahim Gökçe bunu benimsediler. Bir yıla bile kalmadan ilk yapıt hazırlandı ve Halkevi’nce basıldı, yayımlandı. Arkadaşların çalışmaları Şer’iye Mahkemeleri belgelerinin incelenmesine ve yazılmasına dek gelişti Yazık ki, İbrahim Gökçen genç yaşta dünyadan ayrıldı. Çağatay Uluçay; adı sınırlarımızın ötelere dek giden değerli bir tarihçi oldu, yazık ki, onu da en olgun çağında yitirdik.

Tarih-coğrafya öğretmenlerinin hepsine bulundukları yerleri, dersleri açısından, incelemek ve yazmak ödevi düşer; bu, onların hem derslerini çok değerlendirir hem de kişiliklerini çok yükseltir.”

Manisa Tarihi kitabıyla ilgili Gediz dergisinde Kıranoglu mahlasıyla yazılar yazan M. Çağatay Uluçay⁶⁵⁹ “*Müstakbel Manisa Tarihi*” başlığıyla kitapla ilgili bir değerlendirme yazısı yayınlamıştır.⁶⁶⁰ Uluçay yazısında Manisa’nın dil, edebiyat ve

⁶⁵⁷ M. Rauf İnan, *Bir Ömrün Öyküsü* 1, Öğretmen Yay. Mart 1986, s. 185, 186. (Kitabın Sakarya İlk Halk Kütüphanesinden temin edilmesinde desteklerini esirgemeyen Manisa İl Halk Kütüphanesi yetkililerine teşekkür ederim.) Ayrıca bkz. Hakkı Avan, *Manisa Mektupları*, Manisa Celal Bayar Üniversitesi Yüksek Öğrenim Vakfı Yay. 2001, s. 134.

⁶⁵⁸ M. Rauf İnan hatıralarında İbrahim Gökçen’in soyadını Gökçe olarak yazmıştır. *Bir Ömrün Öyküsü* 1, s. 185.

⁶⁵⁹ Bayram Eyüp Ertürk, *Mustafa Çağatay Uluçay, Hayatı, Eserleri ve Tarihçiliği*, TC. Dokuz Eylül Ün. İnkılap Tarihi Ens. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, s. 23, 56 numaralı dipnot.

⁶⁶⁰ Kıranoglu, “Manisa Tarihi kitabı üzerine”, *Gediz*, C. 4, Sayı: 46, (1 Şubat 1941), s. 1-2.

tarihinin bir bütünlük arz ettiği vurgulanmakta, şehrin yazma eserler, şer'îye sicilleri, vakfiyeler, çeşme, türbe, cami, mezar taşları gibi bütün tarihi eserlerin bir koleksiyonunu taşıdığı vurgulanmaktadır.

Tarihçiliğin efsanelerden arındırılarak vesikalara dayandığı ve Manisa Tarihi kitabının bu anlamda ilk eserlerden olduğu ifade etmektedir. Kıranoğlu, şehrin tarihinin ve kültürel zenginliklerinin ortaya çıkarılması için atılması gereken adımları hatırlatmaktadır.⁶⁶¹

İki kısımda incelenen kitap 126 sayfa, 40 fotoğraf, harita ve krokiden oluşmaktadır.⁶⁶² “İçindekiler” bölümüyle başlayan kitap şu bölümlerden oluşmaktadır:

Ön Söz, s. 3

Mehazlar, s. 5

1-Kısım

1-Manisa tarihine genel bir bakış, s. 7

2-Manisanın adı ve kuruluşu, s. 9

3-Etiler devri, s. 10

4-Yunanlılar devri, s. 12

5-Lidyalılar devri, s. 13

6-İranlılar devri, s. 14

7- İskender ve İskender'den sonra, s. 14

8-Romalılar devri, s. 16

9- Bizanslılar devri, s. 17

10-Saruhan oğulları, s. 20

Saruhan Beyin istiklali ve Manisa'nın zaptı, s. 22

Saruhan bey devri, s. 24

Fahrettin İlyas bey, s. 31

Muzafferettin İshak bey, s. 33

İlk Osmanlılar devri yahut ta fasıla fasıla, s. 36

Hızır Şah devri, s. 39

Saruhan memleketleri ve kaleleri, s. 42

Saruhan oğullarına ait paralar, s. 43

⁶⁶¹ Kıranoğlu, “Manisa Tarihi kitabı üzerine”, *Gediz*, C. 4, Sayı: 46, (1 Şubat 1941), s. 1-2.

⁶⁶² İbrahim Gökçen, Çağatay Uluçay, *Manisa Tarihi*, C. H. P Manisa Halkevi Yayınları, No. 5, Resimli Ay Matbaası, İstanbul, 1939, s. 126 vd.

- 11-Osmanlılar devri, s. 44
Kara Osman oğulları, s. 55
12- İstiklal savaşında Manisa, s. 59
İzmir belediye riyasetine, s. 59
Huzuru sami sadaret penahiye, s. 60
Makamı sadarete, s. 60
Huzuru sami vilayetpenahiye, s. 62
Huzuru ali mutasarrıfı ekremiye, s. 62
Beyanname, s. 64
Beyanname, s. 67
13- Osmanlı teşkilatında Manisa, s. 76
Manisa şehri, s. 77
Manisa kalesi ve surları, s. 80
Manisa’da saraylar ve bahçesi, s. 81
Manisa ve gezinti yerleri, s. 85
Ahali ve kıyafet, s. 86

2-Kısım

Bu bölümde Manisa’da bulunan türbe, cami, han, hamam, mescid, tekke, mektep ve diğer eserlerden oluşan 27 eser hakkında bilgiler verilmiş ve eserler kısaca tanıtılmıştır.

Kitabın yazımında kullanılan kaynaklar dikkat çekicidir. Solakzade Tarihi, Aşık Paşa Tarihi, Evliya Çelebi Tarihi Cihannüma, Seyahatname, Salnamei Devleti Aliyei Osmaniye, İzmir Tarihi, İ. Hakkı (Uzunçarşılı) Karasi Tarihi, Kütahya Tarihi, Düsturnamei Enveri, Gibbosn Osmanlı Tarihi, İbn Batuta Seyahatnamesi, Kâmil Su-Balıkesir Yürük ve Türkmenler, Ahmet refik-Anadolu’da Türk Aşiretleri gibi 32 kaynak ve araştırma eserinden faydalanılmıştır.⁶⁶³

Manisa Tarihi 1930’lu yılların bilgi ve bulgularından hareketle hazırlanmış bir çalışmadır. Yazarların “Önsöz” yazısında da ifade ettiği gibi o dönemde Manisa tarihini bir bütün olarak ele almak bir hayli zordur. “Manisa Tarihi” çalışmasından sonra Manisa ile ilgili araştırma yapacakların önü açılmıştır. Manisa Tarihi kitabının alanında yapılan çalışmalar arasında önemini halen koruyan bir eser olduğunu vurgulamamız gerekmektedir.

⁶⁶³ İbrahim Gökçen, Çağatay Uluçay, *Manisa Tarihi*, s. 5.

“Manisa Tarihine Gelen Bir Bakış” başlığıyla başlayan kitap, Manisa’nın tarih öncesinden, adından başlayarak İlk ve Orta Çağ’da Manisa’nın siyasi durumuyla devam eder. Türk devri Manisa, Saruhanoğlularından Osmanlı’ya, Karaosmanoğlularından Cumhuriyet dönemine uzanan süreçte yaşayan siyasi ve içtimai gelişmeler ele alınmaktadır. Manisa’da yetişen şairler, tarihçiler⁶⁶⁴; Manisa’nın mimari ve kültürel dokusu ayrıntıya girilmeden verilmiştir.

*“Manisa Tarihi'nde kentin kurulduğu günden sırası ile Mağnetler, Etiler (Hititler), Yunanlılar, Lidyalılar, İskender ve sonrası dönem, Romalılar, Bizanslılar, Türklerin gelişi ile birlikte Saruhanoğluları, Osmanlılar ve nihayet İstiklal Savası yılları ve Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk günlerindeki durumu, gelişimi, yükselişi daha sonra İzmir, İstanbul gibi kentlerin gölgesinde kalışı, unutulmuşu ve yeniden hatırlanmaya başlanması üzerinde durulmaktadır.”*⁶⁶⁵

Cumhuriyet sonrası modern Türk tarihçiliği içinde yerel tarih çalışmalarının en iyi örneklerinden birisi olan “Manisa Tarihi” kitabı şehirle ilgili çok fazla detaylı bilgi vermemesine rağmen alanında ilk olma özelliği ile daha sonra yapılan çalışmalara öncülük ve rehberlik etmiştir.

4. 2. 2. Turist Gözüyle Manisa

İbrahim Gökçen, (M. Çağatay Uluçay, M. Rauf İnan, M. Azmi Önakın) *Turist Gözüyle Manisa*, Marifet Yayınevi (İstanbul 1945), Manisa Halkevi Yayınları, Sayı: XII, 48 sh, Manisa Şehir Haritası. Kapak kompozisyonunda İbrahim Gökçen tarafından çizilen üzüm salkımını kullanan kitap “İçindekiler”den sonra Manisa Halkevi Başkanı M. Azmi Önakın’ın 30 Ağustos 1945 tarihli “Önsöz” yazısıyla başlamaktadır. Önakın yazısında Manisa’nın tanıtılması gerektiğini, Manisa’nın tarihi, coğrafi ve kültürel özelliklerini anlatarak yapılan çalışmayı tanıtmaktadır. Azmi Önakın önsöz yazısında kitabın yazarları hakkında bilgi vermeseydi *Turist Gözüyle Manisa* kitabının kim ya da kimler tarafından yazıldığını bilemeyecektik. Kitabın yazarlarının Manisa Halkevi Tarih ve Müze Şubesi üyeleri İbrahim Gökçen, M. Çağatay Uluçay, Manisa Kültür Direktörü (İl Milli Eğitim Müdürü) M. Rauf İnan ile Milli Eğitim memuru M. Azmi Önakın olduğunu bu yazı sayesinde öğrenebiliyoruz.⁶⁶⁶

⁶⁶⁴ İbrahim Gökçen, Çağatay Uluçay, *Manisa Tarihi*, s. 7, 8.

⁶⁶⁵ Bayram Eyüp Ertürk, *Mustafa Çağatay Uluçay, Hayatı, Eserleri ve Tarihçiliği*, s. 106.

⁶⁶⁶ İbrahim Gökçen, *Turist Gözüyle Manisa*, (M. Çağatay Uluçay, M. Rauf İnan, M. Azmi Önakın), Marifet Yayınevi, İstanbul 1945, Manisa Halkevi Yayınları, Sayı: XII, 48 sh, Manisa Şehir Haritası, M. Azmi Önakın’ın “Önsöz” yazısı, s. 5.

17.5-25 cm⁶⁶⁷ boyutlarında olan kitabın “İçindekiler” bölümünde şu başlıklar bulunmaktadır:

(1)

Önsöz, M. Azmi Önakın, s. 5

Turist Gözüyle Manisa ve vilayet hakkında umumi bilgi ve turistik bölgelerinin dereceleri, s. 7

Tabi güzellikleri ve hususiyetleri, s. 9

Manisa şehri, turist şehri nasıl gezecek? Nerele uğrayacak ve nereleri görecek? s. 11

Manisa dağına çıkış, s. 31

Kiraz yaylası, s. 32

Manisa’da görülmeye değer diğer kıymetli eserler, s. 33

Oteller ve hanlar, s. 33

Spor, avcılık ve hamamlar, s. 34

Manisa tarihine kısa bir bakış, s. 35

(2)

Manisa’nın ilçeleri ve ilçelerde bulunan turistik eserlerle ilgilidir.

Turgutlu ve Urganlı kaplıcası ve faydaları, s. 38

Vilayette birinci derecede turizm bölgesi, Salihli ılıcalar ve maden suları, s. 39

Çamur ılıcaları, s. 41

Vilayette ikinci derecede turizm bölgesi, Alaşehir, Kula, Demirci, s. 42

Bu bölgelerdeki oteller, gazinolar, lokantalar, s. 45

Vilayette meyvalar, s. 47

Vilayette ve şehirdeki küçük sanatlar, s. 47

Manisa’da turizmin inkişafı için düşünceler, s. 48

Kitapta “Manisa Tren İstasyonu”, “Manisa Gazi Okulu”, “Gazi Okulu Talebeleri”, “Manisa Memleket Hastanesi (Eski Devlet hastanesi. NY)”, “İsmet İnönü Kız Sanat Enstitüsü”, “Kız Enstitüsü Bahçesi, Vali Konağının arkadan görünüşü”, “Manisa Halkevi Binası”, Şehir Kulübü”, “Manisa Parti Binası (CHP. NY)”, “Manisa Hükümet Binası”, “Ortaokul Öğrenci ve öğretmenleri”, “Ortaokul kimya amfisi”, “Hatuniye camii”, “Sultan ve Muradiye camileri”, “Müze ve imaret”, “Murat Germen İlkokulu”, “Revak Sultan Türbesi”, “Yedi Kızlar Türbesi”, “Manisa Kalesi, “Ulu

⁶⁶⁷ Gediz, C. 8. Sayı:90, (Mart 1946), s. 12.

Caminin içinden bir görünüş”, “Yeni Kitapsaray”, “Stadyum”, “Horosköy fidanlık”, “Halkevi dağcılar ve Bozdağ”, “Manisa dağı ve sporcular”, “Manisa’nın genel görünümü”, “Salihli’den bir görünüş”, “Manisa’da üzüm bayramı”, “Salihli’de meşhur Kurşunlu banyoları”, “Sart harabeleri”, “Demirciden bir görünüş”, “Akhisar’dan bir görünüş”, “Kula’dan bir görünüş, Anıt”, “Kula belediye binası”, “Soma’dan bir görünüş”, “Manisa Şehir haritası” gibi 39 resim, 1 şehir planı ve çizimlerle İbrahim Gökçen tarafından yapılan kitabın kapağı bata olmak üzere “Manisa Halkevi Binası”, “Çaybaşı Akbaldır mecrasından bir görünüş”, “Moris Şinasi hastanesinin uzaktan görünüşü”, “Hükümet yanı”, “tuhafiyeci ve meyve, manav, üzüm salkımlı kız”⁶⁶⁸ gibi 8 özgün tablosu bulunmaktadır. Bunlardan bir kısmı kara kalem çalışması diğerleri ise yağlı boya tablolarıdır.

Turist Gözüyle Manisa kitabının yazılış amacının Manisa’yı kısaca tanıtmak ve sevdirmek olduğunu Bahri Oskay Gediz dergisindeki tanıtım yazısında da belirtmektedir.⁶⁶⁹ “Kitabın kapağını Manisa için sembol olan yapraklı bir üzüm salkımı süslemektedir. Manisa’yı gezecekler rehberlik vazifesi görmek ve Manisa’yı sevdirmek amacıyla yazıldığı anlaşılmaktadır.

4.2.3. İbrahim Gökçen’in Eserlerinin Önemi

İbrahim Gökçen’in eserlerinin öneminin günümüzde devam ettirip ettirmediği konusu önemlidir. Gökçen’in 1940’lı yıllarda arşiv belgelerine dayanarak yazmış olduğu eserlerin günümüz akademik dünyasında ne derece öneme haiz olduğunu anlamının yolu vefatından sonra eserlerine bilimsel çevrelerce atıf yapılıp yapılmadığına bakmaktır.

Manisa ile ilgili yapılan araştırmalar dikkate alındığında İbrahim Gökçen’in eserlerine atıfta bulunmadan, kitapları kaynakça gösterilmeden yapılan araştırmaların yetersiz kalacağı aşîkardır. Manisa’yla ilgili pek çok makale ve kitaba imza atan Prof. Dr. Feridun M. Emecen’in Manisa ile ilgili kitaplarında⁶⁷⁰, İbrahim Gökçen’in eserlerine atıflar bulunmaktadır. İbrahim Gökçenle ilgili özellikle “*Manisa Tarihi ve İki Tarihçisi*” makalesinde yapmış olduğu şu değerlendirmeler İbrahim Gökçen’in eserlerinin günümüzde önemini devam ettirdiğinin anlaşılması açısından önemlidir:

⁶⁶⁸ *Turist Gözüyle Manisa*, s. 16, 24, 25, 32, 40, 41, 42.

⁶⁶⁹ Bahri Oskay, “Manisa Halkevinin İki Kitabı”, *Gediz*, C. 8. Sayı. 90. (Mart 1946), s. 11, 12, 13.

⁶⁷⁰ Feridun, M. Emecen, *VI. Asırda Manisa Kazası*, Ankara, 1989; *Tarihin İçinde Manisa*, Manisa, 2006; *Fetih ve Kıyamet 1453*, İstanbul, 2012; *Şehzade Divanı Defterleri* (Yay. Haz. Feridun M. Emecen, Arif Bilgin, Zekai Mete), Ankara, 2017.

“Manisa özelinde bu durumun bilhassa zengin belge birikiminin farkına varılışıyla çok farklı bir mecrada sürmüş olduğunu söyleyebiliriz. Başka bazı kentlerde de aynı durum gözlenmekle beraber 1940’lı yıllardan itibaren Manisa özelinde çok ciddi tarihi araştırmalar yerel kaynaklı araştırmacılarca devam ettirilmiş görünmektedir. Manisa’nın bu anlamda en büyük şans buraya tarih eğitimi alarak atanmış olan öğretmenlerin tutumlarıdır. O dönemdeki konjonktürün de yardımıyla eski yazıyı zaten bilen ama aynı zamanda belgelere aşina yeni bir tarihçi neslinin mahalli olarak ortaya çıkışı bu anlamda zikre değer bir gelişmedir. Benim burada hemen zikredeceğim Manisa özelinde, iki önemli şahıstır. Bunlardan biri İbrahim Gökçen diğeri de M. Çağatay Uluçay’dır.”⁶⁷¹

Emecen’in İbrahim Gökçenle ilgili yaptığı değerlendirmeler Manisa tarihi ve kültürüne katkı sağlayan İbrahim Gökçen ve Çağatay Uluçay’ın insan üstü gayretle eserlerin ortaya çıkarılmasında verdikleri mücadeleyi anlatması bakımından büyük önem taşımaktadır:

“Başta İbrahim Gökçen olmak üzere Halkevleri mecmuası olarak Gediz dergisinde orijinal karakterli yazıları çıkmaya başladı. Ç. Uluçay ve İ. Gökçen asıl mesailerini o sırada perişanlıktan kurtarmakta büyük hizmet ettikleri Manisa Şeriyeye Sicilleri gibi hukuk ve sosyal tarih alanının vazgeçilmez kaynağı olarak bugün tarihçilere büyük bir alan bahşeden kaynaklar üzerine teksif ettiler. Ç. Uluçay İbrahim Gökçen ile birlikte Manisa Tarihi’ni (İstanbul 1939) kaleme aldığı sıralarda henüz sicil kayıtlarını nazarı itibara almamıştı, ama bu sırada Gediz dergisinde seri makaleleri söz konusu kaynaklara dayalı olarak intişar ediyordu. Manisa üzümü, Manisa tarihine dair vesikalar serisi, Manisa kalesine ait vesikalar, Manisa bogasi kumaşı üretimi vb. gibi birçok irili ufaklı yazıları dergide yer aldı.”⁶⁷²

Emecen’in Manisa tarihine hizmet eden Çağatay Uluçay ve İbrahim Gökçen’i anlattığı makalesinde İbrahim Gökçen’in eserleri özellikle vurgulanmaktadır: *“Manisa’da Manisa kültürüne büyük hizmetlerde bulunmuştur. Onun sosyal ve iktisadi konulara yönelik sicillere dayalı kitapları gerçekten Manisa tarihi çalışanlar için önemli bir mehaz olmuştur.”⁶⁷³*

⁶⁷¹ Emecen, “Manisa Tarihi ve İki Tarihçisi”, *Manisa Akademik Araştırmalar Işığında (Tarih-Felsefe)*, 1.Cilt. (Editörler: Hasan Akyol, Aylin Çankaya, Mehmet Esendem), Berikan Yay. Ankara, 2022, (ss.1-9), s.4.

⁶⁷² Emecen, “Manisa Tarihi ve İki Tarihçisi”, s.4.

⁶⁷³ Emecen, “Manisa Tarihi ve İki Tarihçisi”, s.6.

Emecen makalesinde Gökçen'in eserlerini tek tek ele almış ve Manisa için bulunmaz kaynak olarak gördüğü eserlerle ilgili “*Şüphesiz Manisa tarihiyle uğraşan mahalli anlamda araştırmacılar da vardır, ama bu iki tarihçi sima, daha sağlam metodolojik yaklaşımlarıyla ve Manisa için bulunmaz bir kaynak olan Şer'iye sicillerini esas mehzaz almak suretiyle bu şehrin tarihinde silinmez bir iz bırakmışlardır.*”⁶⁷⁴ değerlendirmesini yapmıştır.

İbrahim Gökçen'in Şer'iye sicillerinden elde ettiği bilgi ve belgeler çerçevesinde yazmış olduğu makale ve kitaplarında ele aldığı konular “*Tarihte Ayanlar, Karaosmanoğulları Üzerine Bir İnceleme*”⁶⁷⁵ kitabıyla alanında önemli eserlerden birisine imza atan Yuzo Nagata tarafından atıflarda bulunulmakta ve kaynakçada gösterilmektedir. Nagata, Gökçen'in *Tarihte Saruhan Köyleri, Saruhan'da Yürükler ve Türkmenler, Tarihte Saruhan Köyleri* gibi eserlerinden sıklıkla faydalandığı anlaşılmaktadır.

“*Tanzimat'tan Birinci Meşrutiyete Manisa*”⁶⁷⁶ doktora teziyle Manisa'nın idari, sosyal, ekonomik ve demografik yapısını inceleyen Hilal Ortaç İbrahim Gökçen'in eserlerinden faydalanmıştır.⁶⁷⁷ Ortaç'ın İbrahim Gökçen'in eserlerinin önemiyle ilgili tezinde verdiği bilgiler şöyledir:

“*İbrahim Gökçen'in diğer çalışmaları yanında, Şer'iye Sicillerinden yararlanarak hazırladığı iki ciltlik “Manisa Tarihinde Vakıflar ve Hayırlar” adlı eserinde Manisa hakkında pek çok bilgi bulabiliriz. Şer'iye Sicillerinden elde ettiği vakfiyeler aynen yayınlamış, vakfiyesi olmayanlar hakkında ise mahkeme kayıtlarına geçen belgeler kullanmıştır. Onun bu eseri, şimdi bir kısmı ortadan kaybolan yapılar hakkında bilgi verdiği gibi, Manisa mahallelerinin yerlerini bu vakıf kayıtlarından saptamak mümkün olmuştur. Öte yandan, vakıf kayıtları, ekonomik hayata ilişkin bilgi de vermektedir. Ticari faaliyetlerin sürdürüldüğü dükkanların bir kısmının bazı vakıfların gelir kaynakları arasında olması, bu konuda vakıflarla ilgili kayıtlardan yararlanmaya olanak sağlamıştır. Gökçen'in diğer önemli bir eseri de dericilikle ilgilidir. Dericilerin deriyi işleme yöntemleri, kullandıkları aletler, derici esnafı ve örgütlenmeleri, deriyi hammadde olarak kullanan esnaf ve bunların üretimleri bu*

⁶⁷⁴ Feridun M. Emecen, “Manisa Tarihi ve İki Tarihçisi”, s.8.

⁶⁷⁵ Yuzo Nagata, *Tarihte Ayanlar, Karaosmanoğulları Üzerine Bir İnceleme*, TTK Yayınları, Ankara 1997, s. XVII, 10, 17, 89, 97, 101, 154 vd.

⁶⁷⁶ Hilal Ortaç, *Tanzimat'tan Birinci Meşrutiyete Manisa (İdari, Sosyal, Ekonomik ve Demografik Yapı)*, Ege Ün. Sosyal Bilimler Enst. Tarih Ana Bilim dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir 1996.

⁶⁷⁷ Ortaç, *Tanzimat'tan Birinci Meşrutiyete Manisa*, s.31,32,49,97,100,101,102,156.

*çalışmada bulunabilir. Gökçen, bunlardan başka Manisa'nın köyleri üzerine bir araştırma yapmıştır. Gökçen'in diğer çalışmaları da zaviye ve yatırlar, Yörük ve Türkmenler üzerinedir.”*⁶⁷⁸

Hilal Ortaç *“İbrahim Gökçen'in günümüz tarihçilerine katkısı”*⁶⁷⁹ başlığıyla talebimiz üzerine yazdığı yazısında İbrahim Gökçen'le ilgili şu bilgileri verir:

“İbrahim Gökçen adını Şehitler Ortaokulu öğrencisi iken Türkçe Öğretmenimiz Doğan Tansel'den duyardım. Eskiden Manisa Lisesi olan Şehitler Ortaokulunun ana kapısından girip merdivenlerden çıkıp üst kattaki ilk sınıftan İbrahim Gökçen sınıfı derdi. Bir de Ulupark önünden geçen bulvarın adı idi İbrahim Gökçen. O yıllarda kimliğini bilmezdim. Ta ki tarih okumaya karar verip, tarih öğrencisi olduğumda, Manisa'nın yerel tarihinde iki önemli isimden biri olduğunu öğreninceye kadar. Onlar da önceleri Manisa Ortaokulu'nun ve sonra 1946'da Lise düzeyine çıkarılınca Manisa Lisesinin iki öğretmeni olan Çağatay Uluçay ve İbrahim Gökçen'di.

Doktorada yerel tarihle ilgili bir tez konusu alınca, ilk yapılan işlerden biri, bu iki ismin “Manisa Tarihi” ile ilgili çalışmalarını incelemek ve fişlemek oldu. Öncelikle Çağatay Uluçay ve İbrahim Gökçen tarafından yazılmış olan “Manisa Tarihi” adlı kitap başta gelir. Yine tez çalışmaları sırasında, İbrahim Gökçen'in “Tarihte Saruhan Köyleri”, “Saruhan'da Vakıflar ve Hayırlar” adlı iki ciltlik çalışması özellikle eski yerleşim yerlerinin isim değişiklikleri ve mekanları yerli yerine oturtmakta son derece önemli idi. Mesela, Yukarı Ermeni Mahallesinin Serabad Mahallesi ile komşu olduğunu bir vakıf çeşmesinin su yolu ile çıkan bir anlaşmazlık ile ilgili olarak Gökçen'in kitabından öğrenmiştim. Yine dericilik ve deri sanatları ile ilgili kitabı, modern öncesi, kimyasalların kullanılmadığı zamanlarda eski tarz deri işleme ile ilgili tüm bilgileri kapsayan çok önemli bir çalışmadır. Kendisinin resim yeteneği bu kitapta kendisini gösterir, kullanılan aletler, işlenen derilerle ilgili görsel malzeme de sağlar ki, bugün bunlar kaybolup gitmiş ama Gökçen'in tespiti ile görsel olarak bilmemizi sağlamıştır. XIX. yüzyılda Manisa'daki halkın önemli bir kısmı dericilik ile ilgilenmekteydi. Dericilik mesleğini yapanlara ilişkin arşiv belgelerinden edindiğim veriler, bir bakıma Gökçen'in çalışması ile ete kemiğe büründüler.

⁶⁷⁸ Ortaç, *Tanzimat'tan Birinci Meşrutiyete Manisa*, s.4,5.

⁶⁷⁹ Hilal Ortaç, *“İbrahim Gökçen'in günümüz tarihçilerine katkısı.”* Talebimiz üzerine verdiği bilgiler. (03.06.2023, 15.32).

İbrahim Gökçen, öğretmenliğinin yanı sıra üretken bir araştırmacı ve yazardır. Halkevi faaliyetlerine katılmış ve Halkevi tarafından yayınlanan Gediz dergisinin sürekli yazarlarından biri haline gelmiştir. Bu dergide yayımladığı makaleler de yine Manisa'nın geçmişine ve yayınlandığı dönemine ışık tutacak niteliktedir. Tez çalışmalarım için, Gediz Dergisi de baştan sonra taradığım bir kaynak olmuş ve Gökçen'in buradaki makaleleri de tez çalışmalarımda kaynak işlevini yerine getirmiştir.

Kısacası, geçmişte, bugün ya da gelecekte Manisa ile ilgili yapılan çalışmaların kaynakçalarına bakıldığında, Gökçen'in adının bulunmadığı hiçbir bilimsel yayın neredeyse yoktur. Ben de tez çalışmam sırasında İbrahim Gökçen'den çok yararlandım, çalışmaları yol gösterici oldu."

İbrahim Gökçen'in Manisa'ya dair yazmış olduğu eserler ve eserlerinde ele aldığı konuların önemi yalnız tarihçiler açısından değil edebiyatçılar açısından da kabul edilmektedir. Gökçen'in eserleri folklorik çalışmaların önünü açan özellikler taşır. Nitekim Prof. Dr. Fikret Türkmen "Ege Bölgesi Sözlü ve Yazılı Kültür Ürünlerinin Derlenmesi, Arşivlenmesi ve Yayına Hazırlanması" konusunda yapmış oldukları projede İbrahim Gökçen'in "XVI. ve XVII. Yüzyıllarda Saruhan Zaviye ve Yatırları" eserinden fazlasıyla yararlandıklarını ifade etmektedir:

"Bu yıllardan sonra sosyal tarih açısından önemli eserler yazan iki isim ön plana çıkmıştır. Bu araştırmacılar, yazdıkları kitaplarda halk inançlarını ve efsaneleri ağırlıklı olarak incelemişlerdir. Özellikle menkıbeler ve ziyaret yerleri hakkındaki bilgileri, vesikalara dayalı olarak verdikleri bilgilerin yanı sıra sözlü gelenekten elde ettikleri bilgilerle de desteklemişlerdir. İbrahim Gökçen'in 1946'da yayımlanan "XVI. ve XVII. yüzyıllarda Saruhan Zaviye ve Yatırları"⁶⁸⁰ adlı eserini dönemin önemli eserleri arasında göstermektedir.

İbrahim Gökçen'in Manisa kültürü üzerine yazmış olduğu makale, kitaplar ve verdiği kaynakların "Manisa Şehrinde Evliya Kültü"⁶⁸¹ çalışmasında Gürol Pehlivan tarafından sıkça kullanılmıştır. Pehlivan, İbrahim Gökçen'in "Saruhan Zaviye ve Yatırlar" kitabından alıntılar yaparak dipnot ve kaynakça olarak gösterilmiştir.⁶⁸²

⁶⁸⁰ Fikret Türkmen, "Açılış Konuşması", *Geçmişten Günümüze Manisa Şehzade II. Mehmet ve Manisa Tarihi - Kültürü - Ekonomisi*, Cilt 1, (Editör: Muzaffer Tepekaya, Zafer Atar), Manisa, 2018, (ss.XVI-XXII), s.XVI, XVII.

⁶⁸¹ Gürol Pehlivan, *Manisa Şehrinde Evliya Kültü*, Manisa, 2012.

⁶⁸² Gürol Pehlivan, *Manisa Şehrinde Evliya Kültü*, s.49, 52,58, 59 vd.

Gökçen'in eserlerinde ortaya koyduğu yaklaşımlar ve ilk kez dikkat çektiği konular günümüz akademik çevrelerinin yolunu aydınlatmaya, önünü açmaya devam etmektedir. *Tarihte Saruhan Köyleri* kitabında bazı köylerin kaybolması, günümüze kadar gelememesi; köylerin sosyo ekonomik durumları gibi birçok konu yeni araştırmaların ve araştırmacılara önemli bilgiler vermektedir.⁶⁸³ Aynı şekilde *Saruhan'da Yörük ve Türkmenler* ve diğer çalışmalarında Manisa ve yöresi ile ilgili değerlendirmeleri⁶⁸⁴ hala geçerliliğini korumaya, örnek alınmaya devam etmektedir. Örnek teşkil etmesi bakımından isimlerini zikrettiğimiz birkaç makale, tez ve bilimsel çalışmaların dışında zikredemediğimiz yüzlerce makale, kaynak ve bilimsel esere kaynaklık teşkil eden İbrahim Gökçen'in eserleri bundan sonda da yapılacak çalışmalara kaynak ve örneklik teşkil etmeye devam edecektir.⁶⁸⁵

⁶⁸³ İlker Yiğit, "İskândaki Kararsızlık: Doğal Afetler ve Kaybolan Yerleşmeler, (XVI-XX. Yüzyıl Manisa-Konya Çevresi Örneği)", *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Sayı:26, 2017, Bahar, (ss.329-364), s.331.

⁶⁸⁴ Burcu Akbulut, "XVI. Yüzyıl Saruhan Sancağı Yörükleri", *Geçmişten Günümüze Manisa Şehzade II. Mehmet ve Manisa Tarihi- Kültürü - Ekonomisi*, Cilt 1, (Ed. Muzaffer Tepekaya, Zafer Atar), Manisa 2018, (ss.229-250),s.232.

⁶⁸⁵ Şahin Sonyıldırım, *17. Yüzyılın İlk Yarısında Manisa*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih (Yeniçağ Tarihi) Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2007, s.10,15,109,139,140,162; Havva Kurt, *Saruhanlılar Beyliği Mimari Eserleri*, Manisa Celal Bayar Üniversitesi Araştırma Projesi Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Manisa 2019. s.2,4,7vd.

BEŞİNCİ BÖLÜM

SANATÇILIĞI: EDEBİYAT VE RESİM

5. 1. Şairliği ve Şiirleri

İbrahim Gökçen'in tarihçi, eğitimci ve ressam olduğu konusunda genel bir kanaat bulunurken şairlik yönü çok fazla bilinmemektedir. Şiirlerinin kitaplaştıracak kadar çok olmadığını söylememiz gerekmektedir. Kızı Emine Meral Seçer'in ifadelerine göre Gökçen'in şiir yazdığı, hatta bir şiirini de hanımı Mürvet Hanım için yazdığını söylemiştir: *"Babam bazı zamanlar şiir yazardı. Hatta bir şiirini annem için yazmıştı. Annem için yazdığı şiirinin nerede olduğunu ve adını hatırlayamıyorum."*⁶⁸⁶

İbrahim Gökçen'in gazete ve dergilerde şiirlerinin yayınlandığı bilinmektedir. Gediz dergisi, Işık ve Hürriyet Misakı gazetelerinde şiirlerinin yayınlandığı bilinmektedir. İbrahim Gökçen'in yayınlanmış *"Seni düşünürken"*, *"Hasret"*, *"Şarkı"*, *"Kara Gözlüm"*, *"İkinci Mektup"*, *"Kerpiç taşıyan kıza"*, *"Sanırım"*, *"Gece ile başbaşa"*, *"Gül ve diken"*, *"Kerem gibi"*, *"Kul Hâkime, nazire"*, *"Şakalar: Olsa Gerek"* isimli şiirleri bulunmaktadır. Gökçen'in elimizde bulunan şiirlerinin sayısı on ikidir.

Gökçen'in Gediz dergisinde yayınlanan tek şiiri *"Seni Düşünürken"*⁶⁸⁷ şiiridir.

"Seni Düşünürken"

İbrahim Gökçen

Dalgın bakışlarım uzandı göğe;

Tebessüm gönderdi Çoban Yıldızı.

Bu gece lacivert ufku delmeye

Gücün mü yetmedi Aydının kızı?

Gözlerin tıpkı bir karanlık gece;

Kalbimse bir kızıl gurupmuş meğer...

Sevgilim, nihayet bu kanlı hece

Gecenin koinunda erir ve söner!

Adını haykırsam rüzgârla bile,

⁶⁸⁶ Emine Meral Seçer'le yapılan görüşme 27 Aralık 2015/ Pazar. Saat. 12. 30-13. 40.

⁶⁸⁷ İbrahim Gökçen, *"Seni düşünürken"* Gediz, , C. 5, Sayı:55, (1/7 Temmuz 1942),s. 10.

*Gidecek sanırım, sana bir hızda.
Her gece semadan bir dilek dile
Göz göze gelelim ayda, yıldızda!’’⁶⁸⁸*

Gökçen’in Hürriyet Misakı gazetesinde 1955 yılında iki şiiri yayınlanmıştır. Bunlardan birisi “İkinci Mektup”⁶⁸⁹ şiiridir:

*“İkinci Mektup
Ey benim beyaz Güvercinim,
Sana küskünüm.
Fakat,
Dün,
Selamını alınca dağıldı, gitti kinim!
Yine seni istedim.
Beyaz teninin, canını çıkarıncaya kadar
Öldürünceye kadar ısırarak,
Koparmak,
Didik didik etmek istedim!
Bu hırsı aldım resim çantasını,
Fırladım evden dışarı;
Yel gibi geçtim sokakları,
Dereleri, kayalar, çimenli yamaçları. .
Bir de baktım ki:
Mevlevihane harabesine gelmişim!
Sakın bana deli deme;
Emi güvercinim! İ. G.⁶⁹⁰*

Hürriyet Misakında yayınlanan diğer bir şiiri ise “Kerpiç taşıyan kıza”⁶⁹¹ adıyla yayınlanmıştır:

*“Kerpiç taşıyan kıza
Ben akasyaların gölgesinde serinliyorum;
Sen, kerpiç taşıyorsun!*

⁶⁸⁸ İbrahim Gökçen, “Seni düşünürken” *Gediz*, C. 5, Sayı:55, (1/7 Temmuz 1942), s. 10.

⁶⁸⁹ İbrahim Gökçen, “İkinci Mektup”, *Hürriyet Misakı*, Yıl:4, Sayı: 1014, 30 Mart 1955, s. 2.

⁶⁹⁰ İbrahim Gökçen şiirinin altında bazen adını yazmamış resimlerinde kullandığı gibi adı ve soyadının baş harflerinden oluşan “İ. G” harflerini kullanmıştır.”İkinci Mektup”, *Hürriyet Misakı*Yıl:4, Sayı: 1014, 30 Mart, 1955, s. 2.

⁶⁹¹ İbrahim Gökçen, “Kerpiç taşıyan kıza”, *Hürriyet Misakı*, Yıl:5, Sayı: 1089, 29 Haziran 1955, s. 2.

*Bacaklarında dallı bir şalvar,
Sırtını, göğsünü sıkan bir yelek.
Yeleğin altında iki turunç kadar
Yuvarlak, küçük, taş gibi memeler...
Simsiyah saçların çerçevesinde:
Çekik gözlü
Bakır renkli, mini mini bir yüz!
Nil kıyısında beş bin yıl evvelki
Mısırlı bir çömlekçinin kızını değil,
Seni tarif ediyorum.
Ben akasyaların gölgesinde serinliyorum; sen kerpiç taşıyorsun!
Neden bilmiyorum yine
Ben yaşayan ölü
Sen hayat dolu!/" İbrahim Gökçen⁶⁹²*

İbrahim Gökçen'in Işık gazetesinde 1944 yılında yayın hayatına başlayan gazetenin 7.sayısından itibaren itibaren yazıları görülmektedir.

Gökçen'in 1944 yılında Işık gazetesinde yayınlanan ilk şiiri olan "Hasret"⁶⁹³ Soma üzerine yazılmıştır.

*"Hasret...
"Soma dağlarında bir bülbül öter."
Yeşil yamaçlarda Keklikler biter.
Güllerin kokusu burnumda tüter.
Geldi mi baharı güzel Soma'nın?

Kıvrılan yollarda toz duman olsam.
Yaylanda açılısam, bağrında solum.
Ne olur bahçenden çiçekler yolum.
Geldi mi baharı güzel Soma'nın?

Engin bir derindir mavi gözlerin.
Ovalar güneşli, yaylalar serin.
Bülbül, söyle bana var mı haberin?*

⁶⁹² İbrahim Gökçen, "Kerpiç taşıyan kıza", *Hürriyet Misakı*, Yıl:5, Sayı: 1089, 29 Haziran 1955, s. 2.

⁶⁹³ İbrahim Gökçen, "Hasret", *Işık*, Yıl:1, Sayı: 67, 13 Eylül 1944,s.2.

Geldi mi baharı güzel Soma'nın?

Çağlayan sulara periler oynar.

Şiirle doludur gölgeli yollar.

Sanırım orada bekleyenim var.

Geldi mi baharı güzel Soma'nın?

İ. GÖKÇEN''

Gediz Ovası üzerine yazdığı şiiri şöyledir:

“Şarkı”⁶⁹⁴

Yeşil bir denizdir Gediz ovası.

Irmakta yıkanır söğüt dalları.

Kuyunun başında elde kovası.

Eminem bugün de giymiş alları!

İncetin, menekşe seni kiskansın!

Güller yanağının rengiyle yansın.

Hasretine gönül nasıl dayansın?

Dilimdedir dudağının balları!

İnlesin martının sesiyle dağlar!

Efeler geliyor, şenlensin bağlar

Yere insin yıldız dolu semalar

Örtün de başına ipek şalları!

İ. Gökçen''

Işık gazetesinin 147. Sayısında yayınlanan “Kara Gözlüm”⁶⁹⁵ şiiri.

Siyah birer elmas gözbebeklerin

Öpeyim yüzünü gel kara gözlüm

Boş kalır ebedi kalbimde yerin

Alırsa, korkarım el kara gözlüm!

⁶⁹⁴İbrahim Gökçen, “Şarkı”, *Işık*, Yıl:1, Sayı: 79, 21 İlkteşrin 1944,s.3.

⁶⁹⁵ İbrahim Gökçen, “Kara Gözlüm”, *Işık*, Yıl:1, Sayı: 147, 3 Nisan 1945, s. 3.

*Laleler dağlarda açılır, solar
İçime kokulu rüzgârın dolar
Sinen bahçesinden çiçekler yolar
Göğsünü okşayan yel kara gözlüm*

*Gözlerin gözümde, elin elimde
Dudağın balı erir dilimde
Sarmaşıklar gibi birleşelim de
İstersen kalbimi del kara gözlüm!
İ. GÖKÇEN”*

Gökçen’in 1946 yılından sonra da Işık gazetesinde yayınlanan şiirleri bulunmaktadır. Bunlardan ilki “Sanırım”⁶⁹⁶ şiiridir. Şiir dörtlükler halinde yaklaşık üç kıtadan oluşmaktadır:

*“Sanırım
Bir çift siyah elmas karagözlerin
İçinde bir alev yanar sanırım
Onlara baktıkça ben, derin derin
Kalbimde bir yara kanar sanırım*

*

*Nergisler içine dalmış uyumuş
Sabahın seheri yüzünü yumuş
Saçlarının rengi bir içim suymuş
Teline bülbüller konar sanırım.*

*

*Yanağın çifte gül, dudağın lale
O ince kaşların benzer hilale
Bak, fidan vücudun gelmiş kemale
Göğsünü şifalı pınar sanırım. İ. Gökçen”*

Gökçen’in Işık gazetesinde yayınlanan diğer bir şiiri “Gece ile başbaşa”⁶⁹⁷ adını taşımaktadır:

“Gece ile baş başa

⁶⁹⁶ İbrahim Gökçen, “Sanırım”, *Işık*, Sayı: 276, Yıl 1946, s. 2.

⁶⁹⁷ İbrahim Gökçen, “Gece ile başbaşa”, *Işık*, Sayı: 283, Yıl: 1946, s. 2.

*“Dün gece seyrettim karanlıkları
Yaşlı bir göz gibi buğulu camdan
Tepemde bir ampul yüzü sapsarı
Bana arkadaştı daha akşamdan*

*

*Ufukta dağların kervanı yürür
Gökte yıldızların düğünü vardı
Kehkeşan, o sarı saçını sürür
Boyu bir kutuptan kutba kadardı*

*

*Evler kayalardan yontulmuş gibi
Ağaçlar el açmış ulu tanrıya
Savrulur yollarda siyah bir tipi
Caddede ışıklar sanki bir oya*

*

*Siyah bir kadife yaslanmış dağa
Bu yumuşak yerin içinde miyim?
Doymadım niçin bu renge bakmağa
Kara gözlerinin içinde miyim? İ. Gökçen”*

Gökçen’in Işık gazetesinde yayınlanan “Gül ve diken”⁶⁹⁸ şiiri:

“Gül ve diken

*“Bahçemde bir gül var, fidan boyunu;
Kem gözler görmesin diye saklarım!
Sormayın, bu güzel gül’ün soyunu!
Sormayın, adını neye saklarım?*

*

*Bir çift yeşil gözdür, çifte yaprağı:
İçine dokunmuş muhabbet ağı...
Şimdi her gördüğüm pembe yanağı
Renginde o gül var diye koklarım!*

*

⁶⁹⁸ İbrahim Gökçen, “Gül ve Diken”, *Işık*, Sayı: 284, Yıl 1946, s. 2.

*Bu serseri şair kapını bekler
Varsın, eller bana diken desinler
Sana aşık diye kin beslesinler
Her Gül'ün dalında gene ban varım! İ. Gökçen*

İbrahim Gökçen'in Işık gazetesinde 1946 yılında yayınlanan dördüncü ve son şiiri "Kerem gibi"⁶⁹⁹ başlığını taşımaktadır:

*"Kerem gibi
Hey başı dumanlı kaygısız dağlar,
Söyleyin, sevdiğim burdan geçti mi?
Bembeyaz köpüklü, gümüş membalar,
O ceylan sizlerden sular içti mi?*

*

*Yaz günü serindir dağların yeli;
Dokundukça öter sazımın teli
O fidan boylumun incedir beli;
İnleyen rüzgarlar onu seçti mi?*

*

*Çiğdeme laleye, sümbüle sorsam,
Yüzüne benziyen bir güle sorsam,
Ben gibi ağlayan bülbüle sorsam,
Aslımın kervanı burdan göçtü mü?*

*

*Ey bana yabancı görünen yollar;
Vadiden vadiye sürünen yollar;
Toz duman içine bürünen yollar;
O ceylan bakışlım benden geçti mi? İ. Gökçen"*

Gökçen'in 1946 yılında Işık gazetesinde yayınladığı dört şiirinden sonra 6 Mayıs 1947'de yayınlanan "Kul Hâkime nazire"⁷⁰⁰ adıyla beşinci şiiri takip etmektedir:

*"Kul Hâkime nazire
Ne susarsın gönül, açıldı güller;*

⁶⁹⁹ İbrahim Gökçen, "Kerem Gibi", *Işık*, Sayı: 298, Yıl 1946, s. 2.

⁷⁰⁰ İbrahim Gökçen, "Kul Hakime nazire", *Işık*, Yıl: 4, Sayı: 483, 6 Mayıs 1947, s. 2 (Gökçen, Kul Hakim'in eski bir Bektaşî şairi olduğunu şiirin sonunda dipnot olarak ifade etmektedir).

Boşalıp dolmanın zamanı geldi!

O ceylan gözlüye dökmeli diller,

Buseler almanın zamanı geldi!

§

O gül dudağından öptüm öpeli,

Dağlara sığmıyor gönlümün seli! .

Vuslatın edermiş insanı “Veli”;

Bu sırrı bulmanın zamanı geldi!

§

Yollarda seninle yürür gibiyim;

Bir ömrü peşinden sürür gibiyim;

Sinende kendimi görür gibiyim;

Laciler delmenin zamanı geldi!

§

Başına laleden çelenk koyayım;

Üryan pürryan edüp seni soyayım:

Abıhayat çeşmelerin bulayım;

Koynuna dalmanın zamanı geldi! .

§

Sen bir tomurcuktun birkaç yıl önce;

Aşkımı gizledim seni görünce. .

Şimdi gözüüm kaydı çifte turunca,

Taşıp dökülmenin zamanı geldi!

§

Hey Gökçen, başında kavak yeli var!

Yavrunun saracak ince beli var;

Bal, şeker akıtır tatlı dili var;

Emip te gülmenin zamanı geldi! . . /İbrahim Gökçen

İbrahim Gökçen’in 13.10.1947’de Manisa Lisesinde müdür değişikliği nedeniyle düzenlenen bir davet yemeğinde okuduğu “*Olsa Gerek*”⁷⁰¹ şiiri “*Şakalar*” üst başlığıyla yayınlanmıştır:

“Şakalar: Olsa Gerek

⁷⁰¹ İbrahim Gökçen, “Şakalar: Olsa Gerek”, *Işık*, Yıl: 4, Sayı: 553, 21 Ekim 1947, s. 1.

Yine bir bezme eriştik ki cam dolsa gerek
Kurulan maideveş sofra benam oysa gerek
Bir güneş doğdu desem şehri Sivasın yeridir
Bir (Kemal) vermedeyiz İzmir'e nam alsa gerek
Getirin badeyi dostlar içelim mest olalım
Böyle bir günde kadehler bize kam olsa gerek
Analım geçmişi, tezkar edelim atiyi
Devrilen üstüne bezmin hem de çam olsa gerek
Vehbi terk etti diyorlar rakı içmez artık
İçse şol demde içer kim şuhuşain olsa gerek
Arıyor kaplıcada gençliğini Sadi fakat
İhtiyarlık bu kış andan intikam alsa gerek
Sanma kim zikre gelir öğle geçince tullab
Evi hem mektebi iğfale bu dem olsa gerek
Ne kitap görmeli öğretmen ne ilim
(Görev)in anlamı artık bir devam olsa gerek
On sekiz saate kem boynunu anma geçen günlerin
Kanbur üzre dahi kanbur izmimam olsa gerek
Bir tedebdül işidince aklıma Bahri gelir,
Gittiği yer (Bolu)lardan bir makam olsa gerek
İnce bir kız öte yandan kalem olmuş yazıyor
Hem resim çekmek için çantada can olsa gerek
Pelvan var içimizde, somunun hası için
Adını yazmak onun tatvili kelam olsa gerek
Biri var kim ayda bir kerre ziyaret edilir
Para mihrabınla azizim ol iman olsa gerek
Hele bir gözlüğün altından bakar (Kıyı...okunamadı) var
Kaynayan şey o bakışlarda gıram olsa gerek
İkisi (matrak)ı satmış biri hariç kısmet
Örtecek yorganı yok bir de zükam olsa gerek
Birinin buldu kemal ensesi şişmanlayarak
Kapıdan geçmesi dostum izdiham olsa gerek
Dediler Kürkle gider (London)a kim ihtiram olsa gerek
Kimden İngiltere'de Heredot istikraz eder

*Anda buhran sanırım ki berdevam olsa gerek
Derste pek az görülen İlhanı aşhanede bul
Giderek meyhaneye bir gün o da ram olsa gerek
Dilerim vasfetmeye amma kalemim durmadadır
Bu işaret söz artık hitam olsa gerek
Öyle bir sofraya ki bu, görse şaşar İskander
Yeme erkânı için de bir nizam olsa gerek
Mesela ihtiyarım ben, ete perhiz ettim
Meyveler isterim amma biraz ham olsa gerek. İbrahim Gökçen”*

5. 2. Hikayeciliği ve Hikayeleri

Gökçen’in yazıları arsında hikayeler çok dikkat çekmez. Ancak hikâye kategorisine girebilecek yazılarından bahsetmek gerekir. Hikayelerini Işık, Hürriyet Misakı gazeteleri ve Genç Spil dergisinde yayınlamıştır.

Işık gazetesinde 6 Temmuz 1944 tarihinde “Bir Akşam”⁷⁰² başlıklı hikâyenin ilk bölümünde Ayşe adında genç bir kızın köyünde kurduğu atölyede yaptığı çalışmalar üzerinde durulmaktadır. Gökçen’in “Bir Akşam” hikayesi 8 Temmuz 1944’te⁷⁰³ devam etmektedir. Hikâyenin 3. Bölümü 11 Temmuz 1944’te⁷⁰⁴, 4. Bölümü 13 Temmuz 1944’te⁷⁰⁵ 5. Bölüm 15 Temmuz 1945’te⁷⁰⁶ 6. ve son bölümü 18 Temmuz 1944’te⁷⁰⁷ yayınlanmıştır.

Hürriyet Misakı gazetesinde Gökçen’in “Zeka”⁷⁰⁸ başlığıyla yayınlanan hikayesinde Kadri Umut adında bir öğretmen karakteri üzerinden öğretmenin günlük hayatı, ders, sınıf, öğrencilerle yaşadığı olaylar; sınav ve sınav sonucu yaşayan bir olay anlatılmaktadır. Hikâyenin anlatımı Gökçen’in edebi yönünün gücünü ortaya koyması açısından önem taşımaktadır.

Hürriyet Gazetesindeki köşesinde bazı yazılarının hikâye olduğu görülen İbrahim Gökçen “Keşif”⁷⁰⁹ hikayesinde Çınarlı Köyünde yaşayan Ali Ağa’nın başından geçenleri anlatılmaktadır. Çınarlı Köyünde yaşanan olaylar hikâyenin ana

⁷⁰² İbrahim Gökçen, “Bir Akşam” *Işık*, Yıl:1, Sayı:35, 6 Temmuz 1944, s.2.

⁷⁰³ İbrahim Gökçen, “Bir Akşam” *Işık*, Yıl:1, Sayı:36, 8 Temmuz 1944, s.3.

⁷⁰⁴ İbrahim Gökçen, “Bir Akşam” *Işık*, Yıl:1, Sayı:37, 11 Temmuz 1944, s.3.

⁷⁰⁵ İbrahim Gökçen, “Bir Akşam” *Işık*, Yıl:1, Sayı:38, 13 Temmuz 1944, s.3.

⁷⁰⁶ İbrahim Gökçen, “Bir Akşam” *Işık*, Yıl:1, Sayı:39, 15 Temmuz 1944, s.3.

⁷⁰⁷ İbrahim Gökçen, “Bir Akşam” *Işık*, Yıl:1, Sayı:40, 18 Temmuz 1944, s.2.

⁷⁰⁸ İbrahim Gökçen, “Zekâ (Hikâye)”, *Hürriyet Misakı*, Sayı: 5, 24 Mayıs 1951, s. 4.

⁷⁰⁹ İbrahim Gökçen, “Keşif”, *Hürriyet Misakı*, Sayı: 10, 5 Haziran 1951, s. 4.

konusunu oluşturmaktadır. “*Talih*”⁷¹⁰ başlığıyla yayınladığı bir başka hikayesinde ise Hasan Kalın adında köyden gelen, şehir ve sosyal hayat tecrübesi bulunmayan birisinin Gençlik ve Spor Bayramında yaşadığı duygular anlatılmaktadır. Kızların törenlerde sergilediği hareketler ve Hasan Kalın’ın gençlik duyguları hikâye boyunca devam eder.

Gökçen’in Genç Spil dergisinde de bazı hikayeleri yayınlanmıştır. “*Babalık*” hikâye örneğinde olduğu hayatın içinden bir konuyu hikayeletiren Gökçen, küçük yaştaki çocukların çalışması, lokantacıların hayatı, Ülkü adlı çocuğa duyduğu şefkatle hüznü bir arada vererek satırlar dolusu hayatı kucaklamaktadır:

“*Geçen gün bir arkadaşla kahvede hasbuhâl ediyorduk. Bunlara benzer birkaç hatıra anlatayım dedim. İstemeyerek dinledi. Sonunda: “Sana rahmet mi okuyacaklar. Bu kadar marazi sevgi mi olur.” Dedi. Hayat bu, rahmet okuyan da olur okumayan da. Sevgiyi bir borç senedi sanan insanlar, kendilerini sevdiklerinin farkında değiller. Bunu anlatamazsın. Cevap verdim: “Tanımayan bilmez!”*”⁷¹¹

İbrahim Gökçen’in önemli hikayelerinden birisi de Manisa Yunt Dağı köylülerini anlattığı “*Kömürcü Develeri*”⁷¹² hikayesidir. Manisa Yurt dağındaki kömürcü develeri hakkında: “*Bunlar, Yunt Dağlarının kömürcü develeridir. (...) Yunt Dağlarının Atalan, Maldan, Kuru köy gibi uzak yerlerden kömür getiren bu kirli develer, bilmem neden beni bu kadar alakadar eder?*” cümleleriyle yazısını yazma sürecini anlatır.

“*Sabahın alacakaranlığında küllenen ateşin etrafındaki heybeler, kepenekler arasında kırçıl sakallı, pancar çehreli dinç insanların kımıldadığını görürsünüz. . .*”
“*Biz ılık odalarda, sıcak yataklarımızda uyurken kömürcü develeri dönüşe hazırlanır. (...) Bu hazin çan seslerinde bozkırın yanık bir bozlak türküsünü duyar gibi oluyorum*”.
“*Asırlar aştı. Tarih değişti. Sizin yolculuğunuz bitmedi.*”⁷¹³

İbrahim Gökçen’in Genç Spil dergisinde “*Acuze*”⁷¹⁴ ve “*Hatıra Defteri*”⁷¹⁵ hikayeleri de bulunmaktadır.⁷¹⁶

5. 3. Köşe Yazıları

İbrahim Gökçen gazetelerde yazdığı köşe yazılarında bazen gelişen olaylar

⁷¹⁰ İbrahim Gökçen, “*Talih*”, *Hürriyet Misakı*, Sayı: 12, 9 Haziran 1951, s. 2.

⁷¹¹ İbrahim Gökçen, “*Babalık*” *Genç Spil*, Sayı: 15, (Aralık 1955), s. 4.

⁷¹² İbrahim Gökçen, “*Kömürcü Develeri*”, *Genç Spil*, Sayı: 16, (Şubat 1956), s. 2.

⁷¹³ İbrahim Gökçen, “*Kömürcü Develeri*”, *Genç Spil*, Sayı: 16, (Şubat 1956), s. 2.

⁷¹⁴ İbrahim Gökçen, “*Acuze*”, *Genç Spil*, Sayı: 18, (Ekim 1956), s. 12.

⁷¹⁵ İbrahim Gökçen, “*Hatıra Defteri*”, *Genç Spil*, Sayı: 19, (Şubat 1957), s. 9-10.

⁷¹⁶ Gürol Pehlivan, *Genç Spil Bibliyografyası*, s. 19, 20.

üzerine düşünceleri aktarmak amacıyla deneme yazıları yayınlamıştır. Gediz dergisiyle başladığı deneme yazılarını son yazısına kadar devam ettirmiştir. Gökçen'in gazete ve dergilerde yazmış olduğu deneme yazılarıyla ilgili bilgiler gazete ve dergi yazıları bölümünde bahsedildiği için burada deneme yazıları ve yayın yerleriyle ilgili bilgiler verilmıştır.

Gediz Dergisi: Gökçen “Atatürk ve Türk Tarihi”⁷¹⁷ başlığıyla yazdığı yazısında Atatürk'ün ölümünün verdiği derin ıstırapı görmek mümkündür. Cumhuriyetin kurucu neslinin Atatürk'e ne kadar derinden bağlı olduğu hesaba katılacak olursa Gökçen'in Atatürk'ün ölümü üzerine yazmış olduğu yazı anlam kazanacaktır. “Günlerden beri göz yaşlarımız sel gibi akıyor. Kainatımızı ısıtan ve aydınlatan biricik güneşimizi kaybettik. Türklüğün kalbi şimdi Ankara'da ebedi uykusuna yatmıştır. Yaşamanın ve hayatın en büyük sembolü olan büyük Atatürk'ümüz nasıl öldü? Koca bir milleti ve yıkılan bir tarihi ölümden kurtaran büyük deha güneşi nasıl söndü?”⁷¹⁸ Gökçen Atatürk'ün ölümü üzerine kaleme aldığı deneme yazısı Atatürk'ün sözüyle sona erer: “Benim naçiz vücudum bir gün elbet toprak olacaktır. Fakat Türkiye Cumhuriyeti ilelebet payidar kalacaktır.”⁷¹⁹

Gediz'de yayınlanan diğer bir deneme yazısı da “Tarihi Eserleri Nasıl Koruyalım?”⁷²⁰ başlığıyla yayınlanmıştır. Gökçen yazısında Türk Tarih Tezi, Atatürk'ün tarihe verdiği destek ve önem, Türk Tarih Kurumunun çalışmaları, tarihi eserler ve müzelerin önemi vurgulanarak Manisa'da tarihi eserlerin korunması amacıyla yapılması gereken çalışmalar üzerinde durulmaktadır.

“Yunt Dağlarında Bir gezi: Ege Kalesi: I”⁷²¹ yazısında katıldığı Yunt Dağı gezisinden izlenimler aktaran Gökçen Mamurt Kalesi ve Kocaçay'a yapılan yürüyüş hakkında bilgiler vermiştir.

“Yurt Sevgisi ve Halkevi”⁷²² yazısında milli birlik ve beraberliğin güçlenmesinde halkevlerinin oynadığı roller üzerinde durmaktadır.

Batı Anadolu'nun kurtuluşuyla ilgili değerlendirmelerde bulunduğu “Kurtuluşumuzun Üç Temeli”⁷²³ yazısında Gökçen Milli Mücadelenin kısa özetini vermektedir.

⁷¹⁷ İbrahim Gökçen, “Atatürk ve Türk Tarihi” *Gediz*, Sayı: 20, (1. 12. 1938), s. 12-13-14-17.

⁷¹⁸ İbrahim Gökçen, “Atatürk ve Türk Tarihi” *Gediz*, Sayı: 20, (1. 12. 1938), s. 12.

⁷¹⁹ İbrahim Gökçen, “Atatürk ve Türk Tarihi” *Gediz*, Sayı: 20, (1. 12. 1938), s. 17.

⁷²⁰ İbrahim Gökçen, “Tarihi Eserleri Nasıl Koruyalım?”, *Gediz*, C. 3, Sayı: 27, (1. 7. 1939), s. 1, 2, 3.

⁷²¹ İbrahim Gökçen, *Gediz*, Sayı: 27, (1. 7. 1939), s. 7-8-9.

⁷²² İbrahim Gökçen, *Gediz*, C. 6, Sayı: 66, (Temmuz 1943), s. 1.

⁷²³ İbrahim Gökçen, *Gediz*, C. 6, Sayı: 67, (Eylül 1943), s. 1, 2.

“Cumhuriyet 20 Yaşında”⁷²⁴ yazısında Cumhuriyetin kuruluşuna tanıklık eden bir yazarın kaleminden Milli Mücadele ve Atatürk’ün Gençliğe Hitabesi üzerinde durulmuş ve yazı Atatürk’ün “*Ey Türk istikbalinin evladı! Muhtaç olduğun kudret damarlarındaki asil kanda mevcuttur!*” sözüyle bitirilmiştir.

“*Manisa Halkevinin Güzel Sanatlar Faaliyetleri ve Bir Fikir*”⁷²⁵ yazısında Gökçen Manisa’nın ilkçağlardan itibaren önemli bir yerleşim yeri olduğunu, sanatın geliştiği topraklardaki sanatın halkevleriyle birlikte yeniden önem kazanmaya başladığını anlatmaktadır.

“Azmi Önakin”⁷²⁶ yazısında Manisa’ya büyük emek ve hizmetleri dokunan arkadaşı Azmi Önakin’in Manisa’ya gelişi ve hizmetleri üzerinde durulmaktadır.

Gökçen “*Manisa’nın Yetiştirdiği Şairlerden Muharrem Resmi Çelebi, I, II*”⁷²⁷ başlığıyla yayınladığı yazılarda 15 Ocak 1651 tarihli kayıtlardan hareketle Manisa’ya hizmetleri dokunmuş Muharrem Resmi Çelebi’yi anlatan Resmi Çelebinin ilim ve irfan sahibi olduğu, uzun yıllar Manisa mahkemesinde görev yaptığını vurgular. Yazıda aynı zamanda müderris olan zata ait divan bulunan önemli bir şair olan Resmi Çelebi hakkında önemli bilgiler verilir.

Genç Spil Dergisi: Gökçen’in denemelerinden bazılarının Genç Spil dergisinde yayımlandığını görüyoruz. Bunlardan birisi “*Spil*”⁷²⁸ başlığıyla yayınlanmıştır. Gökçen’in yazısının ana konusu dergi adının Genç Spil olması ile ilgilidir. Dergiye “*Genç Spil*” adını koymaları pek yerinde olmuştur. *Oturduğumuz bölgenin mukadderatına hâkim olan “Hermus-Gediz” kelimesi ile “Spil” isminden daha uygun bir bulmak mümkün değildi. Burada dağ ile ova, birbirini tamamlayan iki varlıktır. Bu alın yazısı tarihten önce olduğu gibi, bugün de kudretle kendini hissettirmektedir ve gelecekte dahi bu değişmeyecektir.*”⁷²⁹ Değerlendirmesiyle dergi adıyla şehrin coğrafyası arasındaki uyuma dikkat çekmekte dergi isminin anlamı üzerinde durmaktadır.

“*Tarih ve Folklor*”⁷³⁰ yazısında ise tarih bilimi ile diğer bilimler arasındaki bağ anlatılmaktadır. Gökçen tarihin diğer bütün bilim dallarıyla ilgilendiğinin altını

⁷²⁴ İbrahim Gökçen, “*Gediz*, C. 6, Sayı: 68, (1. Teşrin 1943), s. 1, 2, 3.

⁷²⁵ İbrahim Gökçen, *Gediz*, C. 8, Sayı:89, (28 Şubat 1946), s. 6, 7, 8.

⁷²⁶ İbrahim Gökçen, *Gediz*, C. 8, Sayı:94, (Ekim 1946), s. 3.

⁷²⁷ İbrahim Gökçen, “*Manisa’nın Yetiştirdiği Şairlerden Muharrem Resmi Çelebi, I*”, *Gediz*, C. 8, Sayı:96, (Mart 1947), s. 4, 5, 6; “*Manisa’nın Yetiştirdiği Şairlerden Muharrem Resmi Çelebi, II*”, *Gediz*, C. 8, Sayı:97, 98, (Nisan -Mayıs 1947), s. 12.

⁷²⁸ İbrahim Gökçen, *Genç Spil*, Sayı:1, (Şubat 1953), s. 6.

⁷²⁹ “*Spil*”, *Genç Spil*, Sayı: 1, (Şubat 1953), s. 6.

⁷³⁰ İbrahim Gökçen, *Genç Spil*, Sayı:9, (Mart 1955), s. 4-6.

çizer.⁷³¹

“*Manisa Kalesi ve Bir Tamir Safhası*”⁷³² yazısında Manisa ile ilgili genel bilgiler veren Gökçen Manisa Kalesi ile ilgili bilgiler verir.” *Demek oluyor ki Manisa Kalesi, Bizans’tan Saruhanlı Türklere, onlardan da Osmanlılara intikal etmiştir. Sur ve Kalenin Evliya Çelebinin buraya uğradığı 18. asırda henüz sağlam olduğu, dizdar ve muhafız neferatı bulunduğu bilinen bir gerçektir.*”⁷³³ ifadelerini kullanır.

Gökçen’in Genç Spil dergisinde yayınlanan son denemesi “*Yer İle Gök Arasında*”⁷³⁴ yazısıdır. Gökçen yazısında Spil Dağına yaptığı yolculukta ilk kez gördüğü Kibele heykeli üzerinde durmaktadır. “*Yer ile gök arasındayız. Gök alçalıyor, yer yükseliyor. İkimiz bu ezeli ve ebedi büyük kutsallığın arasında küçülüyor, dağılıyor, kayboluyor gibiyiz.*” İfadeleriyle devam eder.

Işık Gazetesi: İbrahim Gökçen deneme yazılarını Mayıs 1944’ten itibaren Işık gazetesinde de yazmaya devam etmiştir. Işık gazetesinde birçok konuda yazılar yazan Gökçen’in ilk yazısı “*İzci, Gençlik, Hareket*”⁷³⁵ yazısıdır. Bunun yanı sıra üç bölüm halinde yayınlanan “*Halkevinde Köroğlu ve Karacaoğlan Gecesi*”⁷³⁶ “*Manisa Kız Enstitüsünün Yıllık Sergisi Açıldı*”⁷³⁷ yazıları, “*Lozan*”⁷³⁸ hakkında yazdığı yazı; ayrıca İllüzyon üzerine yazmış olduğu “*İllüzyon Sanatı: Kâmil Tekin Kimdir-1-8*”, gibi yazıları deneme türündeki yazılar arasındadır.⁷³⁹

⁷³¹ İbrahim Gökçen, “Tarih ve Folklor Tetkikleri: Tarih ve Folklor”, *Genç Spil*, Sayı:9, (Mart 1955), s. 4.

⁷³² İbrahim Gökçen, *Genç Spil*, Sayı: 10, (Nisan 1955) s. 4.

⁷³³ İbrahim Gökçen, “Manisa Kalesi ve Bir Tamir Safhası”, *Genç Spil*, Sayı: 10, (Nisan 1955), s. 4.

⁷³⁴ İbrahim Gökçen, *Genç Spil*, Sayı: 14, (Ekim 1955), s. 2

⁷³⁵ İbrahim Gökçen, “İzci, Gençlik, Hareket”, *Işık*, Yıl:1, Sayı:7, 2 Mayıs 1944, s.1,4.

⁷³⁶ İbrahim Gökçen, “Halkevinde Köroğlu ve Karacaoğlan Gecesi” *Işık*, Yıl:1, Sayı:11, 10 Mayıs 1944, s.2.

⁷³⁶ İbrahim Gökçen, “Halkevinde Köroğlu ve Karacaoğlan Gecesi” *Işık*, Yıl:1, Sayı:16, 16 Mayıs 1944, s.3.

⁷³⁶ İbrahim Gökçen, “Halkevinde Köroğlu ve Karacaoğlan Gecesi” *Işık*, Yıl:1, Sayı:18, 27 Mayıs 1944, s.2.

⁷³⁷ İbrahim Gökçen, “Manisa Kız Enstitüsünün Yıllık Sergisi Açıldı”, *Işık*, Yıl:1, Sayı:25, 13 Haziran 1944, s.1,2.

⁷³⁸ İbrahim Gökçen, “Lozan”, *Işık*, Yıl:2, Sayı:195, 24 Temmuz 1945, s.1,3.

⁷³⁸ İbrahim Gökçen, “Lozan”, *Işık*, Yıl:2, Sayı:195, 24 Temmuz 1945, s.3.

⁷³⁹ İbrahim Gökçen, “İllüzyon Sanatı: Kâmil Tekin Kimdir-1-?”, *Işık*, Sayı:208, 23 Ağustos 1945,s.2; “İllüzyon Sanatkarı Kâmil Tekin Kimdir-2-?”, Sayı:209, 25 Ağustos 1945,s.2; “İllüzyon Sanatkarı Kâmil Tekin Kimdir-3-?”, Sayı:213, 4 Eylül 1945.s.2; “İllüzyon Sanatkarı Kâmil Tekin Kimdir-4-?”, Sayı:214, 6 Eylül 1945.s.2; “İllüzyon Sanatkarı Kâmil Tekin Kimdir-5-?”, Sayı:215, 13 Eylül 1945.s.2; “İllüzyon Sanatkarı Kâmil Tekin Kimdir-6-?”, Sayı:216, 15 Eylül 1945.s.2; “İllüzyon Sanatkarı Kâmil Tekin Kimdir-7-?”, Sayı:217, 18 Eylül 1945, s.2; “İllüzyon Sanatkarı Kâmil Tekin Kimdir-8-?”, Sayı:218, 20 Eylül 1945, s.2.

“*Aile Doktoru An’anesi...*”⁷⁴⁰ yazısı bunlardan birisidir. Gökçen yazısında hastalığı sırasında kendisini ziyarete gelen Dr. Asım Kızıldeli’den aldığı bilgi ve kendi düşüncelerini aktarmaktadır. Daha çok Avrupa ve Amerika’da görülen aile doktoru uygulamasının son derece gerekli ve yararlı olduğunu, uygulamanın az da olsa Türkiye’de de başladığını vurgular.

“*Fantezi: Kitaplar Arasında*”⁷⁴¹ yazısı kendisinin de ifade ettiği gibi fantezi tarzı bir yazıdır. Yazıda kitaplara bakan bir okuyucunun şahit olduğu kitapların kendi aralarında geçen konuşmalar aktarılmaktadır.

“*Manisalılardan Bir Dilek*”⁷⁴² yazısında Gökçen “Manisa’da Vakıflar ve Hayırlar II” kitabını yayınlamakta zorlandığını, Manisalıların kitaba sahip çıkması gerektiğine dair duygusal ve Manisa adına ibretlik sayılabilecek bir yazı yazmıştır.

“*Kız Enstitüsünde iki saat*”⁷⁴³ yazısında Gökçen, İsmet İnönü Mesleki Ve Teknik Anadolu Lisesinde düzenlenen bir defileyi anlatır.

“*Enteresan Bir Konferans-I-II*”⁷⁴⁴ adıyla iki yazı yazan Gökçen, Kız Enstitüsünde gerçekleştirilen ve arkadaşı tarafından verilen konferans hakkında bilgiler verir.

“*Türkçenin Önemi*”⁷⁴⁵ yazısında ise Türkçenin Arapça ve Farsçanın gölgede kalmasının yol açtığı sıkıntılarla ilgili düşüncelerin aktarır.

Hürriyet Misakı Gazetesi: İbrahim Gökçen’in Hürriyet Misakı gazetesinde yayınlanan ilk iki deneme yazısı “*Dünya Ekonomisinde Petrol*”⁷⁴⁶ üzerinedir. Petrolün tarihi ve petrol sanayisi hakkında düşüncelerini yazmış ve dünyada petrol alanların hangi ülkelerde bulunduğu dair bilgiler vermiştir.

“*Niçin anlaşılmıyor?*”⁷⁴⁷ yazısında Gökçen halktan kopuk sanat eserlerinin anlaşılmamasının nedenleri sorgulamaktadır. Halkın sanatı neden anlamadığına dair yazısında Bedri Rahmi Eyüpoğlu’nun bir yazısı üzerinde durmakta ve resim sanatının halk tarafından neden anlaşılmadığını, anlaşılabilmesi için sanatçılara düşün görevler, resimlerin halktan kopuk ve halkın kültürüne uzak olmasının ressamların

⁷⁴⁰ İbrahim Gökçen, “Aile Doktoru An’anesi...”, *Işık*, Yıl: 3, Sayı: 469, 1 Nisan 1947.

⁷⁴¹ İbrahim Gökçen, “Fantezi: Kitaplar Arasında”, *Işık*, yıl: 3, Sayı: 471, 5 Nisan 1947, s. 2.

⁷⁴² İbrahim Gökçen, “Manisalılardan Bir Dilek”, *Işık*, Yıl:4, sayı: 625, 10 Nisan 1948), s. 1-3.

⁷⁴³ İbrahim Gökçen, “Kız Enstitüsünde iki saat”, *Işık*, Yıl: 5, sayı: 643, 25 Mayıs 1948, s. 1.

⁷⁴⁴ İbrahim Gökçen, “Enteresan Bir Konferans-I” *Işık*, Yıl: 6, sayı: 784, 30 Nisan 1949, s. 1-4; *Işık*, , sayı: 785, 3 Mayıs 1949, s. 1-4.

⁷⁴⁵ İbrahim Gökçen, “Türkçenin Önemi”, *Işık*, Yıl: 6, Sayı: 807, 23 Haziran 1949, s. 1-4.

⁷⁴⁶ İbrahim Gökçen, “Dünya Ekonomisinde Petrol”, *Hürriyet Misakı*, Sayı:3, 19 Mayıs 1951, s. 2;

“Dünya Ekonomisinde Petrol”, *Hürriyet Misakı*, Sayı: 4, 22 Mayıs 1951, s. 2.

⁷⁴⁷ İbrahim Gökçen, “Niçin anlaşılmıyor?” *Hürriyet Misakı*, Yıl:4, Sayı: 885, 28 Ekim, 1954, s. 2.

anlaşılmamasında etkili olduğu yolundaki görüşlerini ifade etmektedir. Halkın modern sanatı anlamadığı için suçlanmasının yersiz olduğunu savunmaktadır.

“Okul kitaplarının dili”⁷⁴⁸ konulu yazısı Gökçen’in eğitimcilik yönünü de ortaya koymaktadır. Milli Eğitim Bakanlığının okul kitaplarının yazımını serbest bırakmasını eleştirmektedir. Farklı içeriklerle yazılan kitapların eğitimde birliği bozacağını; konu bütünlüğünün bozulmasına, öğrencilerin dil ve zihinlerine zarar vereceğini vurgulamaktadır. Konunun ilmi zemine oturtulması gerektiği ve Milli Eğitim Bakanlığının öğrencilere okutacağı kitapların ortak dil ve içerik ve anlayışa sahip olması gerektiğin vurgulamaktadır.

“San’at ve insan ruhu”⁷⁴⁹ yazısında ise sanatın insan ruhunda meydana getirdiği etkiler üzerinde durulurken bir yandan da sanatın tabiattaki nesneleri değiştirip değiştiremeyeceğini tartışılmaktadır. Gökçen sanat çalışmalarının tabiata uyumlu olması gerektiği kanaatindedir.

“Tarih dersinde aktif metod faydalı mıdır?”⁷⁵⁰ yazısında Selanik’te tarih öğretmeni Hüsnü Efendiden örnekler vererek konuya açıklık getiren Gökçen tarih derslerinde öğrencinin de derse ilgisinin artırılmasında aktif metotların uygulanmasının faydaları üzerinde durmaktadır.

İnanların karşılıksız beklemeden yaptıkları yardımları anlattığı “Diğerkamlık Terbiyesi”⁷⁵¹ yazısına Fatih Sultan Mehmet’le hocası Molla Hüsrev arasında yaşanan bir olayı örnek olarak göstermektedir. İnsanların kendileri için değil milletleri için çalışması ve fedakârlık yapması gerektiğini vurgulamakta ve Molla Hüsrev’in Fatih’in ricasına rağmen vezirlik görevini ülkesi için kabul etmediği anlatılmaktadır.

“Kitap ve Metod Derdi”⁷⁵² yazısında kitaplarda işlenen konuların bütünlük arz etmesi gerektiği üzerinde durulmaktadır. Gökçen kitapların bütünlük arz etmesi, içeriklerinin aynı olması gerektiği üzerinde durmaktadır.

“Yabancı Dil”⁷⁵³ yazısında ise I. Dünya Savaşı yıllarında Fransız askerlerine tercümanlık yapan bir arkadaşından örnek vererek yabancı dil bilmenin önemli ve gerekli olduğunu vurgulamaktadır.

⁷⁴⁸ İbrahim Gökçen, “Okul kitaplarının dili”, *Hürriyet Misakı*, Yıl:4, Sayı: 897, 13 Kasım 1954, s. 2.

⁷⁴⁹ İbrahim Gökçen, “San’at ve insan ruhu”, *Hürriyet Misakı*, , Yıl:4, Sayı: 902, 19 Kasım 1954, s. 2.

⁷⁵⁰ İbrahim Gökçen, “Tarih dersinde aktif metod faydalı mıdır?”, *Hürriyet Misakı*, Yıl:4, Sayı: 911, 30 Kasım 1954, s. 2.

⁷⁵¹ İbrahim Gökçen, “Diğerkamlık Terbiyesi”, *Hürriyet Misakı*, Yıl:4, Sayı: 916, 6 Aralık 1954, s. 1, 2.

⁷⁵² İbrahim Gökçen, “Kitap ve Metod Derdi”, *Hürriyet Misakı*, Yıl:4, Sayı: 919, 9 Aralık 1954, s. 1, 2.

⁷⁵³ İbrahim Gökçen, “Yabancı Dil”, *Hürriyet Misakı*, Yıl:4, Sayı: 936, Aralık 29, 1954, s. 1, 2.

“Hayat Felsefesi”⁷⁵⁴ yazısında Erzurumlu İbrahim Hakkı’nın Marifetname kitabından örnekler veren Gökçen karşılıksız yapılan iyiliğin insan üzerindeki olumlu etkileri üzerinde durur.

Avrupa’nın alkolün tarihi ve Fransa gazetelerinde gündeme getirilen alkol tüketimini konu ettiği “İnsanlığın Düştüğü En Büyük Tezat”⁷⁵⁵ Gökçen alkolün milletin bünyesini çürüttüğünü ve insanlara verdiği zararlı anlatmaktadır.

Dale Carnegie’nin “Dost Kazanma Sanatı” kitabından hareketle “Psikolojik Hasbihal”⁷⁵⁶ yazısında Gökçen kitaptan alıntılar yaparak dost kazanmanın tartışma yoluyla değil konuşarak mümkün olabileceğinin altını çizmektedir.

Hayatını hep oyun ve eğlenceyle geçiren çocuğu anlattığı “Çocuklarımızın Oyunlarını Çok Zaman Ayırıyoruz”⁷⁵⁷ yazısında çocukların kendilerini tanıma ve becerilerini geliştirmede ve bireysel başarısında kendine olan güvenin önemli olduğunu vurgulamaktadır. Sınırsız serbestlik yerine kontrollü ve yönlendirici serbestliğin çocuğun gelimindeki yerini tartışır.

Gökçen meslek hayatının çoğunluğunu Manisa Ortaokullu ve Manisa Lisesinde geçirmiştir. “Manisa Lisesi Meselesi”⁷⁵⁸ yazısında Manisa Lisesinin ihtiyacı karşılayamadığını, öğrenci fazlalığına dikkat çekmiş bunun yerine mesleki eğitimin özendirilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Ayrıca yazısında okuyan kız çocuklarının sayısının yeterli olmadığını bunun sebepleri arasında kız öğrencilerin barınabileceği yurtların bulunmadığı anlatan Gökçen üniversiteye gidecek öğrencilerin eğitiminin daha geniş kitlelere yayılması gerektiği üzerinde durmaktadır.

Gökçen öğrencilerin eğitiminde velilerin aktif olarak okulla temas halinde olmaları gerektiğini anlattığı “Aktif Metod ve Okul Aile Birlikleri”⁷⁵⁹ yazısında okul-aile birliklerinin eğitimin gelişmesinde büyük öneme sahip olduğunu vurgulamaktadır.

Türk tarihinde ilme verilen önem ve Türklerin ilim alanında yaptığı çalışmalar anlattığı “Osmanlı Türklerinde ilme hürmet”⁷⁶⁰ yazısında Selçuklu, Karahanlı, Mısır

⁷⁵⁴ İbrahim Gökçen, “Hayat Felsefesi” *Hürriyet Misakı*, , Yıl:4, Sayı: 940, 3 Ocak 1955, s. 1, 2.

⁷⁵⁵ İbrahim Gökçen, “İnsanlığın Düştüğü En Büyük Tezat”, *Hürriyet Misakı*, Yıl:4, Sayı: 941, 4 Ocak 1955, s. 1, 2.

⁷⁵⁶ İbrahim Gökçen, “Psikolojik Hasbihal”, *Hürriyet Misakı*, , Yıl:4, Sayı: 946, 10 Ocak 1955, s. 1, 2.

⁷⁵⁷ İbrahim Gökçen, “Çocuklarımızın Oyunlarını Çok Zaman Ayırıyoruz”, *Hürriyet Misakı*, Yıl:4, Sayı: 947, 11 Ocak, 1955, s. 1, 2.

⁷⁵⁸ İbrahim Gökçen, “Manisa Lisesi Meselesi”, *Hürriyet Misakı*, Yıl:4, Sayı: 951, 15 Ocak 1955, s. 1, 2.

⁷⁵⁹ İbrahim Gökçen, “Aktif Metod ve Okul Aile Birlikleri”, *Hürriyet Misakı*Yıl:4, Sayı: 971, , 8 Şubat 1955, s. 1, 2, 4.

⁷⁶⁰ İbrahim Gökçen, “Osmanlı Türklerinde ilme hürmet”, *Hürriyet Misakı*, Yıl:4, Sayı: 977, 15 Şubat 1955, s. 1, 2, 4.

Türk devletleriyle Osmanlı devletinin ilme verdiği destekler örnekleriyle anlatılmaktadır. Osmanlı'da şehzadelerin eğitime verilen önemden hareketle Fatih Sultan Mehmet'in yetişme şartları ve ilme, ilim adamlarına gösterdiği saygı üzerinde durulmaktadır.

Eğitim ve sınıf içinde aktif öğrenme yöntemlerini ele aldığı iki yazısında öğrencilerin dersleri derslerde nasıl öğrenebileceğine dair bilgiler vermektedir. “Öğretimde çağırışmadan faydalanma”⁷⁶¹ yazısında öğrenmenin çağırışmalar yoluyla daha da kolaylaştığını, öğrencilere anlatılan derslerin ezbercilik yoluyla değil örnekler vererek anlatılması gerektiği; konunun özümsemesinin öğretimde daha etkili olacağı üzerinde durulmaktadır. Tarih derslerinin işleniş ve etkili öğrenme üzerine gelen sorulara verdiği cevapları yazısına taşıyan Gökçen “*Kendi Kendimizi Tenkit: Sual-Cevap*”⁷⁶² başlığıyla yazdığı yazıda ders sırasında öğrencilere uygulanacak soru-cevap yönteminin faydaları üzerinde durmaktadır. Öğrencilerin algı ve kapasitelerine göre soru sormak gerektiğini bunun için de öğretmenlerin bilgi ve deneyimlerini arttırmaları gerektiğini vurgular.

İbrahim Gökçen'in yazılarında işlediği konuların çoğunluğu Manisa üzerinedir. Özellikle Manisa ve çevresinde Kuvayı Milliye, milli Mücadeleye katılanların hatıralarından derlediği dokuz yazıdan oluşan seri yazıları Manisa ve Milli Mücadele açısından çok önem arz etmektedir. “*Manisa Mahallelerinde Bir Cevalan-2- Akgün Mahallesi (Aynalı)*”, “*Manisa Mahallelerinde Bir Cevalan-2- Akgün Mahallesi (Aynalı)*”, “*Manisa Mahallelerinde Bir Cevalan-3- Akıncılar Mahallesi-Karayunus Bölücek-i Cedit*”⁷⁶³ “*Manisa Mahallelerinde Bir Cevalan-3- Alaybey Mahallesi*”⁷⁶⁴ üzerine dokuz yazı yayınlanmıştır.

Gökçen'in Hürriyet Misakı gazetesinde yayınlanan bir haberde “*Mevlâna*

⁷⁶¹ İbrahim Gökçen, “Öğretimde çağırışmadan faydalanma”, *Hürriyet Misakı*, Yıl:4, Sayı: 980, 18 Şubat 1955, s. 1, 2.

⁷⁶² İbrahim Gökçen, “Kendi Kendimizi Tenkit: Sual-Cevap”, *Hürriyet Misakı*, Yıl:4, Sayı: 983, 22 Şubat 1955, s. 1, 2.

⁷⁶³ İbrahim Gökçen, “Manisa Mahallelerinde Bir Cevalan-2- Akgün Mahallesi (Aynalı)”, *Hürriyet Misakı*, Yıl:5, Sayı: 1057, 19 Mayıs 1955, s. 2; “Manisa Mahallelerinde Bir Cevalan-2- Akgün Mahallesi (Aynalı)”, *Hürriyet Misakı*, Yıl:5, Sayı: 1058, 20 Mayıs 1955, s. 2.

⁷⁶⁴ İbrahim Gökçen, “Manisa Mahallelerinde Bir Cevalan-3- Alaybey Mahallesi”, *Hürriyet Misakı*, Yıl:5, Sayı: 1064, 31 Mayıs 1955, s. 2; *Hürriyet Misakı*, Yıl:5, Sayı: 1065, 1 Haziran 1955, s. 2; *Hürriyet Misakı*, Yıl:5, Sayı: 1066, 2 Haziran 1955, s. 2; *Hürriyet Misakı*, Yıl:5, Sayı: 1067, 3 Haziran 1955, s. 2; *Hürriyet Misakı*, Yıl:5, Sayı: 1068, 4 Haziran 1955, s. 2; *Hürriyet Misakı*, Yıl:5, Sayı: 1069, 6 Haziran 1955, s. 2; *Hürriyet Misakı*, Yıl:5, Sayı: 1070, 7 Haziran 1955, s. 2; *Hürriyet Misakı*, Yıl:5, Sayı: 1071, 8 Haziran 1955, s. 2; *Hürriyet Misakı*, Yıl:5, Sayı: 1072, 9 Haziran 1955, s. 2.

Gecesi”⁷⁶⁵ programında bir konuşma yaptığı anlaşılmaktadır. Gökçen’in katıldığı bu etkinlikten sonra Hürriyet Misakı gazetesinde yazıları görünmez.

5. 4. Ressamlığı

İbrahim Gökçen’in Manisa’nın tarih ve kültürüne dair yazmış olduğu kitaplarının yanı sıra Manisa’ya dair resimleri, ressamlık yönü üzerinde yeterince durulmamıştır. Resim çalışmalarından yola çıkarak Manisa’da başladığını düşündüğümüz karakalem ve yağlı boya resimleri başta Manisa, İzmir ve Ankara Halkevi olmak üzere halkevleri arasında düzenlenen resim yarışmalarında değişik dereceler almıştır.

İbrahim Gökçen’in 1, 2, 3, 4 Şubat 1958 tarihleri arasında Beyoğlu Olgunlaşma Enstitüsünde açmış olduğu kişisel resim sergisi de dikkate alınırsa resim tekniği ve tablolarının derinliği onun ressamlıkta kendi çizgi derinliğine ulaştığının göstergelerindendir.

İbrahim Gökçen’in yüzlerle (tahmini üç yüz) ifade edilen tablolarının birçoğu elimizde değildir. Bazı eserleri vefatından sonra akrabalarına dağıtılmış, bir kısmı Bursa’daki eski evlerinde, bir kısmı çocuklarında, çoğunluğu da Manisa Şoförler Derneğinde bulunmaktaydı. Ancak Manisa Şoförler Derneğindeki tabloları maalesef elimizde değildir. Gökçen’in Manisa Şoförler Cemiyetinde bulunan tablolarının akıbetiyle ilgili Manisa ortaokulundan öğrencisi Ali Haydar Aksakal şunları aktarır:

“Yaptığı yağlıboya tablolardan birisi, onun hatırası olarak evimizde yaşıyor. Muhteşem Manisa Dağı ve Hatuniye Camisi’nin resmedildiği tablonun görüntüsünü "Gönül Penceresinden Manisa" kitabının kapağında kullandım...

Yıllar önce, İbrahim Gökçen, yüzlerce yağlı boya, sulu boya ve kara kalem çalışması yapmıştı. Onların peşine düştüm. Araştırmalarım, beni Manisa Şoförler Derneğine götürdü. Mustafa Yurtseven’in başkan olduğu dönem. Kendisine, bu resimlerin korunması gerektiğini, ilerde kurulacak kent müzesi için saklamasını söyledim. Müsaade ettiler, "resimleri alabilirsin" dediler. Şoförler Derneğine gittiğimde, temizlik işlerinde çalışan kadının, tüm resimleri on gün önce yakıldığını öğrendim!

*Manisa’yı araştıran, Manisa sevdalısı böyle bir öğretmen bir daha gelmedi. Tüm zamanını Manisa’daki tarihi eserleri incelemek ve onları resme geçirmekle harcadı.”*⁷⁶⁶

⁷⁶⁵ İbrahim Gökçen, “Mevlâna Gecesi”, *Hürriyet Misakı*, Yıl:5, Sayı: 1231, 19 Aralık 1955, s. 1.

⁷⁶⁶ Haydar Aksakal, “Renkli Bir Ressam”, *Manisa Haber Gazetesi*, 20. 02. 2012, s. 2. ; Ayrıca 30 Aralık

İbrahim Gökçen'in 20 yıl kaldığı Manisa'ya dair yaptığı tablolarından örnekler birçok kurum ve evde bulunmaktadır. Gökçen'in tablolarını ev ve işyerlerinde bulunduran kurum ve bazı şahıslarla görüşülmüş ancak bazılarıyla görüşme imkânı bulunamamıştır. İbrahim Gökçen'in tablolarıyla ilgili kızı Emine Meral Seçer 27 Aralık 2015 tarihinde İzmir'deki evinde yaptığımız görüşmede *“Babamın resimleri Manisa'ya aittir. Manisa'da yaptığı resimlerini Beyoğlunda sergilemişti. Resimleri sergideyken hastalandı. (...) Annem babamdan kalan resimleri amcam Kemal Gökçen'in çocuklarına, dost ve arkadaşlarımıza dağıttı. Yanlış hatırlamıyorsam babamın Manisa'dan yakın dostu Dr. Ozan Yumni Gediz'de ve birçok arkadaşında tabloları vardır. Keşke tabloları ve bütün eserleri bir araya getirilebilse...”*⁷⁶⁷

İbrahim Gökçen'in yaptığı resimlerin bir kısmı yazmış olduğu kitap kapaklarında ve kitaplarında anlattığı tarihi mekanların çizimi şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Bir kısmı Gediz dergisinin kapağı dahil olmak üzere dergi ve kitap sayfalarını süslerken, bir kısmı Makedonya'da Yörük Kültürü üzerine Folklor Araştırmaları Dergisinde yazmış olduğu 17 makalede anlattığı konular hakkında çizilmiş resimleri şeklinde karşımıza çıkmaktadır.

İbrahim Gökçen'in ressamlığı, tablolarının önemi, aldığı ödüller ve günümüze kadar ulaşabilen tablolarının değerinden anlaşılmaktadır. Sanatın ve kültürün halka yayılmasında, sanatçılara imkân veren halkevlerinin öncülerinden olan Manisa Halkevi bünyesinde birçok eser yayınlamış, resim sergileri açılmış, tiyatro ve müzik etkinliklerine ev sahipliği yapılmıştır.

Manisa Halkevinde açılan ilk resim sergisiyle ilgili haberler dönemin ulusal gazetelerine yansımıştır. Konuyla ilgili Akşam gazetesinin Manisa Halkevi Başkanı M. Azmi Önakin ve resim sergisine katılanlarla ilgili verdiği haberden anlaşılabileceği üzere sergiye 150 tablo katılmış ve şehirde ilk kez açılan resim sergisi Manisalılar tarafından yoğun ilgiyle karşılanmıştır.⁷⁶⁸

2022, 14. 30 tarihinde yapılan görüşme notları.

⁷⁶⁷ Emine Meral Seçer'le 27 Aralık 2015, Pazar, 12. 30-13. 40 tarihinde yapılan görüşme.

⁷⁶⁸ *Akşam*, 14 Temmuz 1938, s. 12; <https://www.gastearsivi.com/gazete/aksam/1938-07-14/12>, (22Aralık 2022, 12. 35).

Manisa Halkevi I. Resim Sergisine katılan ressamalar. İbrahim Gökçen soldan üçüncü sıradadır.⁷⁶⁹

Türkiye'deki halkevlerinin ilk resim ve fotoğraf sergisi⁷⁷⁰ ve diğer çalışmalarıyla ilgili ulusal ve yerel gazetelerde geniş haberler yer almıştır. Ulus ve Cumhuriyet gazetelerinde yer alan⁷⁷¹ Halkevi şubelerinin yaptığı çalışmalarla ilgili⁷⁷² haberler ve sanata verilen önem çerçevesinde gelişme gösteren resim ve diğer sanat dallarıyla ilgili İbrahim Gökçen düşüncelerini Gediz dergisinde “*Manisa Halkevinin Güzel Sanatlar Faaliyetleri ve Fikir*”⁷⁷³ başlığıyla yayınlamıştır. Gökçen’in yazısı onun tarihçilikte olduğu kadar sanat alanında da önemli görüşlere sahip olduğunu göstermektedir.

Gökçen “*Manisa Halkevi, bütün diğer kolları gibi, güzel sanatlara da layık olduğu önemi vermiştir. Şehrimizin coğrafi yeri ve tarih boyunca medeniyet hareketlerinin daima ön plânda gelen mihrak oluşu göz önüne getirilince, güzel sanatlar vadisinde kazandığı değerli mevkii, kendisine yakıştırmamak elden gelmez.*”

⁷⁶⁹ *Akşam*, 14 Temmuz 1938, s. 12.

⁷⁷⁰ “Halkevleri birinci amatör resim ve fotoğraf sergisi”, *Ulus*, Sayfa:1,21 Mayıs 1940.

⁷⁷¹ “Halkevlerinin Dokuzuncu yıl Dönümü”, “Halkevleri ikinci resim ve fotoğraf sergisi”, *Ulus*, 23 Şubat 1941, s. 1; *Cumhuriyet*, “Ege Ressamları Sergisi açıldı”, 11 Temmuz 1945, s. 3; <https://www.gastearsivi.com/gazete/cumhuriyet/1945-07-11/3> (21 Aralık 2022, 11. 30).

⁷⁷² “Halkevlerinin 9 uncu yıl dönümü: Halkevlerinin bir sene içinde başardığı işler iftihar kaynaklarımızdan biridir”, *Ulus*, 23. 2. 1941, sayfa:5; Ayrıca “Manisa Halkevi resim sergisi” başlığıyla verilen ve İbrahim Gökçen’in ödül aldığı haber için: bkz. *Ulus*, 8 Şubat 1944, s. 2.

⁷⁷³ İbrahim Gökçen, “Manisa Halkevinin Güzel Sanatlar Faaliyetleri ve Fikir” *Gediz*, Sayı: 89, (28 Şubat 1946), s. 7. 8. 9.

girişyle başlayan yazısında⁷⁷⁴ İlkçağdan itibaren bölgede sanata verilen önem ve sanatçının ilham kaynakları üzerinde değerlendirmelerde bulunmaktadır.

“İlk çağlar tarihine böyle emsalsiz bir ilham ve zenginlik veren Gediz vadisinin ve onun incisi olan Manisa’nın güzel sanatlarda yüksek bir varlık göstermesi gayet tabiidir. Bununla beraber bu varlığı meydana çıkaran kabiliyetli evlatlarının, Türk aydınlarının da bu sonuçta büyük hissesini burada belirtmek lâzımdır.

Esasen Sipil doruklarında mamureler kuran ve kayalıklara ilâhların muazzam kabartmalarını / hâk eden o mitolojik nesil de bu günkü çocukların dedelerinden başka bir şey midir?.

Genç Manisalı, genç, bir inkılabın verdiği hızla az zamanda bas’ü badelmeyte şahit olmuş olan bu güzel yurdu yeniden yaptı; süsledi, ona lâıyk olduğu rengi verdi. Manisa, şimdi yirminci asrın modern şehirlerinden birini temsil ederken, aynı zamanda, taşıdığı tarihi güzellikler ve zenginlikleri ortaya kovmuş bulunmaktadır. Son Cihan savaşının, barışa kavuşan insanları, burasını ziyaret ettikleri zaman İyon medeniyetinin temelleri üstünde muhteşem Türk mamuresinin yükseldiğin hayret ve takdirle temaşa edeceklerdir. Bu mamurenin plânları, nerede yapıldı; ekipleri nerede teşkil edildi, yeni nesle yapıcılık ruh ve ilhamını, milliyet ve insanlık ideallerini aşıl原因 müessese neresidir? B manalı soruların t e k cevabı: Manisi Halkevidir!”⁷⁷⁵

Manisa halkevinin güzel sanatlar alanındaki faaliyetlerine gösterilen ilgi ve çalışmalar hakkında ise Gökçen: *“Şimdi bu milli kurumun akışı hissedilmeyen gür ve derin suların ahengine benzeyen alçak gönüllü çalışmalarından bir safhayı aydınlatalım: Bu safha, Manisi Halkevinin güzel sanatlar faaliyetidir. Bu faaliyet, iki paralel istikamette gelişmiş ve kendisini göstermiş bulunmaktadır. Birincisi müzik, İkincisi resim faaliyetidir.*

Bazı olaylar vardır ki, isbata ihtiyaç gösterirler. O fikirleri ortaya atabilmek, sonuçlar çıkarabilmek için vesikalara, grafik ve rakamlara başvurmak lâzım gelir. Manisa halkevinin müzik faaliyetini belirtmek için böyle bir külfete lüzum yoktur. Çünkü her Manisalı, fırsat buldukça halkevi salonuna uğrar ve orada piyano başında birkaç gencin çalıştığını görür yahut odalardan birinden keman ve mandolin seslerinin geldiğini işitir. Bunu görmek için- bu binaya sadece bir uğramak kâfidir. Memlekette müzik konseri dinlemek zevkini yaratan muhakkak ki Halkevi olmuştur. Şu

⁷⁷⁴ Gediz, Sayı: 89, (28 Şubat 1946).

⁷⁷⁵ İbrahim Gökçen, “Manisa Halkevinin Güzel Sanatlar Faaliyetleri ve Fikir” *Gediz*, Sayı: 89, (28 Şubat 1946), s. 7. 8. 9.

hâlde müzik faaliyeti, yaşayan bir mütaripo ile kendi kendini ispatlamıştır.

*Kesim faaliyetine gelince: Bunu okuyucularımızın gözleri önüne sermek için aşağıya bir liste koyduk. Bu liste, grafiklerin ve takımların en canlısıdır. Bunu Manisalılar için koyduk, dersek malumu ilâm etmiş oluruz. Bu rakamlar, memleket ölçüsündeki kültüre karşı verilmiş en muvafık ve açık bir hesaptır.*⁷⁷⁶

Gökçen bu ifadeleriyle Manisa Halkevi resim çalışmaları ve çalışmalara katılanların sayılarını vererek gösterilen ilgiyi haklı çıkarmış olmalarının gururunu yaşıyor olmalıdır.

Gökçen'in Manisa Halkevinin Dil, Tarih ve Edebiyat Şubesinde "Namık Kemal" üzerine yaptığı konuşması ve 25 Şubat 1940 tarihinde açtığı resim sergisindeki "Keçeciler" adlı tablosunun ikinci seçilmesi, 15 liralık ödülü almaya hak kazandığı haberi Gediz'in 35. sayısında da duyurulmaktadır.⁷⁷⁷

Gökçen'in tarihçiliğinin yanı sıra iyi bir ressam olduğu bilinmektedir. Manisa Halkevinde açılan sergiler ve sergilerde dereceye giren eserler arasında İbrahim Gökçen'in yaptığı tablolar dikkat çekmektedir. Bunlardan birisi Şubat 1941 tarihinde Gediz'de duyurusu yapılan "Kadın" tablosunun üçüncü olarak seçilmesidir. "İkinci amatör resim sergimiz 8. 1. 1941 Çarşamba törenle açılmıştır. Sergiye 12 ressam 32 eserle iştirak etmiştir. İbrahim Gökçen'in "Kadın" tablosu üçüncü seçilmiştir."⁷⁷⁸

Gökçen'in "Manisa Halkevinin Güzel Sanatlar Faaliyetleri ve Bir Fikir"⁷⁷⁹ yazısında güzel sanatların teşvik edilmesi, geliştirilmesi, sanat eserlerinin turizme kazandırılması gibi konuları dikkat çekmiş ve Manisa Halkevinin düzenlediği resim sergilerinin tablosu yıllara göre verilmiştir.

"Resim faaliyetlerine gelince: Bütün okuyucularımızın gözleri önüne sermek için aşağıya bir liste koyduk. Bu liste, grafiklerin ve rakamların en canlısıdır. Bunu Manisalılar için koyduk dersek malumu ilam etmiş oluruz. Bu rakamlar memleket ölçüsündeki kültüre karşı verilmiş en muvafık ve açık bir hesaptır.

Bu rakamlar incelenince görülür ki, amatör ve tablo sayısı, açılış tarihlerinden itibaren memnuniyet verici bir yükseliş kaydetmektedir. Arada elemanların asker olması gibi arızalara rağmen yükselişini devam ettirmiş olması da ayrıca zikre şayandır. Birinci, ikinci ve üçüncü gelen eserlere verilen mükafatlar da mütenasiben

⁷⁷⁶ Gediz, Sayı: 89, (28 Şubat 1946), s. 7, 8.

⁷⁷⁷ Gediz, C. 3, Sayı: 35, (1. 3. 1940), s. 16, 17.

⁷⁷⁸ Gediz, C. 4, Sayı: 46, (Şubat 1941), s. 14.

⁷⁷⁹ İbrahim Gökçen, "Manisa Halkevinin Güzel Sanatlar Faaliyetleri ve Bir Fikir", Gediz, C. 8, Sayı: 89, (28 Şubat 1946), s. 6, 7, 8.

arttırılmıştır. Bunun bir manası vardır: Amatörü teşvik etmek, kendine güvendirmek.

Mükâfatların isabetle verildiğini göstermek için her yıl amatörlerimizden müsait olanları Ankara'da açılan genel sergide mükâfat ve derece kazanmış olmakta bulunmuş olmalarını söylemek kafidir.”⁷⁸⁰

Manisa Halkevi Amatör Resim Sergileri⁷⁸¹

Tarihi- Amatör ressam sayısı -Tablo Sayısı -Verilen Mükâfatlar

1940	8	25	10-15-20
1941	12	32	10-15-20
1942	7	33	15-20-25
1943	25	62	15-20-25
1944	12	47	15-20-25
1945	14	83	25-30-40
1946	19	92	25-30-40

Manisa Halkevi Amatör Resim Sergileri			
Tarihi	Amatör sayısı	Tablo sayısı	Verilen mükâfatlar L İ R A
1940	8	25	10, 15, 20
1941	12	32	10, 15, 20
1942	7	33	15, 20, 25
1943	25	62	15, 20, 25
1944	12	47	15, 20, 25
1945	14	83	25, 30, 40
1946	19	92	25, 30, 40

Tarihi Amatör Ressam Sayısı Tablo Sayısı Ve Verilen Mükâfatlar⁷⁸²

Halkevlerinin bünyesinde özellikle yaz aylarında gerçekleştirilen resim kursları, açılan amatör resim yarışmaları ve düzenlenen sergilerde dereceye giren eserlerinin Ankara Halkevi tarafından da değerlendirildiği anlaşılmaktadır. Konuyla ilgili CHP Genel Sekreterliği tarafından 1940 yılında düzenlenen *Halkevleri Amatör*

⁷⁸⁰ İbrahim Gökçen, “Manisa Halkevinin Güzel Sanatlar Faaliyetleri ve Bir Fikir”, *Gediz*, C. 8, Sayı:89, (28 Şubat 1946), s. 7, 8.

⁷⁸¹ *Gediz*, C. 8, Sayı:89, (28 Şubat 1946), s. 7, 8.

⁷⁸² *Gediz*, C. 8, Sayı:89, (28 Şubat 1946),s. 7, 8.

Resim ve Fotoğraf Sergisi'nde Gökçen'in "*Keçeciler*" tablosunun ikinciliği elde ettiği görülür. 1941'de ise Gökçen'in "*Kadın*" tablosu para ödülüne layık görülmüştür.⁷⁸³

Manisa Halkevinin düzenlediği ilk amatör resim sergisi 29. 3. 1940 tarihi ile 8. 4. 1940 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Sergiye 15 amatör ressamın katıldığı ve dereceye girenlerden birinciye 15, ikinciye 10, üçüncüye 5 liralık nakdi mükafat verildiği kaydedilmektedir. Derece giren eserlerin 9. 4. 1940 ve 471 sayılı posta paketleme numarası ile CHP Genel Sekreterliğine gönderildiği anlaşılmaktadır.⁷⁸⁴ Manisa Halkevinin düzenlediği birinci amatör resim yarışmasında İbrahim Gökçen'in eserinin bulunup bulunmadığı belli değildir. Ancak Gökçen'in Gediz dergisinin 89. sayısında⁷⁸⁵ verdiği bilgilerden hareketle Gökçen'in de eserinin de bulunduğu göstermektedir.

1941 tarihinde yapılan Manisa Halkevi İkinci Amatör Resim Yarışması.⁷⁸⁶ İkinci Amatör Resim ve Fotoğraf Sergisine katılan, ödül alan ve dereceye katılan sanatçılar ve eserleri⁷⁸⁷ ve kaç kişinin yarışmaya katıldığı ve hangi eserlerin olduğuna dair bilgiler mevcuttur. Manisa Halkevinin 2. Amatör Resim ve Fotoğraf Yarışmasının 12. 11. 1940 tarihinde ziyarete açıldığına dair CHP Genel Sekreterliğine gönderdiği yazısından anlaşılabacağı üzere yarışmaya İbrahim Gökçen'in de içinde bulunduğu 12 ressam 32 eserle yarışmaya katılmıştır. Yarışma sonunda İbrahim Gökçen'in eseri ödüle layık görülmüş ve ödül olarak 75 TL İş Bankasına yatırılmıştır.⁷⁸⁸

CHP Genel Sekreterliği adına Bolu mebusu Dr. Zihni Ülgen tarafından İbrahim Gökçen'e verilen ödülle ilgili bilgi 8 Mart 1941 tarihine aittir.⁷⁸⁹ Manisa Halkevi Başkanı Azmi Önakin'in CHP Genel Sekreterliğine gönderdiği 15 Mart 1941 tarihli

⁷⁸³ Güneş ve Güneş, "Cumhuriyet Döneminde Manisa'nın", s. 61, 63, 64.

⁷⁸⁴ *Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi*: Belge Tarihi: 6. 10. 1948-00. 00. 0000, Dosya Eki: 5. BÜRO, Yer Bilgisi: 976- 783 – 3, Kurum: 490-1-0-0 / CUMHURİYET HALK PARTİSİ.

⁷⁸⁵ *Gediz*, C. 8, Sayı:89, (28 Şubat 1946,),s. 7, 8.

⁷⁸⁶ 8. 1. 1941'de Manisa Halkevi'nin Düzenlediği İkinci Amatör Resim Yarışması Katılan Eserler ve Ressamlar. *Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi*: Belge Tarihi: 6. 10. 1948-00. 00. 0000, Dosya Eki: 5. BÜRO, Yer Bilgisi: 976- 783 – 3, Kurum: 490-1-0-0 / CUMHURİYET HALK PARTİSİ; İkinci Amatör Resim ve Fotoğraf Sergisine katılan sanatçılar ve eserleri ile ilgili hakkında (Ekler: Ressam İbrahim Gökçen); Halkevleri İkinci Amatör Resim ve Fotoğraf Sergisinde dereceye giren İbrahim Gökçen'in ödülü ile ilgili (Ressam İbrahim Gökçen, EK D. 3. Resim. 2).

⁷⁸⁷ Belge Özeti : Manisa Halkevi'nin açtığı resim ve fotoğraf sergisinde derece alan eserler. Yer Bilgisi: 976 - 783 – 3, Dosya Ek : 5. BÜRO, Belge Tarihi: 06.10.1948-00.00.0000, Kurum : 490-1-0-0 / CUMHURİYET HALK PARTİSİ; <https://katalog.devletarsivleri.gov.tr/Sayfalar/eSatis/BelgeGoster.aspx?ItemId=381263&Hash=23E6E6BEC9048C3859FAA78E6095F417688CB1938A64876CF81AF9233393E3CE&Mi=53> (01.06.2023, 11.02).

⁷⁸⁸ Halkevleri İkinci Amatör Resim ve Fotoğraf Sergisinde dereceye giren İbrahim Gökçen'in ödülü (Ekler: Ressam İbrahim Gökçen).

⁷⁸⁹ Halkevleri resim yarışmasında ödül kazanan İbrahim Gökçen'le ilgili CHP Genel Sekreterliğinin yazısı (Ekler: Ressam İbrahim Gökçen).

yazısında⁷⁹⁰ tevcih edilen ödül ve para için teşekkür edilmiştir.

CHP Genel Sekreterliğinin İbrahim Gökçen'e verilen ödülle ilgili 8. 3. 1941 tarihli yazısında⁷⁹¹ “Halkevleri ikinci amatör resim ve fotoğraf sergisinde derece kazanan İbrahim Gökçen'e mükafat olarak verilmek üzere İş Bankasıyla emrinize (75) lira gönderilmiştir. (...) C. H. P. Genel Sekreteri A. Bolu Mebusu Dr. Zihni Ülgen.⁷⁹²

Halkevleri üçüncü amatör resim ve fotoğraf sergisine İbrahim Gökçen'in ‘Kahve pişiren kadın’, ‘Tezgâh’, ‘Helvacılar’, ‘Genç kız’, ‘Kadın’, ‘Çocuk ve kedi’ isimli eserleriyle yarışmaya katıldığı ve eserlerinin figür, kompozisyon ve portre çalışmaları olduğu anlaşılmaktadır.⁷⁹³

15. 1. 1942. Manisa Halkevi Üçüncü Amatör Resim Yarışmasına⁷⁹⁴ katılan sanatçılar ve eserlerinin listesi verilmektedir. Buna göre İbrahim Gökçen'in yarışmaya altı eserle katıldığı görülmektedir. Eserlerinin ‘Kadın Portresi’, ‘Erkek Portresi’, ‘Çamaşırcı Kadın’, ‘Mangal Başında’, ‘Kahve Ocağı’ ve ‘ Mehmetçikler’ isimlerini taşıdığı anlaşılmaktadır.

Üçüncü Amatör Resim ve Fotoğraf Sergisine katılan sanatçılar ve eserleriyle ilgili 28 Mart 1942 tarihinde Manisa Halkevi reis vekili Kâmil Aksoy tarafından CHP Genel Sekreterliğine yarışmayla ilgili bilgi vermiştir.⁷⁹⁵

17. 1. 1943 Manisa Halkevi Dördüncü Amatör Resim Yarışmasına⁷⁹⁶ katılan

⁷⁹⁰ Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi, 15 Mart 1941, Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi, 8 Mart 1941, Belge Tarihi: 6. 10. 1948-00. 00. 0000, Dosya Eki: 5. BÜRO, Yer Bilgisi: 976- 783 – 3, Kurum: 490-1-0-0 / CUMHURİYET HALK PARTİSİ.

⁷⁹¹ Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi, 15 Mart 1941, Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi, Belge Tarihi: 6. 10. 1948-00. 00. 0000, Dosya Eki: 5. BÜRO, Yer Bilgisi: 976- 783 – 3, Kurum: 490-1-0-0 / CUMHURİYET HALK PARTİSİ; <https://katalog.devletarsivleri.gov.tr/Sayfalar/eSatis/BelgeGoster.aspx?ItemId=381263&Hash=23E6E6BEC9048C3859FAA78E6095F417688CB1938A64876CF81AF9233393E3CE&Mi=53> (01.06.2023, 11.05)

⁷⁹² Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi, 15 Mart 1941, Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi, Belge Tarihi: 6. 10. 1948-00. 00. 0000, Dosya Eki: 5. BÜRO, Yer Bilgisi: 976- 783 – 3, Kurum: 490-1-0-0 / CUMHURİYET HALK PARTİSİ.

⁷⁹³ 8. 1. 1941'de Manisa Halkevi'nin Düzenlediği İkinci Amatör Resim Yarışması Katılan Eserler ve Ressamlar. Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi; Belge Tarihi: 6. 10. 1948-00. 00. 0000, Dosya Eki: 5. BÜRO, Yer Bilgisi: 976- 783 – 3, Kurum: 490-1-0-0 / CUMHURİYET HALK PARTİSİ.

⁷⁹⁴ 15. 1. 1942'de Manisa Halkevi'nin Düzenlediği Üçüncü Amatör Resim Yarışması Katılan Eserler ve Ressamlar. Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi. Belge Tarihi: 6. 10. 1948-00. 00. 0000, Dosya Eki: 5. BÜRO, Yer Bilgisi: 976- 783 – 3, Kurum: 490-1-0-0 / CUMHURİYET HALK PARTİSİ.

⁷⁹⁵ Manisa Halkevi Üçüncü Amatör Resim Yarışması. (EK.D.3, Resim, 4); Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi. Belge Tarihi: 6. 10. 1948-00. 00. 0000, Dosya Eki: 5. BÜRO, Yer Bilgisi: 976- 783 – 3, Kurum: 490-1-0-0 / CUMHURİYET HALK PARTİSİ. (Ekler: Manisa Halkevi Üçüncü Amatör Resim Yarışması)

⁷⁹⁶ 17. 1. 1943'de Manisa Halkevi'nin Düzenlediği Dördüncü Amatör Resim Yarışması Katılan Eserler ve Ressamlar. Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi. Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi. Belge Tarihi: 6. 10. 1948-00. 00. 0000, Dosya Eki: 5. BÜRO, Yer

31 eser arasında İbrahim Gökçen'in 'Çamaşır yıkayan kadın', 'Losturacı', 'Kalaycılar', 'Genç kız', 'Parkta bir köşe' isimli beş eserle katıldığı anlaşılmaktadır. Eserleri portre, figür, kompozisyon, peyzaj türünden yağlı boya tablolardan oluşmaktadır.

CHP Genel Sekreterliğinin 16. 3. 1943 tarihli Manisa Halkevlerine hitaben Resim Sergisine Katılım Daveti⁷⁹⁷ CHP Genel Sekreteri adına Kırklareli Mebusu N. Kansu'dan gelmiştir. Mektupta serginin Halkevlerinin on birinci yıl dönümünde açıldığı ve sergiye 23 halkevinin eserleriyle iştirak ettiği ifade edilmektedir. Mektupta derece alan eserler ve halkevleri tebrik edilmektedir.⁷⁹⁸

Manisa Halkevi Beşinci Resim Yarışması Sonuçları⁷⁹⁹ Manisa Halkevi Başkanı Azmi Önakın tarafından 30/01/1944 tarihinde CHP Genel Sekreterliğine 4.Şubat 1944 tarihinde ulaşan halkevi bünyesinde açılan Beşinci Amatör Resim Sergisinin 24/1/1944 tarihinde 12 ressamın 47 eserle katılım sağladığına dair bir mektup gönderilmiştir. Mektupta İbrahim Gökçen'in 'Hallaç' tablosunun ikincilik ödülü aldığı ve ikincilik ödülü olarak 25 TL nakdi mükafat verildiği anlaşılmaktadır. Ayrıca İbrahim Gökçen'in eserinin de bulunduğu ilk üçe giren eserlerin 31/1/1944 tarihinde Ankara'ya gönderildiği ifade edilmektedir.⁸⁰⁰

Ankara Halkevinde Açılan Altıncı Resim Yarışması Sonuçları.⁸⁰¹ CHP İl İdare Kurulu Başkanı Kenan Çapan tarafından 9 Temmuz 1945 tarihinde CHP genel Sekreterliğine gönderilen yazıda Manisa Halkevinde açılan Türkçe kursu ve Ankara Halkevinde açılan altıncı resim yarışmasında ödül kazanan İbrahim Gökçen'in de içinde bulunduğu sanatçılara makbuz karşılığında ödüllерinin verildiği ifade edilmektedir.⁸⁰² Ayrıca 25 Mayıs 1945 tarihli yazıda İbrahim Gökçen'e Türkiye İş

Bilgisi: 976- 783 – 3, Kurum: 490-1-0-0 / CUMHURİYET HALK PARTİSİ. (Ressam İbrahim Gökçen, Manisa Halkevi Üçüncü Amatör Resim Yarışması. EK. D. 3, resim 4)

⁷⁹⁷ Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi. Belge Tarihi: 6. 10. 1948-00. 00. 0000, Dosya Eki: 5. BÜRO, Yer Bilgisi: 976- 783 – 3, Kurum: 490-1-0-0 / CUMHURİYET HALK PARTİSİ.

⁷⁹⁸ Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi. Belge Tarihi: 6. 10. 1948-00. 00. 0000, Dosya Eki: 5. BÜRO, Yer Bilgisi: 976- 783 – 3, Kurum: 490-1-0-0 / CUMHURİYET HALK PARTİSİ.

⁷⁹⁹ 4 Şubat 1944. Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi. Belge Tarihi: 6. 10. 1948-00. 00. 0000, Dosya Eki: 5. BÜRO, Yer Bilgisi: 976- 783 – 3, Kurum: 490-1-0-0 / CUMHURİYET HALK PARTİSİ. (Manisa Halkevi Beşinci Amatör Resim Yarışması. EK D. 3, resim 6)

⁸⁰⁰ 4 Şubat 1944. Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi. Belge Tarihi: 6. 10. 1948-00. 00. 0000, Dosya Eki: 5. BÜRO, Yer Bilgisi: 976- 783 – 3, Kurum: 490-1-0-0 / CUMHURİYET HALK PARTİSİ. (Manisa Halkevi Beşinci Amatör Resim Yarışması. EK D. 3, resim 6)

⁸⁰¹ 9 Temmuz 1945, Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi. Belge Tarihi: 6. 10. 1948-00. 00. 0000, Dosya Eki: 5. BÜRO, Yer Bilgisi: 976- 783 – 3, Kurum: 490-1-0-0 / CUMHURİYET HALK PARTİSİ.

⁸⁰² 9 Temmuz 1945, Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi. Belge Tarihi: 6. 10. 1948-00. 00. 0000, Dosya Eki: 5. BÜRO, Yer Bilgisi: 976- 783 – 3, Kurum: 490-1-0-0 / CUMHURİYET HALK PARTİSİ; Manisa Halkevi Altıncı Amatör Resim Yarışması, (EK D.3, resim 7)

Bankası Ankara Merkez Müdürlüğünün yazısına istinaden 40 lira ödendiği 10 kuruşluk pul kesintisi yapıldığı belirtilmektedir.⁸⁰³

CHP Genel Sekreterliği ve Ankara Halkevinin düzenlediği Altıncı Resim Yarışmasında İbrahim Gökçen'e verilen 23 Mayıs 1945 tarih ve 5/ 22774 sayılı ödül makbuzunda⁸⁰⁴ “Ankara Halkevinde açılan 6 ıncı amatör sergisinde resimden 8 inciliği kazanan Manisa Halkevinden İbrahim Gökçen'e mükafat olarak”⁸⁰⁵ ifadelerine yer verilmektedir.

İbrahim Gökçen'in iyi bir ressam⁸⁰⁶ olduğu aldığı çeşitli derece ve ödüllerle tescillenmiştir.⁸⁰⁷

İbrahim Gökçen'in Ege ressamı sergisinde ikinciliği kazandığına dair 11 Temmuz 1945 tarihli Cumhuriyet gazetesinde şu bilgilere yer verilmektedir: “Bugün İzmir Halkevinde 34 ressamın 135 tablosundan mürekkep Ege ressamı sergisi törenle açılmış, Güzel Sanatlar Akademisi, profesörlerinden ve sanatkarlardan müteşekkil birinciliği İzmir'den ressam Abid Elder'e, ikinciliği Manisa'dan İbrahim Gökçen'e, üçüncülüğü Akhisar'dan ressam Abdi Dikmen'e vermiştir.”⁸⁰⁸

Gökçen'in yağlı boya ve karakalem çalışmalarıyla portre, figür, tablo, kompozisyon ve peyzaj türünden yapmış olduğu resimlerine kitaplarında da görmek mümkündür.

Yazmış olduğu bazı kitaplarının kapakları başta olmak üzere bazı kitaplarının içeriğinin adeta sanat galerisi görünümünde olduğu görülen İbrahim Gökçen'in boş zamanlarında Manisa'nın değişik yerlerinde elinde fırça ve sehпасı ile resim yaparken gören ve saatlerce onu seyreden arkadaş⁸⁰⁹ ve öğrencilerinin anlatımlarından da

⁸⁰³ Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi. Belge Tarihi: 6. 10. 1948-00. 00. 0000, Dosya Eki: 5. BÜRO, Yer Bilgisi: 976- 783 – 3, Kurum: 490-1-0-0 / CUMHURİYET HALK PARTİSİ; EK. 11. Manisa Halkevi Altıncı Amatör Resim Yarışması, Resim. 2. Belgeyi kullanmama izin veren Sayın Erkan Akbalık Beye teşekkür ederim.

⁸⁰⁴ 4 Şubat 1944. Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi. Belge Tarihi: 6. 10. 1948-00. 00. 0000, Dosya Eki: 5. BÜRO, Yer Bilgisi: 976- 783 – 3, Kurum: 490-1-0-0 / CUMHURİYET HALK PARTİSİ.

⁸⁰⁵ Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi. Belge Tarihi: 6. 10. 1948-00. 00. 0000, Dosya Eki: 5. BÜRO, Yer Bilgisi: 976- 783 – 3, Kurum: 490-1-0-0 / CUMHURİYET HALK PARTİSİ; Altıncı Resim Yarışmasında İbrahim Gökçen'e verilen mükafat makbuzu (Manisa Halkevi Altıncı Amatör Resim Yarışması. EK D.3, resim 8)

⁸⁰⁶ Birinci, “İbrahim Gökçen”, s. 185-201.

⁸⁰⁷ Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi. Belge Tarihi: 6. 10. 1948-00. 00. 0000, Dosya Eki: 5. BÜRO, Yer Bilgisi: 976- 783 – 3, Kurum: 490-1-0-0 / CUMHURİYET HALK PARTİSİ

⁸⁰⁸ Cumhuriyet, “Ege Ressamları Sergisi açıldı”, 11 Temmuz 1945, s. 3; <https://www.gastearsivi.com/gazete/cumhuriyet/1945-07-11/3> (21 Aralık 2022, 11. 30).

⁸⁰⁹ Mehmet Ersal, Nazik Erik Hayatı, Eserleri ve Fikir Dünyası, Türkiye Ekonomik ve Sosyal araştırmalar Vakfı Yay. Ankara, 2002, s. 31; Kemal Yurdakul Aren, Çaybaşı'ndan Manisa'ya, Kubbealtı Yay. 2. Baskı, İstanbul 2010, s. 13; Sadık Karagöz, Manisa İli Kütüphaneleri, Manisa İli Merkez kütüphaneleri Koruma ve Geliştirme Yayını, 1971

anlaşılabacağı üzere Gökçen çok yönlü bir kültür insanıdır. *”İbrahim Gökçen, 1937-1957 tarihlerinde Manisa Lisesinde tarih ve coğrafya öğretmenliği yaptı. Manisa Lisesi ortaokulla birlikte altı yıldır. Lise ve ortaokulda aynı bahçe ve binada öğrenim olurdu.*

1952-53-54 yılları içinde tarih ve coğrafya öğretmenimdi. Yumuşak huylu, sakin bir kişiydi. Hiddetlenip bağırıldığını hiç duymadık. Öğrencileriyle iyi geçinir, takılır ve şakalaşır.

Karakalem, yağlı boya resim yapardı. Resmi güzel olan öğrencileri bilirdi. Coğrafya dersinde yapılan haritaları ve içinin işlenmesine önem verirdi.

Arada birkaç öğrenciyi evine çağırırdı. Evinden üç ayaklı resim sehpasını ve boya kutusunu alır taşırdık. Dağ yamaçlarına veya tarihi eserlerin yakınına giderdik. Gördüklerinin resmini çizer, boyardı. Eşyalarını getiren bizleri bir müddet sonra eve gönderirdi. Resim yaparken seyretmeye bayılırdık. Aklımda kalan Çaybaşı’ndaki “Revak Sultan Türbesi” resmini birkaç gidişte bitirebildi.”⁸¹⁰

İbrahim Gökçen resim yaparken 1950’li yıllar. (Arkadaşları, öğrencileri ve boya sandığı. Aile arşivi)

“İbrahim Bey’in en üstün taraflarından birisi insancıl, sevecen yapısı, dersi sevdirmesinin yanı sıra ben onun ressamlığını babamla olan muhabbetlerinden, bizim dükkâna gidip gelmelerinden dolayı çok iyi bilirim. Babam inşaat malzemeleri ve boya satardı. İbrahim Bey gelip bizden boya alırdı. Daha ilkökula başlamadan önce

⁸¹⁰ Ahmet Metin Öner (1939 Manisa) 30 Ocak 2016 tarihinde yapılan görüşme.

tanıdım İbrahim Bey'i. Biz orada oynar ve babamla olan konuşmalarını dinlerdik."⁸¹¹

"Size bir hatıramı anlatmak isterim. O zamanın şartlarında bugünkü teknik imkanlar olmadığından kitabında belirttiği vakıfların resimlerini karakalemle çiziyordu. Yazımın yanında sunacağım resimlerden birini çizerken biz de birkaç çocuk orada gezinirken İbrahim Gökçen hocamıza rastladık. Çizdiği resim Hatuniye Camii ve bugün kadınlara ayrılan mektepti. Şimdiki Çarşı Bulvarı ile Uzun Çarşı'nın birleştiği meydanda (O zamanlar Amele Pazarı olarak anılırdı) tualini koymuş çalışırken bir süre seyrettik."⁸¹²

İbrahim Gökçen'in *"Tarihte Saruhan Köyleri"*⁸¹³ kitabının kapak çalışmasında olduğu gibi birçok eserinde resimleri bulunmaktadır. *"Turist Gözüyle Manisa"*⁸¹⁴ kitabının kapak resmi başta olmak üzere Manisa Halkevi Binası, Çaybaşı Akbaldır mecrasından bir görünüş, Moris Şinasi Hastanesinin uzaktan görünüşü, Hükümet yanı, tuhafiyeci ve meyve, manav, üzüm salkımlı kız⁸¹⁵ gibi 8 tablosu bulunmaktadır. Bunlardan bir kısmı kara kalem çalışması diğerleri ise yağlı boya renkli tablolarıdır.

*"XVI. ve XVII. Asırlarda Saruhan Zaviye ve Yatırlar"*⁸¹⁶ eserinin kapak çalışması İbrahim Gökçen'e aittir. İbrahim Gökçen yapmış olduğu resimlerin bazılarının altında sadece isim ve soyadının baş harflerini büyük harfle (İ. G) yazarken bazı resimlerinde isim ve soyadının tamamını, bazılarında ise adı soyadı ve resmin yapılış tarihi bulunmaktadır.

*"Saruhan'da Yürük ve Türkmenler"*⁸¹⁷ kitabının kapak çalışması İbrahim Gökçen'e aittir. *"Manisa'da Deri Sanatları Tarihi"*⁸¹⁸ kitabının kapağında her ne kadar İbrahim Gökçen'e ait bir ibare bulunmamakaysa İbrahim Gökçen'in resimleri bir bütün olarak değerlendirildiğinde kitabın kapak çalışmasının kendisine ait olduğunu söylemek mümkündür. Kitapta eski tabakhanenin bulunduğu yerlerden

⁸¹¹ Prof. Dr. Övünç Günhan (1934 Manisa) Erdoğan Uncu (28. 10. 1932 Manisa). 11 Mart 2016 Cuma günü 17. 00-18. 30 saatleri arasında Övünç Beyin İzmir Alsancak/ Konakta bulunan muayenehanesinde gerçekleştirilen görüşme.

⁸¹² Tezcan Karadaşman (1937, Manisa) 19 Aralı 29014'ten 26 Temmuz 2022 tarihine kadar yapılan görüşmeler.

⁸¹³ İbrahim Gökçen, *Tarihte Saruhan Köyleri*, Berksoy Basımevi, İstanbul 1950.

⁸¹⁴ İbrahim Gökçen (Çağatay M. Uluçay, M. Rauf İnan, Azmi Önakin), *Turist Gözüyle Manisa*, Marifet basımevi, İstanbul, 1945.

⁸¹⁵ *Turist Gözüyle Manisa*, s. 16, 24, 25, 32, 40, 41, 42.

⁸¹⁶ İbrahim Gökçen, *XVI. ve XVII. Asırlarda Saruhan Zaviye ve Yatırlar*, Marifet Basımevi, İstanbul, 1946.

⁸¹⁷ İbrahim Gökçen, *Saruhan'da Yürük ve Türkmenler*, Marifet Kitabevi, İstanbul, 1946.

⁸¹⁸ İbrahim Gökçen, *Manisa'da Deri Sanatları Tarihi*, Marifet Basımevi, İstanbul 1945.

Çaybaşı (Akbaldır) vadisi, Serabat deresi, tabakhane binaları ve işçiler, Manisa’da esnaf şeyhi olan Rüstamzade Hacı Mehmet Efendi’nin karakalem portresi, manda derilerinin harca gömülmesi, deri üzerindeki etlerin kazınması, derilerin kurumaya alınması⁸¹⁹ gibi Gökçen tarafından yapılan 8 resim bulunmaktadır.

İbrahim Gökçen’in “*Manisa Tarihinde Vakıflar ve Hayırlar*”⁸²⁰ kitabını tarihi eser olduğu kadar bir sanat eseri olarak da görmek mümkündür. Kapak deseninde yer alan motiflerden başlayarak iki ciltlik eserin sanat tarihçileri tarafından ayrıca ele alınması gerektiğini düşünüyoruz. Eserde Saruhan Bey Türbesi, Ali Bey Camii, İlyas Bey Mescidi Aynı Ali Camii ve Türbesi, Karaköyde Hanaltı (Banisi belli olmayan) ve Sadıkzade zebili, Çeşnigir Camii, Defterdar Mahmutefendi Camii (Arabalanında), Dervişali camii ve Yarhasanlar Mahallesinde üstü örtülü kuyu, Dilşikar Camii, Hamamı ve Çeşmesi, Karahisar Mahallesinde bir çeşme, İbrahim çelebi mahallesinde Gülgün hatuna ait olması muhtemel bir başka çeşme, Gülgün Hatunun hamamı (Birinci plandaki harabe), Karaköyde İvazpaşa camii ve Mübarekoğlu Çeşmesi, Hafsa Sultan Külliyesi anlatılırken Hafsa Sultan camii resmi çizilmiş ve resmin altında İ-G, 2-IV- 46 şeklinde isim ve soyadının baş harfleriyle resmin yapıldığı tarih verilmiştir. Derdiler Çeşmesi ve Hacıyahya Camii, Babakuyusu mahallesindeki bir çeşme ile Hakibaba Mescidi, Hatuniye Camii ve Mektebi, Sipahıazarında Rum Mehmet Paşa Bedesteni kapısı, Hüsnüşah Sultanın Kurşunlu Hanından bir köşe, Alaybeyi Ferhadağa Mektebi ve Hüstrevağa Camii, Hamamı, İbrahim Çelebi Camii, Sinanbey Medresesi kapısı, Ulu Camii ve Serabat Camii, İvazpaşa Camii, Mübarekoğlu’nun Kaval Çeşmesi, Narlıca Çeşmesi, Vakvak Tekkesi ve Lala Paşa Camii, Muradiye Camii, Medrese ve İmareti, Molla Şaban camii yanında Süleyman Paşa Çeşmesi (Muahhar devirde), Mollaşaban, eski adı ile, Bektaşikebir mahallesinde bir Sıbyan mektebi, Kuyualanından bir görünüş (Burada küçük İki Lüleli Camii vardı). İlyasıkebir mahallesinde bir çeşme, Kilise tımarı yanında) Üç Oluklu Çeşme, (1090’dan sonra yapılmıştır; muahhardır). Alttaki: Vankulu Çeşmesi, Serabat’ta, Danişmenthalil Mahallesinde Yakutağa Mektebi ve Kömür Loncası yanında (Eski Hamzabey Hamamı) Alaca Hamam, Göktaşlı Camiinin bugünkü hali, İmadeddin çeşmesinin Rumi 1326’da yapılan tamirden sonraki hali⁸²¹, kitabın sonunda İbrahim Gökçen

⁸¹⁹ İbrahim Gökçen, *Deri Sanatları Tarihi*, s. 8, 16 vd.

⁸²⁰ İbrahim Gökçen, *Manisa Tarihinde Vakıflar ve Hayırlar-I, II*, İstanbul Marifet Kitabevi, I. Cilt. 1946, II. Cilt 1950.

⁸²¹ İbrahim Gökçen, *Manisa Tarihinde Vakıflar ve Hayırlar-I*, s. 37, 45, 53, 59, 67, 71, 75, 101, 105, 119, 123, 140, 144, 155, 159, 163, 173, 185, 193, 207, 219, 237, 241, 259, 269, 277, 297.

tarafından Yakut Ağa Mektebinin 1:5 M. ebadında çizimi yapılmıştır. Böylece “*Manisa Tarihinde Vakıflar ve Hayırlar-I*” kitabında Gökçen tarafından bir kısmı günümüze kadar gelememiş bulunan 28 eserin çiziminin yapıldığı anlaşılmaktadır.

“*Manisa Tarihinde Vakıflar ve Hayırlar*” kitabının II. cildinde ise kapak çalışmasından itibaren İbrahim Gökçen’e ait birçok çizim bulunmaktadır. Kitabın giriş bölümünde Muradiye Camii’nin 1:100 ölçekli çizimi verilmiştir.⁸²² İkinci cildin 21. sayfasından itibaren mimari eserlerin motifleri büyük bir ustalıkla çizilmiş görülmektedir. Ulucamii minaresinin şerefesi altında gövdeyi kaplayan tuğla motifler”, Gülgün Hatun’un Dere mescidinin batı duvarında bulunan tuğla motifler, Alibey Camii şerefesinde aşağı kısmı kaplayan tuğla motiflerden iki grup, İvaz Paşa Camii minaresi şerefesinin hemen altındaki tuğla motiflerle olukların başlangıcı, Hatuniye Camiinin kible tarafındaki pencerelerden ikisinin kemeri, Kaval çeşmesinin cephesi, Manisa’nın Karaköy semtinde bulunan Mübarekoğlu çeşmesinin kemerinde bulunan tuğla motifler (bu çeşme Attar Ece camiinin doğusundadır), Sultan Camii iç medresesi dersiam kubbesi doğu pencerelerinden ikisine ait kemerlerden biri, 43. sayfada Karaosmanoğlu Ahmet Ağa ve Ahmet efendi bahsinden sonra karakalem cami çizimleri, İzzet Paşa Çeşmesi ve Kenzi Hasan Efendi Tekkesinin yeri, Muradiye namıyla anılan Karaosmanzade Hüseyin Ağa kütüphanesi, Boğmaklıoğlu İsmail Efendi mescidi, Fındıkoğlu adıyla anılan çeşme ve Ebekuyusu, Yiğitbaşı Dergahının arsası ve Seyyidhoca mescidi, Hafsa Sultan(Kanuninin annesi) Darüşşifası, Hafsa Sultan Hamamı, Hamza efendi Camii (Bugünkü hali), Molla Şaban Camii yanında Süleyman Paşa Çeşmesi, 31. 8. 1948 tarihinde ise Ulu Camii yanında darphane olduğu söylenen bina resmini çizmiştir. İmir Çavuş Mescidi (Yarhasanlar Mahallesinde) ve Yeni Çeşme üstte, Ulucamii Medresesinin içinden bir görünüş, solda kapı İshak Çelebinin türbesine aittir, Ulucamii (Murat III.) Medresesinin kapısı, Muradiye Camiinin bahçe duvarına sonradan yapılan çeşmeler⁸²³ gibi çoğunluğu karakalem çizimi olan 23 resim bulunmaktadır. İbrahim Gökçen “*Manisa Tarihinde Vakıflar ve Hayırlar*” eserinde toplan 51 resim kullanmıştır. Bu resim ve çizimlerin tamamını kendisi yapmıştır.

İbrahim Gökçen’in resim sergisi ve sanatıyla ilgili haberlerden birisi de “*İzmir Halkevinde Resim Sergisi*” başlığıyla Işık gazetesinde özel kutu içinde verilmiştir.

⁸²² İbrahim Gökçen, *Manisa Tarihinde Vakıflar ve Hayırlar-II*, İstanbul, 1950, Giriş bölümü.

⁸²³ İbrahim Gökçen, *Manisa Tarihinde Vakıflar ve Hayırlar-II*, s. 21, 25, 29, 31, 33, 35, 43, 71, 79, 85, 89, 121, 143, 145,149,153,155,157,161,165.

Haberde “*Manisa Lisesi öğretmenlerinden İ. Gökçen’in Karşıyaka Halkevinde açtığı resim sergisi, gördüğü alaka ve rağbet üzerine İzmir Halkevine nakledilmiştir. Sanatsever İzmir halkının Manisalı bir sanatkarı sadece takdirle kalmayıp eserlerinden satın almak suretiyle tatmin edeceklerini kuvvetle umarız.*”⁸²⁴ denilmektedir.

İbrahim Gökçen’in açmış olduğu resim sergileri ve sanatı üzerine Işık gazetesi başyazarı Ömer Özkaya tarafından değerlendirme yazısı yazılmıştır. Yazı “*Resim Sergileri*”⁸²⁵ başlığıyla yayınlanmış bir haber yorum yazısıdır. Özkaya yazısında 23 Nisan Bayramı etkinlikleri kapsamında Manisa Halkevinde açılan resim sergisi hakkında ve İbrahim Gökçen’in sanatı, çalışmaları ile ilgili bilgiler vermektedir.

“*Bu sergilerden biri Halkevi salonunda, Manisa ilkokullarında; öğrenciler tarafından seçilen eserlerden müteşekkil olarak açılan resim sergisidir.*

Program gereğince, Sayın Valimiz, Millet vekillerimiz ve güzide bir hey’etin huzuru ile açılan bu sergi, bize istikbalin sanatçılarına ait ilk müjdelerini vermiş bulunuyor. Tarihin ilk çağlarından beri bir san’at ve güzellik yurdu olmuş bulunan Manisa’nın bu değerli müsait evlatlarının renk ve çizgilerini görmek insana, bilhassa Manisalı olmak sıfatıyla, haklı bir gurur vermektedir. Çocuklarımızı ve onların yüksek kabiliyetlerini işleyen öğretmenleri takdir ve tebrik ederiz.

İkinci sergi Manisa Lisesi tarih öğretmeni İbrahim Gökçen’ aitti. Şehrimiz Öğretmenler Birliği himayesinde ve adı geçen birlik lokalinde açılan bu sergiyi tarif etmek lazım gelirse, derin duydu, ince görüş ve olgun bir zevk vasıflarıyla söze başlamak kadirşinaslığın en mütevazi şekli olur.

12 seneden beri şehrimiz ortaokul ve lisesinde, mütevazi ve mahviyetkâr şahsiyeti ile çalışmış olan bu öğretmen arkadaşın, bu sanat cephesi hakkında şimdiye kadar birçok gerçekler söylenmiştir. Amatörlükle daha pek çok küçük yaştan beri işe başlamış olan bu arkadaşın Manisa’daki hayatı, resimde olgunluk kısmını teşkil etmektedir. Halkevlerinin açtığı müteattit amatör sergilerinde ve bunların yurt ölçüsünde muhassalası olan Ankara’da sergilerinde mükâfat ve dereceler kazanmış olan İbrahim Gökçen’in bu kabiliyetini daha şahsileştirmek ve bir sanat otoritesi haline getirmek için, maalesef hiçbir şey yapılmamıştır. Bu hali, sanatla uğraşan bu arkadaşın kötü talihi ile tevekkül perdesi arkasına atmak, sanat namına affedilmez bir kusur ve ihmal olur.

⁸²⁴ “İzmir Halkevinde Resim Sergisi”, *Işık*, Yıl:6, Sayı: 812, 5 Temmuz 1948.

⁸²⁵ Ömer Özkaya, “Resim Sergileri”, *Işık*, Yıl:7, Sayı: 935 25 Nisan 1950, Salı, s. 1-4.

Şahsi düşünüş ve hissi temayüllerimizden bir an için ayrılarak, sırf memleket sanatı için afaki düşünürsek, böyle bir istidadı değerlendirmek için, elimizden pek çok şeyler gelebileceğini teslimde ittifak ederiz. Kabiliyetin elinden tutmak, bilhassa Manisa için asil bir kadirşinaslık olur.

Bu öğretmen arkadaşın üçüncü bir hizmet cephesi daha vardır. Ki, burada münasebet düştüğü için tekrar ediyorum; Manisa Halkevinin yayın serisinin hemen hemen yarısı bu zata aittir. Değerli mahalli otoriter olduğu tasdik edilmiş bulunan bu eserleri Manisa kültürüne hizmettir. 12 yıldır kendisini aynı okulda mütevazı bir öğretmen olarak görmekteyiz. Teslim edilmiş sanat kabiliyeti ve fiilen yaptığı bu kadar hizmetlere karşılık kendisine ne yapılmıştır?

Sergiyi gezenler, o küçük lokalin sarı duvarları üzerinde, ı ışık tertibatından mahrum, basık tavan altında, hakiki sanat başarıları görmüşlerdir.

Sırf şahsi insiyatifi ile bu seviyeye ulaşan, bu öğretmene İtalya ve Fransa gibi sanat beşiği olan yerlerde bir parça olgunlaşma imkânı vermek, hem ondan daha esaslı ve başarılı eserler beklemeye bize de hak kazandırır. Hem de bir meçhul asker ruhu ile yaptığı çalışmaları için memleket kendisini mükafatlandırmış olur.

Sanatçıyı tebrik ederiz.”⁸²⁶

İbrahim Gökçen’in resim çalışmalarıyla ilgili 14 Ocak 1951’de yayın hayatına başlayan Hürriyet Misakı gazetesinde de haberler çıkmış ve bazı yazarlar köşe yazılarında İbrahim Gökçen’in tablolarından bahsetmişlerdir. Bunlardan birisi de Manisalıların yakından tanıdığı yazar Sadık Karaöz’dür. Karaöz “*Resim Sergisi*”⁸²⁷ İbrahim Gökçen’in de içinde bulunduğu ressamların açtığı resim sergisine dair köşesinde bilgiler vermektedir. Aynı şekilde yazar Abdi Çimen’de “*Ressamlar Birliği Sergisinden Notlar*”⁸²⁸ başlığıyla yayınladığı yazısında İbrahim Gökçen’in “*Ulu Cami, Kahve Falı*” tablolarıyla sergiye katıldığını belirtirken Gökçen’in tabloları hakkında düşüncelerini aktarmaktadır.

İbrahim Gökçen’in yapmış olduğu tablolardan bazılarının birden çok yapıldığı düşüncesini akla getirmektedir. Gökçen’in “*Hatuniye Camii*” tablosu örneğinden yola çıkarak bazı tablolarının birkaç örneğinin olduğu anlaşılmaktadır.

Gökçen’in en meşhur tablolarından birisi de “*Hatuniye Camii*” tablosudur.

⁸²⁶ Ömer Özkaya, “Resim Sergileri”, *Işık*, Yıl:7, Sayı: 935, 25 Nisan 1950, s. 4.

⁸²⁷ Sadık Karaöz, “Resim Sergisi”, *Hürriyet Misakı*, Sayı: 285, 19 Mayıs 1952, s. 2.

⁸²⁸ Abdi Çimen, “Ressamlar Birliği Sergisinden Notlar”, *Hürriyet Misakı*, Sayı: 313, 20 Haziran 1952, s. 2.

Bahsini ettiğimiz yağlı boya tablosunun fotoğrafı olmakla birlikte tablonun nerede, kimde olduğu konusunda şimdiye kadar bilgimiz yoktu.

30 Aralık 2022 tarihinde Manisalıların yakından tanıdığı Eğitimci-Yazar Bedriye Aksakal ve Ali Haydar Aksakal kardeşlerin evinde “Hatuniye Camii” tablosunun orijinal halini gördüğümüzde Gökçen’in aynı tabloda farklı zamanlarda yaptığı düşüncemiz güçlenmiştir.

Aksakal kardeşlerin evindeki tabloya yakından baktığımızda tablonun sol alt köşesinde el yazısıyla “İ. Gökçen” imzası bulunmaktadır! Dikkatimizi çeken ve bizi bir yandan sevindirip diğer yandan üzen konuya tablonun Aksakal kardeşlerin evine nasıl geldiğine dair hikayedir.

“Hatuniye Camii”⁸²⁹, (Bedriye ve Ali Haydar Aksakal Kardeşler Arşivi)

Yazar Bedriye Aksakal’ın anlatımıyla İbrahim Gökçen’in “Hatuniye Camii” tablosunun hikayesi şöyledir:

“Şu anda bizde bulunan tablo karşı komşumuz Eylemerlerin evinde baca deliğini kapatmak için kullanılmaktaydı. Bir de Murat Germen İlkokulunda bir tablo vardı. Eylemerlerin evinde baca deliğini kapatmak için kullanılan bu tabloyu görünce dayanamadım. ‘Bu baca deliğine hiç yakışmamış, ben size baca deliğini kapatmak için kapak alayım, baca deliğini kapakla kapatın’ dediğimde sevindiler. Onlara baca deliği kapağı aldım, onlar da bana İbrahim Gökçen’in tablosunu hediye ettiler. Böylece İbrahim Gökçen’in bir tablosunu kurtarmış olduk!”⁸³⁰

Bedriye Aksakal’ın gayret ve dikkatiyle yok olmaktan kurtulan tablo ile ilgili önemli bir başka konu da İbrahim Gökçen’e ait bahsini ettiğimiz tabloya çok benzeyen

⁸²⁹ Bedriye ve Ali Haydar Aksakal Kardeşlerle yapılan görüşme. 30 Aralık 2022, 14. 30-15. 30.

⁸³⁰ Bedriye Aksakal ile evinde yapılan görüşme (30 Aralık 2022, 14. 30-15. 30).

bir başka “Hatuniye Camisi” tablosunun bulunmasıdır. İnternette satışa bulunan “Hatuniye, 38x38”⁸³¹ tablosuyla Aksakal kardeşlerin evinde bulunan tablo birbirine çok benzer özellikler taşısa da dikkatli bakıldığında bazı yönleriyle birbirinden ayrılmaktadır. İbrahim Gökçen tarafından aynı isimle ve birbirine çok benzeyen iki tablo mu yapılmıştır yoksa tabloların birisi orijinal tabloya bakılarak mı yapılmıştır bunun kararını uzmanlar verecektir.

Bize göre iki tablo arasındaki farklılıklar şöyledir:

- 1- Tabloların boyutları farklıdır.
- 2- Aksakallarda bulunan tabloda manzara ve ağaçlarla müzayededeki tablonun manzarası arasında farklar vardır.
- 3- Aksakallarda bulunan tabloda on ağaç resmi bulunurken müzayededeki tabloda en fazla sekiz ağaç bulunduğu görülmektedir.
- 4- Aksakalların evinde bulunan tabloda Manisa Dağı açıkça görülürken müzayededeki tabloda Manisa dağı tam olarak seçilememektedir.
- 5- Müzayededeki tabloda renkler soluk ve kaymış (suluboya gibi) Aksakalların evindeki tabloya dokunduğumuzda yağlı boya izlerini hissetmek mümkündür.
- 6- Aksakallardaki tabloda tablonun sağ alt köşesinde “İ. Gökçen” imzası tablo renkleriyle uyumludur. Koyu yeşildir. Diğer tabloda ise imza tam olarak okunamamaktadır.

Müzayede
satışta bulunan
İbrahim
Gökçen,
“Hatuniye”
tablosu⁸³²

⁸³¹ İbrahim Gökçen, “Hatuniye, 38X38”, peyzaj duralit üzeri yağlı boya tablosu; <https://www.nefsmuzayede.com/muzayede/10415/xi-online-osmanli-ve-cagdas-eserler-muzayedesiyayfa/2>, (31.12.2022,13.04).

⁸³² İbrahim Gökçen, “Hatuniye, 38X38” tablosu. <https://www.nefsmuzayede.com/muzayede/10415/xi-online-osmanli-ve-cagdas-eserler-muzayedesiyayfa/2>, (31.12.2022,13.04).

Aksakalların evindeki tablonun çerçevesi İbrahim Gökçen'in ekonomik durumu ve dönemin koşulları göz önünde bulundurulduğunda daha mütevazıdır. Müzayededeki tablonun çerçevesinin daha sonra değiştirildiği tahmin edilmektedir.

İbrahim Gökçen'in tablolarının çoğunluğu günümüze kadar ulaşamamıştır. Tarihçi-ressam, eğitimci ve şairin tablolarını alan ve çoğunluğu Manisalı olan birçok sanatseverin evinde, işyerinde “Hatuniye” tablosu örneğinde olduğu gibi yeni tablolarına rastlamak mümkün olmaktadır.

İbrahim Gökçen'in en önemli tablolarından birisi de “Bağbozumu” tablosudur. Günümüzde Manisa Ticaret Odası binasının üst katında sergilenen tablo şaheser niteliğindedir.

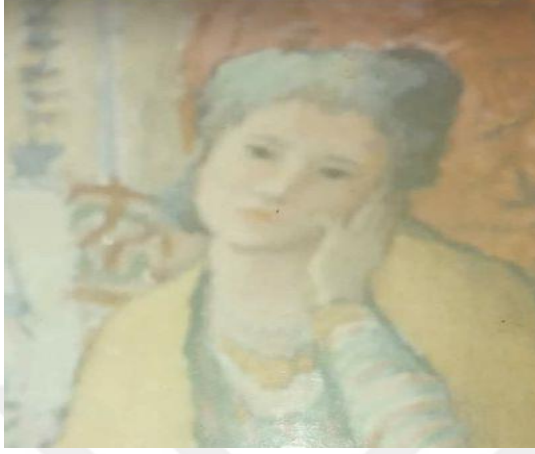
Manisa Ticaret Odasında bulunan İbrahim Gökçen, “Bağbozumu” (Fotoğraf 16 Şubat 2023).

İbrahim Gökçen'in ulaşabildiğimiz tabloları arasında bazı öğrenci ve öğretmen arkadaşları için yaptığı tablolar da bulunmaktadır. Manisalıların yakından tanıdığı şair-yazar cemiyet insanı Ahmet Küey, Nermin Altıok, Bakiye Kirişçi ve Manisa Lisesinde 1952-1957 yılları arasında Edebiyat Öğretmenliği yapan arkadaşı Nazik Erik'e ait İbrahim Gökçen'e ait tablolara ulaşılabilmiştir.

İbrahim Gökçen'in yaptığı ve Bakiye Kirişçi'nin resmedildiği tablonun 17. 1. 1943'te Manisa Halkevi Dördüncü Amatör Resim Yarışmasına⁸³³ katılan “Genç Kız”

⁸³³ 17. 1. 1943'de Manisa Halkevi'nin Düzenlediği Dördüncü Amatör Resim Yarışması Katılan Eserler ve Ressamlar. *Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi. Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi*. Belge Tarihi: 6. 10. 1948-00. 00. 0000, Dosya Eki: 5. BÜRO, Yer Bilgisi: 976- 783 – 3, Kurum: 490-1-0-0 / CUMHURİYET HALK PARTİSİ.

tablosu olduğunu düşünüyoruz. Ayrıca Manisa Lisesi edebiyat öğretmenlerinden Vedia Altıok'un kardeşi Nermin Altıok adına 1. 7. 1957 tarihli bir İbrahim Gökçen tablosu bulunmaktadır. 17 Ocak 2016 tarihinde Vedia Altıok'un salonunu süsleyen tabloyu görmüş ve bin bir ricayla fotoğrafını çekme imkânı bulabilmiştik.⁸³⁴

Nazik Erik⁸³⁵

“Erkek Portresi (Ahmet Küey)”⁸³⁶

“Genç Kız (Bakiye Kirişçi)”⁸³⁷

Nermin Altıok 1. 7. 1957

İbrahim Gökçen'in Kızı Emine Meral Seçer 'in vefatından önce İzmir'deki evinde, oğlu Oğuz ve Gelini Hayrunnisa Gökçen'in evlerinde sergilenen İbrahim Gökçen'e ait tablolar da bulunmaktadır. Oğuz ve Yavuz Gökçen'in resmedildiği “Tahinli Pekmez Yiyen Çocuklar” portresi en dikkat çekici olanlardan birisidir.

⁸³⁴ Vedia Altıok'la 17 Ocak 2016, Cumartesi, saat: 15. 28 tarihinde yapılan görüşme. Vedia Altıok 10. 12. 2020 tarihinde vefat etmiştir.

⁸³⁵ Mehmet Ersal, *Nazik Erik Hayatı, Eserleri ve Fikir Dünyası*, Türkiye Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Vakfı Yay. Ankara, 2002, s. 31'de siyah beyaz ve arka kapaktaki renkli resmi.

⁸³⁶ Tablonun 15. 01. 1942 Manisa Halkevi Üçüncü Resim Yarışmasına katılan eserlerden birisi olduğunu düşünüyoruz. (Tablo bir Ahmet Küey resmidir. (Tablonun orijinali için: Ahmet ve Perihan Küey'lerin salonunu süslemektedir. (27 Aralık 2015. Bahriye Üçok Bulvarı, 1841/2 Sokak, No:2A Ap. / Karşıyaka).

⁸³⁷ İbrahim Gökçen, “Genç Kız” Tablosu. (17. 01. 1943). Bakiye Kirişçi⁸³⁷ (1928-1951 Manisa. İbrahim Gökçen'in Manisa Lisesinden öğrencisi).

“Tahinli Pekmez Yiyen Çocuklar”⁸³⁸

“Dansöz” (Hayrunnisa Gökçen Arşivi).

“Gediz Çayı” (Hayrunnisa Gökçen arşivi)

İbrahim
Gökçen’in
“Genç Kız”
adıyla
yarışmaya
katıldığını
düşündüğümüz
çalışmalarından
birisi de
İbrahim
Gökçen
ailesinde
bulunmaktadır.

⁸³⁸ İbrahim Gökçen, “Tahinli Pekmez Yiyen Çocuklar”; İbrahim Gökçen’in çocukları Oğuz ve Yavuz Gökçen için yaptığı tablosu. (Kaynak: İbrahim Gökçen’in gelini Hayrunnisa Gökçen ve oğlu Oğuz Gökçen ile yapılan görüşme(18. 12. 2022/18:45).

“Genç Kız” 17. 1. 1943
 “Çocuk ve Kadın”
 (Hayrunnisa Gökçen Arşivi)

Manisa Halkevi Resim Yarışması üçüncülük ödülü. Hayrunnisa Gökçen Arşivi.

“Çiçek, ”

“Köy Düğünü”

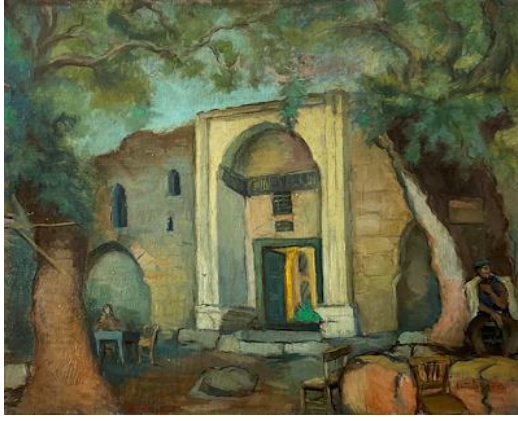

“Kahve Pişiren Kadın”⁸³⁹

“Dört Kadın, 41x35” (Hayrunnisa Gökçen Arşivi)

⁸³⁹ İbrahim Gökçen, “Kahve Pişiren Kadın”⁸³⁹ (44X38)”, 8. 1. 1941(Manisa Halkevi’nin Düzenlediği İkinci Amatör Resim Yarışması Katılan Eserler ve Ressamlar. *Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi*: Belge Tarihi: 6. 10. 1948-00. 00. 0000, Dosya Eki: 5. BÜRO, Yer Bilgisi: 976-783 – 3, Kurum: 490-1-0-0 / CUMHURİYET HALK PARTİSİ (Hayrunnisa Gökçen Arşivi).

“Ulu Cami ve Çınaraltı”⁸⁴⁰

“Cami İçi”⁸⁴¹,

“Tezgâh”⁸⁴²

“Parkta Bir Köşe”⁸⁴³

⁸⁴⁰ İbrahim Gökçen, “Ulu Camii Çınaraltı”, Yağlıboya, 45x50. (<https://www.istanbulantiksanat.com/urun/3169363/ibrahim-gokcen-1904-1958-peyzaj-ahsap-uzeri-yagliboya-imzali-45x50-cm>, 02. 12. 2022, 13. 35); Abdi Çimen, “Ressamlar Birliği Sergisinden Notlar”, *Hürriyet Misakı*, 20 Haziran 1952, Pazartesi, Sayı: 313, s. 2.

⁸⁴¹ “Cami İçi”, yağlı boya, 55-50(<https://www.nefsmuzayede.com/urun/3455862/ibrahim-gokcen-1904-1958-cami-ici-tuval-uzeri-yagliboya-55-50-cm>, 02. 12. 2022, 13. 30).

⁸⁴² “Tezgâh” 8. 1. 1941’de Manisa Halkevi’nin Düzenlediği İkinci Amatör Resim Yarışması Katılan Eserler ve Ressamlar. *Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi*: Belge Tarihi: 6. 10. 1948-00. 00. 0000, Dosya Eki: 5. BÜRO, Yer Bilgisi: 976- 783 – 3, Kurum: 490-1-0-0 / CUMHURİYET HALK PARTİSİ; Manisa Halkevinden İkinci Amatör Resim ve Fotoğraf Sergisine katılan sanatçılar ve eserleri; Ayrıca bk. *Turist gözüyle Manisa*, s. 41.

⁸⁴³ İbrahim Gökçen, “Parkta Bir Köşe”, 17. 1. 1943’de Manisa Halkevi’nin Düzenlediği Dördüncü Amatör Resim Yarışması Katılan Eserler ve Ressamlar. *Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi*. *Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi*. Belge Tarihi: 6. 10. 1948-00. 00. 0000, Dosya Eki: 5. BÜRO, Yer Bilgisi: 976- 783 – 3, Kurum: 490-1-0-0 / CUMHURİYET HALK PARTİSİ. 17. 1. 1943. Manisa Halkevi; Ayrıca bk. *Turist gözüyle Manisa*, s. 33.

“Manav”⁸⁴⁴

“Üzüm Salkımlı Kız”⁸⁴⁵

“Parti Binası ve Halkevi”⁸⁴⁶

İbrahim Gökçen’in bilinen tablolarının bir albümde toplanması ailenin en büyük dileğidir.

⁸⁴⁴ 8. 1. 1941’de Manisa Halkevi’nin Düzenlediği İkinci Amatör Resim Yarışması Katılan Eserler ve Ressamlar. *Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi*: Belge Tarihi: 6. 10. 1948-00. 00. 0000, Dosya Eki: 5. BÜRO, Yer Bilgisi: 976- 783 – 3, Kurum: 490-1-0-0 / CUMHURİYET HALK PARTİSİ; Manisa Halkevinden İkinci Amatör Resim ve Fotoğraf Sergisine katılan sanatçılar ve eserleri; Ayrıca bk. *Turist gözüyle Manisa*, s. 43.

⁸⁴⁵ *Turist Gözüyle Manisa*, s. 45

⁸⁴⁶ *Turist Gözüyle Manisa*, s. 16

SONUÇ

Manisa'nın tarihi, sosyo-kültürel özellikleri, sanatı... ile ilgili yapılacak araştırmalar İbrahim Gökçen'in çalışmaları dikkate alınmadan yapılamaz. Tarihçi-ressam ve eğitimciliğinin yanı sıra şairlik ve hikayecilik yönüyle de dikkat çeken İbrahim Gökçen'in 30 yıllık meslek hayatında (1928-1958) Manisa'ya kattığı birçok artı değer yanında Manisa'dan aldığı birçok özelliği de bulunmaktadır. İbrahim Gökçen Manisa'ya olan borcunu fazlasıyla ödemiştir. Ancak aşk ile bağlı olduğu Manisa için yaptığı çalışmalar dikkate alınırsa Manisa'nın İbrahim Gökçen'e borcunu ödediği söylenemez!

28 Eylül 1937'den 18 Eylül 1957 tarihine kadar görev yaptığı Manisa üzerine sosyal, ekonomik, yerel tarih üzerine çalışmalar yapmıştır. Birçok akademisyenin cesaret edemeyeceği konularda dönemin zor şartlarına rağmen *Manisa Tarihine Genel Bir Bakış*, (M. Çağatay Uluçay'la birlikte), *XVI ve XVII Yüzyıl Vesikalarına Göre Manisa'da Deri San'atları Üzerine Bir İnceleme*, *Sicillere Göre XVI. Ve XVII Asırlarda Saruhan Zaviye ve Yatırları*, *16 ve 17 Asır Sicillerine Göre Saruhan'da Yürük ve Türkmenler*, *Manisa Tarihinde Vakıflar ve Hayırlar Kitap:I, Manisa Tarihinde Vakıflar ve Hayırlar. Kitap: II, Tarihte Saruhan Köyleri, Turist Gözüyle Manisa*, (M. Çağatay Uluçay, M. Rauf İnan, M. Azmi Önakın ile birlikte) kitaplarını yazan İbrahim Gökçen'e bilim dünyası ve Manisa çok şey borçludur.

Manisa üzerine yazmış olduğu özgün çalışmalarının yanı sıra henüz kitap olarak yayınlanmamış Türk Folklor Araştırmaları Dergisinde yazmış olduğu *XIX Asırda Makedonya'da Yürük Folkloru* üzerine on yedi makaleyle de dikkat çeken İbrahim Gökçen'in ölümünün üzerinden (4 Şubat 1958) uzun yıllar geçmiş olmasına rağmen hakkında henüz bilimsel bir çalışma yapılmamıştır.

İbrahim Gökçen'in Manisa Halkevi yayın organı olan *Gediz* dergisiyle başlayan yazarlık hayatı *Işık*, *Hürriyet Misakı*, *Genç Spil*, *Belleten* ve *Türk Folklor Araştırmaları* dergi ve gazetelerinde devam etmiştir. Bunlar arasında özellikle ilk kez ortaya çıkarılan *Işık* gazetesinin 1944-1946 yılları arasındaki nüshaları ve ilk kez ortaya çıkarılan *Hürriyet Misakı* gazetesinde yazmış olduğu yazılar araştırmacı ve bilim dünyasının bilgisine sunulmuştur. *Hürriyet Misakı* gazetesinde yazmış olduğu *Manisa Mahallelerinde Bir Cevelan* üzerine 10 bölümlük "Alaybey..." yazı dizisi gibi Milli Mücadeleye tanıklık edenlerin hatıralarıyla ilgili yazmış olduğu yazılar birer

belge niteliğindedir.

Günümüzde dahi çoğu araştırmacının üzerinde çalışma yapmaktan çekindiği konular hakkında 1940'lı yılların zor şartlarına ve kıt imkanlarına rağmen makaleler yazan, kitaplar yayınlayan İbrahim Gökçen'in hayatını bir bütün olarak ortaya koymak bir hayli zordur. Çalışmamızda Makedonya'dan Bursa'ya, Bursa'dan görev yaptığı şehirler ve 20 yıl görev yaptığı Manisa'ya ve nihayet son görev yeri olan Bakırköy Ortaokulu ve İstanbul'a uzanan süreci takip edebildiğimiz ölçüde nesnel olarak ortaya konulmuştur.

Manisa ve Makedonya'da Türk Kültürü üzerine çalışma yapanların görmezden gelemeyeceği alışmalara imza atan İbrahim Gökçen'le ilgili şimdiye kadar daha çok Manisa üzerine yaptığı çalışmalara atıfta bulunulmuştur. Ancak Makedonya ile ilgili yazmış olduğu makalelerin derlenip kitap olarak yayınlanması bölgedeki Türk folklorunun bilinmesi ve yaşatılması adına önem arz etmektedir.

İbrahim Gökçen'in sanat yönü üzerine neredeyse hiç durulmamıştır. İbrahim Gökçen iyi bir ressamdır. Tabloları müzayedelerde ciddi rakamlara satışa konulan bir ressamın eserleri daha çok Manisa ile ilgilidir. Tablolarının tamamına ulaşmak neredeyse imkansızdır. Bir kısmı Bursa'daki baba ocağında kalmış ve yok olmuş, bir kısmı bilinçsizce ortadan kaldırılmış bir kısmı da şahısların evlerinde olduğu için görme imkânı bulunamamıştır. Ancak tablolarının mutlaka bir albümde toplanması gerekmektedir.

İbrahim Gökçen'in kitapları hala önemini ve güncelliğini korumaktadır. Gökçen'in yazmış olduğu birçok konuda başka bir çalışma ne yazık ki yoktur. Bu durum Gökçen'in kitaplarına olan ihtiyacı her geçen gün daha da arttırmaktadır. Ancak araştırmacıların 1940 ve 1950'li yıllarda yayınlanan ve mevcudu olmayan kitaplara ulaşmaları bir hayli zordur. İbrahim Gökçen'in kitaplarının telif hakları ailenin onayı ile elimizdedir. Gökçen'in kitaplarının mutlaka tekrar yayınlanması araştırmacılara büyük kolaylık sağlayacaktır.

İbrahim Gökçen'in kitaplarının tıpkı basımları yapılmalı, resimleri bir albümde toplanarak yayınlanmalıdır. Bu konuda ilham aldığı, hiçbir zaman ayrılmak istemediği Manisa'ya ve Manisalılara büyük görevler düşmektedir.

KAYNAKÇA

A) Arşiv Belgeleri

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi, (BCA) Belge Tarihi: 19. 03. 1949. Yer Bilgisi: 944-662-1.

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi: Belge Tarihi: 09. 03. 1950, Yer Bilgisi:905- 537 – 1, Kurum: 490-1-0-0 / CUMHURİYET HALK PARTİSİ.

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi Belgeleri için: <https://katalog.devletarsivleri.gov.tr/Sayfalar/eSatis/BelgeGoster.aspx?ItemId=381263&Hash=23E6E6BEC9048C3859FAA78E6095F417688CB1938A64876CF81AF9233393E3CE&Mi=53> (01.06.2023, 11.15).

Manisa Halkevi ve Resim Sergisi Belgeleri İçin:

<https://katalog.devletarsivleri.gov.tr/Sayfalar/eSatis/BelgeGoster.aspx?ItemId=381263&Hash=23E6E6BEC9048C3859FAA78E6095F417688CB1938A64876CF81AF9233393E3CE&Mi=0> (01.06.2023, 11.19).

TC. Nüfus Kayıt ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü Alt Üst Soy Bilgileri. İŞBU BELGE turkiye. gov. tr ADRESİNDEN 14. 09. 2019, saat:21. 13. 04.

Resmî Gazete: <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/10623.pdf>, (12 Temmuz 2022 tarih ve saat: 23. 27 tarihli internet kaydı).

Milli Eğitim Bakanlığı Arşivi, Dosya Nu. 7523.

İbrahim Gökçen Emekli Sandığı, Dosya Nu. 06. III. 84.

Manisa Lisesi Kütük Defteri, Manisa Lisesi Arşivi.

Manisa İl Halk Kütüphanesi, “İbrahim Gökçen Resim Sergisi”, Manisa İl Halk Kütüphanesi, Genel Kütüphane İşleri Dosyası, 28. 12. 2017 Tarih 207/645 numaralı teşekkür belgesi.

B) Süreli Yayınlar

1-Gazeteler

Işık (Manisa)

Hürriyet Misakı (Manisa)

Doğuş (Manisa)

Cumhuriyet (İstanbul)

Ulus (Ankara)

Akşam (İstanbul)

2- Dergiler

Gediz (Manisa Halkevi Dergisi, Manisa)

Genç Spil (Manisa)

Türk Folklor Araştırmaları (İstanbul)

Belleten (Türk Tarih Kurumu Yayını, Ankara)

B) Görüşülen ve Bilgi Alınanlar Kişiler

Emine Meral Seçer (İbrahim Gökçen'in Kızı. İzmir)

Oğuz Gökçen (İbrahim Gökçen'in oğlu. İstanbul)

Hayrunnisa Gökçen (İbrahim Gökçen'in gelini. İstanbul)

Meliha Gökçen (İbrahim Gökçen'in gelini. Nazilli)

Tezcan Karadanışman (İbrahim Gökçen'in Ortaokuldan öğrencisi, Keşfi Karadanışman'ın oğlu, Manisa Turizm Derneği Eski Başkanı, esnaf. Manisa)

Prof. Dr. Övünç Günhan (KBB Doktoru. İbrahim Gökçen'in öğrencisi. İzmir)

Erdoğan Uncu (İbrahim Gökçen'in öğrencisi. Ziraat Bankası Emekli Müdürü. İzmir)

Ali Haydar Aksakal (İbrahim Gökçen'in öğrencisi. Yazar. Manisa)

Mehmet Arif Altınbilek (İbrahim Gökçen'in öğrencisi. Ressam. Manisa)

Kemal Yurdakul Aren (İbrahim Gökçen'in öğrencisi. Yazar. İstanbul)

Arsal Kasımoğlu (İbrahim Gökçen'in öğrencisi. Emekli öğretmen. Manisa)

Vedia Altıok (Emekli Öğretmen. Manisa)

Dr. İbrahim Türek (Telefon ve elektronik posta yoluyla. İbrahim Gökçen'in öğrencisi. ABD, İbrahim Gökçen'in vefatı sırasında yanında bulunan kişi)

Perihan Küey (İbrahim Gökçen'in öğrencisi. İzmir)

Faruk Saydam (İbrahim Gökçen'in Ortaokuldan öğrencisi. 19. Dönem Manisa Milletvekili)

Ahmet Metin Öner (İbrahim Gökçen'in öğrencisi. Elektronik posta yoluyla)

Feride Çınar (İbrahim Gökçen'in öğrencisi. Elektronik posta yoluyla)

D) Tezler

ERTÜRK, Bayram Eyüp, *Mustafa Çağatay Uluçay, Hayatı, Eserleri ve Tarihçiliği*, TC. Dokuz Eylül Ün. İnkılap Tarihi Ens. Yüksek Lisans Tezi, 1993.

GÜNDOĞAN, Tülay, *Türk Folklor Araştırmaları Dergisi İndeksi*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Erzurum 2008.

ORTAÇ, Hilal, *Tanzimat'tan Birinci Meşrutiyete Manisa (İdari, Sosyal, Ekonomik ve Demografik Yapı)*, Ege Ün. Sosyal Bilimler Enst. Tarih Ana Bilim dalı, Doktora Tezi, İzmir 1996.

ÖZSARI, Mustafa, *Ege Bölgesi Halkevi Dergilerindeki Edebî ve Kültürel Muhteva*

Üzerine Bir İnceleme, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Doktora Tezi. İzmir, 2002.

UYAR, Hakkı, *Cumhuriyet Döneminde Manisa'da Eğitim (1923-1950)*, Dokuz Eylül Üniversitesi, AİİTE, Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 1993.

E) Kitaplar

AKYOL, Yaşar, *İzmir Halkevi (1932-1951)*, İzmir Büyükşehir Belediyesi Kent Kitaplığı, 2008.

AREN, Kemal Yurdakul, *Çaybaşı'ndan Manisa'ya*, Kubbealtı Yay. 2. Baskı, İstanbul 2010.

BİRİNCİ, Ali, *Tarih Yolunda Tanıdıklarım*, Hitabevi Yay. Ank. Kasım 2016.

C. H. F *Halkevleri Talimatnamesi*, Hakimiyeti Milliye Matbaası, 1932.

Cumhuriyetin 15. Yılında Manisa, Kemal Matbaası, İstanbul 1938.

ÇEÇEN, Anıl (2018) *Atatürk'ün Kültür Kurumu Halkevleri*, 3. Baskı, Tarihçi Kitabevi, İstanbul.

Defter-i Evkafl-ı Liva-i Saruhan (Metin ve İnceleme), Ankara 2014, Tapu Ve Kadastro Genel Müdürlüğü Arşiv Dairesi Başkanlığı Arşivi, Yeni No: 544.

ERSAL, Mehmet, *Nazik Erik Hayatı, Eserleri ve Fikir Dünyası*, Türkiye Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Vakfı Yay. Ankara, 2002.

EMECEN, M. Feridun, VI. Asırda Manisa Kazası, Ankara, 1989.

_____, Tarih içinde Manisa, Manisa 2006.

_____, Unutulmuş Bir Cemaat Manisa Yahudileri, Ankara, 1997.

_____, Fetih ve Kıyamet 1453, İstanbul, 2012.

_____, Şehzade Divanı Defterleri (Yay. Haz. Feridun M. Emecen, Arif Bilgin, Zekai Mete), Ankara, 2017.

GÖKÇEN, İbrahim, *Manisa Tarihine Genel Bir Bakış*, İstanbul, 1939 (M. Çağatay Uluçay'la birlikte).

_____, XVI ve XVII Yüzyıl Vesikalarına Göre Manisa'da Deri San 'atları Üzerine Bir İnceleme, İstanbul, 1945.

_____, *Sicillere Göre XVI. Ve XVII Asırlarda Saruhan Zaviye ve Yatırları*, İstanbul, 1946.

_____, *16 ve 17 Asır Sicillerine Göre Saruhan'da Yürük ve Türkmenler*, İstanbul, 1946.

_____, *Manisa Tarihinde Vakıflar ve Hayırlar. Kitap: I*, İstanbul, 1946.

_____, *Manisa Tarihinde Vakıflar ve Hayırlar. Kitap: II*, İstanbul, 1950.

_____, *Tarihte Saruhan Köyleri*, Marifet Basımevi, İstanbul, 1950.

_____, *Turist Gözüyle Manisa*, (Haz. İbrahim Gökçen, M. Çağatay Uluçay, M. Rauf İnan, M. Azmi Önakin), İstanbul 1945.

GÜNAY, Necla Türkçapar, *Gediz Bibliyografyası*, Akademi Kitabevi, İzmir, 1999.

Halkevleri Nizamnamesi, “Halkevi Şubeleri (Dil, Edebiyat, Tarih Şubesi)”, 1932.

PEHLİVAN, Gürol, *Genç Spil Bibliyografyası*, Akademi Kitabevi, İzmir, 1999.

_____, *Manisa Şehrinde Evliya Kültü*, Manisa, 2012.

İNALCIK, Halil, *Devleti Aliye, Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar*, İş Bankası Kültür Yay. İstanbul, 2017.

KARAÖZ, Sadık, *Manisa İli Kütüphaneleri*, Manisa İli Merkez Kütüphaneleri Koruma ve Geliştirme Yayını, 1971.

KÖKLÜ, H. Nusret, *Ömrümün Kısa Öyküsü Manisa*, (Yayına Haz. Nejdett Bilgi), Manisa Bel. Kültür Yay. Manisa 2008.

_____, *Dünkü Manisa*, Ankara, 1970.

Manisa İl Yıllığı, 1967.

NAGATA, Yuzo, *Tarihte Âyânlar, Karaosmanoğulları Üzerinde Bir İnceleme*, TTK Yayınları, Ankara 1997.

SARINAY, Yusuf, *Türk Milliyetçiliğinin Tarihi Gelişimi ve Türk Ocakları 1912-1931*, Ötüken Yay, 1994.

SAYDAM, Faruk, *Meclis-i Mebusandan Türkiye Büyük Millet Meclisine Saruhan/Manisa Milletvekilleri (1877-2011)*, Manisa İl Özel İdaresi, Manisa, 2013.

SU, Kâmil, *Manisalı Tarihçi M. Nuri Yörükoğlu Hayatı ve Eserleri 1884-1928*, Sevinç Matbaası, Ankara, Tarihsiz.

ULUÇAY, M. Çağatay, *Sancaktan Saraya Seçme Yazılar*, (Haz: Sabri Koz, Haşim Şahin), Yapı Kredi Yay. İst. 2012.

_____, *Saruhanogulları ve Eserlerine Dair Vesikalar*, Manisa Halkevi Yayınlarından, Resimli Ay Matbaası İstanbul 1940.

_____, *XVII inci yüz yılda Manisa'da ziraat, ticaret ve esnaf teşkilâtı*, Resimli Ay Matbaası Ticaret L. Şirketi, İstanbul, 1942, C. H. P. Manisa Halkevi yayınlarından; No: 9.

TOKSOY, Nurcan, *Halkevleri- Bir Kültürel Kalkınma Modeli Olarak*, Orion Yayınları, Ankara 2007.

F) Makaleler

AKBULUT, Göktuğ Kazım, “Türk Folklor Araştırmaları Dergisindeki Sözlü Anlatım

- Türleri Konulu Makaleler Bibliyografyası” *KÜLTÜRK, Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 4, ss. 11-70, (Kış 2021).
- A. K, “İbrahim Gökçen”, *Genç Spil*, C. 2, Sayı:21(Mayıs 1958), s. 9-13.
- ALBAYRAK, Nurettin, “Türk Folklor Araştırmaları”, *Diyanet İşleri Başkanlığı İslam Ansiklopedisi (DİA)*, C. 41, s. 540-541, 2012.
- AVAN, Hakkı "Manisa'da Eski Eserleri Sevenler Kurulu Nizamnamesi ve Düşündürdükleri" *Manisa Dergisi*. Manisa Turizm Derneği Yayımı. Nisan 1984 Yıl;3 Sayı:7 (ss. 43-44).
- ARIKAN, Zeki, “Halkevlerinin Kuruluşu ve Tarihsel İşlevi”, *Atatürk Yolu Dergisi*, C. 6 (1999), Sayı. 23, s. 261, (ss. 261-281);
- BİRİNCİ, Ali, “Manisa Tarihçisi Ve Ressamının Hayatı Ve Eserleri”, *Manisa Araştırmaları*, Cilt 1, Manisa 2001. (ss. 185-200).
- BARKAN, Ömer Lütfi, “İstila Devirlerinin Kolonizatör Türk Dervişleri ve Zaviyeler” *İnsan&İnsan*, sayı:5, Yaz, 2015, (ss. 5-37);
- BİLGİ, Nejdett (2001) “Yeni Doğuş, Manisa Halkevi Dergisi”, *Atatürk Araştırma Merkezi*, Cilt: 17- Sayı: 49, s. 131-132, (ss. 131-157).
- EMECEN, M. Feridun, “Manisa Tarihi ve İki Tarihçisi”, *Manisa Akademik Araştırmalar Işığında (Tarih-Felsefe)*, 1.Cilt, (Editörler: Hasan Akyol, Aylin Çankaya, Mehmet Esendem), Berikan Yay. Ankara, 2022, (ss.1-9).
- GÜNEŞ, Günver; GÜNEŞ, Müslime, “Cumhuriyet Döneminde Manisa’nın Sosyo-Kültürel Yaşamında Halkevi’nin Yeri ve Önemi” *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları*, C:6, Sayı: 15, 2007/Güz (ss. 55-72).
- GÖKÇEN, İbrahim, “Manisa Ulu Camiindeki Büyük Çalar Saat”, *Belleten Dergisi*, Cilt: XIII, Ocak 1949, Sayı: 49, TTK. Ankara. 1949, (ss. 148-155).
- HASAR, Veysel, “Manisa Halkevi ve Faaliyetleri (1933-1951)”, *Geçmişten Günümüze Manisa Şehzade II. Mehmet ve Manisa Tarihi - Kültürü-Ekonomisi*, Cilt II, Manisa Celal Bayar Üniversitesi Yayını, 2018, (ss. 997-1017).
- İŞİK, “İbrahim Gökçen”, 10 Şubat 1958, Pazartesi, Yıl: 15, Sayı: 3024, s. 1.
- İSTANBULLU, Serenat, “Türk Folklor Araştırmaları Dergisi Müzik Yazıları Bibliyografyası”, *Akademik Bakış Dergisi*, Mart-Nisan 2016, Sayı: 54, (ss. 484-505),
- KAAN, Oğuz, “İktidar ve Muhalefet İlişkileri Çerçevesinde Demokrat Parti’nin Birinci Kongresi”, *Akademik Hassasiyetler*, Yıl: 2021, Sayı: 15, Cilt: 8, s. 174 (ss. 165-187):

- KIRANOĞLU, “Manisa Tarihi kitabı üzerine”, *Gediz*, C. 4, Sayı: 46. (1 Şubat 1941).
- KIEL, Machiel “Gevgili”, *DİA*, 2. Baskı, Ek. 1. Cilt, 2020, (ss. 475-476).
- NAGATA, Yuzo (1979) “16. Yüzyılda Manisa Köyleri, 1531 Tarihli Saruhan Sancağına Ait Bir Tahrir Defterini İnceleme Denemesi”, *Ord. Prof. Dr. İ. Hakkı Uzunçarşılı Hatıra Sayısı, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fak. Tarih Dergisi*, İstanbul Ün. Matbaası, Yıl: Mart, 1979, Cilt:0, Sayı:32, (ss. 731-758);
- ULUÇAY, M. Çağatay “İbrahim Gökçen’i Kaybettik”, *Tedrisat Mecmuası*, sayı:57, (Şubat 1958). Aktaran *Sancaktan Saraya Seçme Yazılar*, (Haz: Sabri Koz, Haşim Şahin), Yapı Kredi Yay. İst. 2012.
- ŞAKİROĞLU, H. Mahmut, “Halkevi Dergileri ve Neşriyatı”, *Kebikeç*, Sayı: 3, Yıl:1996, (ss. 131-142).
- ŞEN, Müslime, “Manisa Halkevi Yayınları ve Yerel Tarih Çalışmaları Örneği”, *DEÜ Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, C2/S6-7 (1996), (ss. 147-156);
- OSKAY, Bahri, “Evimizin Üçüncü Kitabı: “Deri Sanatları Tarihi”, *Gediz*, C. 8, Sayı: 88, Ocak 1946.
- _____, “Manisa Halkevinin İki Kitabı”, *Gediz*, C. 8. Sayı. 90. Mart 1946.
- TEZCAN, Nuran, “Manisa Mevlevihanesi”, *Osmanlı Araştırmaları XIV*, İstanbul 1994 (ss. 195-193).
- TÜRKMEN, Fikret, “Açılış Konuşması”, *Geçmişten Günümüze Manisa Şehzade II. Mehmet ve Manisa Tarihi - Kültürü - Ekonomisi*, Cilt 1, (Editör: Muzaffer Tepekaya, Zafer Atar), Manisa, 2018, (ss.XVI-XXII).
- YENGİN, Naci “Manisa Tarihçisi İbrahim Gökçen’in Genç Spil Dergisindeki Yazılarına Dair”, *Erciyes Dergisi*, Yıl: 41 Sayı: 482. Şubat 2018, (ss. 16-24).
- _____, “Tarihi Eserleri Koruma Cemiyeti”, *Erciyes Dergisi*, Yıl:43, Sayı:513,(Eylül 2020), (ss.30.31).

G) İnternet Siteleri

- ACIDUMAN, Ahmet; ARDA, Berna, “Kitâb-I Müntehab Fî’t-Tıbb ‘Alâ’im-İ Cerrâhîn’in Kaynaklarından Birisi Olarak Kabul Edilebilir Mi?”; <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/966552>, (02. 12. 2022, 10. 50).
- AKSAKAL, Haydar “Renkli Bir Ressam”, *Manisa Haber Gazetesi* (20. 02. 2012, s. 2; <http://www.manisahabergazetesi.com.tr/v2/koseyazisi-242-RENKLI-BIR-RESSAM.html>, 20. 02. 2012 / 00:00 tarihli internet sitesinden ve yapılan ikili

görüşmelerden derlenmiştir.

- BARKAN, Ömer Lütfi, “İstila Devirlerinin Kolonizatör Türk Dervişleri ve Zaviyeler” *İnsan&İnsan*, Sayı:5, 2015, (ss. 5-37); <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/261397>, (02. 06. 2022, 14. 45).
- BİLGİ, Nejdet, “Yeni Doğu: Manisa Halkevi Dergisi” <http://www.atam.gov.tr/dergi/sayi-49/yeni-dogus-manisa-halkevi-dergisi>, (24 Eylül 2017, 15. 23).
- KARADANIŞMAN, Tezcan “Manisa Kültür Turizmi Kitabının Düşündürdükleri” 14. 10. 2014 tarihli *Manisa Haber Gazetesinde* yer alan köşe yazısı; <http://www.manisahabergazetesi.com.tr/v2/koseyazisi-1930-MANISA-KULTUR-TURIZMI-KITABININ-DUSUNDURDUKLERI.html> (15. 10. 2014, 17. 15).
- ŞEN, Müslime “Manisa Halkevi Yayınları ve Yerel Tarih Çalışmaları Örneği”, http://web.deu.edu.tr/ataturkilkeleri/pdf/dergisayi6-7/cilt2_sayi6-7_muslime_sen.pdf/ (24 Eylül 2017, 14. 50).
- YENGİN, Naci, “İbrahim Gökçen ve Hanımı Mürüvvet Gökçen”, <https://www.tarihistan.org/yazarlar/naci-yengin/ibrahim-gokcen-ve-hanimi-muruvvet-gokcen/9657/> (16 Eylül 2022, 10. 38).
- _____, “İbrahim Gökçen ve Türk Lirası”, <https://www.tarihistan.org/yazarlar/naci-yengin/ibrahim-gokcen-ve-turk-lirasi/5416/>, (16 Eylül 2022, 10. 40).
- _____, “İbrahim Gökçen’i Yaşatmak”, <http://www.manisadagundem.com/ibrahim-gokceni-yasatmak-makale,413.html>, (16 Eylül 2022, 10. 40).
- _____, “İbrahim Gökçen ve Şehir Sevgisi”, <https://www.manisadenge.com/ibrahim-gokcen-ve-sehir-sevgisi-makale,1303.html>, (16 Eylül 2022, 10. 42).
- _____, “İbrahim Gökçen’in Kızı Emine Meral Seçer’in Vefatı Üzerine”, <https://www.tarihistan.org/yazarlar/naci-yengin/ibrahim-gokcen-in-kizi-emine-meral-secer-in-vefati-uzerine/5448/>, (16 Eylül 2022, 10. 46).
- _____, Genç Spil Dergisi ve Manisa’da Dergiler”, <https://www.manisadenge.com/genc-spil-dergisi-ve-manisada-dergiler-makale,2495.html>, (16 Eylül 2022, 11. 50).
- _____, “Manisa Kültür Sohbetleri”, *Manisa’da Gündem Gazetesi*, (30 Eylül 1919), s. 5; <http://www.manisadagundem.com/manisa-kultur-sohbetleri-makale,509.html> (27 Aralık 2022, 11. 40).

EKLER

EK A. Görsel Belgeler ve Resimler

EK: Aile Albümü

Görsel ekler: 1

İbrahim Gökçen, Mürvet Gökçen, Emine Meral Seçer ve Oğuz Gökçen, Yavuz Gökçen. (1952, Manisa)

Görsel ekler:2

Emine Meral Seçer ve Eşi Nejat Seçer'in evlilik fotoğrafı.

Görsel
ekler: 3

Oğuz
Gökçen-
Naci
Yengin,
İstanbul-
Erenköy
Şakacı
Sokaktaki
evlerinde,
2016

EK. A. İbrahim Gökçen ve Ailesinin Alt ve Üst Soy Bilgileri⁸⁴⁷

			
NÜFUS HÜVİYET CÜZDANI		Nüfus kütüğüne yazılı olduğu yeri	
Erkek mi Kadın mı	gökçen İbrahim erkek	Mezhebi	İslam
Babasının adı	Abdullah	İşi	
Anasının adı	Ayşe	Medeni hali (*)	akıllı ve reuli
Doğum yeri	gökgözü	Boy	
Doğum tarihi	1922 günümüzü	Göz	Resimli
		Renk	
		Vücutte sakatlığı veya noksanlığı	
		(*) Yani bekâr mı? evli mi? dul mu?	
		Nüfus kütüğüne yazılı olduğu yeri	
		Valiyeti	Bursa
		Kazan	
		Nahiyesi	
		Mahalle veya köyü	2/10/10
		Sokağı	Yeni
		Hane No. IV	111-18
		Cilt No. 02/01	29
		Sahife No.	47

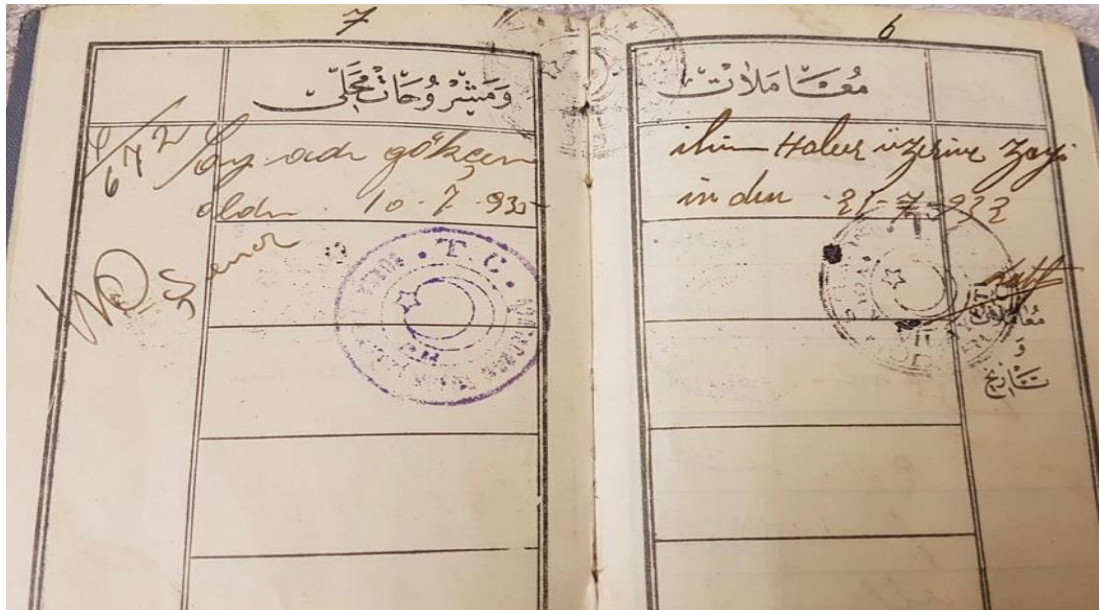
⁸⁴⁷ İbrahim Gökçen'in ailesinin alt ve üst soy kütüğü bilgilerini ulaşmamda yardımlarını esirgemeyen İbrahim Gökçen'in torunu, Yavuz Gökçen'in kızı, Bahar Gökçen'e ve Oğuz Gökçen'in hanımı Hayrunnisa Gökçen'e teşekkür ederim.

İbrahim Gökçen Nüfus Hükümeti Cüzdanı (Hayrunnisa Gökçen Arşivi).

Mürüvvet Gökçen 1932 Nüfus Cüzdanı Bilgileri (Hayrunnisa Gökçen Arşivi)

Mürüvvet Gökçen'in evlilik sonrası Gökçen soyadını alması. (Hayrunnisa Gökçen arşivi)

EK. Mürvet Gökçen Osmanlı Türkçesiyle Nüfus kayıt bilgileri

HÜVİYET CÜZDANI

İş bu hüviyet cüzdanında isim, şöhret, hal ve vaziyeti muharrer olan MÜRÜVVET, Türkiye Cumhuriyeti tabiiyetine haiz olup ol suretle ceride-i nüfusta mukayyet olduğunu. . .

Posta Pulu üzerinde 21 Temmuz 1932 tarihli damga bulunmaktadır.

Vilayeti: Aydın.

Mahalle veya karyesi: Paşa Mahallesi

Nev-i Mesken: Hane

Hüviyet Cüzdanın 7. Sayfasında 10. 7. 1935 tarihinde soyadının Gökçen olarak değiştirildiğini görüyoruz. Bu tarih evlenme tarihi olan 6 Ekim 1932 sonrasındır.

EK. İbrahim ve Mürvet Gökçen'in Aile Nüfus Bilgileri

T.C. İÇİŞLERİ BAKANLIĞI NÜFUS VE VATANDAŞLIK İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ ALT ÜST SOY BELGESİ											
Sıra	C	Yakınlık Derecesi	Adı	Soyadı	Baba Adı	Ana Adı	Doğum Yeri ve Tarihi	İl-İlçe-Mahalle/Köy	Cilt-Hane-Birey Sıra No	Medeni Hali	Durumu
1	K	Babasının Annesinin Babasının Annesi	İHSAN	ERKAN	AHMET	HABİBE	İSKECE 01/07/1865	Aydın/ Efeler/ PAŞA MAHALLESİ	24-1-5	Dul	Ölüm 29/11/1952
2	E	Babasının Babasının Babası	MEHMET	GÖKÇEN	MUSTAFA	FATMA	GEVGİLİ 01/07/1873	Bursa/ Osmangazi/ YAHŞİBEY MAHALLESİ	83-111-1	Evli	Ölüm 30/03/1951
3	K	Babasının Babasının Annesi	AYŞE	GÖKÇEN	AHMET	EMİNE	GEVGİLİ 01/07/1879	Bursa/ Osmangazi/ YAHŞİBEY MAHALLESİ	83-111-2	Dul	Ölüm 07/10/1953

Sıra	C	Yakınlık Derecesi	Adı	Soyadı	Baba Adı	Ana Adı	Doğum Yeri ve Tarihi	İl-İlçe-Mahalle/Köy	Cilt-Hane-Birey Sıra No	Medeni Hali	Durumu
9	K	Annesinin Babasının Annesi	ZELİHA	AKKAN	MEHMET	FATMA	NAZILLI 01/07/1897	Aydın/ Nazilli/ IŞIKLAR MAHALLESİ	42-27-2	Evli	Ölüm 08/05/1947
10	E	Babasının Babası	İBRAHİM	GÖKÇEN	MEHMET	AYŞE	GEVGİLİ 01/07/1906	Bursa/ Osmangazi/ YAHŞİBEY MAHALLESİ	83-111-3	Evli	Ölüm 11/02/1958
11	K	Babasının Annesi	MÜRUVET	GÖKÇEN	ALİ SAİP	FATMA	AYDIN 01/07/1910	Bursa/ Osmangazi/ YAHŞİBEY MAHALLESİ	83-111-8	Dul	Ölüm 03/12/1992

İşbu belge turkiye.gov.tr adresinden 14.09.2019 tarihinde bilgilendirme amacıyla oluşturulmuştur.(21:13:04).

EK. İbrahim Gökçen ve Oğuz Gökçen'in Mezarı

İbrahim Gökçen'in 1958'de yapılan mezarı ve oğlu Oğuz Gökçen'in vefatından sonra düzenlenen mezarları. (Hayrunnisa Gökçen Arşivi)

EK. İbrahim Gökçen'in imzası

İbrahim Gökçen 7.7.57

Ocak 1957. İbrahim Gökçen'in imzası (Manisa Lisesi Arşivi. Öğretmen maaş ve ek ders listesinden alınmıştır.

EK B. İBRAHİM GÖKÇEN'E DAİR HATIRALAR

EK B. 1. 1. İbrahim Gökçen'in Kızı Emine Meral⁸⁴⁸

Görüşme yapılan tarih: 27 Aralık 2015, Pazar. Saat: 12. 30. 13. 40

İbrahim Gökçen'in ilk çocuğu olan Emine Meral Seçer'le görüşmek bir hayli meşakkatli oldu.

Tarihçiliğinin yanı sıra iyi bir ressam olan İbrahim Gökçen'in bazı tablolarının Dr. Ozan Yumni Gediz'de olduğunu öğrendikten sonra aylar geçmişti. Bir türlü Ozan Beyi razı edip İbrahim Gökçen'in tablolarını görme, görüntüleme imkânı bulamadım! Bu konuda birçok kez girişimde bulunup telefonla görüştüysem de başarılı olamadım. Telefonla görüşebileceğimizi söylemesine rağmen görüşme günü görüşmeyi kabul etmemesini yaşlılığına bağlamak gerekir.

Tezcan Karadanışman, Arif Altınbilek, Ozan Yumni Gediz, Bedriye Aksakal, Ali Haydar Aksakal, Halil Çınar, Perihan Küey, Özcan Ergiydiren, Kemal Yurdakul Aren gibi 1940-1957 yılları arasında Manisa Ortaokulu ve Manisa Lisesinde öğrenci olan İbrahim Gökçen'in talebelerini tanıyordum. Ve birçoğuyla da bizzat görüşmüştüm. Ancak bunların yanı sıra İbrahim Gökçen'in Manisa'da kaldığı yıllarda bir süre evlerinde kiracı olarak ikamet eden Ahmet Selim Eczanesini çalıştıran aynı zamanda İbrahim Gökçen'in öğrencisi olan Rengin Ahmet Giray'ı tanıyıordum. Arif Altınbilek'in yardımları ve Celil Altınbilek'in refakatiyle kendilerini tanıdım. Ancak İbrahim Gökçen'le ilgili bilgi alma imkânı bulamadım! Ancak yine de Rengin Ahmet Giray Beyin yardımlarıyla Salihli'de yaşayan Dr. Çiğdem Şen'i, Manisa'da avukatlık yapan Av. Yıldırım Egeli, Arsal Kasımoğlu gibi Manisa civarında ikamet eden İbrahim Gökçen'in talebelerinin varlığını ve iletişim adreslerine ulaştım.

Burada Dr. Çiğdem Şen hanımefendiye ayrı bir parantez açmam gerekiyor. İbrahim Gökçen'in Emine Meral, Yavuz ve Oğuz Gökçen adlarındaki çocuklarından Yavuz Gökçen'in birkaç yıl önce vefat ettiğini öğrenmiştim. Ancak kızları Emine Meral Hanım'ın (d. 1934 Bursa) İzmir'de yaşadığını bilmeme rağmen irtibat telefonum yoktu. Çiğdem hanım Emine Meral Hanım'ın telefonunu bularak bana ulaştırmakla kalmadı rahmetli Yavuz Göçen'in eşi Meliha Gökçen Hanımefendiyle

⁸⁴⁸ Emine Meral Hanımla yapmış olduğumuz görüşme 27 Aralık 2015/ Pazar. Saat. 12. 30-13. 40 tarihinde gerçekleştirilmiştir. Görüşmede Celil Altınbilek, Onur Nurel ve Emine Meral Hanımın komşuları hazır bulunmuştur.

irtibat kurmamı da sağladılar. Ayrıca İbrahim Gökçen'in kendilerinde bulunan ve henüz yayımlanmamış resimlerini ve bazı özel hatıraları da bana ulaştırmaları ayrı bir bahtiyarlık oldu.

İbrahim Gökçen'in kızı Emne Meral Seçer Hanımefendi ile Hakkı Avan Beyin 2006'da yapmış olduğu görüşme metnin okuma ve kullanmama izin verme nezaketinde bulunması her türlü övgüye şayandır.

Zaman geçirmeden ancak 81 yaşındaki (26 Aralık 2015) birisiyle yapılacak her türlü görüşmenin yararlı olacağını düşünerek Emine Meral Hanımefendi ile irtibat kurmaya çalıştım. Emine Meral Hanım Çınar Apt. İnönü Cad. No:400. Hatay/İzmir'de oturuyordu. Emine Meral Hanımın hasta olduğu, kalkacak durumda olmadığı haberini Apartman görevlisi Ahmet Bey'den aldığım an bir an önce İzmir'e gidip Emine meral hanımla görüşmeye karar verdim.

...

27 Aralık 2015/ Pazar. Saat. 12. 30-13. 40

İzmir gibi her geçen gün adeta yeniden kurulan bir şehirde yol, adres bulmak zordur. Hele hele benim gibi İzmir'e aşına olmayanlar için bu tam anlamıyla bir işkenceye dönüşebilir. O halde ya bilen birisiyle yola çıkmak ya da sokaklarda kaybolmayı göz almanız gerekir!

İzmir'i avucunun içi gibi bilen dostum Yazar Celil Altınbilek ricamı kırmayarak Pazar olmasına rağmen benimle gelmeyi kabul etme inceliğini göstermeseydi Emine Meral Hanıma gitme konusunda bir hayli tereddüt yaşayacağım kesindi.

Celil Altınbilek ve Onur Nurel'le birlikte 27 Aralık Pazar günü önce İzmir Hatay'da oturan Emine Meral Hanım'a uğrayacak daha sonra da Samiha Ayverdi'nin talebesi, Manisa Ortaokulu (1941-1944), Manisa Lisesi (1945-1948) öğrencilik yapan Çağatay Uluçay, İbrahim Gökçen, Bahri Oskay... gibi şahsiyetleri tanıyan 14 Haziran 1927 doğumlu Perihan Küey Hanımefendiyi ziyaret edeceğiz.

...

İbrahim Gökçen'in kızının evine yaklaşırken heyecana kapıldığımı gizleyemiyorum. İzmir yolu bitmek bilmiyor. Aynı heyecanı "Buhara Emirliği Türkistan ve Enver Paşa" kitabımın çalışmalarını sürdürürken Buhara Emir'i Alim han'ın çocuklarıyla görüşmeye giderken de yaşamıştım.

İbrahim Gökçen gibi şehre hizmet etmiş şahsiyetlerin hayatları, ailesi, düşünce dünyasına girmek, o havayı onlarla birlikte solumak heyecanla birlikte mutluluk verici.

Emine Meral Hanımın oturduğu İnönü Cad. No:400'deki Çınar Apt. 4. Kata asansörle çıkıyoruz. Denizi karşıdan gören bir dairede oturuyor Emine Meral Seçer. Kapıyı açan apartman görevlisi Ahmet Bey'in eşı. Evde birkaç bayan Emine Meral Hanım'la birlikteler. Emine Hanım'ın biraz yorgun olduğunu, bizleri biraz sonra kabul edeceğini söyleyerek bizi salona alıyorlar. Salon mütevazı döşenmiş. Duvarlarda İbrahim Gökçen ve aileye ait birkaç tablo var. Ortada bir masa ve birkaç koltuk. Birkaç resmin yer aldığı vitrin. Gözlerim salonu ister istemez tarıyor. Aklımda İbrahim Bey'in yaptığı ve hiç kimsenin bilmediğı tablolar var. Onları görebilmek ve mümkünse resimlerini çekmek istiyorum.

Kısa bir müddet bekledikten sonra Emine Meral Hanım'ın odasına gidip çieğı takdim ederek Manisa'dan getirdiğimiz selamlarla elini öpüyoruz.

...

Emine Meral Seçer. 1934 Bursa doğumlu. İbrahim ve Mürüvvet Gökçen'in ilk çocukları. Anne baba öğretmen bir aileden geliyor. Oğuz ve Yavuz adında iki erkek kardeşin içinde büyümüş. Anlattığına göre İbrahim Gökçen erkek çocuklarına daha fazla "ihtimam" gösteriyormuş.

Emine Meral Hanım 3 yaşındayken Manisa'ya gelmiş. Çocukluk ve gençlik yıllarını Manisa'da geçirmiş. Annesi Mürüvvet Hanım Necatibey İlkokuluna, babası İbrahim Bey Manisa ortaokulunda öğretmenliğe başlamışlar. (30 Eylül 1937) .

Emine 8 Eylül İlkokuluna kaydolur.⁸⁴⁹ Ancak annesinin tayini Murat Germen ilkokuluna çıkınca o da Murat Germen İlkokuluna geçer ve ilkokulu burada bitirir. Manisa Ortaokulu ve Manisa Lisesinde eğitimine devam eder (1953). Yüksek öğrenimin Ankara Dil, Tarih ve Coğrafiya fakültesinde devam etmeye karar verse de okula devam etmez. İstanbul Üniversitesi İngiliz Filolojisine kaydolur. Fakat bu bölümü de devam ettirmez. Bir yıl okuduktan sonra okuldan ayrılır.

Lise yıllarından arkadaşı Nejat Seçer'le evlenir. İzmir'e yerleşirler. Ancak Nejat Seçer Bey'in 1990'da vefatından sonra İzmir'de yalnız yaşamaya başlar. Çocukları olmaz. Sağlığı elverdiği kadarıyla haftada bir gün liseden bazı arkadaşlarıyla Manisa'da toplanırlar. Ancak son aylarda toplantılara katılamamış.

Emine Meral Hanımın sağlık durumu çok elverişli değil. Konuşmakta zorlanıyor."*Daha önce de gelmişlerdi. Onlara anlatmıştım*" diyor. Anlıyorum ki Hakkı Avan ve Nur Taygon Doğan'ın 2006 yılında yapmış olduğu söyleşiyi

⁸⁴⁹ Şu anda Armada Otelinin bulunduğu yer 8 Eylül İlkokulu binasının bulunduğu mekândır.

kastediyor.⁸⁵⁰ Yatağında yarı oturur vaziyette duruyor. Zaman zaman konuşmakta zorlanıyor. Komşuları ve bir akrabası da yanında her an yardıma hazır bekliyorlar.

Emine Meral Hanımdan İbrahim Gökçen hakkında birkaç cümle de olsa bilgi alabilmek önemli. Çok yorgun.

Emine Meral hanımın anlattıkları daha önce Hakkı Avan’a anlattıklarından çok farklı şeyler değil. Ancak en azından İbrahim Gökçen ve kendi gençlik dönemine ait bazı eşyalar vardır diye son bir umutla soruyorum.

“Salonda ve giriş koridorda babamdan kalma yağlı boya tablolar var. Bir de benim lise yıllarım, evliliğime dair resimler. Sandıklarda başka bazı evraklar ve eşyalar var ama şu anda gücüm yok. İnşallah sağlığıma kavuştuğumda daha fazla yardımcı olabilirim” diyerek daha önce duyduğum, bildiğim ancak görmediğim tablolara yöneliyorum.

Çınar Apartmanı 4. Katta oturan Emine Meral Seçer Hanımın dairesi denize bakıyor. 120 metrekare civarında. Daire girişinde koridorun sol üst tarafında, salon girişinde kapının arkasında bir başka tablo ile salonun denize bakan duvarda ise bir başka tablosu asılı duruyor. Tabloların resimlerini birkaç kez farklı makineyle çekiyoruz. Ancak dikkatimi başka fotoğraflar çekiyor. Siyah beyaz. Bunlardan bazıları salondaki büyük dolabın içinde duruyor. Bazılarıysa girişte vestiyer aynasının kenarına iştirilmiş. Emine Meral Hanım’ın lise yıllarında çekildiği resim, gelinliğiyle evlendiğinde çekilen resim ve arkadaşlarıyla değişik zamanlarda çekilen resimler. Teker teker fotoğraflarını çekiyorum.

Emine Meral Hanımın İstanbul’a tedaviye gideceğini öğreniyorum. Yavuz Gökçen’in Hanımı Meliha Gökçen’in 28 Aralık 2015 tarihinde gelip İstanbul’a götüreceği bilgisini alıyor ve sağlığına kavuşacağına dair ümidim artıyor.

13. 40’da sağlık ve afiyet temennileriyle Emine Meral Hanımın elini bir kez daha öperek Çınar Apartmanından ayrılıyoruz.

EK B. 1. 2. İbrahim Gökçen’in oğlu Oğuz Gökçen

Oğuz Gökçen’le ve eşi Hayrunnisa Gökçen’le İstanbul’daki Erenköy, Kazasker, Şakacı Sokaktaki evlerinde 06. 12. 2017 tarihinde görüşme imkânımız oldu.

Oğuz Gökçen 22 Nisan 1941’de İbrahim ve Mürvet Gökçen’in ikinci çocukları

⁸⁵⁰ Eski Manisa İl Kültür Müdürlerinden Hakkı Avan’ın 2006 tarihinde Emine Meral Hanımla yapılmış söyleşisidir. Söyleşi İbrahim Gökçen hakkında önemli ipuçları vermektedir. Hakkı Avan Bey’in söyleşinin yayımlanmamış tam metnini 13 Kasım 2015 tarihinde bizdedir.

olarak Manisa’da dünyaya geldi. İlkokulu Murat Germen İlkokulunda annesi Mürvet Gökçen’in sınıfında okudu. Manisa Ortaokulunda ve Manisa Lisesinin son sınıfına kadar okudu.

Lise son sınıfta İbrahim Gökçen’in İstanbul’a tayini çıkması (18. 09. 1957) üzerine kaydını İstanbul Pertevniyal Lisesine yaptırdı. Pertevniyal Lisesinden mezun oldu.

Oğuz Gökçen görüşme yaptığımız 06. 12. 2017 tarihinde biraz rahatsızdı. Ancak sorularımıza içtenlikle cevaplar verdi. Kalp rahatsızlığı yaşıyor.

Manisa ile ilgili hatıraları çok net. Manisa yıllarını özlem ve gözyaşıyla anıyor. Babası İbrahim Gökçen’in de öğrencisi olan, daha sonra öğretmenlik mesleğini tercih eden Fatma Uçar’dan bahsediyor. Yaşıyorsa görmemi tavsiye ediyor.

İlkokul yıllarında annesi Mürvet Gökçen arkadaşlarını eve çağırır ve eksik kalan bazı dersleri evde tekrar ederlermiş.

Babasının tablolarını gösteriyor. Oğuz ve Yavuz Gökçen’le birlikte babasının yaptığı tablo ve babasından kalan imzalı kitaplar. Bana da kendi imzasıyla “Tarihte Saruhan Köyleri” kitabını hediye ediyor. İmzasında “*Manisa’dan İstanbul’a gelerek bizleri mutlu eden kıymetli Naci YENGİN’e, 06. 05. 2017, OĞUZ GÖKÇEN...İmza*”

Hayrunnisa ve Oğuz Gökçen çifti mütevazı bir evde oturuyor. Kitap, çiçek ve tablo galerisini andıran evlerinde mutlu bir aile saadeti içinde yaşıyorlar. Ta ki 11 Nisan 2018 Çarşamba günü Oğuz Gökçen vefat edinceye kadar. Hayrunnisa Gökçen aynı evde oturmaya ve hatıralarıyla yaşamaya devam ediyor.

EK B. 1. 1. 3. **Perihan Küey**⁸⁵¹

Görüşmenin yapıldığı tarih: 27 Aralık 2015,

Görüşmenin yapıldığı yer: Bahriye Üçok Bulvarı, 1841/2 Sokak, No:2A Ap. / Karşıyaka (Kapı ziline Manisalıların yakından tanıdığı Manisa Genç Spil Dergisi kurucularından şair Ahmet Küey ismi yazmaktadır.)

Perihan Küey, 14 Haziran 1927 Pazartesi sabahı Aynı Ali Mahallesiindeki evlerinde dünyaya geldi.

İlkokulu 8 Eylül İlkokulunda (Şimdi Arma otelinin bulunduğu yer) okudu. İlkokul öğretmeni Hidayet Hanımdır. (Perihan Küey, liseyi bitirdikten sonra 8 Eylül ilkokulunda 1. 5 sene ilkokul öğretmenliği yaptığını özlemle anlatmaktadır.)

⁸⁵¹ Perihan Küey’le yapılan görüşme 27 Aralık 2015 tarihinde İzmir, Karşıyaka, Bahriye Üçok Bulvarındaki evinde gerçekleştirilmiştir.

Ortaokulu Manisa Ortaokulunda okudum. Ortaokula 1941’de başladım. İbrahim Gökçen, Çağatay Uluçay, Bahri Oskay gibi birçok değerli öğretmeni vardı.

İbrahim Gökçen coğrafya derslerimize girerdi. Daha sonradan eşim olan Ahmet Küey sınıf mümessili (başkanı) idi. Tarih derslerimize ise Çağatay Uluçay girerdi. Çağatay Beyin evi Sadullah bakkalın (Mimar Sinan Mah.) oradaydı.

İbrahim Gökçen, neşeli, şakacı, hareketli ve konuşkan bir yapısı vardı. Ortaokulu 1943’te bitirdim.

O zamanlar Manisa’da lise olmadığı için İzmir Karataş Kız Lisesine yazıldım. Lise 2. sınıftayken Manisa Ortaokul binasının bir bölümü Manisa Lisesi olarak açıldı. Ben de Manisa Lisesine geldim. 1945’ten sonra Manisa lisesinde okudum. Lisede yaşları büyük çocuklar vardı.

Birçok arkadaş başka okullardan geldiği için ve devşirme bir okul olduğu için öğretmenlerimiz bize yeniçeri derdi.

İbrahim bey tablo yapar ve tablolarını öğretmenler odasına getirirdi. Bizi de oraya çağırırdı. Birçok tablosunu orada gördüm.

O yıllarda Manisa Halkevi önemli çalışmalar yapardı. Ben de Dostoyevski’nin bir romanından uyarlanan bir tiyatro oyununda görev almıştım. Müzik dersleri ve mandolin kurslarımıza Haydar Bayçın gelirdi. Grup halinde koroya çıkardık. Üzüm dallarından oluşan bir kıyafetimiz vardı.

Lise edebiyat kolundaydım. Lise müdürümüz Naci Beydi....

EK B. 1. 1. 4. Dr. İbrahim Türek

Sayın Naci Bey:

24 Mar 2017 12:13:35 -04. 00

İbrahim Gökçen hakkında bir kitap hazırlamanızı, Manisa’daki tarihi kişilikleri unutmamak konusunda yardımcı olacağı için takdir ediyorum.

Yalnız bu konuda sizin çalışmanıza katkı yapabilecek pek çok bir bilgiye sahip olmadığımı hemen bastan söyleyeyim. Bildiklerim şunlar:

İbrahim Gökçen’in ortaokul ve lisede hocam olduğu, ortaokula ait bir sınıf fotoğrafında onunla birlikte resmimin olduğu, o zamanki anılarımdan arta kalan izlenimlerime göre, onun çok şakacı, yumuşak, öğrencilere her zaman yardımcı bir karaktere sahip olduğu ve onun mu yoksa Çağatay Uluçay’ın mı anımsadığım, İstanbul’daki gömülmesinde bulunduğumdur. Belki onu çok iyi tanıdığım sözleri biraz abartılmış.

Çağatay Uluçay'ı biraz daha iyi tanıyorum, çünkü bana lise yıllarımda Sultan Camii külliyesindeki bir eğitim odasında eski Türkçe yazıları okumayı öğretmişti. Tabii bu lisedeki öğretmenliğinin dışında.

İşte bildiklerim bunlardan ibarettir Naci Bey. Çalışmanızda başarılar dilerim.

EK B. 1. 1. 5. Vedia Altıok

Manisa Lisesi emekli edebiyat öğretmeni.

Görüşme yapıldığı tarih: 17 Ocak 2016, Cumartesi, saat: 15. 28

Yaşı ileri olduğu için oturarak konuşuyor. Manisa Lisesinin efsane edebiyat öğretmenlerinden Vedia Altıok.

İbrahim Gökçen hakkında “zarif, kibar, entelektüel birisiydi. Sevecen, mükemmel bir insandı. Dostum olan hanımı Mürvet Hanım da öyleydi.

Aile dostumuzdu. 1950’li yıllarda Mürvet Hanım ilkökul öğretmeni idi. Manisa hakkında “*Hem anlaştık hem anlaşılmadık*” ifadesini kullandığını hatırlatıyor. İbrahim Gökçen’in kız kardeşi Nermin Altıok’u çok sevdiğini hatta onun bir tablosunu yaptığı anlatıyor. Tablo hale evin duvarında sergilenmeye devam ediyor. Nermin Hanım kalkıp tabloyu getiriyor. Biraz yıpranmış. Nermin Hanım biraz rahatsız. İbrahim Gökçen’in tabloyu bir saatte yaptığını anlatıyor. Tablonun yapım tarihi 1. 7. 1957 olarak hatırlıyor. Vedia Altıok’un vefat tarihi, 10. 12. 2020

EK B. 1. 1. 6. Mimar H. Nusret Köklü

*“Çağatay Uluçay tarih, İbrahim Gökçen coğrafya hocalarımız idi. Manisa tarihinin araştırılması ve yayınlanmasında büyük emek vermişlerdir. Bizlere Manisa’yı tanımayı, sevmeyi ve onunla özdeşleşmeyi aşılamışlardır.”*⁸⁵²

EK B. 1. 1. 7. Manisa Lisesi Edebiyat Öğretmeni Nazik Erik

“Nazik Erik Manisa’da yalnız değildir. İçinde bulunduğu topluluğun Manisa’da müridleri vardır. O hem öğrencilerinin hem de Manisalıların Nazik Hocası olur. İhvanı ve öğrencileri dışında değerli hocalarla da diyalogları olmuştur. Bunların içinde en mühimi, değerli bir tarihçi olan ve aynı lisede görev yapan İbrahim Gökçen’dir. İbrahim gökçen⁸⁵³, kendisine Manisa’yı bütün güzellikleriyle tanıtır. Aynı

⁸⁵² H. Nusret Köklü, *Ömrümün Kısa Öyküsü Manisa*, (Yayına Haz. Nejdet Bilgi), Manisa Bel. Kültür Yay. Manisa 2008, s. 30.

⁸⁵³ Birinci, “İbrahim Gökçen”, s. 185-201.

çiziyordu. Yazımın yanında sunacağım resimlerden birini çizerken biz de birkaç çocuk orada gezinirken İbrahim Gökçen hocamıza rastladık. Çizdiği resim Hatuniye Camii ve bugün kadınlara ayrılan mektepti. Şimdiki Çarşı Bulvarı ile Uzun Çarşı'nın birleştiği meydanda (O zamanlar Amele Pazarı olarak anılırdı) tualini koymuş çalışırken bir süre seyrettik.

Kitap tamamlanmış ve yine bizim evde Babamla beraber son olarak gözden geçirdiler. İbrahim Bey babama 'Keşfi Bey yazacağım sunumda senden de söz edeceğim, bu işte çok emeğin var teşekkür ederim' dedi. Babam da cevaben 'Hocam Ahmet Efendi'nin emeği benden pek çok fazla. Ayrıca onun isminin geçtiği yerde adımın yazılması ile saygısızlık etmekten çekinirim.' diye söylemiştir. Bunun üzerine İbrahim Bey sunumunun teşekkür bölümünde Ahmet Uslu'dan ismen bahsederken devamında Vakıflar Müdürlüğünü öne çıkarmıştır.

Bu vesileyle Manisa Tarihinde Vakıflar ve Hayırlar isimli kitap gibi daha birçok eserin ve dergilerin yayınlanmasına sebep olan Manisa Halk Evi'nin o zamanki yöneticilerine teşekkür ediyorum ve Allah'ın rahmetinin üzerlerine olması için dua ediyorum.

EK B. 1. 1. 9. Prof. Dr. Övünç Günhan, Erdoğan Uncu

İbrahim Gökçen ile ilgili görüşmelerim çerçevesinde İbrahim Gökçen'in Manisa Ortaokulu ve Manisa Lisesinden öğrencisi (1946-1952) Prof. Dr. Övünç Günhan ve Ortaokul öğrencilerinden (1944-1947) Ziraat Bankası emekli müdürlerinden Erdoğan Uncu Beyefendilerle görüştüm. Ertem Özuşaklı kardeşime teşekkür ederim. 11 Mart 2016. 17. 00-18. 30

Prof Dr. Övünç Günhan Beyefendiyle bir hafta öncesinden planladığımız İbrahim Gökçen ile ilgili görüşmemiz 11 Mart 2016 Cuma günü 17. 00-18. 30 saatleri arasında gerçekleştirildi. Video ve ses kayıtlarıyla birlikte İzmir'e benimle gelme nezaketinde bulunan Ertem Özuşaklı Bey görüşme sırasında fotoğraflarımızı çekerek anı ölümsüzleştirdi. Görüşmeyi Övünç Günhan Beyin Konak'taki muayenehanesinde gerçekleştirdik. İbrahim Gökçen'in Manisa Ortaokulundan öğrencisi Ziraat Bankası emekli müdürlerinden Sayın Erdoğan Uncu Beyefendinin de görüşmemize katılmak için teşrif etmeleri bizim için ayrı bir mutluluk oldu.

Görüşmeye başlarken Erdoğan Uncu Bey'in telefonla aradığı İbrahim Gökçen'in aynı dönemdeki öğrencilerinden Diş Hekimi Erol Argun Beyefendi'de İbrahim Gökçen'e ait iki tablonun bulunduğunu öğreniyoruz. Tabloları görmeyi talep

ettiğimizde “Çok büyük olduğunu, taşınma imkanlarının olmadığını” ifade ederek bizleri kendileriyle görüşmeye davet ettiler.

İbrahim Gökçen’in Manisa’da Oturduğu Sokak

Erdoğan Uncu söz alıyor: Manisa Utku Mahallesinde 28. 10. 1932’de doğduğunu ve orada uzun yıllar oturduklarını ifade ediyor.”*İbrahim Gökçen bize yakın oturlardı. Evleri Sultan Caminin arkasında eski Turgutlu yolunda İzmir Caddesi üzerindeydi. Bir de Caminin sol tarafında oturdular uzun yıllar. Şimdilerin Necatibey İlkokulu sırasına denk gelirdi oturduğu ev. Sanırım İbrahim Gökçen Bulvarının kesiştiği noktada oturlardı. Sultan Camiinden İstasyona giden yol üzerindeydi. Ayşe Hafsa Sultan Külliyesine bağlı Sıbyan Mektebinin (şimdilerde Taş Medrese) tam karşısına denk gelirdi.”*

“İlkokulu daha sonradan yerine Arma Oteli yapılan yerde bulunan ve çok geniş arazisi bulunan Sekiz Eylül İlkokulunda ilk dört yıl okudum. Beşinci sınıfı (daha sonradan öğretmen okulu, öğretmenler evi yapılan ve şimdilerde Gediz Anadolu Lisesi olarak hizmet veren) Gazi Okulunda okudum. Gazi Okulunun ilk binası orasıydı. Bizim evden Gazi Okuluna gidip gelmem bir hayli zor ve yorucu olurdu.”

“Orta okulu Manisa Ortaokulunda okudum. İbrahim Gökçen Hoca ortaokulda tarih ve coğrafya derslerime girdi. Benimle çok ilgilenirdi. Aynı mahallede oturuyor olmamızdan mıdır yoksa derslerime önem verdiğinden mi bilemem beni çok severdi. Hatta bir gün coğrafya dersimizde tahtaya bakmadan arkadaki haritada şehirlerin yerlerini göstermememizi istedi. Ben tahtaya kalkıp sorulan bütün şehirlerin yerlerini göstermiştim. Oo, aferin sana diyerek sınıfta taltif etmişti”

Övünç Günhan: *“İbrahim Bey’in en üstün taraflarından birisi insancıl, sevecen yapısı, dersi sevdirmesinin yanı sıra ben onun ressamlığını babamla olan muhabbetlerinden, bizim dükkâna gidip gelmelerinden dolayı çok iyi bilirim. Babam inşaat malzemeleri ve boya satardı. İbrahim Bey gelip bizden boya alırdı. Daha ilkokula başlamadan önce tanıdım İbrahim Bey’i. Biz orada oynar ve babamla olan konuşmalarını dinlerdik.”*

“İbrahim Bey, kara tahta üzerine elinde tebeşirle arkasını dönerek bakmadan Türkiye haritası çizerdi. Bence İbrahim beyin çok en büyük özelliği ressamlığı dışında öğrenciler üzerinde etkili olması ve dersinde, alanında çok etkin ve yetkin birisi olmasıydı. Düşünün bir hoca kara tahta üzerinde Türkiye haritasının en ince detaylarıyla çiziyor. Denizleri, dağları, gölleri...bu durum bizleri çok etkiler ve hocaya olan saygımız sevgimiz artardı etkilenmemek mümkün değildi.”

“Bizler belki o zamanlar farkında değildik ancak İbrahim Bey’in asıl amacı coğrafya ve tarih derslerindeki coşkunluğu dersini sevdirmesinin yanı sıra Türkiye sevgisi, vatan, millet sevgisi aşılamasıydı!”

“İbrahim Bey uzunca, yakışıklı adamdı Allah var” Mürüvvet Hanım zayıftı. İbrahim Bey saçlarını yandan biraz geriye doğru tarardı. Fizyonomisi düzgün bir insandı.”

“En dikkate değer tarafı kızıp bağırıldığını görmedik. Ciddi ancak güler yüzliydi. Derslerinde çok müsamahakâr olmasına rağmen derslerinde son derece ciddiydi. Talebe öğretmeni hafife alınamazdı. Onun iyi niyeti istismar edilemezdi.”

“İbrahim Bey tasavvufa düşkün bir insandı.”

Erdoğan Uncu: *“İbrahim beyin kızı Meral Hanım bizim sınıf arkadaşıydı. Oğuz ve Yavuz bizden küçüktü. Ben evlerine gittim. Tarihle ilgili bazen sorular sormaya giderdim. Bana izahatlarda bulundu. O zamanlar resim yapmak için tüp boyalar yoktu. Mesir macunu kutularına boya koyar ve bu boyaları kullanırdı resim yaparken.”*

Övünç Günhan: 04. 11. 1934 doğumlu. Manisa Yarhasanlar Mah. Baba esnaf ticaretle meşgul olan bir babanın ilk çocuğuyum. İlkokulu evimize yakın 8 Eylül ilkokulunda okudum. Birinci sınıf öğretmenim İrfan Hanımdı. 2. sınıf öğretmenim Tura Bey, 3. Sınıf öğretmenim Pakize Hanım, 4 ve 5. sınıf öğretmenim Müzeyyen hanımdı. Başöğretmen Erbey’in eşiydi Müzeyyen Hanım.

8 Eylül Okulu o zamanlar Manisa’nın en merkezi bir okuluydu. Eski bir binaydı çok geniş bahçesi vardı. Arka bahçesi şimdiki PTT binasının olduğu yere kadar uzanırdı. 2. Dünya savaşı yıllarında bahçede roka ve maydanoz, tere otu yetiştirmiştik okulun bahçesinde.

Osmanlı zamanında yapılan 2. Abdülhamit’in yaptırdığı en eski okullarından birisiydi bizim okul. İdare-i Şahane olarak yapılmıştı. Çevre illerden daha kalitesizdi. Alt katta bodrum vardı. İkinci katta yatakane vardı. Çevre köy ve ilçelerden gelen arkadaşlar ikinci katta yatılı olarak okurdu. Bizim zamanımızda parasız yatılı olarak okuyanlara Leyl-i Meccane denirdi. Müdürün odası birinci katta sağdaydı. Müdürün lojmanı da en üst kattaydı. Müdürümüz Şeker Kemal dediğimiz Kemal Özerdim idi.

İbrahim Gökçen tarih ve coğrafya derslerimize girdi. İbrahim Bey her haliyle kibardı. Sanatına âşık bir kişiliği vardı. İbrahim beyin adım atışından, bakışından yaratılıştan sanatkâr doğduğu anlaşılıyordu. Hem iyi bir öğretmen hem de sanatkârdı.

Erdoğan Uncu: Bana kalırsa tarih ve coğrafya öğretmenliğinden daha çok

sanat yönü vardı. Onun sanata olan ilgisi ve aşkı beni daha çok etkilemiştir.

Övünç Günhan: *İbrahim Bey tasavvuf ehli bir insandı. Onun mizacı daha ziyade serbestiyete dayanan sanki Bektaşî mizaçlı gibi gelirdi bana. Yani meyli o tarafadaydı. Yaradılıştan tasavvufa meyli var gibi görünürdü. Nazik Erik hanımın onu Bektaşî demesi normaldir. O daha iyi tanır. Ben diğer tarikleri, tarikatları incelediğimde onun Bektaşî olabileceğini daha sonra kanat getirdim. O zamanlar bunu düşünmemiz mümkün değildi elbette.*

O yıllarda sistem daha disiplinli ve dersler daha sıkıydı. Ortaokul bitirme sınavları vardı. Lisede olgunluk sınavı vardı. Liseyi biz dört yıl okuduk. Ortaokulu 1945-1949 yılları arasında ortaokulda okuduk. Daha sonra biz ortaokuldayken 1945'te Manisa ortaokulunda lise açıldı. Hatta hem ortaokul hem lise öğrencileri aynı okulda olduğu için sınıf yetersiz geldi.

Erdoğan Bey, ben 1945'te liseye yazıldım.

Övünç Bey, ben ortaokula 1945'ta başladım. Aynı yıl ortaokul binasında lise de olduğu için ben ortaokulun birinci sınıfını Gazi İlkokulunda okudum. Daha sonra Manisa ortaokuluna geçtim. Şu anki Milli Eğitim Müdürlüğü binasının olduğu yer laboratuardı. Onun yanına ek bina yapıldı. Yoksa ortaokul ve lise öğrencileri için eski bina yetersizdi.

Erdoğan Bey, Lise açıldığında tüm sınıflar açılmadı. Manisa Lisesi ikinci sınıftan başladı der Perihan Küey(Ahmet Küey Hanımı) hanım.

İbrahim Gökçen ve Çağatay Uluçay lisede bizim derslere girmediler. Çağatay Beyin Hanımı Rabia Hanım benim ilkokulda öğretmenimdi. Rabia hanımın üvey oğlu gibi görürlerdi beni. Öyle korur ve ilgilenirdi benimle.

Övünç Bey, Erdoğan Bey, Lise yıllarımızda halkevlerinde müzik, tiyatro oynardık. İsmet İnönü Kız Enstitüsünde tiyatro salonu vardı. Orada tiyatro gösterileri yapılırdı. Halkevindeyken her ilkokul hem de ortaokulda vardı. Lise de daha da artarak devam etmişti. Sinan Aralongun, Piyanist Nejd(Şopen Nejd) bunlar ünlü sanatçı ve besteci oldular. Bunlar Manisa Halkevinde yetişmişlerdi. Halkevi kütüphanesi vardı. Piyanosu vardı.

Manisa Amerikan Kütüphanesi

Amerikan Kütüphanesi farklıydı. O 1952'de şimdiki Şehir Kulübünün altında kuruldu. Müdür Nuran Aralongun idi. Nuran Aralongun Anemon Otellerinin sahibi İsmail Akçura'nın dünüdür. Nuran Hanım halen Manisa'da hayatını sürdürmektedir. Salim Yavaş'ın kayınvalidesidir. Salim Yavaş İsmail Akçura'nın ortağıdır. Amerikan

Kütüphanesi açıldığında biz ortaokuldaydık. Nuran Aralongun'da Amerikan Koleji mezunudur.

Erdoğan Bey araya giriyor: "İbrahim Gökçen'in 1957'de İstanbul'a tayini çıktığını söylediniz. Sanki bana daha sonra gibi geliyor. Kızı meral hanım İstanbul Ün kazandı ancak orayı bıraktı geldi. Liseden arkadaşı olan daha sonra evleneceği Nejat'la 1955'ten itibaren Manisa'da biliniyordu. Ben 1957'de İstanbul'a okumaya gittiğimde 1957'de Manisa'da gördüğümü hatırlıyorum."

Övünç Bey: Ben Merallerin nikâhına gittiğimde orada İbrahim Bey'i farklı gördüm. İstanbul Fındıkzade'de kızının nikâhına geldiğinde sanki hasta gibiydi. Sakalları uzamıştı. İbrahim Bey'i ilk kez öyle görmüştüm. Bakımsız bir hali vardı. Daha önce olmadığı kadar bakımsız gördüm İbrahim Bey'i. Hocanın tansiyonu vardı. Daha sonra beyin kanamasından öldüğünde ben tıbbiye 5. sınıftaydım.

-O yıllarda Manisa'da sosyal ve kültürel hayat nasıldı?

Manisa'da Cumhuriyet baloları olurdu. Yüksek öğrenim derneğinde tiyatrolar olurdu. Sanatkârlar gelirdi. Bilet satardık. Mustafa Sağyaşar, Mürşide Şener... Gibi sanatçıların geldiğini hatırlıyorum. Bizim zamanımızda Mesir Bayramı yoktu. 1953'de başladı mesir. Erdoğan Bey camiden mesir attığını anlatıyor. Biz Hıdrellez eğlencelerini biliriz. 6 Mayıs'ta yapılırdı. İstasyonun alt tarafında aygır depoları vardı. Eski Sümerbank'ın olduğu yerlerdeydi. Sultan camisi çevresinde koç tokuşturmaları, horoz dövüşleri yapılırdı. Kanaryacılar kahvesinde kuşlar olurdu.

Bugün kitapsarayın olduğu yer eskiden mezarlıkmış. Çok önceleri mezarlıkmış. Onun karşısında dişçi vardı. Verem Savaş Derneğinin karşısında biz kanalizasyon çukuru kazdığımızda kafatasları çıktığını hatırlıyorum...

İbrahim Bey'e İbrahim derlerdi. Belki de Balkan kökenli olduğundandır. Kara kalemle abimin resmini kara kalemle birkaç dakikada çizdiğini hatırlıyorum.

İbrahim Bey Manisa'nın tarihine ışık tutmuş birisidir. Önce Çağatay Uluçay Bey daha sonra İbrahim Bey Manisa tarihine önemli katkılar sağlamıştır.

Görüşme Prof. Dr. Övünç Günhan Bey'in İzmir Konak'taki muayenehanesinde yapılmıştır. 11 Mart 2016. 17. 00-18. 30

EK B. 1. 1. 10."Edebiyat Öğretmeni-Yazar, Kemal Yurdakul Aren

Manisa ve İbrahim Gökçen'in tabloları

"O Manisa ki, Tarzan namı verilen erenler, evliyalardan bir nefer olarak gördüğüm o mübarek insanı avlayıp bünyesinde bulundurmasaydı, Yunan

kâfirinin yaktığı şehrin külleri belki hala kaldırılmamış olacaktı. Ama yine de haklarını teslim edelim, İbrahim Gökçen gelmiş, her fırsatta gözünün değdiği yerin karakalem resmini yapmış; bugün o resimler bize 50'li yılların Manisa'sı hakkında pek çok şey söylüyor."⁸⁵⁶

Halkevi

"Birçok mühim neşriyata da Halkevi damgası vurulmuş. Özellikle mahalli araştırmalara ağırlık verilmiş, demografik çalışmalar yapılmış. Mesela Manisa tarihi ile ilgili fevkalade mühim çalışmalar olan Çağatay Uluçay'ın İbrahim Gökçen'in eserleri vb. Manisa Halkevi yayınları olarak kütüphanelerde yerini almış."⁸⁵⁷

EK B. 1. 1. 11. Arsal Kasımoğlu

D. Tarihi: 04. 10. 1939

Görüşme tarihi: 30 Eylül 2027

Babası Dr. Ahmet Kasımoğlu. Sıtma Savaş ve Verem Savaş dispanserinden emekli. Manisa eşrafından Kasımozadeler olarak bilinen aileden geliyor.

Emekli eğitimci Arsal Kasımoğlu ve Tezcan Karadanışman'la 30 Eylül 2017 Cumartesi günü 16. 30-17. 30 saatleri arasında Manisa Çarşı mahallesinde Taşçılar Mescidinin yanında Tacir dükkânının önünde İbrahim Gökçen hakkında konuşuyoruz.

Tezcan Karadanışman'la İbrahim Gökçenle ilgili daha önce konuştuğumuz için daha çok Arsal Kasımoğlu'nun hatırlayamadığı, ya da farklı düşündükleri konuların teyidinde destek alıyoruz.

Utku Mahallesinde, İbrahim Gökçen Bulvarı üzerinde oturduklarını ifade eden Arsal Kasımoğlu ilkokulu Ali Rıza Çevik'te okuduğunu, bu okulun ilk mezunları olduklarını ifade etmektedir.

Ortaokulu o zamanlar Manisa Lisesi ve Ortaokulu aynı binada eğitim veren Manisa Lisesi binasında okuduğunu, liseyi de aynı okulda devam ettiğini İbrahim Gökçen'i daha okula gitmeden önce ilkokul 4. 5. Sınıflarda tanıdığını Dr. Ahmet Kasımoğlu ile İbrahim Gökçen'in arkadaş olduklarını bu nedenle İbrahim Gökçen ailesinin evlerine çocukluğundan itibaren gidip geldiğini ifade ediyor.

Ortaokulu 1946'da başladığını burada İbrahim Gökçen'in 3 yıl boyunca tarih ve coğrafya derslerine geldiğini; resim, tarih, coğrafya derslerine karşı ilgi ve sevgisinde İbrahim Gökçen'in üzerinde çok emeği olduğunu anlatıyor.

⁸⁵⁶ Kemal Yurdakul Aren, *Çaybaşından Manisa'ya*, Kubbealtı Yay. 2. Baskı, İstanbul 2010, s. 13

⁸⁵⁷ Aren, age, s. 112.

Arsal Kasımoğlu İbrahim Gökçen'in *"Tarih, coğrafya derslerimizi kara tahtaya tebeşirle çizdiği haritalar üzerinden anlatır ve bizi de bu harita üzerinden sorular sorardı. Her şeyi resme dökerdi. Resim hocasından çok İbrahim Gökçen'den resim tekniğini öğrendiğimi söyleyebilirim..."* diyerek İbrahim Gökçen'in gerek eğitimciliğini gerekse öğretim metodu üzerinde öğrenciler üzerinde kalıcı etkiler yapmasının ipuçlarını vermektedir.

"İbrahim Gökçen ve ailesi şimdilerde Kuşçular-Kanaryacılar Kahvesi olarak bilinen mekânın arka tarafında, Adakale Mahallesi'ne çıkarken iki katlı bir ev"de oturduğunu ifade ediyor.

"Mütevazı yaşardı. Giyimi de öyleydi. Gösterişi sevmeydi. Bazı Cumartesi günleri evine gider ve ona yardım ederdik. Bizi alır Çaybaşı deresine götürürdü. Kimimiz boya sandığını, kimimiz tahtayı alır ona yardım ederdik."

"İri yapılıydı. Asabi birisi değildi. Kız öğrencilerine karşı daha şefkatli davranırdı. Durumu olmayanlara yardım ederdi. Tablolarını satarak durumunu düzeltmeye çalışırdı. Hatta Revak Sultan Türbesi tablosunu babama satmak istemişti. Keşke alsaydık. Halkla iç içeydi. Tarihi mekânların birçoğunun karakalemle çizmişti. Bazen de sulu boya ile tarihi eserlerin tablolarını yapardı. İyi ki yapmış..."

EK B. 1. 1. 12. Haydar Aksakal "Renkli Bir Ressam"⁸⁵⁸

"Onu ilkökul sıralarında tanıdım. Eşi Mürvet Hanım bizim okulda (Murat Germen) öğretmendi... ziyarete gelir, bizimle konuşur, okul bahçesinde resim çizerdi... Bizler de onun tuvaline aktardıklarını seyreder, severdik onu.

Daha sonra, Ortaokulda benim coğrafya öğretmenim oldu. Manisa'da tarihçiliği, ressamlığı ve yazarlığıyla tanındı. 24 Kasım 1961 günü adı, "İbrahim Gökçen" Bulvarına verildi. Manisa Lisesi yöneticileri de 22 Nisan 1962 Pazar günü yapılan bir törenle lisenin bir sınıfına "İbrahim Gökçen Dershanesi" adını vermişlerdi.

Yaptığı yağlıboya tablolardan birisi, onun hatırası olarak evimizde yaşıyor. Muhteşem Manisa Dağı ve Hatuniye Camisi'nin resmedildiği tablonun görüntüsünü "Gönül Penceresi'nden Manisa" kitabının kapağında kullandım...

Yıllar önce, İbrahim Gökçen, yüzlerce yağlı boya, sulu boya ve kara kalem çalışması yapmıştı. Onların peşine düştüm. Araştırmalarım, beni Manisa Şoförler

⁸⁵⁸ Haydar Aksakal, "Renkli Bir Ressam", <http://www.manisahabergazetesi.com.tr/v2/koseyazisi-242-RENKLI-BIR-RESSAM.html>, (20. 02. 2012 tarihli internet sitesinden ve yapılan ikil görüşmelerden derlenmiştir.)

Derneğine götürdü. Mustafa Yurtseven'in başkan olduğu dönem. Kendisine, bu resimlerin korunması gerektiğini, ilerde kurulacak kent müzesi için saklamasını söyledim. Müsaade ettiler, "resimleri alabilirsin" dediler. Şoförler Derneğine gittiğimde, temizlik işlerinde çalışan kadının, tüm resimleri on gün önce yaktığını öğrendim...

Manisa'yı araştıran, Manisa sevdalısı böyle bir öğretmen bir daha gelmedi. Tüm zamanını Manisa'daki tarihi eserleri incelemek ve onları resme geçirmekle harcadı.

Yazlarıyla, Manisa tarihine ışık tutmuştur. Fırçasıyla Manisa caddelerini, türbeleri, camileri ve tarihi eserleri tuvaline aktardı. Mahalli gazete ve dergilere makaleler yazdı. Meslek arkadaşı Tarih Öğretmeni Çağatay Ulucay ile beraber çalışıyorlardı."

EK B. 1. 1. 13. Arsal Kasımoğlu: II

27 Eylül 2017

İbrahim Gökçen, 1937-1957 tarihlerinde Manisa Lisesinde tarih ve coğrafya öğretmenliği yaptı. Manisa Lisesi ortaokulla birlikte altı yıldır. Lise ve ortaokulda aynı bahçe ve binada öğrenim olurdu.

1952-53, 54 yılları içinde tarih ve coğrafya öğretmenimdi. Yumuşak huylu, sakin bir kişiydi. Hiddetlenip bağırdığını hiç duymadık. Öğrencileriyle iyi geçinir, takılır ve şakalaşırdı.

Karakalem, yağlı boya resim yapardı. Resmi güzel olan öğrencileri bilirdi. Coğrafya dersinde yapılan haritaları ve içinin işlenmesine önem verirdi.

Arada birkaç öğrenciyi evine çağırırdı. Evinden üç ayaklı resim sehpasını ve boya kutusunu alır taşırdık. Dağ yamaçlarına veya tarihi eserlerin yakınına giderdik. Gördüklerinin resmini çizer, boyardı. Eşyalarını getiren bizleri bir müddet sonra eve gönderirdi. Resim yaparken seyretmeye bayılırdık. Aklımda kalan Çaybaşı'ndaki "Revak Sultan Türbesi" resmini birkaç gidişte bitirebildi.

Evi şimdiki Kuşçular Kahvesi arkasında iki katlı eski bir evdi. Babamın arkadaşıydı. Babam doktordu. Hastalıklarında babamı aradığını hatırlıyorum. Babam bir eserini almak istedi. Ben "Revak Sultan Türbesi" eserini alamım dedim. Fakat biz alıncaya kadar satılmıştı.

Hatırladığım kadarıyla bir oğlu (Oğuz), bir kızı vardı (Meral).

Meral Gökçen gene aynı liseden Nejat Seçer'le evlendi. Nejat'ın lakabı Baba

Nejat'tı. Lisede bayrak tutardı.

Duyduğumuza göre "Üzüm Salkımlı Kız" yağlıboya tablosu 100 liralık banknotun üzerine basılmış. Hatırlamıyorum. 1942-1957 yılları arasında tedavülde kalmış.

Yaptığı resimlerden de ödüller aldığını duyduk.

1957'den sonra İstanbul'a gitmiş. Biz lise son sınıftaydık.

Hatırladığım kadarıyla kitapları şunlardı:

'Manisa Tarihi'

'Manisa Tarihinde Vakıflar'

'16. Yüzyılda Saruhan'da Yörükler'

'Türkmenler'

İstanbul'dayken Topkapı sarayında serlerinin düzenlenmesinde çalıştığını öğrendik.

Ölümünden sonra Sultan camiinden Kuzeye inen yeni yapılan bulvara adı verildi. -İbrahim gökçen Bulvarı-

Okulda öğrencilerle çekilmiş hiçbir fotoğraf bulamadık."

27 Eylül 2027/ Arsal Kasımoğlu

EK B. 1. 1. 14. Mehmet Arif Altınbilek

Mehmet Arif Bey İbrahim Gökçen'le ilgili hatıralarını yazılı olarak vermiştir.

9. 01. 2016

Mehmet Arif Altınbilek. 11. 01. 1942 Manisa

Kökleri Manisalı anne ve babanın üçüncü ve son çocuğuyum. Manisa'nın Karaköy Semtinde, Hacı Yahya (İki Lüleli) Camiinin iki arka sokağında eski adı Zaman Sokak olan sokaktaki, avlulu, bahçeli tek katlı evde doğup büyüdüm. 30 yaşına kadar. Herkesin birbirini tanıdığı, tek katlı evlerin daha çok olduğu bir mahalle idi. Birkaç evden sonra bir arsa veya yol gibi kullanılan boşluklar vardı. En kestirme yoldan gidilirdi. Sokaktaki üç ev iki katlı, bir tanesi Hanaylı evlerdi. Babamızın vefatıyla sattığımız bizim ev dahil apartman olmayan kalmadı.

Hacı Yahya Caminin önünden geçerek caddeye geçtiğimizde Karaköy Mezarlığına çıkan ince bir yoldan korkardık. Bir tarafta mezarlık, nalbant dükkanları ve inişli yokuşlu kasap dükkanları vardı.

Kanalizasyon yoktu. Sokak çeşmeleri vardı. (Birçoğu hayrattı.) bu çeşmelerin suyu evlerin önünden geçerek su yolu oluşurdu. Yazın kokar, kışın tam bir balçık

olurdu. Destur çekmeyi öyle öğrendik. Aksi takdirde çarpılırdık. Bu yolu sık sık süpürür, kapı önlerini temizlerdik. En korkuncu, uzun süre rüyalarım giren ilkokula giderken geçtiğimiz tahta köprünün ayağımıza takılan boşlukları vardı.

Mahalle fırınları vardı. (Arap alanında, Çaybaşı'nda ve Çarşı pazarında) halen var. Annemin yaptığı ekmeği pişirmek üzere götürürdüm.

İzmir İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi (İTİA) mezunuyum. İlkokulu Manisa Murat Germen İlkokulunda, Orta ve Liseyi Manisa Lisesinde tamamladım.

Manisa'da Manisa lisesinden başka Ticaret Lisesi, Evkaf Sanat Enstitüsü, İsmet İnönü Kız Meslek Lisesi ve Horozköy'de Bağcılık Enstitüsü vardı.

Derslerime giren hocalarım arasında edebiyat derslerime gelen Nazik Erik, tarih öğretmenim Müjgan Hanım, resim öğretmenim Pakize Hanım, İngilizce Şükran Çetin Hanım, Coğrafya Fikriye Hanım, Resim Saim Tonguç öğretmenim.

İbrahim Gökçen, Ortaokulda İş Bilgisi ve Resim derslerime gelirdi. İnce yapılı, sanatçı tipli, kendi havasında birisi olarak hatırlıyorum. Bizleri Manisa Müzesine götürdüğünü hatırlıyorum.

EK. B. 1. 1. 15. Nurcan Şahin

İbrahim Gökçen'in öğrencisi. Görüşme yapılan tarih: 22. 01. 2016. Manisa, Eski Emniyet Müdürlüğü Karşısı.

Doğumu Manisa 1934, Adakale Mahallesi. Bağdadi bir köşkte doğdum. Şimdi orada bir kahvehane var. Çınaraltı, evimiz onun üst tarafındaydı. İlkokulu İstiklal okulunda okudum. 1940-1945 yılları arasında. İlkokul öğretmenimiz önce Sıtkı Ülgün daha sonra soyadını hatırlayamadığım Sacide Hanım oldu. İstiklal Okulunda ilk üç yıl, 4. 5 sınıfları ise Murat Germen okulunda okudum. İstiklal Okulu muhteşem bir binaydı. Üstü ahşaptı. Bağdadi binaydı. Çok gösterişliydi.

Fakir talebelere esnaf ve halk yemek getirir ve öğle yemeklerini orada yerlerdi. Üç sınıf vardı. Altında bodrum vardı.

Babam Demircili Ziya Beydir. Dedemin babası demircili olduğu için bu lakabı takmışlar. Babam 1903 doğumlu. Dedem 1906'da vefat etmiş. Dedem Osmanlı hariciyecilerinden. Viyana'da başkatiplik yapmış. Babam Ziya Şahin İzmir İdadi(Lise) mezunu. Manisa'da toptan bakkaliye işiyle meşgul oldu. 1942-1946-1948, 1952ve 1954 yılları arasında CHP il başkanlığı ve belediye daimî encümen üyeliği yaptı. O dönemde Dr. Naci Aslay Belediye başkanıydı.

Ben ilkokuldan sonra Manisa Ortaokulunda okudum. Orta okulu 5 senede

bitirdim. 1945-1950 yılları arasında okudum. Orta okulun bir bölümü 1946'da Manisa Lisesi olarak açıldı. O yıllarda bir desten kalsanız bile sınıfta kair ve yıl tekrar ederdim.

İbrahim Gökçen bir yıl tarih derslerimize geldi. Orta bir ya da ikinci sınıf olsa gerek. Üçüncü sınıfta Çağatay Uluçay dersimize geldi.

İbrahim Gökçen'i çok iyi tanırım. Babamın yakın dostuydu. Rahmetli çok iyi bir insandı. Babamın bakkalından veresiye alışveriş yapar maaşını aldığında gelir borcunun tamamını öderdi. Kızı Meral bizim yaşlardaydı diye hatırlıyorum. Kocası Nejat Seçer öldü biliyorsunuz.

İbrahim Gökçen ve ailesi Sultan önünde otururlardı. Sultan Camiinin doğu tarafında bir yerdeydi.

İbrahim Gökçen sakın ve yavaş yavaş konuşur, ara sıra şakalar yapardı. Ders anlatırken gayet sakın ve kendinden emindi. Bizi tahtaya kaldırır sorular sorardı.

Baş muavinimiz Gestopa Bahri adını koyduğumuz Bahri Oskay olsa gerek.

İbrahim Gökçen aynı zamanda bir ressamdı. Bundan otuz sene evveline kadar varlığını devam ettiren Spil dağında Beden Terbiyesinin bir yeri vardı yukarıda. İbrahim Gökçen'in bazı resimlerinin orada sergilendiğini hatırlıyorum. Benim yeğenim de ressamdır. Aysın Şahbaz. O daha iyi bilir.

O yıllarda Manisa Halkevinde sanat etkinlikleri yapılırdı. Terzi Hayri Bey, Dişçi Vehbi Bey keman resitalleri yaparlardı. Ben sık sık Halkevi etkinliklerine giderdim. 1945 sonrasında yapılan çalışmaları çok iyi hatırlıyorum. Halkevi Manisa için önemliydi. Mesela benim nikahım orada yapıldı.

Halkevi yönetiminde o yıllarda aynı zamanda parti gelen sekreteri olan İhsan Aralongun'u hatırlıyorum. Babamla İhsan Amca şimdiki yapı Kredi Bankasının olduğu yerde Ziya'nın kahvesi vardı. 1946 olsa gerek CHP'nin demokrasi yolunda attığı adımlar halk arasında bir yandan İnönü'ye karşı tepki doğurmuş bir yandan da demokrat parti yandaşları arasında sevinçle karşılanmıştı. Çok iyi hatırlıyorum.

Ben 1958 Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi maliye bölümü mezunuyum. O zamanki adı İstanbul Yüksek İktisat ve Ticaret Okuluydu.

1963'te askerlikten sonra Ziraat Bankası Müdürü Memduh Bey Manisa tekstil fabrikasında çalışmam için beni ve babamı ikna etti. 1967 sonrası oradan ayrıldım. Daha sonra yeminli mali müşavirlik yaptım. Çocuk ve torunum İzmir'de oturuyor.

EK B. 1. 1. 16. Faruk Saydam (19. Dönem (1991)Manisa Milletvekili)

Faruk Saydam, resmi kayıtlara göre 12 Nisan 1930'de (Kendi ifadesiyle 12 Haziran 1931) Manisa doğumlu. Babası Antalya, anne tarafı Üsküplüdür.

Görüşme yapılan Yer: Evi, 2. Anafartalar Mah. Altunay Ap.

Görüşmenin yapıldığı tarih: 28 Aralık 2019. 15. 00 ve 28 Ekim 2022 Cuma, 12. 56.

Baba adı Mehmet Bedevi, anne adı Makbule. İzmir Mithatpaşa Erkek Sanat Enstitüsü, Hava Teknik Okulu mezunu. 4 çocuklu bir ailenin en büyüğüdür. Diğer kardeşleri kızdır.

Faruk Saydam'la ortaokulda coğrafya derslerinden öğretmeni İbrahim Gökçen ve Hürriyet Misakı Gazetesi sahibi Hayri Soytürk ve 1950'li yıllara dair söyleşi gerçekleştirdik. Söyleşiyi gerçekleştirdiğimizde Faruk Saydam'ın hatıralarından oluşan “*Milletin Vekili Faruk Saydam*”⁸⁵⁹ kitabı yayınlandı. Faruk Saydamla yaptığımız görüşmelerden hareketle şunu söyleyebilirim ki 92 (2023 Nisan) yaşına rağmen zihni çok güçlü. 1940'lı yıllardan itibaren birçok konuyu detaylı bir şekilde hatırlayabiliyor.

Faruk Saydam'ın gençliğinden itibaren siyasetin içinde olduğunu söylemek mümkündür. 1950 sonrası Demokrat Parti Manisa İl Gençlik Teşkilatı Başkanlığıyla başlayan siyasi hayatı 1991 seçimlerinde ANAP 19. Dönem Manisa Milletvekili olarak seçilmesiyle zirveye ulaşmıştır. Manisa Sümer Fabrikasının açılması, Mesir Turizm Derneği, Manisa'ya sanayi yatırımlarının getirilmesi gibi birçok alanda çalışmalar yapmıştır.

14 Ocak 1951'de yayın hayatına başlayan Hürriyet Misakı Gazetesi Muzaffer Kurbanoglu ve Hayri Soytürk tarafından Adnan Menderes'in isteği üzerine kurulmuştur.

“Sakarya İlkokulunda Memnune İçen öğretenimizde okudum. Okul numaram 278'dir. Memnune hanımın kocası Manisa'nın çok önemli avukatlarından olan Av. İsmail Hakkı Bey'dir. Dede Niyazi'nin çok yakın arkadaşıydı. İlkokul 5. sınıfta Molla Gürani üzerine konferans verirdik. Manisa Halkevinde 'Timarhane' adında bir kitapla ilgili tiyatro yaptık. Necati Çalışkanla birlikte yaptık bunu. Ben Baykara rolüyle rol aldım. Hocamız Necati'ye sen iyi bir deli doktoru olursun demişti. Gerçekten de Necati Manisa Akıl Hastanesi Başhakemi oldu. O yıllarda gençler için halkevinde odalar

⁸⁵⁹ *Milletin Vekili Faruk Saydam*, Haz. Osman Özbaş, Porsuk Kültür Yay. Eskişehir 2023. 253 sh.

vardı. Oralarda çalışmalar yapardık. O yıllarda Halkevi Başkanı İhsan Aralongun idi. Nuran Araolungun'un babasıydı. O yıllarda valilar aynı zamanda CHP'nin elemanı gidiydi. Valileri de CHP genel Merkezi tarafından atanan 'Mektupçu' adıyla bir makam ve görevlendirme olurdu. Mektupçular vali yardımcısı gibi çalışırdı. Valileri denetlerdi. Benim zamanımda ilkokul 5. Sınıfta Mithat adında gözlüklü sert mizaçlı bir mektupçu vardı."

"Ortaokulda İbrahim Gökçen coğrafya hocamdı. İbrahim gökçen uzun boylu, hafif esmer, göçmen aksanıyla konuşur, derslerde Türkiye haritasını tebeşirle çizer ve bize nehir, dağ, şehir isimlerini sorarak ülkeyi öğretirdi. Biz de derse gelmeden önce araştırma yaparak derslere gelirdik. Kendisi son derece sevecen, öğretmen sevgi ve şefkatiyle yaklaşan, hiçbirimize karşı olumsuz bir hareketini hatırlamadığım değerli bir öğretmenimizdi. Mizaç olarak yumuşak huyluydu. Muhacir aksanıyla 'kalk bakalım, süle bakalım şurası neresi...' gibi konuşurdu. Biz de ona 'İbramço' lakabıyla anardık. Sert değildi. Sevdirmeyi esas alırdı, değerli bir insandı. Araştırmacı olduğu için bize de o ruhu aşılamıştı. Kılık kıyafeti gayet itinalıydı. Takım elbise giyerdi. İbrahim gökçen resim yapmayı sever ve sevdirdi."

*"Ortaokul tarih öğretmenimiz Çağatay Uluçay'dı. Lise müdürümüz Haşmet Çakıroğlu'ydu. Matematik öğretmeni idi."*⁸⁶⁰

*"Sınıfımız karma eğitimliydi. Yani kız-erkek birlikte okurduk. İbrahim Gökçen ise coğrafya dersimize geliyordu. Onun da enteresan bir ders işleme yöntemi vardı. Hangi konuyu işleyeceksek önce dersi anlatır daha sonra kara tahtaya tebeşirle içi dolu olmamak üzere Türkiye haritası çizer, içinden bir noktayı tebeşirini koyar ve öğrenciyi aya kaldırarak "Söyle bakalım şuradan geçen nehrin adı ne, burası hangi şehir?" gibi sorular sorardı. Biz de soruları bilebilmek için Türkiye haritasını ezberlerdik."*⁸⁶¹

⁸⁶⁰ Faruk Saydam'la 28 Ekim 2022 tarihinde, 13. 00-15. 00 arası yapılan görüşme.

⁸⁶¹ Millet'in Vekili Faruk Saydam, s. 49.

EK C. İBRAHİM GÖKÇEN'İN VEFATI

İbrahim Gökçen'in Beyoğlu Olgunlaşma Enstitüsünde açmış olduğu kişisel sergisi sırasında 4 Şubat 1958'de beyin kanaması sonucu vefatından sonra hakkında yazılan ilk yazı 10 Şubat 1958'de Işık gazetesinde yayınlanmıştır. Yakın dostu olan Kemal Besen tarafından yayınlanan Işık gazetesinde “İbrahim Gökçen”⁸⁶² başlığıyla yayınlanan yazını Manisa Ortaokulu ve Manisa Lisesinden dostu ve mesai arkadaşı Çağatay M. Uluçay'ın Şubat 1958'de Tedrisat Mecmuasında yayınlanan “İbrahim Gökçen'i Kaybettik”⁸⁶³ yazısı takip etmiştir.

İbrahim Gökçen'in vefatı Manisa'da derin üzüntüyle karşılanmıştır. İbrahim Gökçen'in vefatından sonra yayınlanan yazılardan birisi de Genç Spil dergisinde A. K (Ahmet Küey imzasıyla yayınlanmıştır. Manisa Lisesinden arkadaşı ve eşi Perihan Küey'le birlikte öğretmenleri olan İbrahim Gökçen hakkında A. K. adıyla yazılan yazı “İbrahim Gökçen”⁸⁶⁴ başlığıyla yayınlanmıştır.

İbrahim Gökçen'le ilgili Manisa ile ilgili çalışmalarıyla tanınan Sadık Karaöz de “İbrahim Gökçen”⁸⁶⁵ başlığıyla bir yazı yayınlamış ve aynı yazı yazarın “Manisa İli Kütüphaneleri” kitabında da yer almıştır.

İbrahim Gökçen'in vefatı üzerine Işık gazetesinde yayınlanan yazı şöyledir:

“İBRAHİM GÖKÇEN

Hala inanamıyorum. Onun sıhhatli vücudu, güler yüzü gözümün önünde. Nasıl oluyor diyorum. İstanbul'dan gelen kara haber bize bu acıyı ulaştırdı. Ne yapalım mukadderatı ilahi. . .

Fazileti ahlakiyesi, bilgisi, sanatkârlığı ile bilaistisna bütün hemşerilerimizin sevgi ve saygısını kazanmış olan ve Manisa mahutine faydeler sağlamış bulunan değerli bir, öğretmen, yazar, şair, Ressam ve tarihçi olan İbrahim Gökçeni de kayıp etmekle müteellimiz.

İbrahim Gökçen'in insanlık vasfının bütün hasletlerini nefsinde toplamış olan değerli bir öğretmen kıymetli bir arkadaştı. Halkevi neşriyatında Manisa tarihine emeği geçmiş ve yazdığı eserlerle, her faninin yapamayacağı iyiliği yapmış. Manisa'ya ait kitaplarının hazırlamasında hayatını vermiş, inandığı Atatürkçülük

⁸⁶² “İbrahim Gökçen”, *Işık*, Yıl: 15, Sayı: 3024, 10 Şubat 1958, s. 1.

⁸⁶³ Uluçay, *Sancaktan Saraya-Seçme*, s. 441-442.

⁸⁶⁴ A. K, “İbrahim Gökçen”, *Genç Spil*, C. 2, Sayı: 21 (Mayıs 1958), s. 9-13; A. K adıyla yazan yazarın Ahmet Küey olduğuyla ilgili bkz: Pehlivan, *Genç Spil Bibliyografyası*, s. 9.

⁸⁶⁵ Karaöz, *Manisa İli Kütüphaneleri*, s. 118.

lksne kendisini vakfetmiş kıymetli bir adamdı.

şehrimizde çıkan gazete dergilerde yazılar şiirleri ile gençliğe yararlar olarak hizmet etmiş, öğrencilerine müşfik bir baba ve ağabey gibi davranmış, meslek arkadaşlarına ve dostlarına vefa hissi ile bağlanmış olan Gökçenin vakitsiz ölümü karşısında içimizden yanmaktayız.

Manisa'yı her bakımdan tanıtan kitapları bugün kitaplıklarımızı süslemektedir. Tabiat güzelliğinin aşıkı olan Gkeni boş zamanlarında, elinde palet ve fırçaları ile yakaladığı güzel bir manzarayı tablo haline gelmek için çalıştığı her zaman görülürdü. ocuk ruhlu, mütevazi, herkesin dostu, temiz bir aile babası, güzelliğin, kültürün aşıkı olan Gökçen gibi faziletli bir değeri kayıp etmekle acımız sonsuzdur.

Eşinin ısrarı ile İstanbul'a nakli memuriyet ettiği zaman sevdiği Manisa'dan bir türlü ayrılmak istemiyordu. Sırf yavrularının arzularını yerine getirmek için Manisa'mızı istemeyerek terk ettiğini söylüyordu. Gidiş o gidiş. Kendisini sevenleri zerek fani dünyaya veda etti gitti.

Nüktedan, mütevazi ve hoşgrl halile herkesi kendisine bağlayan Gökçen için ne kadar acısak zlse azdır.

Lisemizin kuruluşunda, gelişmesinde büyük emeği geçen edip, sair, tarihçi, ressam ve ğretmen olan, bütün insanlık vasıflarına haiz olan İbrahim Gökçene Ulu tanrıdan bol rahmet ve mağfiret, kederli ailesine, meslektaşlarına, dostlarına baş sağlığı dileriz. Nur içinde yat Gökçen. Senin dediğin gibi diyeyim. Nur içinde yat çinko kardeş. IşIK.”⁸⁶⁶

İbrahim Gökçen'in ani vefatından derin bir şekilde etkilenenlerin başında uzun yıllar mesai arkadaşlığı yaptığı, Manisa tarihi ve kültürüne katkı sağlamak için birlikte çalıştıkları ağatay Uluçay gelir. Çağatay Uluçay'ın “İbrahim Gökçen'i Kaybettik” yazısı derin bir hüznün satırlara dökülmüş hali gibidir. Uluçay'ın yazısı bir yandan da İbrahim Gökçen'in Manisa'ya gelişi, karşılanması, hizmetleri ve kişiliğini ortaya koyması açısından önem taşımaktadır.

“İBRAHİM GÖKÇEN'İ KAYBETTİK”⁸⁶⁷

Bundan yirmi iki yıl önce (1936 yılında) Manisa Ortaokulu'na yeni bir ğretmen tayin edilmişti. İlk önce kararnamesi, daha sonra da kendisi geldi. O zamanki Manisa Ortaokulu ğretmen kadrosu, her bakımdan kıymet taşıyan arkadaşlarla doluydu. Herkes bu yeni tayin edilen arkadaşın da iyi bir insan ve

⁸⁶⁶ “İbrahim Gökçen”, *Işık*, Yıl: 15, Sayı: 3024, 10 şubat 1958, s. 1.

⁸⁶⁷ Uluçay, *Sancaktan Saraya*, s. 441-442.

öğretmen olmasını temenni ediyordu.

Yeni öğretmen Sonbahar 'da Manisa'ya geldi. Adı İbrahim'di. Uzun boylu, esmer benizli, siyah saçlı, levent bir delikanlıydı. Yüzüne bakınca, sözlerinin dinleyince insan içinde bir rahatlık hissediyordu. İbrahim'in üzerimizdeki ilk tesiri müspetti.

Aradan zaman geçti. İbrahim, hepimizi sardı. O, çok meraklı bir insandı. Neresinden bakarsanız bakın, ondaki cevherden, varlıktan birçok şeyler görür gibi olurdunuz. O, hoş sohbet, şakacı, esprili bir insandı. Tatlı hikayeler anlatarak arkadaşlarına hoş vakit geçirtirdi.

İbrahim'in iç ve dış âlimi okul ailesi tarafından iyice anlaşılmış; öğretmen arkadaşları da öğrencileri de onu pek sevmişti. İbrahim de Manisa'ya ve çevresine kendini adadı. Manisa'yı kendisi için ikinci Bursa yaptı. İlk zamanlarda, vatani olan bursa için yanıp tutuşuyordu. Fakat sonraları, Bursa'yı unutup; Manisalı oluverdi. Manisa'da, Bursa'yı andıran çizgiler, özellikler görüyordu.

Bu ders yılı başında İstanbul'a tayin edilmişti. Fakat içi hala Manisa'da yaşıyordu. İstanbul'a hiç alışamadı. Her fırsatta Manisa'nın lafını etti. Manisa'da bulunduğu yirmi iki sene zarfında hep Manisa'yı konuşturdu. Manisa kültürüne hizmet edenlerin başında yer aldı.

O eserlerinde Manisa kitabeleri, Manisa mezar taşları, Manisa zaviyeleri ve vakıfları, Manisa Yörükleri; Manisa'nın deri sanatları hakkında oldukça önemli bilgiler verdi ve bu bilgileri, kültürü tarihe mal etti. Zaman olur; o, fırçasını ve paletini alır, bir camiin veya türbenin karşısına geçer; günlerce onun resmini yapmaya çalışır, bazen de dağlara, bağlara gider; Manisa'dan tablolar ve portreler çizdi. Hiçbir ressam, İbrahim kadar Manisa'yı renklendirmemiş, onu tanıtmaya çalışmamıştır. Manisa'nın en çok resimlerini yapan, farklı yönleriyle onu asırlara armağan eden yine odur.

İbrahim Gökçen Manisa Mahkeme-i Şer'ie Sicilleri üzerine yaptığı araştırmalarla oldukça önemli ve ciddi eserleri vermiş, bu alanda Manisa'ya olduğu kadar kültürümüze de büyük hizmetler sunmuştur.

O, sadece ilmi eserleri ve resimleriyle değil, yazdığı şiirler ve kasideleriyle de Manisa'yı ve dostlarını ebedileştirmeye gayret etmiştir.

İbrahim Gökçen, tek taraflı bir insan değil; o, çeşitli yanları olan bir derya idi. Ondan herkes nasip alabilir, irfanından faydalanabilirdi. Boş durmak en nefret ettiği şeydi. Hiçbir şey yapmasa güzel yazılar yazar, levhalar yapar yahut da yastık yüzü

resimleri çizerdi. Övülmekten hoşlanmazdı. Onun en kuvvetli taraflarından biri de tevazuuydu. Derviş-meşrep bir insan olup, tasavvufa ilgisi vardı. Ne kimseyle ağız kavgası veya tartışması yapar; ne de karşısındakinin gururunu incitecek söz ve hareketlerde bulunurdur. Melek ruhlu bir insandı; mükemmel bir öğretmendi. Müşfik bir baba ve aile reisiydi.

Onun genç denilecek yaşta ani bir beyin kanaması sonucunda vefatı; kendisini seven arkadaşlarını ve dostlarının derinden etkiledi. Ölümü, yakınları üzerinde yıldırım tesiri yaptı.

Daha Şubat'ın birinde, Beyoğlu'ndaki Olgunlaştırma Enstitüsü salonunda bir resim sergisi açmıştı. Bu sergide, çoğu, pek sevdiği Manisa ve Ege ile ilgili olan, son yıllarda yaptığı tabloları teşhir ediyordu. Zavallı İbrahimcik, resimlerini doya doya seyredemeden, dostlarına gösteremeden içi hicran ve hasret dolu olarak aramızdan sıyrılıp gidiverdi.

Onu kara toprağa verirken mezarının üzerinde ağladığımız gibi; açtığı sergide resimlerine bakarken de hıçkıra hıçkıra ağlıyoruz. Fakat tesellimiz şu ki, İbrahim Gökçen, bizim gibi dünyadan göçüp gitmedi. O, geriye miras bıraktığı kıymetli eserleriyle tarihe mal oldu. Asırlarca sonra gelenler onu yazdığı eserleri gözden geçirdikçe ona dua edecekler ve adını hürmet ve minnetle anacaklardı.

İşte biz semi böyle bildik; böyle sevdik, seninle böyle iftihar ediyoruz, kardeşim İbrahim; nur içinde yat!. .”

İbrahim Gökçen'in Manisa Lisesinden öğrencisi ve yakın dostu olan Genç Spil Dergisi yayın yönetmeni Ahmet Küey'de İbrahim Gökçen'in vefatının ardından A. K. Adını kullanarak “İbrahim Gökçen” başlığıyla bir yazı yayınlamıştır. Yazıda İbrahim Gökçen'in eserleri, kişiliği, memuriyet hayatı ve ölümü (hal tercümesi) ile ilgili detaylı bilgiler vermiştir.

“İBRAHİM GÖKÇEN⁸⁶⁸

A. K.

İyi bir insan vardı, bütün Manisalıların çok yakından tanıdıkları Öğretmen ve Ressam İbrahim Gökçen.

Manisa Lisesinde uzun seneler Tarih, Coğrafya dersleri okutmuş, Manisa'ya

⁸⁶⁸ A. K., “İbrahim Gökçen”, *Genç Spil*, C. 2, Sayı:21(Mayıs 1958), ss. 9-13, Ankara Milli Kütüphane Kaydı: Yer numarası: 1970 SB 525, Manisa Yüksek Talebe Derneği Yayını, Şubat 1958, Boyut:28 cm.

Tarihçiliği ve Ressamlığı ile çok hizmetlerde bulunmuştu.

Öğrencileriyle çok samimi olmasına rağmen en çok saygıyı toplayan bir öğretmendi. Onları; Liseyi, Yüksek Tahsili bitirmiş, hayata atılmış ve bunların üstünde senelerin izleri bulunduğu halde unutmaz, hatır sorar ve sevgi görürdü. Kendisinde sanatkâr kalenderliği ve efendilik kaynaşmış bir şahsiyet olmuştu.

Uzun seneler sabırla ve ilimle; el yazmaları vesikaları ve sair eserleri tetkikle Manisa'nın tarihi üzerinde kıymetli kitaplar ortaya koymuş, mahalli kültürümüzü zenginleştirmişti. Bir Ressam olarak ta palet ve tuvali elinde şehri semt semt gezmiş, tablolarını daima Manisa'yı sevmiş bir insan olarak meydana getirmiş; İstanbul'da, Ankara'da, İzmir'de ve birçok defalar şehrimizde sergiler halinde yaymıştır. Sayın öğretmen eşinin İstanbul'a tayini ardından kendisinin de İstanbul'a naklini aylarca beklemiş ve 1957 yılı sonlarında bu arzusu yerine gelmişti.

Ona, Manisa'daki son günlerinden birinde, sabahleyin bir kahvenin önünde simit, peynir ve çaydan ibaret kahvaltısı başında rastlamıştım. Bir gün evvelki konuşmamızda İstanbul'a gideceğini söylemiş eskilerden, son günlerden bahsetmiştik. O günde yanına çağırdı, oturdum. «Bak, dedi, bu simit peyniri ben çok yedim ama bu son artık. Yuvaya dönüyorum. Eh ihtiyarladık da. Çocuklarla hep beraber olacağız. Sevincim bundan, yoksa, bu şehre çok alışmıştım, yediğim ekmek var, emek var. » Onu sevinçle kederin birleştiği bir hüznün içinde buldum. «Hocam, dedim, böyle acıklı konuşmak size hiç gitmiyor, hem ihtiyarlık, sizde, saçlara takılmış kalmış, aşağı inemez, ruhunuz genç yine. » Gülerek «İşte biz Türkler hep bu ruh ile idare ederiz» dedi.

Gitti ve çok kısa bir zaman sonra, 4 Şubat 1958 de bu dünyanın güzel bir şehri İstanbul'dan da gittiği, göçtüğü haberi geldi.

Dergimiz koleksiyonunda bulunan yazılarıyla Genç Spil de tabloları ve eserleri ve hatıralarıyla Manisa'mızda daima yaşayacak bu iyi insanı hürmet ve sevgiyle anıyor, muhterem ailesinin de kederine katılıyoruz.

O, en az, bir Manisalı kadar Manisalıydı.

TERCÜME-İ HALİ

Babasının adı Mehmet ve Annesinin adı Ayşe olup 1322 de Yugoslavya'nın Gevgili kazasında dünyaya gelmiştir. Ailesi sonra Selanik'e yerleştiğinden Selanik Islâhane okulunda okumuş mezuniyetini takiben bir müddet ilk okul öğretmen vekilliği yapmıştır. Milli mücadeleyi takiben Anadolu'ya gelen ailesi onu daha fazla okutma imkânına sahip olmadığından Devlet hesabına Balıkesir, Bursa, İstanbul Öğretmen

okullarında okuyarak 1929 ilkokul öğretmeni olarak Giresun'da vazifeye başlamış üç sene sonra Bursa'ya nakledilmiştir. 1 Ocak 1932 de evlenmiştir. 1933 senesinde Vatani vazifesine başlamış 1934 de ilk çocuğu dünyaya gelmiştir. Bursa'da öğretmenlik yaparken Orta Okul Öğretmeni olmak için imtihana girmiş ve muvaffak olarak 1935 de Kırşehir Orta okulu Tarih, Coğrafya ve Yurt Bilgisi Öğretmeni olarak tayin edilmiştir. Kırşehir'de bir senelik hizmetten sonra Manisa Okuluna nakledilmiş 1936 yılından 1957 yılına kadar Yirmi Beş sene Manisa Orta Okul ve Lise- sinde Tarih, Coğrafya öğretmenliğinde bulun muştur. 1957 senesinde İstanbul-Bakırköy Orta okuluna nakledilmiş, burada birinci kanaat sonuna kadar çalışmıştır. 4 Şubat 1958 tarihinde kan tahlili için gitmiş olduğu Bakırköy hastahanesinde ani bir damar kanaması yüzünden Manisa lisesinde yetişmiş talebelerinden biri olan Doktor İbrahim Türek'in kolları arasında vefat etmiştir.”

İbrahim Gökçen hakkında vefatından sonra yazılan yazılar ve verilen bilgiler birbirlerine yakın bilgilerdir. Bir kısmı kulaktan dolma ve gerçeği yansıtmamaktadır. Hangi bilginin kim tarafından yazıldığı ve daha sonra yazılan yazıların kimden alındığına dair somut bilgimiz yoktur. Ancak İbrahim Gökçen hakkında kısmen detaylı bilgi veren yazarlardan birisi de onu sağlığında tanıyan arkadaşlarından Sadık Karaöz'dür. İbrahim Gökçen ve Sadık Karaöz zaman zaman gazete ve dergilerde yazılar yazmış iki arkadaşdır. İbrahim Gökçen'in vefatından sonra Sadık Karaöz “İbrahim Gökçen” başlığıyla yazmış olduğu ve “Manisa İli Kütüphaneleri” kitabına da aldığı yazısı şöyledir:

“İBRAHİM GÖKÇEN”(1904 - 4 Şubat 1958)⁸⁶⁹

Manisa'ya tarihçiliği ve yazarlığı ile hizmeti geçmiş bir öğretmendir. 1904 yılında, o zaman Osmanlı İmparatorluğu sınırları içinde bulunan Selanik ilinin Gevgeli ilçesinin Mayadağ bucağına bağlı Karasınan köyünde doğdu. (Gevgeli bugün, Yugoslavya'nın Makedonya Cumhuriyeti'ne bağlı bir ilçedir). Babası Mehmet Efendi, annesi Ayşe Hanımdır. İki erkek biri kız üç kardeşi vardı. Büyük ağabeyi ile kız kardeşi ölmüş, küçük erkek kardeşi ise Askeri Yargıtay Birinci Daire Başkanlığından emekli General Kemal Gökçen'dir

Ailesi sonra da Selanik'e yerleştiğinden Selanik İslahane okulunda okudu. Mezun olunca bir müddet ilkokul öğretmen vekilliği yaptı. Kurtuluş Savaşı'ndan sonra Anadolu'ya gelen ailesi onu daha fazla okutmak olanağına sahip olmadıklarından

⁸⁶⁹ Karaöz, Manisa İli Kütüphaneleri, s. 118

devlet hesabına İlköğretmen okuluna yazdırdı. Balıkesir, Bursa öğretmen okullarında okuyarak 1928-1929 öğretim yılında İstanbul Öğretmen Okulundan mezun oldu. Giresun iline atandı. Üç yıl sonra Bursa'ya nakledildi. Delice, Gürükle köyleri ile Bursa merkez Muradiye İlkokullarında öğretmenlik yaptı. 1 Ocak 1932'de öğretmen Mürüvvet ile (oda uzun yıllar Murat Germen İlkokulunda öğretmenlik yapmıştır) evlendi. 1933 yılında vatani görevine başladı. 1934'te ilk çocuğu dünyaya geldi. Bursa'da öğretmenlik yaparken Üniversitede açılan ortaokul öğretmenliği sınavına girerek başarı belgesi aldı. Kırşehir Ortaokulu Tarih-Coğrafya öğretmenliğine atandı (06. 10. 1936 - ?). Buradan Manisa Ortaokulu Tarih-Coğrafya öğretmenliğine nakledildi. Aralıksız olarak 30. 09. 1937 tarihinden 18. 09. 1957 tarihine kadar bu okulda öğretmenlik yaptı. Çocuklarını üniversitede okutmak nedeni ile İstanbul Bakırköy Ortaokul öğretmenliğine naklini yaptırdı. Burada birinci kanaat dönemi sonuna kadar çalışabildi. Beyoğlu Olgunlaşma Enstitüsü salonunda açtığı resim sergisi sırasında hastalandı. 4 Şubat 1958 günü kan tahlili için gitmiş olduğu Bakırköy Hastanesinde ani bir damar kanaması sonucu, kendi öğrencisi olan Manisalı Dr. İbrahim Türek'in kolları arasında hayata gözlerini kapadı. Biri kız (Meral Seçer), ikisi erkek üç çocuk babası idi.

Manisa Ortaokul ve Lisesinde 20 yıl Tarih-Coğrafya öğretmenliği ile büyük hizmetlerde bulunmuş bir kişidir. Yazar, öğretmen ve amatör ressamdı. Yazıları ile Manisa tarihini dile getirdiği gibi fırçası ile de Manisa caddelerini, sokaklarını, tarihi eserlerini tuvale aktarmıştır. Yayınladığı kitaplardan başka mahalli gazete ve dergilerde Manisa ile ilgili makaleler yayınlayarak bu şehrin tarihini ve tarihi eserlerini aydınlatmaya ve tanıtmaya çalışmıştır.

Çalışma ve meslek arkadaşı Çağatay Uluçay, ölümünden sonra, bir dergide onun için şunları yazıyordu;

“Manisa’da bulunduğu 22 sene zarfında hep Manisa’dan tablolar çizdi. Şiirlerinde Manisa’yı dile getirdi. Kitaplarında Manisa’yı konuşturdu. Manisa kültürüne hizmet edenlerin başında muhakkak İbrahim Gökçen gelir.

Manisa’nın kitabeleri, Manisa’nın mezar taşları, Manisa’nın zaviyeleri, Manisa’nın vakıfları, Manisa’nın Yörükleri, Manisa’nın deri sanatları hep İbrahim’in eserlerinde dile gelmiş ve tarihe mal olmuştur.”

Manisa’ya aşıktı. Eşinin dediği gibi “Manisa” diye diye öldü.

Gökçen’in bu başarılı ve kıymetli hizmetlerinden dolayı, anısını yaşatmak için, Manisa Belediye Encümeni Şehir Meclisine niyabeten, bir kadirşinaslık örneği vererek

bir bulvara (İBRAHİM GÖKÇEN BULVARI), Manisa Lisesi de bir sınıfa (İBRAHİM GÖKÇEN DERSHANESİ) adını vermiştir.

Belediye Encümeninin kararı şöyledir:

“Şair, ressam, tarihçi ve değerli öğretmen merhum İbrahim Gökçen’in hatırasını ebedileştirmek üzere bir mahalle, cadde veya sokağa adının verilmesi hakkında Lise Müdür ve öğretmenlerinin Belediye Başkanlığında müracaatı üzerine; Manisa’ya yaptığı kültürel hizmetlerden dolayı bir takdir nişanesi olmak üzere (Tarihi eserlerin başlangıcı olan Sultan Camisi ile Yüksek Tahsil Talebe Birliği Lokali yanından Erler Caddesine inen Önem Bulvarı adının “İBRAHİM GÖKÇEN” bulvarı olarak değiştirilmesi) Belediye Meclisine niyabetten Belediye Encümeninin 24 Kasım 1961 günlü ve 3/842 sayılı kararı ile kabul edilmiştir. Bu karar Ocak 1962 tarihinde de ilgili yerlere duyurulmuştur.”

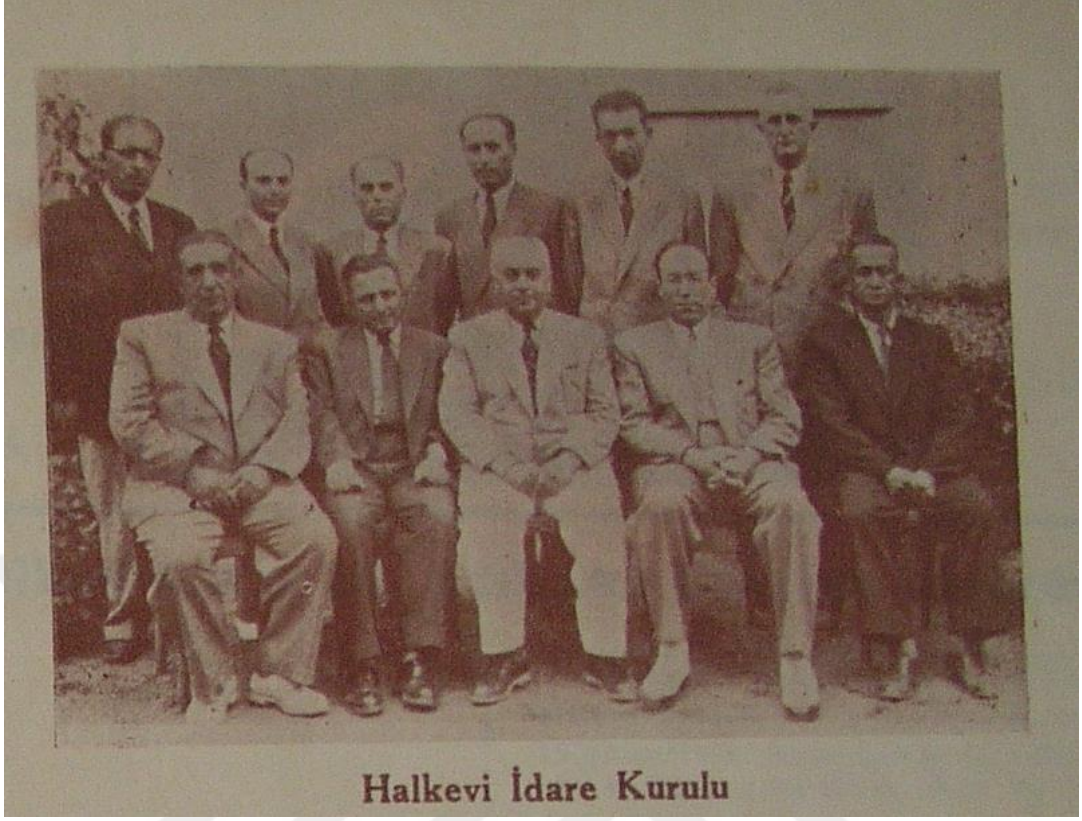
Manisa Lisesi yönetici ve öğretmenleri de okul içinde anısını yaşatmak üzere, *“Okulumuzda öğretmenlik yaptığı yirmi yıllık süre içinde Tarih ve Resim alanındaki eserleri; muhtelif gazete ve dergilerde çıkan makale ve yazıları ile Lisenin bir sınıfına “İBRAHİM GÖKÇEN DERSHANESİ” adını vermişlerdir. Hazırladıkları plaketi de 22 Nisan 1962 Pazar günü saat 10:00’da törenle sınıf kapısına koymuşlardır¹.*

Sadık Karaöz’ün dipnotu: (1) *Manisa Lisesi 10 Kasım 1969’da yapılan yeni binasına taşınınca Şehitler Ortaokulu bu binaya taşındı. Plaket giriş kapısından üst kata çıkınca sol koldaki ilk sınıf kapısı üzerinde idi. Ne hikmetse, 1972 yılında bu plaket buradan kaldırıldı. Kimse de arayıp sormadı sanırım. Manisa Lisesi yöneticilerinin bu plakete sahip çıkmalarını dilerim.”*

EK D. 1. Manisa Lisesi Sicil Defteri

İbrahim Gökçen'in Manisa'da görev yaptığı yıllara ait sicil defteri "İşyar ve öğretmenlere mahsus sicil defteridir." (Manisa Lisesi Arşivi, EK. 2. İbrahim Gökçen'in Manisa Yılları)

EK D. 2. Halkevi 1950 Yılı İdare Kurulu

Gediz, Manisa Halkevi Dergisi, C. 9, SayıI:104. (Nisan 1950). İbrahim Gökçen, ayakta duranlar arasında sağdan ikinci sıradadır.) (Halkevleri ve Manisa Halkevi)

EK D. 3. Ressam İbrahim Gökçen

İkinci Amatör Resim Yarışması

C. H. P.
Manisa Halkevi
Reisliği

Muh. tımızdeki müst. resim amatörlerini teşvik ve san'at zevkinin inkişafına önayak olmak maksadile evimizde 8/1/941 Çarşamba günü saat 16 da İkinci amatör resim sergisi açılmıştır.

Bundan gaye, san'at kabiliyeti olan gençlere bu kabiliyetlerinin inkişafında yardımcı olmak ve aynı zamanda halkımızın doğuştan mevcut olan san'at severliğini ve san'at zevkini aktif hale getirmektir.

Bu sebeple ikinci defa olarak açılan bu sergiyi, daha zengin ve kıymetli eserlerle vücuda getirilmiş sergiler takip edecektir.

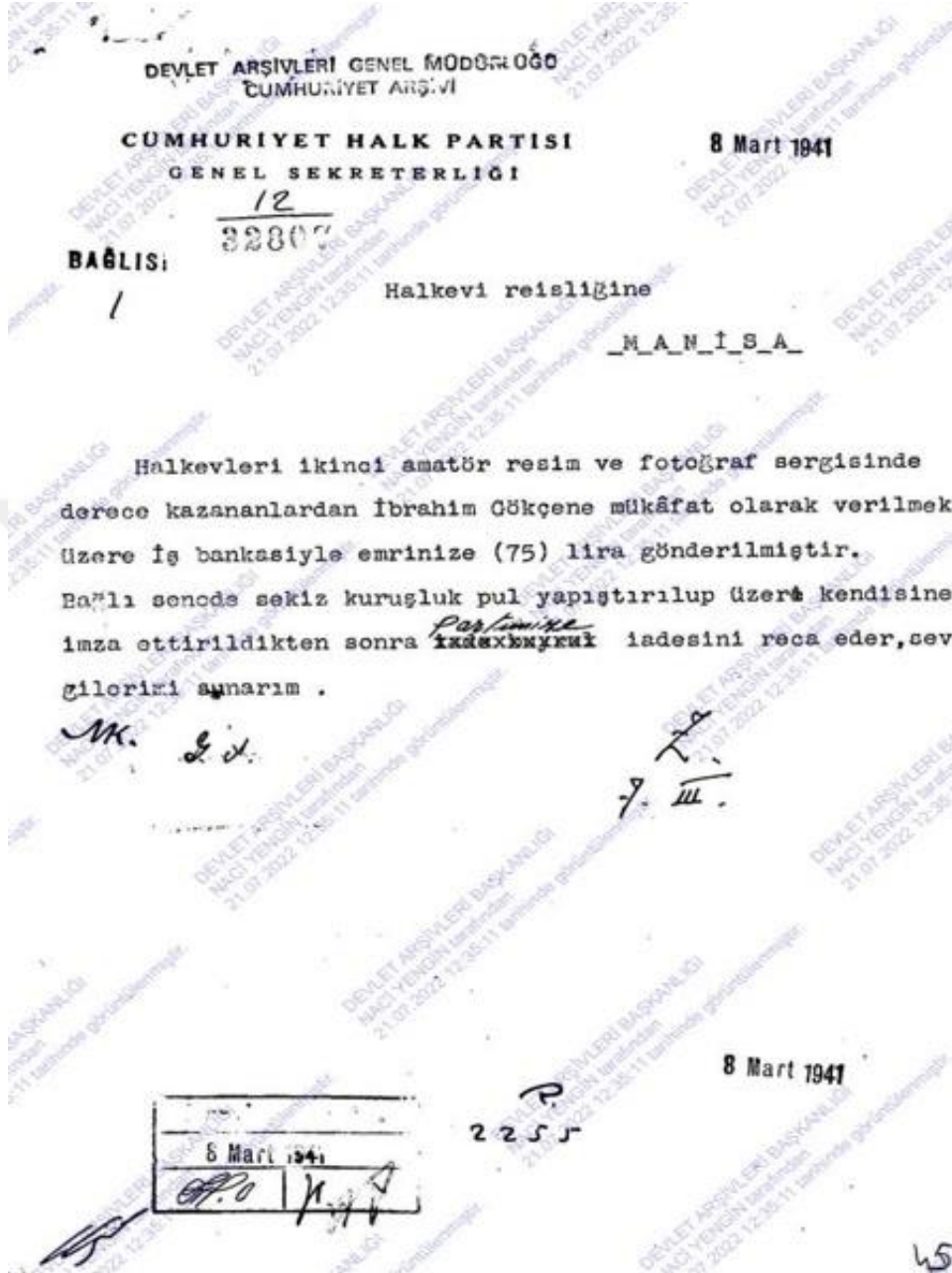
Türk inkılabının ileri san'at varlığı a bir zemin teşkil edecek olan bu bedii faaliyet bütün gençlerimizin candan ilâka götoreceklerini n . min bulunmaktayız.

HALKEVİ REİSLİĞİ

DEVLET ARŞİVENİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

No	Tablonun adı	Cinsi	Ressamı
1	İhlamur dalı	Natür	A. Köklü
2	Köylü kız	Figür	Besalet
3	Dal	Natür	Fahriye
4	Afış	Afış	Hüsnü Altay
5	«	«	«
6	Kadın	Desen	«
7	Erkek	«	«
8	Dagli kız	Portre	«
9	Mevalar	Natür mort	«
10	«ebzeler	«	«
11	Kahve pişiren kadın	Figür	İbrahim Gökçen
12	Tezgâh	Kompozisyon	«
13	Helvacılar	«	«
14	Genç kız	Portre	«
15	Kadın	Figür	«
16	Çocuk ve kedi	Portre	«
17	Çiçek	Guvaş	Raşide Civan
18	Osmi	Peyzaj	M. Ziya
19	Ağaç	«	Sabiha somer
20	Gül dalı	Sulu boya	«
21	Mektebli kız	Portre	«
22	Natür-mort	Natürmort	Saim Tonguç
23	Park	Peyzaj	«
24	Hükümet Bahçesi	«	«
25	Portre	Portre	«
26	Çocuklar	Figür	«
27	Hamamda kadınlar kompozisyon	«	«
28	Mektepli kız	Portre	Şefkat oygau
29	«	«	«
30	Desen	Desen	Şevket Akaç
31	Desen	Desen	«
32	Peyzaj	Sulu boya	Ş. Arda

Manisa Halkevinden İkinci Amatör Resim ve Fotoğraf Sergisine katılan İbrahim Gökçen ve diğer sanatçıların eserleri. (Ressam İbrahim Gökçen, EK D.3, resim 1)

Halkevleri İkinci Amatör Resim ve Fotoğraf Sergisinde dereceye giren İbrahim Gökçen'in ödülü⁸⁷⁰ (Ressam İbrahim Gökçen, EK D. 3. Resim. 2)

⁸⁷⁰ Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi, 8 Mart 1941, Belge Tarihi: 6. 10. 1948-00. 00. 0000, Dosya Eki: 5. BÜRO, Yer Bilgisi: 976- 783 – 3, Kurum: 490-1-0-0 / CUMHURİYET HALK PARTİSİ.

EK D. 3, resim 3

CUMHURİYET HALK PARTİSİ
GENEL SEKRETERLİĞİ **Ankara: 8.3.1941**

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

Halkevi Reisliğine
MANİSA

Halkevleri ikinci amatör resim ve
fotograf sergisinde derece kazanan **İbrahim Gökçen**'e
mükâfat olarak verilmek üzere **10** Manka-
sile emrinize (75) lira gönderilmiştir .
Bağlı senede sekiz kuruşluk pul yapıştırı-
lup üzeri kendisine imza ettirildikten son-
ra Partimize iadesini rica eder, sevgilerimi
sunarım.

C.H.P.Genel Sekreteri A.
Bolu Mebusu

Dr.Zihni Ülgen

Halkevleri resim yarışmasında ödül kazanan İbrahim Gökçen'le ilgili CHP Genel Sekreterliğinin yazısı (Ressam İbrahim Gökçen, EK D. 3, resim 3)

Manisa Halkevi Üçüncü Amatör Resim Yarışması

EK D. 3, resim 4

C. H. P. Manisa Halkevi Reisliği			
Mahallesindeki müstefî Resim Amatörlerini teşvik ve san'at zevk- nin inkişafına önayak olmak maksadile Evimizde 15/1/1942 Perşembe günü saat 17 de üçüncü amatör resim sergisi açılmıştır. Bundan gaye, san'at kabiliyeti olan gençlere bu kabiliyetlerinin inkişafında yardımcı olmak ve aynı zamanda halkımızın doğuştan me- cut olan san'at sevgiliğini ve san'at zevkini aktif hale getirmektir. Bu sebeple üçüncü defa olarak açılan bu sergiyi daha zengin ve kıymetli eserlerle vücuda getirilerek sergiler takip edecektir. Türk inkılabının ileri san'at varlığına bir zemin teşkil edecek olan bu bedîî faaliyete bütün gençlerimizin candan alaka göstermelerinden emin bulunmaktayız.			
Halkevi Reisliği			
No:	Tabloların adı	Cinsi	Ressamı
1	Portre	Yağlı Boya	Abdi Biçmen
2	Peyzaj	" "	" "
3	" Kara ağaçlar	" "	Cemil Tuncer
4	" İhtiyar Pınar	" "	" "
5	Portre - Kız	" "	" "
6	Peyzaj - Vüncesinde meşidi	" "	" "
8	" Ağaçlar	" "	" "
9	" Manisa	" "	" "
10	Portre	" "	" "
11	Peyzaj - meşidye köyü	" "	" "
12	Peyzaj - Ağaç köyü	Garavür	" "
13	Nü - Kadın	Sulu Boya	" "
13	Nü - Kadın	Desen	" "
14	Portre	Desen	" "
15	Nü - Erkek	Desen	" "
16	Nü - Erkek	Desen	" "
17	Portre - Yürük kız	Yağlı Boya	Hüsnü Altay
18	Natüramor	" "	" "
19	Portre - Kadın	" "	İbrahim Gökçen
20	" - Erkek	" "	" "
21	Çamşurcu Kadın	" "	" "
22	Mangal Bayanda	" "	" "
23	Kahve ocağı	" "	" "
24	Mehmetçikler	" "	" "
25	Peyzaj - Kış	" "	Sani Gölçer
26	Okuyan Çocuk	" "	" "
27	Portre	" "	Saim Tangaç
28	Portre	" "	" "
29	Enteriyör	" "	" "
30	Peyzaj	" "	" "
31	Portre	" "	" "
32	Portre - Dilenci	Sulu	Sinan Arslanoglu
33	Peyzaj - Kayalar	" "	" "

Ressam İbrahim Gökçen, Manisa Halkevi Üçüncü Amatör Resim Yarışması. İbrahim Gökçen'in yarışmaya katıldığı eserler. (Ressam İbrahim Gökçen, EK. D. 3, resim 4)

Manisa Halkevi Dördüncü Amatör Resim Yarışması.

C. H. P. Manisa Halkevi Reisliği			
Muhtemeldeki müsteit Resim Amatorlerini teşvik ve sar'at zevkinin inkişafına Onayak olmak maksadile Evimizde 17/1/1943 Pazar günü saat 14 de dördüncü amatör resim sergisi açılmıştır. Bundan gaye, sanat kabiliyeti olan gençlere be kabiliyetlerinin inkişafında yardımcı olmak ve aynı zamanda halkımızın doğuştan mevcut olan sanat severliğini ve sanat zevkini aktif hale getirmektir. Bu sebeple dördüncü defa olarak açılan bu sergiyi dah zengin ve kıymetli eserlerle vücudı getirilecek sergiler takip edecektir. Türk inkılabının ileri sanat varlığına bir zemin teşkil edecek olan bu bedii faaliyete bütün gençlerimizin caudan alaka gösterecekleriniJen emin bulunmaktayız.			
Halkevi Reisliği			
No.	Eserin adı	Ölçü	Resedni
1	Manisa ovast - peyzaj	Yağlı boya	Scim Tonguç
2	Kendim - Portre	«	«
3	Genç adam - Figür	«	«
4	Kardeşim - Portre	«	«
5	Anılan adam - Kompozisyon	«	«
6	Çamagur yakayan kadın	«	İbrahim Gökçen
7	Losturacı - Figür	«	«
8	Kalaycılar - kompozisyon	«	«
9	Genç kız - Portre	«	«
10	Parktan bir köşe	«	«
11	Manisada bir sokak - Peyzaj	«	Abdi Biçmen
12	Muradiye Camii - Peyzaj	«	«
13	Manzara - Peyzaj	«	Asım Çelik
14	Kış - «	«	«
15	Çınarlar - Peyzaj	«	«
16	Borkır - Peyzaj	«	«
17	Saksı - natürmort	Sulu boya	M. Ağaçcıoğlu
18	Resim yapan talebeler	Kara kalem	Çetin Kayalıp
19	Sultan Camii	Sulu boya	İdris Başariner
20	Çalışan talebe - Figür	Kara kalem	Numan Demiryol
21	Bir cadde	Kara kalem	M. Cemal Canerli
22	Manisadan görünüş	«	Zeynel Karasu
23	Sultan Cami	Yağlı boya	İkbal Ergun
24	Antalyada sabah	«	«
25	Şeftali	«	«
26	Kırmızı	«	«
27	Tarihi kıyafetli kadın	Sulu Boya	Mehpare Kudat
28	Kroki - Desen	Kara kalem	«
29	Kroki - Desen	«	Feriha Arıcı
30	Çevre -	tezyini resim	Muazzes parmaksızoğlu
31	Örtü	«	Süheyla

17. 1. 1943'de Manisa Halkevi'nin Düzenlediği Dördüncü Amatör Resim Yarışması Katılan Eserler ve Ressamlar. (Ressam İbrahim Gökçen, Manisa Halkevi Dördüncü Amatör Resim Yarışması. EK D. 3 resim 5)

Manisa Halkevi Beşinci Amatör Resim Yarışması.

EK D. 3, resim 6

C. H. P. Manisa Halkevi REİSLİĞİ

Sayı: 297

C. H. P. Genel Sekreterliği
5069 **4 Şubat** **1944**

C.H.P Genel sekreterliğine
Ankara

2088

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

I - Evimiz Beşinci Amatör Resim sergisi, Sergi talimatnamemiz esasları içinde, 24/I/944 tarihinde açılmış ve sergiye 12 Ressam 47 eserle iştirak etmiştir.

2 - Teşkil edilen Juri, eserleri dereclere ayırmış, birinciliği Saim Tonguç'un " Manisada Gedi vadisi,, ikinciliği, İbrahim Gökçenin " Hallaç,, , üçüncülüğü de, Sergi talimatnamesi gereğince bir esere verilmesi icabetmekte ise de, Juri, mucip esbab kaydıla, Mehmet Marangozoğlunun "İhtiyar kadın ve Ekrem Güvenin " Manisada Kış " tablolarına vermiştir.

Birinciye 30, ikinciye 25, üçüncüye 20 şer lira nakdi mükâfat verilmiştir.

3 - Derece alan eserlerden:
A - Birincinin 3.
B - İkincinin 2.
C - üçüncülerin 2. ki ceman yedi tablo, 30/I/944 tarihinde, 45/ numaralı Mesajeri ile yüksek makamınıza gönderilmiştir.

Keyfiyeti saygılarımla arz ederim. 30/I/944

Halkevi reisi
M. Azmi Onakın

24.9.45
4.9.

32

Manisa Halkevi Beşinci Amatör Resim Yarışması. İbrahim Gökçen'in ikinci seçildiği resim yarışması. (Ressam İbrahim Gökçen, EK D. 3, resim 6)

EK D.3, resim 7

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

CUMHURİYET HALK PARTİSİ
GENEL SEKRETERLİĞİ

29406 9 Temmuz 1945
Eki: 7

MANİSA HALKEVİ BAŞKANLIĞI
SÜRETLİ
C.H.P. Genel Sekreterliğine

307

25, 26, 29 Mayıs 1945 tarih ve 12/77193, 77188, 77215, 77213 sayılı yazıları karşılığıdır :

Manisa Halkevinde açılan türkçe okuyup yazma kursuna harcanılmak üzere gönderilen 1500) ve Gediz dergisinin 4 aylık abone parası (330) lira ile Ankara Halkevinde açılan Halkevleri altıncı resim amaçlı sergisinde birinciliği kazanan Turgutlu Halkevinde Nadide Karasuya 150, Manisa Halkevinde beşinciliği kazanan Saim Tonguç'a 75, sekizinciliği kazanan İbrahim Gökçene 40 lira ki cıman 265 lira mukâfat Bankadan alınmış ve Halkevi Başkanlığına ve Saim Tonguç ile İbrahim Gökçene makbuz mukabilinde verilmiş ve Nadide Karasuya ait para da Turgutlu İlçe Başkanlığına gönderilmiştir.

Paraların emanet olarak alındığına dair 2 adet makbuzumuz ile buyruklarınıza tevfi kan İbrahim Gökçen ve Saim Tonguç'tan alınan pullu senetlerde ilişik olarak takdim kılınmıştır.

Nadide Karasuyun imzalayıp göndereceği senedin ayrıca sunulacağını saygılarımla arz ederim .

4.7.1945
C.H.P. İl İdare Kurulu Başkanı
Kenan Çapan

XII
9. VII 1945

ilişigi : 2 senet, 2 makbuz.

Manisa Halkevi Altıncı Amatör Resim Yarışması, İbrahim Gökçen'e verilen para ödülü (Ressam İbrahim Gökçen, EK D.3, resim 7)

EK D.3, resim 8

DEVLET ARŞİVLERİ-GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET HALK PARTİSİ
GENEL SEKRETERLİĞİ

5/22779

9.9 Mayıs 1945
Ankara

C. H. P. Genel Sekreterliği Yüksek Katına

Ödenecek veya gönderilecek paranın

Bütçe yılı : 1944
Faslı : 6
Maddesi : I
Tertibi : II : Resim, fotoğraf tevlik masrafları .
Mikdarı : 40 Lira Karş

Yalnız Kırk Lira Kurştur.

Para ödenecek makam veya şahsın öz ve soy adı : C.H.P. II İdare Kurulu Başkanlığı.

Gideceği yer ve adresi : Menica .

Ne için gönderildiği : Ankara Halkevinde açılan 6 inci sanatçı sergisinde resimden 8 inciliği kazanan Menica Halkeviden İbrahim Gökçen'e mükafat olarak .

Yukarda yazılı 40 lira ve kurşun ödenmesi için XII Büroya havalesine yüksek tensip ve müsaadelerini saygılarımla dilerim.

Büro V. Şefi A.
Kara Millîyetvekili Mebusu

Uygun XI Büroya
22 / V / 1945

C. Dursunoğlu

C. H. P. GENEL SEKRETERİ .

22

Altıncı Resim Yarışmasında İbrahim Gökçen'e verilen mükafat makbuzu (Ressam İbrahim Gökçen, EK D.3, resim 8)

EK. E. İBRAHİM GÖKÇEN BİBLİYOGRAFYASI

İbrahim Gökçen'in yazılarının tamamının bibliyografyası şimdiye kadar bir bütün olarak yayınlanmamıştır. Ali Birincinin “Manisa Araştırmaları”⁸⁷¹, Necla Türkçapar Günay’ın “Gediz Bibliyografyası”⁸⁷², Gürol Pehlivan’ın “Genç Spil Bibliyografyası”⁸⁷³, “Halkevleri Dergilerinde Yayınlanan Tarih Konulu Makaleler Bibliyografyası”⁸⁷⁴ ve Galip Alçıtepe’nin “Türk Folklor Araştırmaları Dergisi İndeksi”⁸⁷⁵ gibi yayınlarda İbrahim Gökçen’in kitap, makale ve yazılarına dair bazı bibliyografyalar verilmiştir. Ancak İbrahim Gökçen’in yazılarının yayınlandığı Işık gazetesinin 1944-1946 yılı nüshaları ve Hürriyet Misakı Gazetesi yazılarına dair şimdiye kadar hiçbir bilgi verilmemiş, bibliyografyalarda yazılarından bahsedilmemiştir. Ayrıca Türk Folklor Araştırmaları dergisinde yer alan yazılarının tamamından bahsedilmediği görülmektedir.

İbrahim Gökçen gibi 6 telif 2 ortak eser olmak üzere 8 eseri bulunan ve henüz yayınlanamamış “XIX. Asırda Makedonya’da Yürük Folkloru” adıyla yazmış olduğu Türk Folklor Araştırmaları dergisinde yayınlanan yazıları dikkate alındığında çok geç kalındığını belirtmemiz gerekir.

2015’te başladığımız İbrahim Gökçen çalışmamız kızı Emine Meral Seçer, oğlu Oğuz Gökçen, gelinleri Hayrunnisa Gökçen, Meliha Gökçen ve torunlarıyla yaptığımız görüşmeler; İbrahim Gökçen’in tanıyanlar ve hakkında yazılmış kısa uzun yazılardan hareketle şimdiye kadar ilk kez ortaya konan bilgiler ışığında İbrahim Gökçen bibliyografyası ortaya çıkmıştır.

İbrahim Gökçen’e ait elimizde bulunan kitap ve yazılarının bibliyografyası.

KİTAPLARI

1. Manisa Tarihi, İstanbul, 1939 (M. Çağatay Uluçay’la Birlikte).
2. XVI ve XVII Yüzyıl Vesikalarına Göre Manisa’da Deri San ’atları Üzerine Bir İnceleme, İstanbul, 1945.
3. Sicillere Göre XVI. Ve XVII Asırlarda Saruhan Zaviye ve Yatırları, İstanbul, 1946.

⁸⁷¹ Birinci, “İbrahim Gökçen”, ss. 185-200.

⁸⁷² Günay, *Gediz Bibliyografyası*,

⁸⁷³ Pehlivan, *Genç Spil Bibliyografyası*,

⁸⁷⁴ Galip Alçıtepe, “Halkevleri Dergilerinde Yayınlanan Tarih Konulu Makaleler Bibliyografyası” *Kebikeç*, Sayı: 24, 2007, ss. 295-323 arası

⁸⁷⁵ Tülay Gündoğan, *Türk Folklor Araştırmaları Dergisi İndeksi*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Erzurum 2008, s. 19vd.

4. 16 ve 17 Asır Sicillerine Göre Saruhan'da Yürük ve Türkmenler, İstanbul, 1946.
5. Manisa Tarihinde Vakıflar ve Hayırlar. Kitap: I, İstanbul, 1946.
6. Manisa Tarihinde Vakıflar ve Hayırlar. Kitap: II, İstanbul, 1950.
7. Tarihte Saruhan Köyleri, İstanbul, 1950.
8. Turist Gözüyle Manisa, (İbrahim Gökçen, M. Çağatay Uluçay, M. Rauf İnan, M. Azmi Önakın) İstanbul 1945.

DERGİ YAZILARI

Elimizde bulunan Gediz, Genç Spil, Türk Folklor Araştırmaları ve Belleten dergileriyle Işık ve Hürriyet Misakı gazetelerinde İbrahim Gökçen imzasıyla yazmış olduğu deneme, şiir, hikâye, yazı dizisi, belge, gezi, gözlem...yazılarının toplamı 238'dir.

Gediz Dergisi

- “Manisa Tarihi Üzerine Etütlerden: “Muradiye Camii”, *Gediz*, Sayı: 13, (1.5. 1935), s. 2, 3.
- “Ulu Cami ve medresesi”, *Gediz*, C. 2, Sayı:14, (1.6.1938), s. 7-8
- “Ali Bey Cami” *Gediz*, Sayı: 15, (1.7.1938), s. 11-12.
- “Manisa Tarihi Üzerinde Araştırmalar” *Gediz*, Sayı: 15, (1.7.1938), s. 14, 15.
- “Manisa Tarihi Üzerinde Araştırmalar”, *Gediz*, (1. 8. 1938), Sayı: 16, s. 6, 7, 14.
- “Çeşnigir ve İvaz Paşa camileri IV”, *Gediz*, Sayı. 16, (1. 8. 1938), s. 15.
- “İvaz Paşa V”, *Gediz*, Sayı. 17, (1. 9. 1938), s. 5.
- “Hatuniye Camii, VI”, *Gediz*, Sayı. 17, (1. 9. 1938), s. 6.
- “Atatürk ve Türk Tarihi”, *Gediz*, Sayı:20, (1. 12. 1938), s. 12-13-14-17.
- “Tarihi Eserleri Nasıl Koruyalım?”, *Gediz*, C.3,Sayı: 27, (1.7.1939), s. 1, 2, 3
- “Yunt Dağlarında Bir Gezi:Ege Kalesi: I,” *Gediz*, Sayı:27,(1.7.1939), s.7-8-9
- “Manisa Halkevi Neşriyatı Arasında: M. Çağatay Uluçay, Saruhanoğulları ve Eserlerine Dair Vesikalar, Manisa Halkevi Yayınlarından, Resimli Ay Matbaası İstanbul 1940, I”, *Gediz*, C. 6, Sayı: 62, (Mart 1943), s. 11-12-13.
- “Yurt Sevgisi ve Halkevi”, *Gediz*, C. 6, Sayı: 66, (Temmuz 1943), s. 1.
- “Kurtuluşumuzun Üç Temeli”, *Gediz*, C. 6, Sayı: 67, (Eylül 1943), s. 1, 2.
- “Cumhuriyet 20 Yaşında” *Gediz*, C. 6, Sayı: 68, (1. Teşrin 1943), s. 1, 2, 3.
- “Manisa'da Semercilik Hakkında Bir Araştırma”, *Gediz*, C. 6, Sayı: 69, (2. Teşrin 1943), s. 13, 14.
- “Manisa'da Semercilik Hakkında Bir Araştırma II”, *Gediz*, C. 6, Sayı:70, (1. Kanun

- 1943), s. 7, 8
- “Manisa’da Dericilik ve Bundan Doğan Zanaatlar”, *Gediz*, Sayı:71,(2. Kanun 1944), s. 12.
- “Manisa’da Dericilik ve Bundan Doğan Zanaatlar, II, Tabaklık (Debagat)”, *Gediz*, Sayı:72, (Mart 1944), s. 9, 10
- “Manisa’da Dericilik ve Bundan Doğan Zanaatlar”, *Gediz*, C. 6, Sayı: 73, (Nisan 1944), s. 8.
- “Manisa’da Dericilik ve Bundan Doğan Zanaatlar (4) Tabaklık(Debagat), *Gediz*, C. 7, Sayı: 74, (Mayıs 1944), s. 5, 6.
- “Manisa’da Dericilik ve Bundan Doğan Zanaatlar (5)”, *Gediz*, C. 7, Sayı: 76, (Temmuz 1944), s. 4, 5.
- “Manisa’da Dericilik ve Bundan Doğan Zanaatlar (6)”, *Gediz*, C. 7, Sayı: 77, (2.Teşrin1944), s. 5.
- “Manisa’da Dericilik ve Bundan Doğan Zanaatlar (7)”, *Gediz*, C. 7, sayı:78, (1 Mart 1945), s. 13.
- “Manisa ve Dolaylarındaki Zaviye ve Yatırlara Dair Vesikalar (16. Ve 17. Asırda)” *Gediz*, C. 7, sayı:79, (1 Nisan 1945), s. 7, 8.
- “Manisa ve Dolaylarındaki Zaviye ve Yatırlara Dair Vesikalar (16. Ve 17. Asırda) (2)” *Gediz*, C. 7, Sayı:80, (1 Mayıs 1945), s. 14.
- “Manisa ve Dolaylarındaki Zaviye ve Yatırlara Dair Vesikalar (16. Ve 17. Asırda) (3)” *Gediz*, C. 7, Sayı:81, (1 Haziran 1945), s. 9.
- “Manisa ve Dolaylarındaki Zaviye ve Yatırlara Dair Vesikalar (16. Ve 17. Asırda) (4)” *Gediz*, C. 8, Sayı:82, (1 Temmuz 1945), s. 9.
- “Manisa ve Dolaylarındaki Zaviye ve Yatırlara Dair Vesikalar (16. Ve 17. Asırda) (5)” *Gediz*, C. 8, Sayı:83, (1 Ağustos 1945), s. 4, 5.
- “Manisa ve Dolaylarındaki Zaviye ve Yatırlara Dair Vesikalar (16. Ve 17. Asırda) (6)” *Gediz*, C. 8, Sayı:84, (1 Eylül 1945), s. 12.
- “Manisa ve Dolaylarındaki Zaviye ve Yatırlara Dair Vesikalar (16. Ve 17. Asırda) (7)” *Gediz*, C. 8, Sayı:85, (1 Ekim 1945), s. 7.
- “Manisa ve Dolaylarındaki Zaviye ve Yatırlara Dair Vesikalar (16. Ve 17. Asırda) (8)” *Gediz*, C. 8, Sayı:86, (1 Kasım 1945), s. 10, 11.
- “Manisa Halkevinin Güzel Sanatlar Faaliyetleri ve Bir Fikir”, *Gediz*, C.8, Sayı:89, (28 Şubat 1946), s. 6, 7, 8.
- “Azmi Önakın” *Gediz*, C. 8, Sayı:94, (Ekim 1946), s. 3

- “Manisa’nın Yetiştirdiği Şairlerden Muharrem Resmi Çelebi, I”, *Gediz*, C. 8, Sayı:96, (Mart 1947), s. 4, 5, 6.
- “Manisa’nın Yetiştirdiği Şairlerden Muharrem Resmi Çelebi, II”, *Gediz*, C. 8, Sayı:97, 98, (Nisan -Mayıs 1947), s. 12.
- “Manisa Tarihi Üzerine Etüt: Piyale Bey ve Vakıfları, I”, *Gediz*, C. 9, Sayı:99, 100, (Haziran-Temmuz 1947), s. 8, 16.
- “Tarihte Saruhan Köyleri I”, *Gediz*, (Üç ayda bir çıkar), C. 9, sayı:103, (Ocak 1950), s. 2, 3.
- “Osmanlı’da Barut İnhisarı”, *Gediz*, C. 9, Sayı:104, (Nisan, 1950), s. 21.

Türk Folklor Araştırmaları Dergisi

- “XIX. Asırda Makedonya’da Yürük Folkloru: Makedonya’nın Coğrafi ve Tarihi Durumu-I-” *Türk Folklor Araştırmaları*, C. I, Yıl: 2, Sayı:17, (Aralık 1950), s. 261,262.
- “XIX Asırda Makedonya’da Yürük Folkloru: Folklorunu Topladığım Köylerin Coğrafi Durumu- Mayadağ, Karasınan, Alçak Yörüklerinin Menşeleri- II-, *Türk Folklor Araştırmaları*, C. I, Yıl: 2, Sayı:18, (Ocak 1951), s. 285,286.
- “XIX. Asırda Makedonya’da Yürük Folkloru: Mayadağ, Karasınan ve Alçak Yörüklerinin Menşeleri- III-, *Türk Folklor Araştırmaları*, C. I, Yıl: 2, Sayı:19, (Şubat 1951), s. 297,298.
- “XIX Asırda Makedonya’da Yürük Folkloru, Menşe, Rivayet ve Menkıbeler- IV, *Türk Folklor Araştırmaları*, C. I, Yıl: 2, Sayı:20, (Mart 1951), s. 317,318.
- “XIX. Asırda Makedonya’da Yürük Folkloru, Mayadağ, Karasınan, Alçak Yörükleri Arasında Dini Durum-V”, *Türk Folklor Araştırmaları*, C. I, Yıl: 2, Sayı:22, (Mayıs 1951), s. 345,346.
- “XIX. Asırda Makedonya’da Yürük Folkloru, Ziyaret Mahalleri-VI-”, *Türk Folklor Araştırmaları*, C. I, Yıl: 2, Sayı:24, (Temmuz 1951), s. 377-378.
- “XIX. Asırda Makedonya’da Yürük Folkloru, Ziyaret Mahalleri: Dilektaş- Hacatlartaşı- Babutaşı -VII-”, *Türk Folklor Araştırmaları*, C. 2, Yıl: 3, Sayı:26, (Eylül 1951), s. 415-416.
- “Makedonya Yürük Folkloru: Cin ve Perilere İnanışlar- Şarkılar ve Danslar -VIII-”, *Türk Folklor Araştırmaları*, Yıl: 3, C. 2, Sayı: 28, (Kasım 1951), s. 447-448.
- “Makedonya Yürük Folkloru: Türküler ve Doğuş Hikayeleri-IX”, *Türk Folklor Araştırmaları*, Yıl: 3, C. 2, Sayı: 32, (Mart 1952), s. 502, 503, 504.

- “Makedonya Yürük Folkloru: Türküler- Düğün Adetleri- Kına Gecesi- X”, *Türk Folklor Araştırmaları*, Yıl: 3, C. 2, Sayı:39, (Ekim 1952), s. 616, 617.
- “Makedonya Yürük Folkloru: Ispap Serimi- Düğün Adetlerinden: Ziyaretler- XI”, *Türk Folklor Araştırmaları*, Yıl: 3, C. 2, Sayı: 41,(Aralık 1952), s. 648, 649.
- “Makedonya Yürük Folkloru: Doğumla İlgili Adetler- Bayramlar ve Hıdrellez-XII”, *Türk Folklor Araştırmaları*, Yıl: 4, C. 2, Sayı: 42, (Ocak 1953), s. 667, 668.
- “Makedonya Yürük Folkloru-XIII, Bağbozumu, Hardaliye, Yaş Üzüm Muhafazası, Cemal XIII”, *Türk Folklor Araştırmaları*, Yıl:4, Cilt:2, No:44, (Mart 1953), s. 699-700⁸⁷⁶
- “Makedonya Yürük Folkloru: Panayırlar-Sapan döğüşü-Zıpzık Oyunu-XIV”, *Türk Folklor Araştırmaları*, Yıl: 4, C. 2, Sayı: 45, (Nisan 1953), s. 718, 719.
- “Makedonya Yürük Folkloru: Orijinal Kelimeler- İsimler-Tabirler-XV”, *Türk Folklor Araştırmaları*, Yıl: 4, C. 2, Sayı: 47, (Haziran 1953), s. 750, 751.
- “XIX Asırda Makedonya’da Yürük Folkloru, Bilmece, Soyadları, Mevkiler, Kıyafetler-XVI”, *Türk Folklor Araştırmaları*, C. 3, Yıl: 5, Sayı:49, (Ağustos 1953), s. 780,781.
- “XIX Asırda Makedonya’da Yürük Folkloru, Kadın Kıyafetleri, Evleri ve Yapılışı. Son-XVII”, *Türk Folklor Araştırmaları*, C. 3, Yıl: 5, Sayı:52, (Kasım 1953), s. 829,830.

Genç Spil Dergisi

- İbrahim Gökçen, “Sanırım”, *Işık*, Sayı: 276, (Yıl 1946), s.2.
- “Spil”, *Genç Spil*, Sayı:1, (Şubat 1953), s. 6.
- “Küçük Bir Tarihi Etüd, Manisa’nın Eski Eserlerinden Darüşşifa Hakkında”, *Genç Spil*, Sayı:2, (Ekim 1953), s. 2.
- “Manisa Kütüphanesinde Bulunan Tıbbi Bir Eser ve İçindeki Orijinal KayıtHakkında”, *Genç Spil*, Sayı:3/2, (Mart 1954), s. 3.
- “Manisa Tarihi İle Alakalı Piyale Bey Kimdir?”, *Genç Spil*, Sayı: 4/1, (Ekim1954), s. 4.
- “Manisa Tarihi İle Alakalı Piyale Bey Kimdir?”, *Genç Spil*, Sayı: 4/3, (Aralık 1954), s. 4.

⁸⁷⁶ Tülay Gündoğan, *Türk Folklor Araştırmaları Dergisi İndeksi*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili Ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Erzurum, 2008, s. 23-33 ve 282, 283.

“Manisa Tarihi İle Alakalı Piyale Bey Kimdir?”, *Genç Spil*, Sayı:8, (Şubat 1955), s.

6.

“Tarih ve Folklor”, *Genç Spil*, Sayı:9, (Mart 1955), s. 4-6.

“Manisa Kalesi ve Bir Tamir Safhası”, *Genç Spil*, Sayı: 10, (Nisan 1955), s. 4

“Yer İle Gök Arasında”, *Genç Spil*, Sayı: 14, (Ekim 1955), s. 2.

“Babalık”, Sayı: *Genç Spil*, 15, (Aralık 1955), s. 4.

“Kömürcü Develeri”, *Genç Spil*, Sayı: 16, (Şubat 1956), s. 2.

“Acuze (Hikâye)”, *Genç Spil*, Sayı: 18, (Ekim 1956), s. 12.

“Hatıra Defteri (Hikâye)”, *Genç Spil*, Sayı:19, (Şubat 1957), s. 9-10.

Belleten Dergisi

“Manisa Ulu Camideki Büyük Çalar Saat”, *Belleten* Cilt 13-Sayı: 49. , (Ocak 1949),
(ss. 157-163).

GAZETE YAZILARI

Işık Gazetesi

“İzci, Gençlik, Hareket”, *Işık*, Yıl:1, Sayı:7, 2 Mayıs 1944, s.1,4.

“Halkevinde Köroğlu ve Karacaoğlan Gecesi” *Işık*, Yıl:1, Sayı:11, 10 Mayıs 1944, s.2.

“Halkevinde Köroğlu ve Karacaoğlan Gecesi” *Işık*, Yıl:1, Sayı:16, 16 Mayıs 1944, s.3.

“Halkevinde Köroğlu ve Karacaoğlan Gecesi” *Işık*, Yıl:1, Sayı:18, 27 Mayıs 1944, s.2.

“Manisa Kız Enstitüsünün Yıllık Sergisi Açıldı”, *Işık*, Yıl:1, Sayı:25, 13 Haziran 1944,
s.1,2.; *Işık*, Yıl:1, Sayı:26, 15 Haziran 1944, s.1,2.

“Bir Akşam” *Işık*, Yıl:1, Sayı:35, 6 Temmuz 1944, s.2.

“Bir Akşam” *Işık*, Yıl:1, Sayı:36, 8 Temmuz 1944, s.3.

“Bir Akşam” *Işık*, Yıl:1, Sayı:37, 11 Temmuz 1944, s.3.

“Bir Akşam” *Işık*, Yıl:1, Sayı:38, 13 Temmuz 1944, s.3.

“Bir Akşam” *Işık*, Yıl:1, Sayı:39, 15 Temmuz 1944, s.3.

“Bir Akşam” *Işık*, Yıl:1, Sayı:40, 18 Temmuz 1944, s.2.

“İzmir’den Notlar” *Işık*, Yıl:1, Sayı:41, 20 Temmuz 1944, s.2.

“İzmir’den Bergama’ya” *Işık*, Yıl:1, Sayı:42, 22 Temmuz 1944, s.3.

“İzmir’den Bergama’ya”, *Işık*, Sayı:43, Temmuz 1944,s.3.

“İzmir’den Bergama’ya” , Sayı: 45, 26 Temmuz 1944,s.3.

“İzmir’den Bergama’ya” ,Sayı:47, 2 Ağustos 1944,s.2.

- “Bergama’ dan Notlar”, *Işık*, Yıl:1, Sayı:48, 5 Ağustos 1944, s.2.
- “Bergama’ dan Notlar”, *Işık*, Yıl:1, Sayı:49, 8 Ağustos 1944, s.2.
- “Bergama’ dan Notlar”, *Işık*, Yıl:1, sayı:50, 10 Ağustos 1944, s.2.
- “Bergama’ dan Notlar”, *Işık*, Yıl:1, Sayı:51, 12 Ağustos 1944, s.2.
- “Bergama’ dan Notlar”, *Işık*, Yıl:1, sayı:52, 15 Ağustos 1944, s.2.
- “Bergama’ dan Notlar”, *Işık*, Yıl:1, Sayı:54, 19 Ağustos 1944, s.2.
- “Bergama’ dan Notlar”, *Işık*, Yıl:1, Sayı:55, 23 Ağustos 1944, s.2.
- “Bergama şehri imar planı raporunu göz gezdirilirken...” *Işık*, Yıl:1, Sayı:56, 24 Ağustos 1944,s.2.
- “Bergama’ dan Notlar: Bergama şehri imar planı raporunu göz gezdirilirken...” *Işık*, Yıl:1, Sayı:57, 28 Ağustos 1944,s.2.
- “Bergama’ dan Notlar: Geyikli’ye doğru bir gezinti...” *Işık*, Yıl:1, Sayı:58, 29 Ağustos 1944,s.2.
- “Bergama’ dan Notlar: Geyikli’ye doğru bir gezinti...” , Sayı:59, 31 Ağustos 1944,s.2.
- “Bergama’ dan Notlar: Geyikli’ye doğru bir gezinti...” , Sayı:60, 2 Eylül 1944, s.2.
- “Bergama’ dan Notlar: Geyikli’ye doğru bir gezinti...” , Sayı:61, 5 Eylül 1944,s.2.
- “Bergama’ dan Notlar: Geyikli’ye doğru bir gezinti...” , Sayı:63, 9 Eylül 1944, s.2.
- “Hasret”, *Işık*, Yıl:1, Sayı: 67, 13 Eylül 1944,s.2.
- “Dil Bayramı”, *Işık*, Yıl:1, Sayı: 68, 26 Eylül 1944,s.1,3.
- “Şarkı”, *Işık*, Yıl:1, Sayı: 79, 21 İlkteşrin 1944,s.3.
- “Manisa Erkek Sanat Enstitüsünde Bir Saat”, *Işık*, Yıl:1, Sayı: 81, 26 İlkteşrin 1944,s.1;
- “Manisa Erkek Sanat Enstitüsünde Bir Saat-2-”, Sayı:83, 31 İlkteşrin 1944,s.2.
- “Manisa Dolaylarındaki Zaviye Ve Yatırlara Dair Vesikalar(16. Ve 17.Asırlarda)-I)” , *Işık*, Yıl: 1, Sayı:128, 17 Şubat 1945, s.2.
- “Manisa Dolaylarındaki...-2-)”, Yıl:1, Sayı:129, 20 Şubat 1945,s.2.
- “Manisa Dolaylarındaki...-3-”, Sayı:130, Yıl:1, 23 Şubat 1945, s.2 .
- “Manisa Dolaylarındaki...-4-”, Yıl:1, Sayı:131, 24 Şubat 1945,s.2.
- “Manisa Dolaylarındaki...-5-”, Yıl:1, Sayı:132, 27 Şubat 1945,s.2.
- “Manisa Dolaylarındaki...-6-”, Yıl:1, Sayı:133, 1 Mart 1945,s.2.
- “Manisa Dolaylarındaki...-7-”, Yıl:1, Sayı:134, 3 Mart 1945,s.2.
- “Manisa Dolaylarındaki...-8-”, Yıl:1, Sayı:135, 6 Mart 1945, s.2.
- “Manisa Dolaylarındaki...-9-”, Yıl:1, Sayı:136, 8 Mart 1945, s.2.
- “Manisa Dolaylarındaki...-10-”, Yıl:1, Sayı:137, 10 Mart 1945, s.2.

“Manisa Dolaylarındaki...-11-”, Yıl:1, Sayı:138, 13 Mart 1945, s.2.
“Manisa Dolaylarındaki...-12-”, Yıl:1, Sayı:139, 15 Mart 1945,s.2.
“Manisa Dolaylarındaki...-13-”, Yıl:1, Sayı: 140, 17 Mart 1945, s.2.
“Manisa Dolaylarındaki...-14-”, Yıl:1, Sayı:141, 19 Mart 1945, s.2.
“Manisa Dolaylarındaki...-15-”, Yıl:1, Sayı:142, 22 Mart 1945, s.2.
“Manisa Dolaylarındaki...-16-”, Yıl:1, Sayı:143, 24 Mart 1945, s.2.
“Manisa Dolaylarındaki...-17-”, Yıl:1, Sayı:144, 27 Mart 1945, s.2.
“Manisa Dolaylarındaki...-18-”, Yıl:1, Sayı:145, 29 Mart 1945, s.2.
“Manisa Dolaylarındaki...-18-”, Yıl: 1,Sayı:146, 31 Mart 1945, s.2.
“Manisa Dolaylarındaki...-19-”, Yıl: 1,Sayı:147, 3 Nisan 1945, s.2.
“Kara Gözlüm”, *Işık*, Yıl:1, Sayı: 147, 3 Nisan 1945, s. 3.
“Manisa Dolaylarındaki...-21-”, *Işık*, Yıl: 1, Sayı:149, 7 Nisan 1945, s.2.
“Manisa Dolaylarındaki...-21-”, Yıl:1, Sayı:150, 10 Nisan 1945, s.2.
“Manisa Dolaylarındaki...” Yıl:1, Sayı:151, 12 Nisan 1945, s.2.
“Manisa Dolaylarındaki...-24-”, Yıl:1, Sayı:152, 14 Nisan 1945, s.2.
“Manisa Dolaylarındaki...-25-”, Yıl:1, Sayı:153, 17 Nisan 1945, s.2.
“Manisa Dolaylarındaki...-26-“, Yıl:1, Sayı:154, 17 Nisan 1945, s.2.
“Manisa Dolaylarındaki...-27-“, Yıl:1, Sayı:155, 21 Nisan 1945, s.2.
“Manisa Dolaylarındaki...-29-“, Yıl:1, Sayı:156, 24 Nisan 1945, s.2.
“Manisa Dolaylarındaki...-30-“, Yıl:1, Sayı:157, 26 Nisan 1945, s.2.
“Manisa Dolaylarındaki...“, Yıl:1, Sayı:158, 28 Nisan 1945, s.2.
“Manisa Dolaylarındaki...“, Yıl:1, Sayı:159, 1 Mayıs 1945,s.2.
“Manisa Dolaylarındaki...“, Yıl:1, Sayı:160, 3 Mayıs 1945,s.2.
“Manisa Dolaylarındaki...“, Yıl:1, Sayı:161,5 Mayıs 1945, s.2.
“Manisa Dolaylarındaki...“, Yıl:1, Sayı: 162, 8 Mayıs 1945, s.2.
“Manisa Dolaylarındaki...“, Yıl:1, Sayı: 163, 7 Mayıs 1945, s.2.
“Manisa Dolaylarındaki...“, Yıl 1, Sayı:164, 12 Mayıs 1945, s.2.
“Manisa Dolaylarındaki...“, Yıl 1, Sayı:165, 15 Mayıs 1945, s.2.
“Manisa Dolaylarındaki...“, Yıl 1, Sayı:166, 17 Mayıs 1945, s.2.
“Manisa Dolaylarındaki...“, Yıl 1, Sayı:167, 19 Mayıs 1945, s.2.
“Manisa Dolaylarındaki...“, Yıl 1, Sayı:168, 22 Mayıs 1945, s.2.
“Manisa Dolaylarındaki...“, Yıl: 1, Sayı:169, 24 Mayıs 1945, s.2.
“Manisa Dolaylarındaki...“, Yıl:2, Sayı: 171, 29 Mayıs 1945,s.2.
“Manisa Dolaylarındaki...“, Yıl:2, Sayı: 172, 31 Mayıs 1945,s.2.

- “Manisa Dolaylarındaki...“, Yıl 2, Sayı: 173, 2 Haziran 1945,s.2.
- “ Manisa Dolaylarındaki...-45-“, Yıl 2, Sayı: 174, 5 Haziran 1945,s.2.
- “Manisa Dolaylarındaki Zaviye ve Yatırlar - 45-“, *Işık*, Yıl 2, Sayı: 174, 5 Haziran 1945,s.2.
- “16. Ve 17. Asır Sicillerine Göre Saruhan’da Yürükler ve Türkmenler”, *Işık*, Yıl:2, Sayı:191,14 Temmuz 1945,s.2.
- “Saruhan’da Yürükler ve Türkmenler”, Sayı:192, 17 Temmuz 1945,s.2.
- “Saruhan’da Yürükler ve Türkmenler”, Sayı:194, 21 Temmuz 1945,s.2.
- “Saruhan’da Yürükler ve Türkmenler”, Sayı:195, 24 Temmuz 1945,s.2.
- “Saruhan’da Yürükler ve Türkmenler”, Sayı:196, 26 Temmuz 1945,s.2.
- “Saruhan’da Yürükler ve Türkmenler”, Sayı:197, 28 Temmuz 1945,s.2.
- “Saruhan’da Yürükler ve Türkmenler”,Sayı:198, 31 Temmuz 1945,s.2.
- “Saruhan’da Yürükler ve Türkmenler”,Sayı:199, 2 Ağustos 1945,s.2.
- “Saruhan’da Yürükler ve Türkmenler”, Sayı:200, 3 Ağustos 1945,s.2.
- “Saruhan’da Yürükler ve Türkmenler”,Sayı:201, 7 Ağustos 1945,s.2.
- “Saruhan’da Yürükler ve Türkmenler”, Sayı:202, 9 Ağustos 1945,s.2.
- “Saruhan’da Yürükler ve Türkmenler”,Sayı:203, 11 Ağustos 1945,s.2.
- “Saruhan’da Yürükler ve Türkmenler”,Sayı:205, 16 Ağustos 1945,s.2.
- “Saruhan’da Yürükler ve Türkmenler”, Sayı:206, 18 Ağustos 1945,s.2.
- “Saruhan’da Yürükler ve Türkmenler”, Sayı:207, 21 Ağustos 1945,s.2.
- “Saruhan’da Yürükler ve Türkmenler”,Sayı:208, 23 Ağustos 1945,s.2.
- “Saruhan’da Yürükler ve Türkmenler”, Sayı:210, 28 Ağustos 1945,s.2.
- “Saruhan’da Yürükler ve Türkmenler”, Sayı:211, 30 Ağustos 1945,s.2.
- “Saruhan’da Yürükler ve Türkmenler”,Sayı:212, 1 Eylül 1945,s.2.
- “Saruhan’da Yürükler ve Türkmenler”,Sayı:215, 13 Eylül 1945.s.2.
- “Saruhan’da Yürükler ve Türkmenler”,Sayı:216, 15 Eylül 1945.s.2.
- “Saruhan’da Yürükler ve Türkmenler”,Sayı:217, 18 Eylül 1945, s.2.
- “Saruhan’da Yürükler ve Türkmenler”, Sayı.218, 20 Eylül 1945, s.2.
- “Saruhan’da Yürükler ve Türkmenler”, Sayı.219, 21 Eylül 1945, s.2.
- “Saruhan’da Yürükler ve Türkmenler”, Sayı.220, 23 Eylül 1945, s.2.
- “Saruhan’da Yürükler ve Türkmenler”, Sayı.221, 25 Eylül 1945, s.2.
- “Saruhan’da Yürükler ve Türkmenler”, Sayı.222, 28 Eylül 1945, s.2.
- “Saruhan’da Yürükler ve Türkmenler”, Sayı.224, 4 Ekim 1945, s.2.
- “Saruhan’da Yürükler ve Türkmenler”, Sayı:226, 9 Ekim 1945, s.2.

- “Saruhan’da Yürükler ve Türkmenler”, Sayı:227, 11 Ekim 1945, s.2.
- “Saruhan’da Yürükler ve Türkmenler”, Sayı:229, 15 Ekim 1945, s.2.
- “Saruhan’da Yürükler ve Türkmenler”, Sayı:230, 17 Ekim 1945, s.2.
- “Saruhan’da Yürükler ve Türkmenler”, Sayı:231, 20 Ekim 1945, s.2.
- “Saruhan’da Yürükler ve Türkmenler”, Sayı:232, 23 Ekim 1945, s.2.
- “Saruhan’da Yürükler ve Türkmenler”, Sayı:235, 1 Kasım 1945, s.2.
- “Lozan”, *Işık*, Yıl:2, Sayı:195, 24 Temmuz 1945, s.1,3.
- “Lozan”, *Işık*, Yıl:2, Sayı:195, 24 Temmuz 1945, s.3.
- “Menderes’ten Gediz’e-I”, *Işık*, Yıl:2, Sayı:205, 16 Ağustos 1945, s.2.
- “Aydın ortaokulunu ziyaret-2-”, *Işık*, Yıl:2, Sayı:206, 18 Ağustos 1945, s.2.
- “Aydın Tarım Satış Kooperatifi”, *Işık*, Sayı:207, 21 Ağustos 1945, s.2,3.
- “İllüzyon Sanatı: Kamil Tekin Kimdir-1-?”, *Işık*, Sayı:208, 23 Ağustos 1945, s.2.
- “İllüzyon Sanatkarı Kamil Tekin Kimdir-2-?”, Sayı:209, 25 Ağustos 1945, s.2.
- “İllüzyon Sanatkarı Kamil Tekin Kimdir-3-?”, Sayı:213, 4 Eylül 1945.s.2.
- “İllüzyon Sanatkarı Kamil Tekin Kimdir-4-?”, Sayı:214, 6 Eylül 1945.s.2.
- “İllüzyon Sanatkarı Kamil Tekin Kimdir-5-?”, Sayı:215, 13 Eylül 1945.s.2.
- “İllüzyon Sanatkarı Kamil Tekin Kimdir-6-?”, Sayı:216, 15 Eylül 1945.s.2.
- “İllüzyon Sanatkarı Kamil Tekin Kimdir-7-?”, Sayı:217, 18 Eylül 1945, s.2.
- “İllüzyon Sanatkarı Kamil Tekin Kimdir-8-?”, Sayı:218, 20 Eylül 1945, s.2.
- “Sanırım”, *Işık*, Sayı: 276, Yıl 1946, s.2.
- “Gece ile başbaşa”, *Işık*, Sayı: 283, 1946, s.2
- “Gül ve Diken”, *Işık*, Sayı: 284, 1946, s.2.
- “Kerem Gibi”, *Işık*, Sayı: 298, 1946.s.2.
- “Evde çalışma programı”, *Işık*, Sayı: 444, 30 Ocak 1947, s. 1.
- “İnanmak”, *Işık*, Yıl: 3, Sayı: 451,18 Şubat 1947, s. 1.
- “Bülüğ Çağının tehlikeleri”, *Işık*, Yıl: 3, Sayı: 457, 4 Mart 1947, s. 1.
- “Aile Doktoru An’anesi...”, *Işık*, Yıl: 3, Sayı: 469,1 Nisan 1947.
- “Fantezi: Kitaplar Arasında”, *Işık*, yıl: 3, Sayı: 471, 5 Nisan 1947, s. 2
- “Kul Hakime nazire”, *Işık*, Yıl: 4, Sayı: 483, 6 Mayıs 1947, s. 2.
- “Şakalar: Olsa Gerek”, *Işık*, Yıl: 4, Sayı: 553, 21 Ekim 1947, 1-3.
- “Manisalılardan Bir Dilek”, *Işık*, Yıl:4, Sayı: 625,10 Nisan 1948, s. 1-3
- “Kız Enstitüsünde iki saat”, *Işık*, Yıl: 5, Sayı: 643,25 Mayıs 1948, s. 1.
- “Enteresan Bir Konferans-I”, *Işık*, Yıl: 6, Sayı: 784, 30 Nisan 1949, s. 1-4
- “Enteresan Bir Konferans-II”, *Işık*, Yıl: 6, Sayı: 785,3 Mayıs 1949, s. 1-4

“Türkçenin Önemi”, *Işık*, Yıl: 6, Sayı: 807, 23 Haziran 1949, s. 1-4.

Hürriyet Misakı Gazetesi

“Dünya Ekonomisinde Petrol”, *Hürriyet Misakı*, , Sayı: 3, 19 Mayıs 1951, s. 2;

Hürriyet Misakı, Sayı: 4, 22 Mayıs 1951, s. 2.

“Zekâ (Hikâye)”, *Hürriyet Misakı*, Sayı: 5, 24 Mayıs 1951, s. 4.

“Keşif”, *Hürriyet Misakı*, Sayı: 10, 5 Haziran 1951, s. 4.

“Talih”, *Hürriyet Misakı*, Sayı: 12, 9 Haziran 1951, s. 2.

“Ulu Cami”, *Hürriyet Misakı*, Sayı: 20, 28 Haziran 1951, s. 1, 2.

“Ulu Cami”, *Hürriyet Misakı*, Sayı: 21, 30 Haziran 1951, s. 1, 2.

“Niçin anlaşılmıyor?” *Hürriyet Misakı*, Yıl:4, Sayı: 885, 28 Ekim 1954, s. 2.

“Okul kitaplarının dili”, *Hürriyet Misakı*, Yıl:4, Sayı: 897, 13 Kasım 1954, s. 2.

“San’at ve insan ruhu”, *Hürriyet Misakı*, 1954, Yıl:4, Sayı: 902, 19 Kasım Cuma, s. 2.

“Tarih dersinde aktif metod faydalı mıdır?”, *Hürriyet Misakı*, Yıl:4, Sayı: 911, 30 Kasım 1954, s. 2.

“Diğerkamlık Terbiyesi”, *Hürriyet Misakı*, Yıl:4, Sayı: 916, 6 Aralık 1954, s.1, 2.

“Kitap ve Metod Derdi”, *Hürriyet Misakı*, Yıl:4, Sayı: 919, 9 Aralık 1954, s. 1, 2.

“Yabancı Dil”, *Hürriyet Misakı*, Yıl:4, Sayı: 936, 29 Aralık 1954, s. 1, 2.

“Hayat Felsefesi”, *Hürriyet Misakı*, Yıl:4, Sayı: 940, 3 Ocak 1955, s. 1, 2.

“İnsanlığın Düştüğü En Büyük Tezat”, *Hürriyet Misakı*, Yıl:4, Sayı: 941, 4 Ocak 1955, s. 1, 2.

“Psikolojik Hasbihal”, *Hürriyet Misakı*, Yıl:4, Sayı: 946, 10 Ocak 1955, s. 1, 2.

“Çocuklarımızın Oyunlarını Çok Zaman Ayırıyoruz”, *Hürriyet Misakı*, Yıl:4, Sayı: 947, 11 Ocak 1955, s. 1, 2.

“Manisa Lisesi Meselesi”, *Hürriyet Misakı*, Yıl:4, Sayı: 951, 15 Ocak 1955, s. 1, 2.

“Aktif Metod ve Okul Aile Birlikleri”, *Hürriyet Misakı*, Yıl:4, Sayı: 971, 8 Şubat 1955, s. 1, 2, 4.

“Osmanlı Türklerinde ilme hürmet”, *Hürriyet Misakı*, Yıl:4, Sayı: 977, 15 Şubat 1955, s. 1, 2, 4.

“Kendi Kendimizi Tenkit: Sual-Cevap”, *Hürriyet Misakı*, Yıl:4, Sayı: 983, 22 Şubat 1955, s. 1, 2.

“Öğretimde çağırışmadan faydalanma”, *Hürriyet Misakı*, Yıl:4, Sayı: 980, 18 Şubat 1955, s. 1, 2.

“Manisa Mahallelerinde Bir Cevalan-2- Akgün Mahallesi (Aynalı)”, *Hürriyet Misakı*,

- Yıl:5, Sayı: 1057, 19 Mayıs 1955, s. 2.
- “Manisa Mahallelerinde Bir Cevalan-2- Akgün Mahallesi (Aynalı)”, *Hürriyet Misakı*, Yıl:5, Sayı: 1058, 20 Mayıs 1955, s. 2.
- “Manisa Mahallelerinde Bir Cevalan-3- Akıncılar Mahallesi- Karayunus Bölücek-i Cedit”, *Hürriyet Misakı*, Yıl:5, Sayı: 1060, 26 Mayıs 1955, s. 2.
- “Manisa Mahallelerinde Bir Cevalan-3- Alaybey Mahallesi”, *Hürriyet Misakı*, Yıl:5, Sayı: 1064, 31 Mayıs 1955, s. 2.
- “Alaybey Mahallesi”, *Hürriyet Misakı*, Yıl:5, Sayı: 1065, 1 Haziran 1955, s. 2.
- “Alaybey Mahallesi”, *Hürriyet Misakı*, Yıl:5, Sayı: 1066, 2 Haziran 1955, s. 2.
- “Alaybey Mahallesi”, *Hürriyet Misakı*, Yıl:5, Sayı: 1067, 3 Haziran 1955, s. 2.
- “Alaybey Mahallesi”, *Hürriyet Misakı*, Yıl:5, Sayı: 1068, 4 Haziran 1955, s. 2.
- “Alaybey Mahallesi”, *Hürriyet Misakı*, Yıl:5, Sayı: 1069, 6 Haziran 1955, s. 2.
- “Alaybey Mahallesi”, *Hürriyet Misakı*, Yıl:5, Sayı: 1070, 7 Haziran 1955, s. 2.
- “Alaybey Mahallesi”, *Hürriyet Misakı*, Yıl:5, Sayı: 1071, 8 Haziran 1955, s. 2.
- “Alaybey Mahallesi”, *Hürriyet Misakı*, Yıl:5, Sayı: 1072, 9 Haziran 1955, s. 2.
- “İkinci Mektup”, *Hürriyet Misakı*, Yıl:4, Sayı: 1014, 30 Mart 1955, s. 2.
- “Kerpiç taşıyan kıza”, *Hürriyet Misakı*, Yıl:5, Sayı: 1089, 29 Haziran 1955, s. 2.
- “Mevlâna Gecesi”, *Hürriyet Misakı*, Yıl:5, Sayı: 1231, 19 Aralık 1955, s. 1.